S. CÆCILII CYPRIANI CARTHAGINIENSIS EPISCOPI AC TANDEM MARTYRIS

ET

ALIORVM QVORVNDAM AD IPSVM VEL IN SIMILI CAVSSA SCRIPTÆ

EPISTOLÆ XXCIII.

Ordine Pameliano locatæ, ex editione Goulartiana in sectiones divisæ, & cum S. Augustini ad Cypriani argumenta de baptismo hæreticorum responsionibus suo loco subjunctis, Variis etiam Pamelii, Rigaltii aliorumq; Lectionibus & Conjecturis, ut & Gratiani in Decreto, Lombardi in libris Sententiarum, ac Thomæ Aquinatis in Summa Theologiæ, Allegationibus in margine notatis, & aliquot deniq; utilibus Indicibus,

seorsum edita

studio

LVCÆ FRIEDERICI REINHARTI
THEOL. IN VNIVERSIT. ALTDORFINA P. P.
ET ECCLESIÆ IBID. MINISTRI.

ALTDORFI
Typis & impensis HENRICI MEYERI,
Vniversitatis Typographi.
ANNO CIƆ IƆ C XXCI.

S. AVGVSTINVS

Lib. 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas c. 2.

Non ſolum malos Catholicos nullo modo comparamus; ſed nec bonos facile coæquamus BEATO CYPRIANO, QVEM INTER RAROS ET PAVCOS EXCELLENTISSIMÆ GRATIÆ VIROS NVMERAT PIA MATER ECCLESIA.

B. L.

L. F. R.

S.

NEq; vino vendibili ſuſpenſa hedera opus eſt, neq; præconiorum pompa libris per ſe amabilibus juxta ac utilibus. Talem vero hanc *S. Cypriani Epiſtolarum* editionem fore plane confido. Vt enim *Romanæ dictionis germanam puritatem* taceam, quam Eraſmus *in Operum Cypriani dedicatoria* mirifice deprædicat; nonne nos bonæ bonorum Virorum *Epiſtolæ*, neſcio quî, præ aliis aliter dictis ſcriptisve, ſingulariter oblectant? Oblectant autem poſt Biblicas meritiſſimo, quæ Chriſtiani ſunt Scriptoris, ejusq; vigilantiſſimi Epiſcopi, & tandem conſtantiſſimi Martyris; quin & Apoſtolico ævo perquam vicini; Epiſtolæ, inquam, admirandæ ſanctitatis, gravitatis caritate temperatæ, & priſcorum in Eccleſia rituum pleniſſimæ; quales à *Cypriano* ſcriptæ omnino ſunt, hic à reliquis ad ipſum aut alios datis certo typorum charactere diſtinctæ.

Quanquam & hujus *Auctoris* apud veteres & recentiores plus mille præclara elogia, quippe decantatiſ-

ſima, recenſere ſciens ſuperſedeo. Tantum *Vitam* ſancti Martyris à *Pontio,* Diacono ejus, conſcriptam, cum *Actu Paſſionis* in iſta citato; non quidem nemini ſuſpectam; opuſculum tamen, ut Phil. Labbe verba *parte 2. Diſſertat. Hiſtorica de Scriptoribus Eccleſiaſticis pag. 233.* mea faciam; *prima inter antiqua Veterum Martyrum Acta ſive Vitas atq; Elogia dignationis*, ſubjungo.

Nec eſt, cur ob aliqua Cypriani παροράματα, v. c. de Chriſto & Spiritu ſancto, *Epiſt. 74. ſect. 6.* &, quod potiſſimum eſt, *Epiſt. 70. & ſeqq.* de hæreticorum baptiſmo, ſive Auctori ſive ſcriptis ejus ſimus infenſi. Animo longe æquiori nos eſſe jubet & ſuo exemplo docet S. Auguſtinus locis inferius *pag. 185. & ſeqq.* productis; cujus præterea verba quam modeſtiſſime Cypriani argumentis repoſita curavi debitis locis interjici: ne quisquam ſuſpicaretur, errorem illum ire me reſuſcitatum. Omnibus igitur, quæ hujuſcemodi ſunt, jam ſane neglectis, reliquorum, quæ hac editione præſtare annixus ſum, rationem reddere lubet.

Quod ergo rei caput eſt; nullus diffiteor, ipſarum *Epiſtolarum* editionem, quam *Jacobus Pamelius*, S. Theol. L. Eccleſiæ Brugenſis Canonicus, ante annos ſupra centeſimum duodecim procuravit, arriſiſſe præ cæteris, quas tenus hac videre licuit, omnibus; tum quod

plu-

plures sistat *Epistolas*; (etsi nec ipse Tomo suo I. quem *Epistolarum* dixit, *libros* Cypriani inseruit; quippe salutatione & valedictione destitutos; quos tamen Augustinus cumprimis *Epistolas* vocare amavit, citans ita Cypriani *Epistolam* de Lapsis, *Epist.* sua *23.* &, ut ejusdem *Epistolam*, laudationem Virginitatis sive scriptum *de disciplina & habitu Virginum, lib. 4. de Doctr. Christiana cap. 21.* ut & *Epistolam* de Opere & eleemosynis, *lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 8. & 10.* & Epistolas, *de Mortalitate, de Patientia, dicto c. 8.* qui vicissim *Epistolam* Pamelio 63^am^. *Librum* vocat *d. l. de Doctr. Chr.*) tum quod *Ordine* gaudeat admodum concinno. Epistolas quidem Cleri Romani ad Cyprianum, apud Pamelium XXX^am^. & XXXI^am^. *præpostero ordine recitatas esse* asseverat Cardinalis Baronius *ad A. C. 253. n. 85.* cæteroquin *industriam* Pamelii *in disponendis Epistolis* magno ibidem commendans opere: & ipse Pamelius alicubi non dissimulat, se vix sibimet in eo labore fecisse satis, nec raro timidus proponit, quod sentit: e. g. *ad Ep. 15. annot. 4.* & *ad 32. annot. 23.* Ast utut hæc se habeant; rectiorem omnium Epistolarum *Ordinem* ab aliis inventum mihi profectò necdum datum est conspicari.

Lectionem quod attinet à Pamelio cæteris prælatam; hanc utiq; commendat splendidus ille Codicum,

 MSS^orum^.

MSS[orum]. partim, partim excuſorum, quos conſuluit, *Indiculus*, mox *Actum Paſſionis* ſecuturus. Vnde, Simonis Goulartii Silvanectini exemplo, verebar, fateor, illius verba mutare, cujus elegeram ordinem. Equidem aliqua parvo à ſe jure, nunc poſita, nunc omiſſa eſſe, non obſcure ſuaq; ſponte innuit Pamelius: Ita *ad Ep.12,2. annot.9.* monet ſe omiſiſſe verba illa Cypriani de plebe ſua: *& veſtram quoq; ſententiam:* ſic nimirum Manut. & Morelium legiſſe; ſed nullum MSS. Codicum, quos viderit:-- maluiſſe ergo prætermittere, quam alicui *erroris* occaſionem dare; qui tamen *ad Ep.13. annot.1.* verba illa de Martyribus; *& prærogativa eorũ apud Deum adjuvare poſſunt*; à Manutio & Morelio *recens* addita eſſe nullus infitiatur; nihilo autem minus expreſſit lectori; licet *neq; in cæteris excuſis neq; in MSS.* reperire potuerit. Simile eſt, quod *Ep.40,4. annot.14.* Manutianam lectionem: *ſuper Petrum*; expreſſerit, nil moratus *cæteros* Codices, *etiam MSS. quos viderat*, in quibus; *ſuper Petram*; legebatur: & *Ep.52. annot. 32.* de illa lectione: *quàm conſtitui Romæ* æmulum *Sacerdotem: Sic*, ait, *primi hunc locum reſtituimus ex Cod. Affliginienſi pro eo, quod erat ante*; Deo *Sacerdotem*. Itane vero decebat omnes alios antiquos poſtferre recentioribus editionibus, vel Codici unico? Malitioſe tamen quidquam horum ab ipſo eſſe admiſſum tanto ſuſpicor minus, quanto

dili-

diligentius monet aliisq; liberalior largitur in suis Annotationibus nonnulla magni momenti: v. c. *ad Epist. XXVII. annot.1.* locum Matthaei XVI, 18. utiq; à Cypriano ibi *omnibus* Episcopis accommodari, & *ad Ep. XXXIX. annot.12.* sacrificia, *pro* Martyribus, *non tamen ad delictorum expiationem*, oblata dici. Ad *Epist.LV, 7. annot. 32.* agnoscit, *de se* loqui Cyprianum: Ad *LVI, 1. annot. 5.* communicasse pleramq; plebem sub *utraque* specie tempore Cypriani: Ad *LXIII, 1. annot. 2.* materias Sacramentorum à Christo definitas immutari non posse, *præter Cyprianum etiam alios Patres* inculcare; & *ad LXIX, 7. annot. 30.* prius *non male* lectum fuisse: *ædificanda* fuerat Ecclesia.

In tanta interim Lectionum, Pamelio teste, Variarum abundantia sperabam Lectori me facturum rem gratam, si, quotquot possem alias variam facile gignentes interpretationem, cum Pamelianis in marginem colligerem, eaq; ratione plerasque omnes editiones hac una & ad unum exhiberem intuitum. Quod meditanti plures suppeditabat protenus in sua editione JCtus ille Parisiensis, *Nicolaus Rigaltius*, penes quem erat Codex quidam Regius, Codex Beneventanus, Corbejensis, Neapolitanus, Rhemensis, Veronensis, & Thuani, liber Nic. Fabri & exemplar Pomposianum: ad hæc enim singula provocat *Observ. p. 6. & seqq. 23. & seqq. 123. & 227.* Neq; penitus contemnendus videbatur unicus ille Codex MS. qui dicto *Goulartio*, cujus Genevensi editioni Epistolarum quandoq; prolixarum utilissimas *sectiones* acceptas referimus, suppetebat; vetus videlicet exemplar Raimundi cujusdam Episcopi Achonensis. Atq; hos præcipuos Variarum Lectionum Collectores literæ posthac denotabunt initiales: *P* Pamelium, *R* Rigaltium, *G* Goulartium. Si quid præterea *Al.* legitur, ad Basileenses aliasque omnium Cypriani operum editiones id spectat, Variis lectionibus minus refertas.

Sed ne quid dissimulem; plurium tamen MSS. è dulci nostra Germania obtinendorum flagrabam desiderio: Favitores autem,

autem; quos eo nomine interpellare ausus sum, eorundem querebantur inopiam, meque tantisper contentum esse oportuit ambabus illis ex Inclutæ Reip. Noribergensis Bibliotheca benevolentissime communicatis Operum Cypriani editionibus, anno jamtum M CCCC LXXI. arte Typographica vix adulta, publici factis juris, *Romana*, haut dubie diversa ab illa, qua Henr. Gravius in edit. Coloniensi An. M D XLIV. præter Badianam quandam & aliam, se usum esse, *nihil* autem *depravatius* vidisse scribit; & *Spirensi*, cujus artifex Vindelinus quidam laudatur. Neque difficile erit in posterum, DEO juvante, si qua splendidior editio, vel doctorum Virorum benignitas plures memoratu dignas Varias lectiones vel Conjecturas plausibiles suggesserit, certam ipsarum subjicere Appendicem.

Cætera ad *Jus Canonicum*, *Lombardum* & *Thomam* nos remittentia *Marginalia*, saltim illa etiam scripta versanti placebunt: & *Indices*, mi Lector, videbis fungi munere, quod nomen præ se fert: neque ultimus singularem modo quarundam *vocum* usum, aut *Gnomas* insigniores; sed verborum etiam Cypriani, quæ valde agitari solent, *indicabit* sensum; nec fictitium; sed è scopo, vel serie verborum connexorum, vel locis parallelis, obvium: perspicuo documento, quosdam (quod S. Augustinus de Gaudentio, Donatista, libro adversus ipsum 2. [3.] c. 2. refert;) *dum Cypriano teste innituntur, Cypriano teste mentiri.*

Quod ergo superest; non temerarium conatum nec temere improba.

GRATIA SIT TECUM! AMEN.

VITA

VITA
S. CÆCILII CYPRIANI
PER PONTIVM EJUS DIACONVM.

CYprianus religiosus Antistes ac testis Dei gloriosus, tametsi multa conscripsit, per quæ memoria digni nominis supervivat; etsi eloquentiæ ejus ac Dei gratiæ larga fœcunditas ita se copia & ubertate sermonis extendit, ut usq; in finem mundi fortasse non taceat; tamen, quia operibus ejus ac meritis etiam hæc prærogativa debetur, ut exemplum suum in literas dirigatur, placuit summatim pauca conscribere: non quod aliquem gentilium lateat tanti viri vita, sed ut ad posteros quoq; nostros incomparabile & grande documentum in immortalem memoriam porrigatur. Certe durum erat, ut (cum majores nostri plebeiis & catechumenis martyrium consecutis, tantum honoris pro martyrii ipsius veneratione dederint, ut de passionibus eorum multa, aut, prope dixerim, pene cuncta conscripserint, ut ad nostram quoq; notitiam, qui nondum nati fuimus, pervenirent) Cypriani, tanti Sacerdotis & tanti Martyris, passio præteriretur, qui & sine martyrio habuit quæ doceret, & quæ dum vixit gesserit, non paterent: quæ quidem tanta atq; tam magna & mira sunt, ut magnitudinis contemplatione deterrear, ac imparem me esse confitear ad proferendum digne pro meritorum honore sermonem, nec posse sic prosequi facta tam grandia, ut, quanta sunt, tanta videantur: nisi quod numerositas gloriarum sibimet ipsa sufficiens, alieno præconio non eget. Accedit ad cumulum, quod & vos de eo multum, aut, si fieri potest, totum desideratis audire, concupiscentes ardore flagranti vel facta ejus cognoscere; etsi interim viva verba

** tacue-

* Al. facundiæ viribus deficimus: deficimus; dico.

*tacuerunt. In qua parte * si dixero nos opibus facundiæ deficere, minus dico: facundia enim ipsa deficit digna facultate, quæ desiderium vestrum pleno spiritu satiet. Ita utrimq; graviter urgemur: ille nos virtutibus suis onerat, vos nos precibus fatigatis.*

Vnde igitur incipiam? Vnde exordium bonorum ejus aggrediar; nisi à principio fidei & nativitate cœlesti? Siquidem hominis Dei facta non debent aliunde numerari, nisi ex quo Deo natus est. Fuerint licet studia, & bonæ artes devotum pectus imbuerint; tamen illa prætereo: nondum enim ad utilitatem, nisi seculi, pertinebant. Postquam & sacras literas didicit & mundi nube discussa in lucem sapientiæ spiritalis emersit, si quibus ejus interfui, si qua de antiquioribus ejus operibus comperi, dicam: hanc tamen petens veniam, ut quidquid minus dixero (minus enim dicam necesse est) ignorantiæ meæ potius, quam illius gloriæ derogetur.

*Inter fidei suæ prima rudimenta nihil aliud credidit Deo dignum, quam si continentiam tueretur: tunc enim posse idoneum fieri pectus, & sensum ad plenam veri capacitatem pervenire, si concupiscentiam carnis robusto atq; integro sanctimoniæ * vigore calcaret. Quis unquam tanti miraculi meminit? Nondum secunda nativitas novum hominem splendore toto divinæ lucis oculaverat, & jam veteres ac pristinas tenebras sola lucis paratura vincebat.*

* Al. rigore

Deinde quod majus est, cum de lectione divina quædam jam non pro conditione novitatis, sed pro fidei festinatione didicisset, statim rapuit quod invenit promerendo Domino profuturum. Distractis rebus suis ad indigentiam pauperum sustentandam, tota prædia pretio dispensans, duo bona simul junxit, ut & ambitionem seculi sperneret, qua perniciosius nihil est, & misericordiam, quam Deus etiam sacrificiis suis prætulit, quam nec ille qui legis omnia mandata servasse se dixerat, fecit, impleret: & præpropera velocitate pietatis,

Ose. 6, 6. Matth 9, 13. 19, 20, & seq.

penè

*pene ante cœpit perfectus esse, quam disceret. Quis oro de veteribus hoc fecit? Quis de antiquissimis in fide senibus, quorum mentes & aures per plurimos annos divina verba pulsaverant, tale aliquid impendit, quale adhuc rudis fidei homo, & cui nondum forsitan crederetur, supergressus vetustatis ætatem, gloriosis & admirandis operibus, perpetravit? Nemo metit statim, ut sevit. Nemo vindemiam de novellis scrobibus expressit. Nemo adhuc unquam de noviter plantatis arbusculis matura poma quæsivit. In illo omnia * incredibilia cucurrerunt. Prævenit, si potest dici; (res enim fidem non capit) prævenit, inquam, * tritura sementem, vindemia palmitem, poma radicem. Ajunt Apostoli literæ, debere* neophytos *præteriri; ne stupore gentilitatis nondum fundatis sensibus adhærente, aliquid in Deum novitas inerudita peccaret. Ille fuit primus & puto solus exemplo, plus fide posse quam tempore promoveri. Sed etsi in Apostolorum Actis Eunuchus ille describitur, quia* toto corde crediderat, *à Philippo statim* tinctus; *non est similis comparatio. Ille enim & Judæus erat, & de templo Domini veniens Prophetam legebat Isaiam & sperabat in Christo; etsi nondum eum venisse crediderat: Hic de imperitis gentibus veniens, tam matura cœpit fide, quanta pauci fortasse perfecerint.*

* Al. incredibiliter

* al. messis

1. ad Tim. 3, 6.

Act. 8, 37, 38.

*Mora deniq, circa gratiam Dei nulla: nulla dilatio. Parum dixi: Presbyterium & sacerdotium statim * accepit. Quis enim non omnes honorum gradus crederet tali mente credenti? Multa sunt quæ adhuc plebeius, multa quæ jam Presbyter fecit, multa quæ ad veterum exempla justorum, imitatione consimili prosecutus, promerendo Dominum totius religionis obsequio præstitit. Nam & sermo illi de hoc fuerat usitatus, ut si quem prædicatum Dei laudatione legisset, suaderet inquiri, propter quæ facta Deo placuisset. Si Job, Dei testimonio gloriosus, dictus est verus Dei cultor, &* cui in terris

* Al. emeruit

Job 1, 8.

terris nemo compareтur; *faciendum docebat ille, quidquid Job ante fecisset: ut dum & nos paria facimus, simile in nos Dei testimonium provocemus.* Contemtis ille dispendiis rei familiaris, *in tantum exercitata virtute profecit, ut nec pietatis temporalia damna sentiret. Non illum penuria, non dolor fregit. Non uxoris suadela deflexit: non proprii corporis dira pœna concussit. Permansit in suis sedibus fixa virtus, & altis radicibus fundata devotio nullo diaboli tentantis impetu cessit, quo minus Dominum suum, fide grata, etiam inter adversa benediceret. Domus ejus patuit cuicunque venienti. Nulla vidua reversa est sinu vacuo: nullus indigens lumine non illo comite directus est: nullus debilis gressu non illo bajulo vectus est: nullus nudus auxilio de potentioris manu, non illo tutore protectus est.* Hæc debent facere *(dicebat)* qui Deo placere desiderant. *Et sic per bonorum omnium documenta decurrens, dum meliores semper imitatur, etiam ipse se fecit imitandum.*

Erat sane illi etiam de nobis contubernium viri justi & laudabilis memoriæ Cæcilii, *& ætate tunc & honore* Presbyteri, *qui eum ad agnitionem veræ divinitatis à seculari errore correxerat. Hunc toto honore atque omni observantia diligebat, obsequenti veneratione * suscipiens, non jam ut amicum * animæ coæqualem; sed tanquam novæ vitæ parentem. Deniq; ille demulsus ejus obsequiis, in tantum dilectionis immensæ merito provocatus est, ut de seculo excedens, * arcessitione jam proxima, commendaret illi conjugem ac liberos suos, & quem fecerat de sectæ communione participem, postmodum faceret pietatis hæredem.*

* *Al.* suspiciens
* *Al.* coæqualis sectæ
* *Al.* accersitione

*Longum est ire per singula: * sancta ejus facta onerosum est enumerare. Ad probationem bonorum operum, solum hoc arbitror satis esse, quod judicio Dei & plebis favore, ad officium Sacerdotii &* Episcopatus *gradum adhuc neophytus, & ut putabatur, novellus, electus est. Quamvis in primis*

* *Al.* cuncta

Conf. *Epist.* 40, 4. & 55, 7.

primis fidei suæ adhuc diebus & rudi vitæ spiritalis ætate, sic generosa indoles reluceret, ut etsi nondum officii, spei tamen fulgore resplendens, imminentis Sacerdotii totam fiduciam polliceretur.

Non præteribo etiam illud eximium, quemadmodum cum in dilectionem ejus & honorem totus populus adspirante Domino prosiliret, humiliter ille secessit; *antiquioribus cedens, & indignum se titulo tanti honoris existimans, ut dignus magis fieret. Magis enim dignus efficitur, qui quod meretur excusat. Quod tunc ardore plebs æstuans fluctuabat, spiritali desiderio concupiscens (ut exitus docuit) non tantum Episcopum, sed in eo quem tunc latentem divinitatis præsagio taliter flagitabat, futurum etiam Martyrem requirebat. Obsederat fores domus copiosa fraternitas, & per omnes aditus sollicita caritas circuibat. Potuisset fortasse tunc illi Apostolicum illud evenire, quod voluit, ut per* fenestram *deponeretur; si cum Apostolo etiam ordinationis honore similaret.* 2. ad Cor. 11, 33. *Erat videre cæteros omnes * suspensos anxio spiritu expectare venturum, cum gaudio nimio excipere venientem.* * Al. suspenso & anxio *Invitus dico: sed dicam necesse est. Quidam illi restiterunt, * etiam ut vinceret.* * Al. ut & *Quibus tamen quanta lenitate, quam patienter, quam benevolenter indulsit, quam clementer ignovit, amicissimos eos postmodum & inter necessarios computans mirantibus multis? Cui enim posset non esse miraculo, tam memorosæ mentis oblivio?*

*Exinde quemadmodum se gesserit, quis referre sufficiat? quæ illi pietas? qui vigor? misericordia quanta? quanta * censura?* * Al. censura? quam sobria? *Tantum sanctitatis & gratiæ ex ore ejus lucebat, ut ** confunderet *intuentium mentes.* * Al. invitaret *Gravis vultus & lætus: nec severitas tristis, nec comitas nimia; sed admixta utrinq; temperies; ut esset ambigere, vereri plus an diligi merebatur. Sed nec cultus fuit dispar à vultu, temperatus & ipse de medio. Non illum superbia secularis inflaverat: nec*

tamen prorſus affectata penuria ſordidarat: quia & hoc veſtitus genus à jactantia minus non eſt, quam oſtentata taliter ambitioſa frugalitas.

Quid autem circa pauperes Epiſcopus faceret, quos catechumenus diligebat? Viderint pietatis Antiſtites, ſeu quos ad officium boni operis inſtruxit ipſius ordinis diſciplina, ſeu quos ſacramenti religio communis, ad obſequium exhibendæ dilectionis artavit. Cyprianum de ſuo talem accepit cathedra, non fecit.

Vid. Ep. 55, 7. 69, 4.

Statim denique pro talibus meritis etiam Proſcriptionis *gloriam conſecutus eſt. Nec enim aliud oportebat, quam ut eum, qui intra ſecretam conſcientiæ latebram, religionis & fidei toto honore florebat, etiam publice gentilium fama titularet. Potuiſſet quidem tunc pro velocitate, qua ſemper omnia conſecutus eſt; etiam martyrii circa eum debita corona properare; maxime cum & ſuffragiis ſæpe repetitis* ad leonem *poſtularetur; niſi per omnes ordines gloriarum transeundum illi eſſet, & ſic ad ſumma veniendum, & niſi imminens ruina ope tam fœcundi pectoris indigeret. Finge enim tunc illum martyrii dignatione translatum: Quis emolumentum* gratiæ *per fidem proficentis oſtenderet? Quis* Virgines *ad congruentem pudicitiæ diſciplinam & habitum ſanctimonia dignum, velut frenis quibusdam lectionis Dominicæ coërceret? Quis doceret pœnitentiam* Lapſos, *veritatem* hæreticos, ſchiſmaticos *unitatem,* filios Dei *pacem & Euangelicæ precis legem? Per quem* gentiles *blaſphemi repercuſſis in ſe iis, quæ nobis ingerunt vincerentur? A quo Chriſtiani mollioris affectus circa* amiſſionem ſuorum, *aut quod magis eſt, fidei parvioris, conſolarentur ſpe futurorum? Vnde ſic* miſericordiam, *unde* patientiam *diſceremus? Quis* livorem *de venenata invidiæ malignitate venientem dulcedine remedii ſalutaris inhiberet? Quis* Martyres *tantos exhortatione divini ſermonis erigeret? Quis denique tot* Confeſſores *frontium notatarum ſecunda inſcri-*

Confer Tomum 1. Operum Cypriani.

*inscriptione signatos, & ad exemplum martyrii superstites reservatos, incentivo tubæ cœlestis animaret? Bene, bene tunc & vere * spiritaliter contigit, quod vir tam necessarius tam multis & tam bonis rebus à martyrii consummatione dilatus est.*

* *Al.* Dei providentia

Vultis scire secessum *illum non fuisse formidinem? Ut nihil aliud excusem; ipse postmodum passus est; quam passionem utique ex more vitaret, si & ante vitasset. Fuit vero formido illa: Sed justa, formido quæ Dominum timeret offendere; formido quæ præceptis Dei mallet obsequi, quam sic coronari. Dicata enim in omnibus Deo mens, & fides divinis admonitionibus mancipata, credidit se, nisi Domino latebram tunc * jubenti paruisset, etiam ipsa passione peccare. Puto denique etiam nunc aliqua de dilationis utilitate disserenda; tametsi jam dudum pauca perstrinximus: Per hæc enim quæ videntur postmodum subsecuta, sequitur ut probemus, secessum illum non hominis pusillanimitate conceptum, sed sicuti est, vere fuisse divinum. Vastaverat Dei populum persecutionis infestæ insolens atque acerba grassatio, & quia omnes decipere una fraude non poterat artifex hostis; quacunque miles incautus prodiderat latus nudum, dispari genere sæviendi, singulos diversa strage dejecerat. Debebat esse qui posset saucios homines & varia expugnantis inimici arte jaculatos, adhibita medicinæ cælestis medela pro qualitate vulneris vel secare interim, vel fovere. Servatus est vir, ingenii præter cætera etiam spiritaliter temperati, qui inter resultantes collidentium schismatum fluctus, Ecclesiæ iter medium librato limite gubernaret. Nonne hæc, oro, consilia divina sunt? Hoc fieri sine Deo potuit? Viderint qui putant posse fortuitu ista contingere. Ecclesia illis clara voce respondet, dicens:* Ego sine Dei nutu necessarios reservari non admitto.

Conf. *Epist.* 15, 1. 10, 4. 36.

* *Al.* suggerenti

Percurramus tamen cætera, si videtur. Erupit postmodum

dum lues *dira & detestabilis morbi vastitas nimia, innumeros per diem populos à sua quemque sede abrupto impetu rapiens, continuatas per ordinem domos vulgi trementis invasit. Horrere omnes, fugere, vitare contagium, exponere suos impie; quasi cum* * *illo peste morituro, etiam mortem ipsam aliquis posset excludere. Jacebant interim tota civitate, non jam corpora, sed cadavera plurimorum, & misericordiam in se transeuntium, contemplatione sortis mutuæ flagitabant. Nemo respexit aliud præterquam lucra crudelia. Nemo similis eventus recordatione trepidavit. Nemo fecit alteri quod sibi fieri voluit. Quid inter hæc egerit Christi & Dei Pontifex, qui Pontifices mundi hujus tanto plus pietate, quanto religionis veritate præcesserat, scelus est præterire. Aggregatam primo in loco uno plebem de misericordiæ bonis instruit, & docens divinæ lectionis exemplis, quantum ad promerendum Deum prosint officia pietatis. Tunc deinde subjungit non esse mirabile, si nostros tantum debito caritatis obsequio foveremus; eum* perfectum *posse fieri, qui plus aliquid* publicano *vel ethnico fecerit;* qui malum bono vincens & *divinæ clementiæ instar exercens,* inimicos *quoque* dilexerit; *qui* pro persequentium *se salute, sicuti Dominus monet & hortatus,* orarit. Oriri facit *Deus jugiter* solem suum, & pluvias *subinde nutriendis seminibus impertit, exhibens cuncta ista non suis tantum, sed etiam alienis: & qui se Dei etiam filium esse profitetur, cur non exemplum* Patris *imitatur? Respondere nos decet natalibus nostris, & quos renatos per Deum constat, degeneres esse non congruit; sed probare* * *potius in sobole traducem boni Patris* * *æmulatione bonitatis. Multa alia & quidem magna prætereo, quæ temperandi voluminis ratio non patitur prolixiore sermone replicari. De quibus hoc tantum dixisse satis est: Quod si illa gentiles pro rostris audire potuissent, forsitan statim* * *crederent: Quid Christiana plebs faceret, cui de fide nomen est? Distributa sunt*

* *Al.* illa

Matth 5,47,48.
Ad Rom. 12,21.
Matth. 5,44,45.

* *Al.* debere pot.
* *Al.* æmulationem

* *Al.* credidissent

sunt ergo continuo pro qualitate hominum atque ordinum ministeria. Multi qui angustia paupertatis beneficia sumtus exbibere non poterant, plus sumtibus exbibebant, compensantes proprio labore mercedem divitiis omnibus cariorem. Et quis non sub tanto doctore properaret inveniri in parte aliqua talis militiæ, per quam placeret & Deo Patri, & Judici Christo, & tam bono interim Sacerdoti? Fiebat itaque exuberantium operum largitate quod bonum est ad omnes; non ad solos domesticos fidei. *Fiebat plus aliquid quam de* Tobiæ *incomparabili pietate signatum est. Ignoscat ille, & ignoscat iterum, & frequenter ignoscat; aut, ut verius dixerim; merito concedat tametsi ante Christum plurimum licuit; plus aliquid licuisse post Christum, cujus temporibus plenitudo debetur.* Necatos *ille* à Rege & projectos *sui tantum generis* colligebat. *His tam boni & tam piis actibus supervenit exilium. Hanc enim vicem semper repræsentat impietas, ut melioribus pejora restituat. Et, ut quid Sacerdos Dei Proconsule interrogante responderit taceam, sunt* Acta *quæ referant.*

Ad Gal. 6, 10.

Tob. 2, 2, 9.

*Excluditur interim è civitate ille qui fecerat boni aliquid pro civitatis salute; ille qui laboraverat, ne viventium oculi paterentur infernæ sedis horrorem; ille, inquam, qui excubiis pietatis invigilans (proh nefas!) ingrata bonitate providerat, ne omnibus tetram civitatis faciem relinquentibus multos exules deserta Respublica ac destituta patria sentiret. Sed viderit seculum, cui inter pœnas exilium computatur: * Nobis patria minus cara, & commune nomen est; qui parentes ipsos, si contra Dominum suaserint, abhorremus. Illis extra civitatem suam vivere gravis pœna est: Christiano totus hic mundus una domus est. Unde licet in abditum & abstrusum locum fuerit relegatus; admixtus Dei sui rebus, exilium non potest computare. Adde quod Deo integre serviens, etiam propria in civitate* peregrinus *est. Dum enim se carnalibus*

* *Al*, illis patria nimis cara, & totus affectus est in parentes; nos & par. ipsi.

1. Petri 2, 11.

bus desideriis continentia sancti Spiritus abstinet, conversationem prioris hominis exponens; etiam inter cives suos, aut prope dixerim, inter parentes ipsos, vitæ terrestris alienus est. Accedit, quod etsi hæc talia pœna possent videri; in hujusmodi tamen causis atque sententiis quas ob approbandæ virtutis experimenta perpetimur, non est pœna: quia gloria est. Sed esto sane nobis pœna exilium. Illis ultimum crimen & pessimum nefas etiam ipsorum conscientia testis adscribat, qui possunt innocentibus irrogare quod putant pœnam.

*Nolo nunc describere loci gratiam, & deliciarum omnium paraturam interim transeo. Fingamus locum illum situ sordidum, squalidum visu, non salubres aquas habentem, non amœnitatem viroris, non viciniam littoris; * sed rupes vastas silvarum, inter inhospitas fauces desertæ admodum solitudinis avia mundi parte summotum. Posset, licet talis locus, habere nomen exilii, quo Cyprianus Sacerdos Dei venerat; cui si hominum ministeria deficerent, vel alites, ut* Heliæ, *vel, ut* Danieli, *Angeli ministrarent? Absit, ut credat aliquis, cuilibet minimo, dummodo in confessione nominis constituto, aliquid defuturum! Tantum abest, ut Dei Pontifex ille, qui misericordiæ semper rebus institerat, horum omnium opibus indigeret.*

* *Al.* sed vasta rupe sylvarum inter inhospitas cautes. *Al.* sed rupes vastas & silvarum

3. Reg. 17, 4, 6. *Dan.* 14, 35. & *seq.*

Jam nunc quod secundo posueram loco, cum gratiarum actione repetamus: provisum esse divinitus etiam pro animo tanti viri, apricum & competentem locum, hospitium pro voluntate secretum, & quidquid apponi *eis ante promissum est,* qui regnum & justitiam Dei quærunt. *Atque ut omittam frequentiam visitantium fratrum, & ipsorum inde civium caritatem, quæ repræsentabat omnia, quibus videbatur esse fraudatus; admirabilem visitationem* Dei *non præteribo, qua Antistitem suum sic in exilio esse voluit de secutura passione securum, ut imminentis martyrii pleniore fiducia, non exulem tantummodo Curubi, sed & martyrem possideret. Eo enim*

Matth. 6, 33.

enim die quo primum in exilii loco mansimus; (nam & me inter domesticos comites dignatio caritatis ejus delegerat exulem voluntarium, quod utinam & in passione licuisset!) Apparuit mihi, *inquit*, nondum somni quiete sopito, juvenis ultra modum hominis enormis: qui cum me quasi ad prætorium duceret, videbar mihi tribunali sedentis tum Proconsulis admoveri. Is ut in me respexit, annotare statim cœpit in tabula sententiam, quam non sciebam: nihil enim de me solita interrogatione quæsierat: sed enim juvenis, qui à tergo ejus stabat, admodum curiosus legit quicquid fuerat adnotatum, & quia id verbis proferre non poterat, nutu declarante monstravit, quid in literis tabulæ illius haberetur: manu enim expansa & complanata ad spathæ modum, ictum solitæ animadversionis imitatus, quod volebat intelligi, ad instar liquidi sermonis expressit. Intellexi sententiam passionis futuram. Rogare cœpi, & petere continuo, ut dilatio mihi vel unius diei prorogaretur, donec res meas legitima ordinatione disponerem. Et cum preces frequenter iterassem, rursus in tabula cœperat nescio quid annotare. Sensi tamen de vultus serenitate, Judicis mentem, quasi justa petitione commotam. Sed & ille juvenis, qui jamdudum de passionis indicio gestu potius quam sermone prodiderat, clandestino identidem nutu, concessam dilationem, quæ in crastinum petebatur, contortis post invicem digitis, significare properavit. Ego quamvis non esset lecta sententia, etsi de gaudio dilationis acceptæ læto admodum corde gauderem; metu tamen interpretationis incertæ sic tremebam, ut reliquiæ formidinis cor exultans adhuc * toto pavore pulsarent. *Quid hac revelatione manifestius? quid hac dignatione felicius? Ante illi prædicta sunt omnia, quæcunque postmodum subsecuta sunt. Nihil Dei verbis imminutum; nihil de tam*

* *Al.* multa trepidatione

*** 2 *sancta*

sancta promissione mutilatum. Singula denique, secundum quod ostensa sunt, recognoscite. Dilationem petit crastini cum de passionis sententia cogitaretur; postulans, ut res suas die illo, quem impetraverat, ordinaret. Hic dies unus significabat annum, quo ille post visionem acturus in seculo fuerat. Nam ut manifestius dicam; eo die post exactum annum coronatus est; quo hoc illi ante annum fuerat ostensum. Diem autem Domini, * *& si non annum in divinis literis legimus, promissioni tamen futurorum debitum illud tempus accipimus. Unde nihil interest, si sub diei significatione solus annus ostensus est: quia illud plenius debet esse, quod majus est. Quod vero* nutu *potius; & non sermone explanatum est; repræsentationi temporis servabatur sermonis expressio. Solet enim tunc verbis quodcunq; proferri, quoties quidquid profertur impletur. Nam & vere nemo cognovit, quare hoc ei ostensum fuisset; nisi postquam eodem die, quo id viderat, coronatus est. Medio nihilominus tempore imminens passio pro certo ab omnibus sciebatur: passionis tamen dies certus ab eisdem omnibus quasi ignorantibus, tacebatur. Sane & in Scripturis tale aliquid invenio. Nam Zacharias Sacerdos, promisso sibi per Angelum filio,* quia non crediderat, obmutuit; *ita ut filii nomen,* scripturus *potius quam relaturus, nutu tabulas postularet. Merito & hic, ubi Dei nuncius passionem Antistitis imminentem nutu potius expressit, & fidem admonuit & Sacerdotem munivit. Dilationis autem petendæ ratio, de* ordinatione *rerum & de voluntatis* dispositione *veniebat. Quæ vero res illi, aut quæ voluntas ordinanda; nisi Ecclesiastici status? Suprema iccirco accepta dilatio est, ut quicquid circa pauperum fovendorum curam supremo judicio* disponendum *fuerat,* ordinaretur. *Et puto propter nihil aliud, imo vero propter hoc tantum, etiam indulgentia ab ipsis, qui ejecerant & qui occisuri erant, admissa est, ut præsens præsentes pauperes, novissimæ dispen-*

sationis

[Margin notes: * *Al.* etsi annum — *Luc.* 1, 20, 63. — [illegible]]

sationis extremis, & ut plenius dixerim, totis sumptibus relevaret.

Ordinatis ergo *tam pie rebus & sic voluntate* disposita *proximabat dies* crastinus. *Jam de Xisto, bono & pacifico Sacerdote, ac propterea beatissimo Martyre, ab Urbe nuncius venerat. Sperabatur jamjamq; carnifex veniens, qui devota sanctissimæ * victimæ colla percuteret: & sic erant omnes dies illi quotidiana expectatione moriendi, ut corona singulis posset ascribi. Conveniebant interim plures egregii & clarissimi ordinis & sanguinis, sed & seculi nobilitate generosi, qui propter amicitiam ejus antiquam, secessum subinde suaderent: & ne parum esset nuda suadela, etiam loca in quæ secederet offerebant. Ille vero jam mundum suspensa ad cœlum mente neglexerat nec suadelis blandientibus annuebat. Fecisset fortasse tunc etiam quod à plurimis & fidelibus petebatur, si & divino imperio juberetur.* * al. passioni

Sed nec illa sublimis tanti viri gloria sine præconio transeunda est: quia jam seculo tumescente & de fiducia Principum infestationem nominis anhelante, ille servos Dei, prout dabatur occasio, *exhortationibus Dominicis instruebat, & ad calcandas passiones hujus temporis, contemplatione superventuræ claritatis animabat. Videlicet tanta illi fuit sacri cupido sermonis, ut optaret sic sibi passionis vota contiugere, ut dum de Deo loquitur, in ipso sermonis opere necaretur.*

Et hi erant *quotidiani actus destinati ad placentem Deo hostiam Sacerdotis; cum ecce Proconsulis jussu ad hortos ejus (ad hortos inquam, quos inter initia fidei suæ venditos, & Dei indulgentia restitutos, pro certo iterum in usus pauperum vendidisset; nisi invidiam de persecutione vitaret) cum militibus suis Princeps repente subitavit; imo, ut verius dixerim, subitasse se credidit. Unde enim posset tanquam improviso impetu mens semper parata subitari? Processit ergo jam certus expungi, quod diu fuerat retardatum: processit animo sublimi,*

*limi & erecto, hilaritatem præferens vultu & corde virtutem. Sed dilatus in crastinum ad domum Principis à prætorio revertebatur: cum subito per Carthaginem totam sparsus rumor *increbuit, productum esse jam Thascium, quem præter celebrem *gloriosa opinione notitiam etiam de commemoratione præclarissimi operis nemo non noverat. Concurrebant undiq; versus omnes ad spectaculum, nobis pro devotione fidei gloriosum, gentilibus & dolendum. Receptum eum tamen & in domo Principis constitutum una nocte continuit custodia delicata ita, ut convivæ ejus & cari in contubernio ex more fuerimus. Plebs interim tota sollicita, ne per noctem aliquid sine conscientia sui fieret, ante fores Principis excubabat. Concessit ei divina tunc bonitas vere digno, ut Dei populus etiam in Sacerdotis passione vigilaret. Forsitan tamen quærat aliquis, quæ causa fuerit à prætorio revertendi ad Principem. Et volunt hoc scilicet quidam de suo, tunc Proconsulem noluisse. Absit, ut in rebus divinitus gestis segnitiem sive fastidium Proconsulis conquerar! Absit, ut malum hoc intra conscientiam religiosæ mentis admittam, ut de tam beatissimo Martyre ructus hominis judicaret! Sed crastinus* dies *ille, quem ante annum dignatio divina prædixerat, vere crastinus esse debebat.*

* *Al.* increpuit

* *Al.* gloriosæ opinionis

Illuxit deniq; dies *alius, ille signatus, ille promissus, ille divinus; quem si Tyrannus ipse differre voluisset, nunquam prorsus valeret:* dies *de conscientia futuri Martyris lætus & discussis per totum mundi ambitum nubibus, claro sole radiatus. Egressus est domum Principis; sed Christi & Dei Princeps, & agminibus multitudinis mixtæ ex omni parte vallatus est. Sic autem comitatui ejus infinitus exercitus adhærebat, quasi ad expugnandam mortem manu facta veniretur. Eundi autem interfuit transitus* stadii. *Bene vero & quasi de industria factum, ut & locum congruentis certaminis præteriret, qui ad coronam justitiæ consummato agone currebat. Sed ubi ad prætorium ventum est, nondum procedente Proconsule, secretior locus da-*

cus datus est. Illic cùm post iter longum nimio sudore madidatus sederet (sedile autem erat fortuito linteo tectum, ut & sub ictu passionis Episcopatus honore frueretur) quidam ex tesserariis quondam Christianus res suas obtulit; quasi vellet ille vestimentis suis humidis sicciora mutare: qui videlicet nihil aliud in rebus oblatis ambiebat, quam ut proficiscentis ad Deum Martyris sudores jam sanguineos possideret: cui ille respondit, & dixit: Medelas adhibemus querelis, quæ hodie forsitan non erunt. *Mirum, si contemsit laborem corpore, qui mortem mente contemserat. Quid plura? Subito Proconsuli nunciatus est: producitur, admovetur, interrogatus de suo nomine, se esse respondit: & hactenus verba. Legit itaq; de tabula jam sententiam Judex, quam nuper in visione non legerat; sententiam spiritalem non temere dicendam; sententiam Episcopo tali & tali teste condignam; sententiam gloriosam; in qua dictus est* sectæ signifer, & inimicus deorum, & *qui* suis *futurus esset ipse* documento, & *quod* sanguine ejus inciperet disciplina sanciri. *Nihil hac sententia plenius, nihil verius: omnia quippe, quæ dicta sunt, licet à gentili dicta, divina sunt. Nec mirum utiq; cum soleant de passione* Pontifices *prophetare.* Signifer *fuerat, qui de ferendo signo Christi docebat:* inimicus deorum, *qui idola destruenda mandabat:* documento *autem* suis *fuit, qui multis pari genere secuturis, prior in Provincia, martyrii primitias dedicavit.* Sanciri *etiam* cœpit ejus sanguine disciplina: *sed martyrum; qui doctorem suum imitatione gloriæ consimilis æmulati, ipsi quoq; disciplinam exempli sui proprio cruore sanxerunt. Et cum exiret prætorii fores, ibat comes militum turba, & ne quid in passione deesset, Centuriones & Tribuni latus texerant: ipse autem locus * æqualis est, ubi pati contigit, ut arboribus ex omni parte densatis sublime spectaculum præbeat. Sed per enormitatem spatii longioris visu denegato per confusam nimis turbam, personæ faventes in ramos arborum repserant; ne vel hoc illi nega-*

Joan. 11, 51.

* al. in æquali

nega-

Luc. 19, 4 *negaretur ut ad Zacchæi similitudinem de arboribus videretur. Sed jam ligatis per manus suas oculis moram carnificis urgere tentabat, cujus munus est ferrum, & labente dextera gladium vix trementibus digitis circuibat, donec ad perpetrandam pretiosi viri mortem, clarificationis hora matura, Centurionis manum concesso desuper vigore firmatam, permissis tandem viribus expediret.*

O beatum Ecclesiæ populum, qui Episcopo suo tali, & oculis pariter & sensibus, & quod est amplius publicata voce compassus est, &, sicut ipso tractante semper audierat, Deo Judice coronatus est! Quamvis enim non potuerit evenire, quod optabant vota communia, ut consortio paris gloriæ simul plebs tota pateretur; quicunque sub Christi spectantis oculis & sub auribus Sacerdotis ex animo pati voluit, per idoneum voti sui testem legationis quodammodo literas ad Deum misit. Sic consummata passione perfectum est, ut Cyprianus, qui bonorum omnium fuerat exemplum, etiam Sacerdotales coronas in Africa primus imbueret: quia & talis esse post Apostolos prior cœperat. Ex quo enim Carthagini Episcopatus ordo numeratur, nunquam aliquis, quamvis ex bonis & sacerdotibus; ad passionem venisse memoratur. Licet semper Deo mancipata devotio, dicatis hominibus pro martyrio deputetur; Cyprianus tamen etiam ad perfectam coronam Domino consummante profecit; ut in civitate ipsa, in qua taliter vixerat, & in qua prior fecerat multa præclara, prior etiam Sacerdotii cœlestis insignia glorioso cruore decoraret. Quid hoc loco faciam, inter gaudium passionis, & remanendi dolorem? In partes divisus animus, & angustum nimis pectus affectus duplices onerant. Dolebo, quod non comes fuerim? Sed illius victoria triumphanda est. De victoria triumphabo? Sed doleo, quod comes non sim. Verum vobis tamen & simpliciter confitendum est quod & vos scitis, in hac me fuisse sententia. Multum ac nimis multum de gloria ejus exulto: plus tamen doleo, quod remansi.

ACTVS

ACTVS PASSIONIS S. CYPRIANI,

cujus ipse Pontius meminit, secundum editiones Manutii & Morelii.

T*Empore* Valeriani & Gallieni, *cum gloriosum nomen Christi à gentilibus exosum, intentione maxima conaretur auferri, & esset persecutio apud Vrbem Romam, beatissimus* Cornelius *Pontificatum prædictæ Vrbis summis virtutibus præditus tunc regebat, comprehensusq; à Præside & diuturnis tormentis afflictus gladio finivit temporalem vitam, percepturus à Deo sine fine perpetuam. Sed cum hoc odium fuisset etiam in Libycis terminis irrogatum, multi Christianorum populi, malentes transitoriam vitam amittere & illa quæ à Deo promissa sunt adipisci, diversis tormentis afflicti consummabantur. Ferunt etiam tunc à Præside clibanum calcis accensum, & in ore illius prunas cum thure exhibitas, & Præsidem dicere Christianis:* Eligite è duobus unum, aut thura super his carbonibus offerte Jovi, aut in calcem demergimini. *Tunc trecenti viri fide armati, se ictu rapidissimo, Christum Dei filium Deum fatentes, jecerunt in ignem, & inter vapores calcis pulverei sunt demersi; quos sibi Christus consecravit. In his autem diebus, cum talia gererentur, beatus Antistes* Cyprianus *Carthaginiensem regebat Ecclesiam. Qui comprehensus à gentilibus sedente* Paterno *Proconsule in civitate, iniquis tribunalibus præsentatur. Cui Paternus ait:* Nobilium Imperatorum ad me scripta venerunt, ut hi qui Diis cæremonias execrantur immolare, ad sacrificandum compellantur inviti. Exquisivi de nomine tuo: quid respondes? *Sanctus Cyprianus respondit:* Nullos Deos novi, nisi unum & verum; qui fecit cœlum & terram, & quæ in eis sunt: huic Deo nos Christiani deservimus: hunc deprecamur diebus ac noctibus & pro salu-

Meminit etiam horum martyrii Prudentius in Hymno 5. περὶ στεφάν. qui est de Passione Cypriani, & à Possidio in fine Indic. Oper. S. Augustini vocantur Martyres *Massa candida*: quo etiam nomine celebratur ipsorum festum in Martyrologiis 24. Augusti; ad quam diem Beda hæc ipsa verba recensset.

salute populi & pro statu Imperatorum vestrorum. *Proconsul dicit*: Ergo in hac voluntate perseveras, ut non sacrifices? *Sanctus Cyprianus respondit*: Bona voluntas quæ Deum novit, mutari non potest. *Proconsul dixit*: Jussum est etiam ut & Presbyteros requiram: volo ergo scire per te: Qui sunt Presbyteri, qui in hac civitate consistunt? *Sanctus Cyprianus respondit*: Legibus vestris bene atq; utiliter censuistis, nos delatores non esse. Itaq; eos exhibere non possumus. Sed nec ipsi se ultro offerunt, cum hoc Scriptura sancta prohibeat. A te enim quæsiti, invenientur. *Proconsul dixit*: Jussum est, ut nulla conciliabula faciant, neq; cœmeteria ingrediantur. Quod qui facere deprehensus fuerit, capite plectatur. *Sanctus Cyprianus respondit*: Fac quod tibi præceptum est. *Et post hæc ductus est in exilium beatus Martyr per præceptum* Aspasii *Proconsulis in civitatem* Curubitanam. *Post dies autem multos regressus de exilio, habitabat in* hortis *suis. Cumq; ibidem moraretur, venerunt ad eum duo * Principes ex officio Proconsulis* Galerii Maximi, *& levantes eum in curriculum suum duxerunt ad Proconsulem in locum, ubi pro reparanda sanitate degebat. Et collectus ab Adstatore officii secessit in hospitium ejus in vicum, qui dicebatur* Saturni, *& habitabat ibi. Convenit autem ad eum omnis populus fratrum. Quod cum comperisset beatissimus Martyr, præcepit custodiri puellas, quæ advenerant audire verbum Dei; quoniam ante ostium Principis manebant ob amorem Martyris gloriosi. Mane autem facto oblatus est beatus Cyprianus Proconsuli. Quem intuitus ait*: Tu es Thascius Cyprianus, qui te * Papam sacrilegæ mentis hominibus præbuisti? Jusserunt te sacratissimi Imperatores sacrificare. Consule tibi ne pereas. *Sanctus Martyr respondit*: Ego sum Cyprianus; Christianus sum, & diis sacrificare non potero: tu vero quod tibi præceptum est fac. In re enim tam justa, nulla consultatio est.

* Aug. *Serm. habito in Natali beati Cypr.* vocat *Apparitores*

* *Al.* Papatem.

Tunc iratus Proconsul dixit; Diu sacrilega mente vixisti, & plurimos tibi nefariæ conspirationis homines aggregasti, & inimicum te Diis Romanis & sacris religionibus constituisti, nec te pii sacratissimiq; Imperatores ad consensum cæremoniarum suarum revocare potuerunt. Et ideo cum sis nequissimi criminis auctor & signifer deprehensus, eris ipse documento his, quos scelere tuo tecum aggregasti: Sanguine tuo sancientur disciplinæ. *Et his dictis decretum ex tabella recitavit:* Thascium Cyprianum gladio animadverti placet. *Sanctus Cyprianus hæc audiens dixit:* Gratias ago Deo omnipotenti, qui me à vinculis hujus corporis dignatur absolvere. *Et cum duceretur, populus fratrum plangens & ejulans dicebat:* Et nos cum eodem decollemur! *Perductus autem gloriosus Martyr exuit se lacernum birrum quem indutus erat complicans, & posuit ad genua sua. Dehinc tunicam tulit & Diaconibus tradidit. Et stans in linea, expectabat spiculatorem, cui & * viginti aureos dare præcepit. Fratres vero sientes linteamina & oraria ante eum ponebant: ne sanctus cruor defluens absorberetur à terra. Ligatis quoq; manicis ad cervicem à ** Tulliano *Presbytero, ipse sibi manu propria oculos texit, & sic gladio percussus, occubuit. Hucusq; corpus propter gentilium curiositatem, cum magna turba populi in proximo collocatum est. Sed ne à gentilibus tolleretur, nocte adveniente, ex eodem loco, ubi positum fuerat, sublatum est, & inde cum cereis & * scholaribus in area cujusdam* Candidi *procuratoris, cum magno triumpho sepultum est. Tale martyrium beatus Cyprianus Carthaginiensis Episcopus explevit pro nomine Domini nostri Jesu Christi, cui est gloria in secula seculorum. Amen.* Cucurbitana *civitas dicitur, ubi in exilium fuit. Vicus ubi in domo Principis officiorum habitavit, dicitur* Saturni, ** inter Veneriam & * Salariam. Atrium quoq; Proconsulis dicitur ** Sauciolum. *Locus in quo decollatus est, vocatur* Sexti. *Sepultus est in areis* Macrobii Candidi *Procuratoris, quæ sunt in via * Appellensi juxta piscinas. Passus est* XVIII. *Kalend. Octobris. Galerius Maximus Proconsul, post dies paucos discessit è seculo.*

* *Al.* viginti quinq;
* *Al.* Juliano.
* *Al.* scolacibus
* *Al.* inter Venariam
Al. Veneria.
* *Al.* Saltuariam.
Al. Salutaria.
* *Al.* Setuliolum.
* *Al.* Mappalensi

INDI-

INDICVLVS CODICVM,

tum excuforum, tum MSS. quibus *Jacobus Pamelius* ufus eft in fua D. Cypriani recognitione.

C*odex Abbatiæ* Affliginienfis *haud procul Bruxella, MSS.*
Codex Anglicus *MS. Jo. Clementis, qui ad Pamelium quasd. inde Caftigationes mifit.*
Auguftini *libri 7. de Bapt. contra Donatiftas, excufi & MSS.*
Codex Abbatiæ Blandinienfis *apud Gandenfes quæ D. Petri nuncupatur, MS.*
Codex MS. Abbatiæ Cambronenfis *in Hannonia, omnium (quod Pamelius addit) optimus.*
Fragmentum quoddam Lud. Carrionis, *quo quæd. Cypriani opufcula continentur.*
Excufus Codex, cum caftigationibus ad marginem Joan. Cauchii *Vltrajectini, ex MSS. variis Codd.*
Codex D. Pantaleonis apud Coloniam, MSS.
Editio Colonienfis *apud Hieronem Alopæcium anno 1520. exc.*
Caftigationes Joan. Cofterii, *ad marginem adfcriptæ Codicis Cauchii.*
Codex MS. Abbatiæ Dunenfis *in Flandria.*
Editiones omnes ex Caftigatione Erafini *circa annum 1520.*
Editiones Frobenii *& præfertim anni 1549.*
Editio Henr. Gravii, *Coloniæ excufa anno 1549. in officina Quintiliana.*
Editio Lugdunenfis apud Sebaft. Gryphium *anni 1549. in forma 8.*
Codex MS. Joan. Harrifii *Angli, ex quo Caftigationes haud pœnitendas ad Pam. mifit.*
Hieronymi Operum triplex editio.
Editio Romana apud Paul. Manutium, *cæteris omnibus (Pamelii iterum verba funt:) multo caftigatior & Epiftolarum libro 5. auctior, Anni 1563.*
Codex MS. Abbatiæ Marchenenfis, *haud procul à Duacenfi Academia.*
Editio Guil. Morelii, *apud Lutetiam Parifiorum anni 1564. auctior præ cæteris & egregie etiam, Pamelio itidem judice, recognita.*
Editio Parifienfis *apud Arnulphum Langelier anni 1541.*
Editio vetus ante Erafmi recognitionem Parifiis excufa, apud Guil. Rembol-dum, *qui primus Epiftolas in libros diftinxit.*
Codex MS. Abbatiæ D. Nicolai extra muros Tornacenfes.
Editio *omnium vetuftiffima fine nomine Typographi aut Oppidi, quantum apparet excufa ftatim poft inventam artem Typographicam, multo Erafmi editione (ita Pamelius fenfit) caftigatior.*
Vulgatæ *editiones omnes præter Manutii & Morelli.*

EPISTO-

EPISTOLARVM
VARIVS ORDO.

[*Notum enim est, in Erasmi editionibus haberi illarum libros 4. dein per Manutium accessisse librum 5. postea Jacobum Pamelium, S. Th. L. Eccl. Brugensis Canonicum, tum has omnes, tum alias quasdam, pro temporum ratione quanto potuit studio in suas classes distribuisse: quem ordinem licet Nic. Rigaltius, JCtus Parisiensis, longo tempore post in sua editione, ob id unum, quod verba Donati ad Cyprianum, primum Epistolarum locum communiter occupantia, minus placerent, turbarit; est tamen usque huc ordo Pamelianus receptissimus*]

Olim { Lib. Epist. | Pamelio Epist.

EPISTOLÆ
statim à Baptismo S. Cypriani conscriptæ:

I. Donati ad Cyprianum:
Credo te retinere,

II, 2. II. Cypriani ad Donatum, de gratia Dei:
Bene admones,

In secessu Cypriani toto biennio conscriptæ:

III. Cleri Romani ad Clerum Carthaginiensem, de secessu Cypriani:
Didicimus secessisse bened. Papam Cypr.

III, 21. IV. Cypriani ad Clerum Romanum, de dormitione Episcopi Vrbici:
Cum de excessu boni viri, Collegæ mei,

V, 2. V. Cypriani ad Clerum suum, de cura pauperum & quiete plebis:
Saluto vos incolumis per Dei gratiam,

Epistolæ scriptæ sub Pontificatu Cornelii & Lucii:

Epi-

Epistolæ scriptæ sub Pontificatu Stephani, & de baptizandis hæreticis:

Epistolæ in exilio scriptæ & sub finem vitæ:

III, 7. **LXXIX.** Lucii cum Collegis ad eundem responsum:
Exultantibus nobis

V, 11. **LXXX.** Felicis & cæterorum responsum ad eund.
Resalutamus te, frater carissime,

IV, 1. **LXXXI.** Cypriani ad Rogatianum juniorem & cæteros Confessores in carcere constitutos:
Saluto vos, fratres carissimi,

V, 9. **LXXXII.** Cypriani ad Successum, de nunciis Roma reversis persecutionem nunciantibus:
Vt non vobis in continenti scriberem,

V, 1. **LXXXIII.** Cypriani ad Clerum & plebem, de suo secessu paulo ante passionem:
Cum perlatum ad nos fuisset, &c.

VTRIVSQVE ORDINIS SYNOPSIS.

Olim	Nunc	Olim	Nunc	Olim	Nunc
Libri I.		*Libri III.*		*Libri IV.*	
1.	57.	1.	58.	1.	81.
2.	54.	2.	44.	2.	52.
3.	55.	3.	51.	3.	25.
4.	68.	4.	32.	4	8.
5.	7.	5.	15	5.	34.
6.	76.	6.	37.	6.	56.
7.	64.	7.	79.	7.	76.
8.	40.	8.	59.	8.	45.
9.	66.	9.	65.	9.	69.
10.	61.	10.	6.	10.	35.
11.	62.	11.	46.	*Libri V.*	
12.	70.	12.	48.	1.	83.
Libri II.		13.	67.	2.	5.
1.	72.	...	50.	3.	28.
2.	2.	14.	10.	4.	23.
3.	63.	15.	11.	5.	29.
4.	16.	16.	12.	6.	27.
5.	33.	17.	13	7.	38.
6.	9.	18.	14.	8.	60.
7.	31.	19.	18.	9.	82.
8.	49.	20.	20.	10.	78.
9.	43.	21.	4.	11.	80.
10.	42.	22.	24.	12.	26.
11.	41.	23.	53.	13.	30.
12.	47.	24.	36.	14.	17.
		25.	77.	15.	19.
				16.	39.

S. CÆ.

S. CÆCILII CYPRIANI

Carthaginiensis Episcopi & Martyris

EPISTOLÆ,

secundum ordinem Pamelianarum editionum.

*

Epistolæ statim à baptismo Cypriani conscriptæ.

*

EPISTOLA I.

[Pamelio videtur fragmentum duntaxat.]

Donati ad Cyprianum.

Donatus Cypriano.

CRedo te retinere, sanctissime Cypriane, quæ nobis fuerit apud Oratores garrulitas, unus sensus, una cogitatio, individua lectio. Quare non & in divina lectione ita animis roboramur? Aut non ea semper nobis fuit cogitatio, ut simul crederemus?

EPISTOLA II.

Al. Lib. 2. Ep. 2.

[*Fortè autem Colloquium potiùs, quàm Epistola. Vid. ultima verba.*]

Cypriani ad Donatum, de gratia DEI.

Cæcilius Cyprianus Donato salutem.

BEne admones, Donate carissime. Nam & promisisse me memini, & reddendi tempestivum prorsus hoc tempus est,* quo * indulgente vindemia solutus animus in quietem solennes ac * statas anni fatigantis inducias * sortitur: locus etiam cum

A

* Rigaltio teste, Al. quum

* H. Grav. legit, indultis vindemiis resolutus an. † * Apud Pam. Al. statutas Al. ratas tutasq; * Al. sortiatur.

am cum die convenit, & mulcendis sensibus ac fovendis ad lenes auras blandientis autumni, hortorum facies amœna consentit. Hic jucundum sermonibus diem ducere, & studentibus fabulis in divina præcepta conscientiam pectoris erudire: ac ne * colloquium nostrum arbiter profanus impediat, aut clamor intemperans familiæ strepentis obtundat, * petamus hanc sedem. Dant secessum vicina secreta, ubi dum erratici palmitum lapsus nexibus pendulis * per arundines bajulas repunt, viteam porticum frondea tecta fecerunt. Bene hic studia in aures damus, * & dum in arbores * & in vites, quas videmus, oblectante prospectu oculos amœnamus, * animum simul & auditus instruit & pascit obtutus. Quamquam tibi sola nunc gratia, sola cura sermonis est. Contemtis voluptariæ visionis il-

* *Al.* eloquium.
* *Vid.* August. *l.* 4. *de Doctr. Chr.* *c.* 14.
* *H.Grav.* per calamos bajulos.
* *Rig. Al.* ut dum in arbores & vites quas videmus oblectante prospectu oculos amœnamus, animum simul & auditus instruat & pascat in obtutus. * *Rig. Al.* & vites obl. *J. If. Pontan. Analect.* 2, 17. *ex MSS* & vites videmus. * *Pam. Al.* animam. *Al.* animus simul & auditus instruitur & pascitur obtutus.

lecebris in me * oculus tuus fixus est: * tam * ore, quàm mente totus auditor es, & hoc * amore, quo diligis. Cæterùm quale vel quantum est, quod in pectus tuum veniat ex nobis? Exilis ingenii angusta mediocritas tenues admodum fruges parit, nullis ad copiam fœcundi cespitis * culmis ingravescit: aggrediar tamen facultate, qua valeo: nam & materia dicendi facit * mecum. * In judiciis, in concione pro rostris opulenta facundia * volubili ambitione jactetur: * cum de Domino * Deo vox est, vocis * pura sinceritas non eloquentiæ * viribus nititur ad fidei argumenta; sed rebus. Denique accipe non diserta,

* *Rig.* oculos tuos fixus es:
* *Rig.* quàm ore, quàm m.
* Spirensis editio *habet:* amo te, quo dil.
* *Pam. Al.* culminibus
* Goul. *Codex habet:* metum.
* *Pam. Al.* In judicii contentione. *Al.* In judiciis, contentione *Al.* In judicii conventione *Goul.* Judicis concione * *Rigalt. Al.* nobili * *Al.* cùm verò * *Al.* & de Deo * *H. Grav.* puræ * *Spir. editio habet,* juribus

sed fortia; nec ad audientiæ popularis illecebram culto sermone fucata; sed ad divinam indulgentiam prædicandam rudi veritate simplicia: accipe, quod sentitur, antequam discitur, * nec per moras temporum longa agnitione colligitur; sed compendio gratiæ maturantis hauritur. * Ergo cum in tenebris atq; in nocte cæca jacerem, cumq; in salo jactantis seculi nutabundus ac dubius vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus, difficile prorsus ac durum pro illis

* *Goul.* nec per longas temporū moras ad agnitionem coll.
* *Al.* Ego

lis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut quis *renasci* denuo posset, utq; in novam vitam *lavacro aquæ salutaris* animatus, quod prius fuerat, * exponeret; * corporis licet manente compage, * hominem animo ac mente mutaret. * Quî possibilis, ajebam, est tanta * conversio, ut repente ac perniciter exuatur, quod vel * genuinum situ materiæ naturalis obduruit, vel usurpatum diu senio vetustatis inolevit? Alta hæc & profunda penitus radice sederunt. Quando parsimoniam * discit, qui epularibus cœnis & largis dapibus assuevit? Et qui pretiosa veste conspicuus in auro atq; in purpura fulsit, ad plebejum se ac simplicem cultum quando * deponit? Fascibus ille oblectatus * & honoribus, privatus & inglorius esse non potest. Hic stipatus clientum cuneis, * frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse cum solus est. * Tenacius semper illecebris assuetum, necesse est, ut solebat, vinolentia invitet, inflet superbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sæpe mecum: nam ut ipse quamplurimis vitæ prioris * erroribus * implicitus tenebar, quibus exui me posse non crederem; sic vitiis * adhærentibus obsecundans eram, & desperatione meliorum malis meis veluti jam propriis ac vernaculis * adfavebam.

2. Sed postquam undæ genitalis auxilio superioris ævi labe detersa, in expiatum pectus ac purum, desuper se lumē infudit; postquam cœlitus Spiritu hausto in novum me hominem nativitas secunda reparavit; mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa; facultatem dare quod prius difficile videbatur; geri posse, quod impossibile * putabatur, ut esset; agnoscere terrenum fuisse, quod prius carnaliter natum delictis obnoxium * viveret; Dei esse cœpisse, quod jam Spiritus S. animaret. Scis ipse profectò, & mecum pariter recognoscis, quid detraxerit nobis, quidve contulerit mors ista criminum, vita virtutum. * Scis ipse, nec prædico: in proprias laudes odiosa jactatio est: quamvis non jactatum possit esse; sed gratum, quicquid non virtuti hominis ascribitur, sed de Dei munere prædicatur, ut jam non peccare, esse cœperit fidei; quod antè peccatum est, fuerit erroris humani. Dei est, inquam, * Dei, omne, quod possumus: inde vivimus, inde pollemus,

* *Rig. Al.* & corporea
* *Pam. Al.* homo animum ac mentem m.
* *Pam. Al.* Cui possibilis, *Al.* Quàm impossibilis, *Al.* Quin impossibilis, *Rig.* Quin impossibilem ajebā tantam conversionem, *Goul.* Cui possibilis est, ajebam tanta conversio,
* *J. Is. Pont. MSS.* genuino *Al.* gemino
* *Al.* discet,
* *Al.* deponet?
* *Spir. ed.* & honoribus est,
* *Al.* & frequ.
* *Al.* Tenacibus semper illec. necesse est,
* *Pam. Al.* horroribus
* *Pam. Al.* implicatus
* *Al.* inhærentibus
* *Pam. Al.* favebā.
* *Al.* putabatur: ut esset agnoscere, terren.
* *Al.* vixisset
* *Pam. Al.* Scis ipse, nec prædico in proprias laudes. Otiosa j. e.
* *Al.* Dei est omne;

lemus, inde sumto & concepto vigore, hîc adhuc positi futurorum indicia prænoscimus. Sit tantum timor * innocentiæ custos: * ut Dominus qui in mentes nostras indulgentiæ cœlestis allapsu clementer * influxit, in animi oblectantis hospitio justa operatione teneatur, * ne accepta securitas * indiligentiam pariat & vetus denuo hostis obrepat. Cæterum si tu innocentiæ,* si justitiæ viam teneas; si * illapsa firmitate * vestigii tui incedas; * si in Deum viribus totis ac toto corde suspensus,* hoc sis tantum,quod esse cœpisti; tantum tibi ad licentiam datur, quantum gratiæ spiritalis augetur. non enim, qui * beneficiorum terrestrium mos est; in capessendo munere cœlesti, mensura ulla vel modus est: profluens largiter Spiritus nullis finibus premitur, nec coërcentibus claustris intra certa metarum spatia * frenatur: manat jugiter, exuberat affluenter. nostrum tantum sitiat pectus & pateat: quantum illuc fidei capacis afferimus, tantum * gratiæ inundantis haurimus. Inde jam facultas datur, castitate sobria, mente integra, voce pura, virtute sincera,* in medelam * dolentium vulnerum posse venenorum virus extinguere, animorum * desipientium labes reddita sanitate purgare, infestis jubere pacem, violentis quietem, * ferocientibus lenitatem, immundos & erraticos spiritus, qui se expugnandis hominibus * immerserint, ad confessionem minis increpantibus cogere; ut recedant, duris verberibus urgere; conflictantes, ejulantes, gementes * incremento pœnæ propagantis extendere, flagris cædere, igne torrere. Res illic geritur, nec videtur: * occulta plaga, * & pœna manifesta. Ita * quod esse jam cœpimus, acceptus Spiritus licentia sua potitur: * quod nec dum corpus ac membra mutavimus, adhuc carnalis aspectus seculi nube cæcatur. Quantus hic animi potentatus, * quanta vis est, non tantum ipsum esse subtractum perniciosis * contactibus mundi, ut quis expiatus & purus nulla incursantis inimici labe capiatur; sed adhuc majorem & fortiorem * viribus fieri, ut in omnem adversarii * grassantis exercitum imperioso jure dominetur?

3. Atq;

* Al. in nobis innoc.
* Pam. Al. ut quod in m. n. i. c. all. clem. Dominus
* Pam. Al. illuxit, Rig. Al. infulsit, Al. inflixit, * Al. nec acc. * Pam. Al. negligentiam, si illapsa firm. v. t.
* Pam. Al. si justitiæ viam teneas illapsa firm. v. t.
* Rom. & Spir. ed. si autem.
* Pam. Al. vestigiis tuis Al. vestigiis, si in Deũ Al. vestigii tui, si autem in Deum v. t.
* Rom. ed. in beneficio rerum terr.
* Al. refrenatur:
* Al. inde
* Goul. J. If. Pont. & Rig. pura, in med.
* Pam. Al. in medulla adolescentium Al. adolentium Al. in medelam dolentium posse v. v.
* Rig. Al. languentium. Forte: dolescentium
* Spir. ed. decip.
* Al. ferocibus.
* Pam. Al. immerserant,
* Al. incrementū
* Pam. Al. nec videtur occulta plaga,
* Al. sed pœn. man. * Spir. ed. quod jam cep. * Al. sed q. nec d. * Al. est? * Al. contractibus * Spir. ed. juribus * H. Grav. incursitantis

3. Atq; ut illuſtrius veritate patefacta divini * muneris indicia clareſcant, lucem tibi ad cognitionem dabo, * & *malorum* blandientium caligine abſterſa, * opertas ſeculi tenebras revelabo. Pauliſper te crede ſubduci in montis ardui verticem celſiorem, ſpeculare inde rerum infra te jacentium facies, & oculis in diverſa porrectis, ipſe à terrenis contactibus liber fluctuantis mundi turbines intuere. Jam ſeculi & ipſe miſereberis, tuiq; admonitus & * plus in Deum gratus; majore lætitia, quod evaſeris, gratulaberis. Cerne tu *itinera* latronibus clauſa, *maria* obſeſſa prædonibus, cruento horrore caſtrorum *bella* ubiq; diviſa: madet orbis mutuo ſanguine, & homicidium cùm admittunt ſinguli, crimen eſt; virtus vocatur cùm publicè geritur: impunitatem ſceleribus acquirit non innocentiæ ratio; ſed ſævitiæ magnitudo. Jam ſi ad *urbes* ipſas oculos tuos atq; ora convertas, celebritatem * offendes omni ſolitudine triſtiorem. Paratur *gladiatorius ludus:* ut libidinem crudelium luminum ſanguis oblectet. Impletur in ſuccum cibis fortioribus corpus, & * arvinæ toris membrorum moles robuſta * pingueſcit, ut ſaginatus * in pœnam cariùs pereat. Homo occiditur in hominis voluptatem, & ut quis poſſit occidere, peritia eſt, uſus eſt, ars eſt: ſcelus non tantum geritur; * ſed & * docetur: quid poteſt inhumanius, quid acerbius dici? Diſciplina eſt, ut perimere quis poſſit, & gloria eſt, quod * perimit. Quid illud, oro te, quale eſt, ubi *ſe feris objiciunt*, quos nemo * damnavit? Ætate integra, * honeſta ſatis forma, veſte pretioſa, * viventes juvenes in ultroneum funus ornantur, malis ſuis miſeri gloriantur: pugnant * ad beſtias, non crimine, ſed furore. Spectant

† beſtias? * *Rom. & Spir. ed.* venuſta ſat. form. * *Pam. Al.* furentes *Rig. Al.* viv. in ultr. * *Rig. Al.* ad beſtias beſtiæ, non nomine, ſed errore.

filios ſuos patres. Frater * in cavea eſt, & ſoror præſto eſt, & ſpectaculi licet pretium largior muneris apparatus amplificet, ut mœroribus ſuis mater * interſit; hoc, proh dolor! * mater redimit, & in tam impiis ſpectaculis * tamq; * diris & * funeſtis eſſe ſe non putant * oculis parricidas. Converte hinc

† in t. imp. ſp. *Rom. ed.* mat. & redemit * *Rom. ed.* tamq; diverſiſſimis eſſe ſe * *Al.* diris ſceleribus eſſe * *Pam. Al.* ſceleribus * *Rig. Al.* oculi

vultus ad * diverſa ſpectaculi non minus pœnitenda contagia: in *theatris* quoq; conſpicies, quod tibi & dolori ſit & pudori.

* *Al.* nominis.
* *Rom. & Spir. ed.* malorum calig. abſt.
* *Pam. Al.* operti
* *J. I. Pont. MSS.* pius
* *Al.* offendas
* *Pam. Al.* arvina aſſidui nidoris
* *Al.* pingueſcis
* *Rom. ed.* habet: in pœnam carnis pareat.
* *Al.* ſed doc.
* *Pam. Al.* diſcitur
* *Pam. Al.* peremit.
* *Rom. & Spir. ed.* condemnavit ad †
* *Al.* in cav. & ſor. pr. eſt.
* *H. Grab.* interſit hic, proh dolor! mater & red.
* *Al.* mat. & red. †
* *Pam. Al.* diverſi.
Al. à diverſis ſpectaculis.

Cothurnus est tragicus * prisca facinora carmine recensere: * de parricidis & incestis * horror antiquus, expressa ad imaginem veritatis actione replicatur: ne seculis transeuntibus exolescat, quod aliquando commissum est. Admonetur ætas omnis auditu, fieri posse, quod * factum est: nunquam ævi senio delicta moriuntur, nunquam temporibus crimen obruitur, nunquam scelus oblivione sepelitur. exempla fiunt, quæ esse jam facinora destiterunt. * Tum delectat in mimis turpitudinum magisterio, vel quid domi gesserit recognoscere, vel quid gerere possit audire. Adulterium discitur, dum videtur, & lenocinante ad vitia publicæ auctoritatis malo, quæ pudica fortasse ad spectaculum matrona processerat, de spectaculo revertitur impudica. Adhuc deinde morum quanta labes, quæ prohrorum fomenta, quæ * alimenta vitiorum, histrionicis gestibus inquinari? videre contra fœdus * jusq; nascendi patientiam incestæ turpitudinis elaboratam? Evirantur mares, honor omnis & vigor sexus enervati corporis dedecore * mollitur, plusque illic placet quisquis virum in fœminam magis fregerit: * in laudem crescit ex crimine, & * peritior, quo turpior, judicatur. Spectatur hic, proh! nefas & libenter. Quid non * possit suadere qui talis est? Movet sensus, mulcet affectus, expugnat boni pectoris conscientiam fortiorem, nec deest probri blandientis auctoritas, ut auditu molliore pernicies hominibus obrepat. Exprimunt impudicam * Venerem, adulterum Martem, Jovem illum suum, non magis regno, quàm vitiis principem, in terrenos amores cum ipsis suis fulminibus ardentem, nunc in plumas oloris * albescere, nunc aureo imbre defluere, nunc in puerorum pubescentium raptus ministris avibus prosilire. Quære jam nunc, an possit esse, qui spectat, integer vel * pudicus. Deos suos, quos venerantur, imitantur, fiunt miseris & delicta religiosa.

4. O si * possis in illa sublimi specula constitutus oculos tuos inserere secretis, recludere *cubiculorum* obductas fores, & ad conscientiam luminum penetralia occulta reserare! Aspicias ab impudicis geri, quod nec possit aspicere frons pudica: videas, quod crimen sit & videre: videas, quod vitiorum furore * dementes gessisse se negant, & gerere festinant. Libidinibus insanis in viros viri proruunt. Fiunt quæ * nec illis ipsis possunt

* *Pam.* Al. prisco carmine
Al. prisca carminum facinora
* Gronov. *Observ. in Eccl script.* c. 3. Al. de parricidiis & incestis
* *Rig.* Al. error.
* Al. aliquando f. est:
* *Pam.* Al. Tunc
* *Pam.* Al. incitamenta
* *Pamel.* Al. legemq; nascendi
* Al. emollitur
* *Pam.* Al. & laudé consequitur,
* Al. eo peritior
* *Pam.* Al. potest
* *Rom & Spir. ed.* Venerem, Jovem ill.
* Al. flavescere
* Al. pudicus, cum Deos suos,
* *Pam.* Al. & possis
* *P.* Al. gementes
* *P.* Al. nec illis p. Al. nec ipsis. Al. nec ipsis nec illis

sunt placere, qui faciunt. Mentior; nisi alios, qui talis est, increpat; turpes turpis infamat, & evasisse se conscium credit, quasi * conscientiam suam non posse effugere satis non sit. * Iidem in publico accusatores, in occulto rei, in semet ipsos censores pariter, & nocentes, damnant foris, quod intus operantur, admittunt libenter quod cùm admiserint criminantur. audacia prorsus * cum vitiis * faciens, & impudentia congruens impudicis. Nolo mireris quæ loquuntur hujusmodi ore illo polluto. quicquid jam voce delinquitur, minus est. Sed tibi post insidiosas vias, post dispersas orbe toto multiplices pugnas, post spectacula vel cruenta, vel turpia, post libidinum probra vel lupanaribus prostituta vel domesticis parietibus obsepta, quorum quo secretior culpa, major audacia est, *forum* fortasse videatur immune, quod ab injuriis lacessentibus liberum, nullis malorum contactibus polluatur. illuc aciem tuam flecte. plura illic quæ detesteris invenies, magis oculos tuos inde divertes. Incisæ sint licet leges duodecim tabulis, & * publice ære * præfixo jura * præscripta sint; inter leges ipsas delinquitur, inter jura peccatur. innocentia nec illic ubi defenditur, reservatur. Sævit invicem discordantium rabies, & inter togas pace rupta forum litibus mugit insanum, hasta illic & gladius & carnifex præsto est, ungula effodiens, equuleus extendens, ignis exurens, ad hominis corpus unum supplicia plura quàm membra sunt. Quis inter hæc verò subveniat? Patronus? sed prævaricatur & decipit. Judex? sed sententiam vendit. Qui sedet crimina vindicaturus, admittit, & ut reus innocens pereat, fit nocens judex. Flagrant ubiq; delicta, & passim multiformi genere peccandi, per improbas mentes nocens virus operatur. Hic testamentum * subjicit: ille falsum capitali fraude conscribit: hic arcentur hæreditatibus liberi: illic bonis donantur alieni. Inimicus insimulat, calumniator impugnat, testis infamat, utrobiq; grassatur in mendacium criminum prostitutæ vocis venalis audacia; cùm interim nocentes, nec cum innocentibus pereunt. Nullus de legibus metus est: de * quæstore, de judice pavor nullus: quod potest redimi, non timetur: esse jam inter nocentes innoxium, * crimen est: malos quisquis non imitatur, offendit. Consensere jura peccatis, & cœpit licitum esse quod publicum est. Quis illic

* *Al.* conscientia satis non sit.
* *Rom. & Spir, ed.* In pub. acc.
* *Al.* conviciis
* *Al.* favens
* *P. Al.* publico
* *Al* præfixa
* *Rom. & Spir, ed.* præfixa
* *P Al.* subigit: *Al.* subducit:
* *Al.* quæsitore,
* *Al.* criminis

illic rerum pudor; quæ esse possit integritas, ubi qui damnent improbos, * desunt; soli tibi, qui damnentur, occurrunt?

5. * Sed ne nos videamur eligere fortasse pejora, & studio destruendi per ea oculos tuos ducere, quorum tristis atq; aversandus aspectus ora & vultus conscientiæ melioris offendat; * jam tibi illa quæ ignorantia secularis *bona* opinatur, * ostendam: illic etiam fugienda conspicies. Quos * *honores* putas esse? quos fasces? quam affluentiam in divitiis? quam potentiam in castris? * In magistratu purpuræ speciem? In principatu licentiæ potestatem? Malorum blandientium virus occultum est, & arridentis nequitiæ facies quidem læta; sed calamitatis * abstrusæ illecebrosa fallacia, instar quoddam veneni, ubi in letales succos dulcedine aspersa calliditate fallendi, sapore medicato, poculum videtur esse quod sumitur: ubi * epotaveris, pernicies hausta grassatur. Quippe illum * vides, qui amictu clariore conspicuus fulgere sibi * videtur in purpura. Quibus hoc sordibus emit, ut fulgeat? quos arrogantium fastus prius pertulit? quas superbas fores matutinus salutator obsedit? * quot tumentium contumeliosa vestigia * in clientum cuneis ante præcessit; ut ipsum etiam * salutatum comes postmodum pompa præcederet, obnoxia non homini; sed potestati? Neq; enim coli moribus meruit ille; sed fascibus. Horum deniq; videas exitus turpes: cum * auceps temporum, palpator * abscessit, cum privati latus nudum desertor assecla * fœdavit, tunc laceratæ domus plagæ conscientiam feriunt, tunc rei familiaris * exhaustæ damna * noscuntur, quibus redemtus favor vulgi & caducis atq; inanibus votis popularis aura quæsita est. Stulta prorsus & vana jactura, * frustrantis spectaculi * voluptate id parare voluisse, quod nec populus acciperet, & perderet Magistratus. Sed & quos *divites* opinaris, continuantes saltibus saltus, & de confinio pauperibus exclusis infinita ac sine * terminis rura latius porrigentes, quibus argenti & auri maximum pondus, & pecuniarum ingentium vel extructi aggeres, vel defossæ strues; hos etiam inter divitias suas trepidos cogitationis incertæ sollicitudo discruciat, ne prædo vastet, ne

* *Al.* desunt? Soli ibi
* *P. Al.* Sed nos
* *G.* Jam & illa
* *G.* ostendam?
* *G.* honores, quos fasces?
* *Pam. Al.* In magistratu purpuram, specimen principatus, licentiam potestatum.
* *G.* In magistratus purpura speciem, in principatus licentia potestatem. *It.* In purpura, magistratus speciem, in licentia principatus potestatem.
* *Rom. & Spir. ed.* obstrusæ.
* *P. Al.* epotatum est. *Al.* epotavimus. *Al.* epotandum est, *It. Al.* epota res est. *Rom. & Spir. ed.* epotata res est
* *Al.* videas,
* *Al.* videatur.
* *Rom. ed.* quæ tum
* *P. Al.* stipatus in client. cuneis.
* *J. If. Pont.* stip. in cl. cuneos *Al.* stipat. cl. cun.
* *Al.* salutandum *Al.* salutantum
* *P. Al.* anceps
* *Al.* abscesserit
* *Al.* fœdaverit
* *P. Al.* exhausta.
* *Al.* cognoscuntur,
* *P. Al.* in fr. sp. voluptatem id par. quod *Al.* frustranti spect. voluptati *Al.* voluptatem *Al.* voluptati
* *P. Al.* termino

ne * percussor infestet, ne inimica * cujusq; locupletioris invidia calumniosis litibus inquietet. Non cibus * securo somnusve contingit. Suspirat ille in convivio, bibat licet * gemma, & cum epulis marcidum corpus torus * mollior alto sinu condiderit, vigilat in pluma, nec intelligit miser speciosa sibi esse supplicia, auro se alligatum teneri, & possideri magis, quàm possidere * divitias atq; opes. O detestabilis cæcitas mentium & cupiditatis insanæ profunda caligo! Cùm exonerare se possit & * levare ponderibus, pergit magis fortunis * angentibus incubare, pergit pœnalibus cumulis pertinaciter adhærere. Nulla in clientes inde largitio est, cum indigentibus * nulla * partitio, & pecuniam suam dicunt, quam velut alienam domi clausam sollicito labore custodiunt, ex qua non amicis, non liberis quicquam, non sibi deniq; * impertiunt. possident ad hoc tantum, ne possidere alteri liceat. * O nominum * quanta diversitas! *Bona* appellant, ex quibus nullus illis, nisi ad res malas, usus est. * An tu vel illos putas tutos, illos saltem inter * honorum infulas & opes largas stabili firmitate securos, quos *regalis aulæ* splendore fulgentes armorum excubantium tutela circumstat? Major illis quàm cæteris metus est: tam ille timere cogitur, quàm timetur. Exigit pœnas pariter de potentiore sublimitas; sit licet satellitum manu septus, & clausum ac protectum latus numeroso stipatore tueatur. Quàm securos non sinit esse subjectos, tam necesse est non sit & ipse securus. Ante ipsos terret potestas sua, quos facit esse terribiles: arridet, ut sæviat: blanditur, ut fallat: illicit, ut occidat: extollit, ut deprimat. Fœnore quodam nocendi, quàm fuerit amplior summa dignitatis & bonorum, tam * major exigitur * usura pœnarum.

6. Una igitur placida & fida tranquillitas, una solida & firma & perpetua securitas, si quis ab his inquietantis seculi turbinibus extractus, salutaris portus statione * fundatus, ad cœlum oculos * tollat à terris, & ad Domini munus admissus, ac Deo suo mente jam proximus, quicquid apud cæteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, intra suam * jacere conscientiam * glorietur. Nihil appetere jam, nihil desiderare de seculo potest, qui seculo major est. Quàm stabilis, quàm inconcussa tutela est, quàm perennibus * affluens bonis cœleste præsidium,

* *Al.* persecutor
* *Al.* cujusquam
* *P. Al.* securos
  Al. securus
* *Rom. & Spir. ed.* in gemma
  Al. gemmas
* *Rig. Al.* mollior condat,
* *Al.* divitias. Atque ô detestab.
* *Al.* relevare
* *Al.* augentibus
* *Spir. ed.* fit nulla part.
* *Al.* partitio est,
* *Al.* ipsis impert.
* *Al.* Et ô nom.
  Sp. ed. Et ô hom. q. div.
* *Al.* An tu putas vel illos tutos salt.
* *Al.* bonorum insulas
* *Rom. & Spir. ed.* majorum
* *Al.* & us.
* *Al.* fundetur
* *Al.* tollit - - gloriatur.
* *Rom. & Spir. ed.* tacere
* *Al.* bonis cœleste præsidium implic.

um, implicantis mundi laqueis solvi, in lucem immortalitatis æternæ de terrena fece purgari! * Viderit quæ * in nos prius infestantis inimici pernicies insidiosa grassata sit! Plus amare compellimur, * quod futuri sumus; dum & scire conceditur & damnare quod eramus. Nec ad hoc pretiis, aut ambitu, aut manu opus est, ut hominis summa vel dignitas vel potestas elaborata mole pariatur: * sed gratuitum de Deo munus * & facile est. * Ut sponte sol * radiat, dies * illuminat, fons rigat, imber irrorat; ita se Spiritus cœlestis infundit. Postquam auctorem suum, cœlum intuens * anima cognovit, * solo altior * & hac omni terrena potestate sublimior id esse incipit, quod se esse credit. Tu tantum, quem jam spiritalibus castris cœlestis militia signavit, tene incorruptam, tene sobriam religiosis virtutibus disciplinam. Sit tibi vel oratio assidua, vel lectio: nunc cum Deo loquere, nunc Deus tecum: ille te præceptis suis instruat, ille disponat: quem ille divitem * fecerit, nemo pauperem faciet. Penuria esse nulla jam poterit, * cui semel pectus cœlestis sagina * saturaverit. Jam tibi auro distincta laquearia & pretiosi marmoris crustis vestita domicilia sordebunt; cùm scieris * te excolendum magis, te potius ornandum, domum tibi hanc esse potiorem, quam Dominus insedit templi vice, in qua Spiritus Sanctus cœpit habitare. Pingamus hanc * domum pigmentis * innocentiæ, * illuminemus luce justitiæ. Non hæc unquam procumbet in lapsum senio * vetustatis, nec pigmento parietis aut auro exolescente fœdabitur. Caduca sunt quæcunque * fucata sunt, nec fiduciam præbent possidentibus stabilem, quæ possessionis non habent * firmitatem. * Hæc manet cultu jugiter vivido, honore integro, splendore diuturno, aboleri non potest, non * extingui, potest tantùm in melius corpore redeunte formari. Hæc interim brevibus, Donate carissime. nam etsi * facilem de bonitate patientiam, mentem in Deum solidam, fidem tutam salutaris auditus oblectat, nihilq́; tam tuis auribus gratum est, quàm quod in Deo gratum est; moderari tamen * dicenda debemus simul juncti, & sæpius * collo-

* *Pam. Al.* videre
* *Al.* in nobis
* *G.* dum & quod futuri sumus, scire conced.
* *J. Is. Pont.* Et grat.
* *P. Al.* religiosa mente concipitur & fac. e.
* *Al.* & ut sp.
* *J. Is. Pont.* radiat, f. r.
* *Rom. & Spir. ed.* luminat,
* *Pam. Al.* divina cogn.
* *Al.* sole altior est ac omn.
* *Al.* ac omni t.
* *Rig. Al.* divitem mandatorum f. *It.* J. Is. Pont. MSS. divitem mandatorum suorum f. * *Al.* cùm semel. * *Al.* saturavit.

* *Al.* te esse excol.
* *Al.* domum, pingamus innocentia,
* *Rom. & Spir. ed.* domũ pingamus innocentiæ, luminemus luc. j.
* Gronov. etiam *MSS.* luminemus luc. j.
* *Al.* venustatis
* *Genl.* facta f.
* *Al.* veritatem.
* *Al.* Hoc man.
* *Al.* extingui potest; tantùm
* Gronov. *Obs. in Eccl. script.* c. 3. *forte:* facilem de bono patientiæ mentem, in Deum solida fide tutam * *Rig. Al.* in dicendo

* colloquuturi. Et quoniam feriata nunc quies ac tempus est otiosum, quicquid inclinante jam sole in vesperam diei superest, ducamus hanc diem læti, nec sit vel hora convivii gratiæ cœlestis immunis: sonet * Psalmos convivium * sobrium, & ut tibi tenax memoria est, vox canora; aggredere hoc munus * ex more. * magis carissimos pasces, si sit nobis spiritalis auditio; † prolectet aures religiosa dulcedo.

* *Al.* locuturi. Vid. Gronov. *l. d. c.* 3.
* *Al.* Psalmus
* *Al.* sobrium, ut tibi
* *Rig. Al.* tuo ore magis. Pascat nos spiritalis †

† auditio, delectet aures religiosa mulcedo. *Al.* tuo ore magis, clarissimè. Pastus sit nobis spiritalis auditio, prolectet religiosa mulcedo. * *Rig. Al.* magis enim carissimos p.

Epistolæ in secessu Cypriani toto biennio conscriptæ:

EPISTOLA III.

Conf. *seq. Ep.* 15. *n.* 2.

** Cleri Romani ad Clerum Carthaginiensem, de secessu Cypriani.*

* *P. Al.* Celerini.

*Didicimus secessisse benedictum Papam Cyprianum, à * Clementio Subdiacono, qui à vobis ad nos venit certa ex causa; quod utiq; rectè * fecerit, propterea quod cùm sit persona insignis, & imminente agone quem permisit Deus in seculo colluctandi causa cum adversario, simul cum servis suis, volens etiam Angelis & hominibus certamen hoc manifestare, ut qui vicerit coronetur; victus verò portaverit in se sententiam, quæ nobis manifesta est: Et cùm incumbat nobis, qui videmur Præpositi esse & vice pastoris, custodire gregem; si negligentes inveniamur, dicetur nobis quod & antecessoribus nostris dictum est, qui tam negligentes Præpositi erant: quoniam* perditum non requisivimus, & errantem non correximus, & claudum non colligavimus, & lac eorum edebamus, & lanis eorum operiebamur. *Deniq; & ipse Dominus implens quæ erant scripta in lege & Prophetis, docet dicens:* Ego sum pastor bonus, qui pono animam meam pro ovibus meis: mercenarius autem & cujus non sunt propriæ oves, cùm viderit lupum venientem, relinquens effugit, & lupus dispergit oves: *sed & Simoni sic dicit:* Diligis me? *respondit:* Diligo: *Ait ei:* Pasce oves meas. *Hoc verbum factum*

* *P. Al.* Crementio
* *Rig.* fecerit, cùm sit pers.

Ezech. 34, 3. *& seqq.*

Joan. 10, 11, 12, 14, 15.

Joan. 21, 16.

factum ex actu ipso quo cessit cognoscimus, & cæteri discipuli similiter fecerunt.

2 *Nolumus ergo, fratres dilectissimi, vos mercenarios invenire; sed bonos pastores: cum sciatis tum non minimum periculum incumbere, si non hortati fueritis fratres nostros stare in fide immobiles, ne præceps iens ad idololatriam funditus eradicetur fraternitas. Nec enim hoc solum verbis vos hortamur; sed discere poteritis à pluribus à nobis ad vos venientibus, quoniam ea omnia nos Deo adjuvante & fecimus & facimus cum omni sollicitudine & periculo seculari, ante oculos plus habentes timorem Dei & pœnas perpetuas, quàm timorem hominum & brevem injuriam; non deserentes fraternitatem, & hortantes eos stare in fide, & paratos esse debere ire cum Domino: sed & ascendentes ad hoc quod compellebantur, revocavimus. Ecclesia ista fortis in fide: licet quidam terrore ipso compulsi, quòd essent insignes personæ, sive apprehensi timore hominum, revertuntur: quos quidem separatos à nobis non * derelinquimus; sed ipsos cohortati sumus & hortamur agere pœnitentiam; si quo modo indulgentiam potuerunt recipere ab eo qui potest præstare: ne si relicti fuerint à nobis, pejores efficiantur. Videtis ergo, fratres, quoniam & vos hoc facere debetis, ut etiam illi qui ceciderunt, hortatu vestro corrigentes animos eorum, si adprehensi fuerint iteratò, confiteantur, ut possint priorem errorem corrigere. Et alia, quæ incumbunt vobis, etiam ipsa subdidimus: ut: si, qui in hanc tentationem inciderunt, cœperint adprehendi infirmitate, & agant pœnitentiam facti sui, & desiderent communionem, utiq; subveniri eis debet. Sive viduæ, sive * clydomeni, qui se exhibere non possunt, sive hi qui in carceribus sunt, sive exclusi à sedibus suis, utiq; habere debent qui eis ministrent. Sed & catechumeni adprehensi infirmitate, decepti esse non debebunt, ut eis subveniatur. & quod maximum est, corpora Martyrum aut cæterorum si non sepeliantur, grande periculum imminet eis, quibus incumbit hoc opus.*

* *Al.* dereliquimus;

* Cum Pamelio Rigaltius h. l. mavult legere, *clinomeni: It.* H. Valesius annot. in Euseb. H. E. 6, 43. *Thlibomeni.*

3. *Cujuscunq; ergo vestrum quacunq; occasione effectum fuerit hoc opus, certi sumus eum* bonum servum *æstimari,* ut qui in minimo fidelis fuit, constituatur super decem civitates. *Faciat autem Deus, qui omnia præstat sperantibus in se, ut omnes nos in his operibus inveniamur. Salutant vos fratres qui sunt in vinculis, & Presbyteri & tota Ecclesia, quæ & ipsa cum summa sollicitudine excubat pro omnibus qui invocant nomen Domini. Sed & nos petimus mutua vice, memores sitis nostri. Sciatis autem Bassianum pervenisse ad nos,*

Luc. 19, 17.

*nos, & petimus * nos, qui habetis zelum Dei, harum literarum exemplum ad quoscunq; poteritis, transmittere, per idoneas occasiones, vel vestras faciatis, sive nuntium mittatis: ut stent fortes & immobiles in fide. Optamus vos, carissimi, bene valere.*

* *Rig. Al.* vos

EPISTOLA IV.

Lib. 3. Ep. 21.

Cypriani ad Clerum Romanum, de dormitione Episcopi Vrbici.

Conf. Ep. 32.

*Cyprianus Presbyteris & * Diaconibus Romæ consistentibus fratribus S.*

* *P. Al.* Diaconis

CUm de excessu boni viri, Collegæ mei, rumor apud nos incertus esset, fratres carissimi, * & opinio dubia nutaret; accepi à vobis literas ad me missas per * Clementium Hypodiaconum, quibus plenissimè de glorioso ejus exitu instruerer: & exultavi satis, quod pro integritate administrationis ejus, consummatio quoq; honesta processerit. In quo vobis quoq; plurimum gratulor, quod ejus memoriam tam celebri & illustri testimonio prosequamini; ut per vos innotesceret nobis, quod & vobis esset circa Præpositi memoriam gloriosum, & nobis quoq; fidei ac virtutis præberet exemplum. Nam quantum * perniciosa res est ad sequentium lapsum ruina Præpositi, in tantum contrà utile est & salutare, cùm se Episcopus per firmamentum fidei fratribus præbet imitandum.

* *Rom. & Spir. ed.* & opinio nut.
* *P. Al.* Clementem
Al. Crementium
* *Al.* perniciosa est

2. Legi etiam alias literas, in quibus nec * qui scripserint, nec ad quos scriptum sit, significanter expressum est. Et quoniam me in iisdem literis & scriptura & sensus & chartæ ipsæ quoq; moverunt, ne quid ex vero vel subtractum sit vel immutatum; eamdem ad vos epistolam authenticam remisi, ut recognoscatis, an ipsa sit, quam * Clementio Hypodiacono perferendam dedistis: perquam etenim grave est, si epistolæ clericæ veritas mendacio aliquo & fraude corrupta est. Hoc igitur ut scire possimus, & * scriptura & subscriptio an vestra sit, recognoscite, & nobis quid sit in vero rescribite. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

* *P. Al.* quis scripserit,
Al. qui scripserit,
* *Al.* Clementi
Al. Crementio
* *Pam. Al.* & scripturam & scriptionem, an v. s.
Gronov. *Obs. in Scr. Eccl. c. 14. legit:* scriptionem & subscriptionem an v. s.

Lib. 5. Ep. 2.

EPISTOLA V.

Conf. Ep. 15. n. 2. Cypriani ad Clerum suum, de cura pauperum & quiete plebis.

Cyprianus Presbyteris & Diaconibus, fratribus carissimis, S.

SAluto vos incolumis per Dei gratiam, fratres cariſſimi, lætus quod circa incolumitatem quoq; veſtram omnia integra eſſe cognoverim. Et quoniam mihi intereſſe nunc non permittit loci conditio; peto vos pro fide & religione veſtra, fungamini illic & veſtris partibus & meis, ut nihil vel ad diſciplinam, vel ad diligentiam, deſit. Quantum autem ad ſumtus ſuggerendos ſive illis, qui glorioſa voce Deum confeſſi, in carcere ſunt conſtituti, ſive iis, qui pauperes & indigentes laborant, & tamen in Domino perſeverant; peto, nihil deſit: cum ſumma omnis, quæ * redacta eſt, illic ſit apud clericos distributa propter ejuſmodi caſus: ut haberent plures, unde ad neceſſitates & preſſuras ſingulorum operari * poſſint.

Conf. Ep. 37. n. 1.

* Al. reducta

* P. Al. poſſent.

2. Peto quoq;, ad procurandam quietem ſolertia & ſollicitudo veſtra non deſinat: & ſi fratres pro dilectione ſua cupidi ſunt ad conveniendum & viſitandum Confeſſores bonos, quos illuſtravit jam glorioſis initiis divina dignatio, tamen cautè hoc, & non glomeratim, nec per multitudinem ſimul junctam puto eſſe faciendum: ne ex hoc ipſo invidia concitetur, & introeundi aditus denegetur, & dum inſatiabiles multum volumus, totum perdamus. Conſulite ergo & providete, ut cum temperamento hoc agi tutiùs poſſit: ita ut Preſbyteri quoq;, qui illic apud Confeſſores offerunt, ſinguli cum ſingulis Diaconis per vices alternent: quia & mutatio perſonarum & viciſſitudo convenientium minuit invidiam. Circa omnia enim mites & humiles, ut ſervis Dei congruit; temporibus ſervire & quieti proſpicere & plebi providere debemus. Opto vos, fratres cariſſimi ac deſideratiſſimi, ſemper bene valere, & noſtri meminiſſe. Fraternitatem univerſam ſalutate. Salutant vos Victor Diaconus & qui mecum ſunt. Valete.

EPI-

EPISTOLA VI.

Lib. 3. Ep. 16.

Cypriani ad Clerum suum, de cura pauperum ac Confessorum.

Cyprianus Presbyteris ac Diaconibus fratribus S.

Vid. Ep. 15.

OPtaveram quidem, fratres carissimi, ut universum Clerum nostrum integrum & incolumem meis literis salutarem: sed quoniam infesta tempestas, quæ plebem nostram ex maxima parte prostravit, * hunc quoq; * addidit nostris doloribus cumulum, ut etiam Cleri portionem sua strage perstringeret; oramus Dominum, ut * vos saltem, quos * & in fide & in virtute stare cognovimus, tutos quoq; in posterum per divinam misericordiam salutemus. Et quanquam causa compelleret, ut ipse ad vos properare & venire deberem; primò cupiditate & desiderio vestri, quæ res in votis meis summa est; tum deinde ut ea quæ circa Ecclesiæ * gubernacula utilitas communis exposcit, tractare simul & plurimorum consilio examinata * limare possemus; tamen potiùs visum est adhuc interim latebram & quietem tenere, respectu utilitatum aliarum, quæ ad pacem omnium * nostrum pertinent & salutem, * quarum vobis à Tertullo fratre nostro carissimo ratio reddetur: qui pro * cætera sua cura, quam * impensè divinis operibus impertit, etiam hujus consilii auctor fuit, ut cautus & moderatus existerem, * nec me in conspectum publicum, & maximè ejus loci, ubi totiens flagitatus & quæsitus fuissem, temere committerem.

* *Pam. Al.* hinc
* *Al.* addit
* *Al.* vos, quos *Rom. & Spir. ed.* ut nos, quos
* *Pam. Al.* in constantia & fidei virtute
* *Al.* gubernaculum
* *P. Al.* delimare *Rom. & Spir. ed.* delim. possimus
* *P. Al.* nostrorum
* *Al.* quorum
* *Al.* certa
* *Al.* impendens
* *P. Al.* nec me eis locis, ubi t. *Al.* locis, in quibus t.

2. Fretus * ergo & dilectione & religione vestra, quam satis novi, his literis & hortor & mando, ut vos, quorum minimè illic invidiosa & non adeo periculosa præsentia est, vice mea fungamini circa gerenda ea, quæ administratiò religiosa deposcit. Habeatur interim, quantum * potest & quomodo potest, pauperum cura; sed qui tamen inconcussa fide stantes gregem Christi non reliquerunt: ut his ad tolerandam penuriam sumtus per vestram diligentiam suggeratur; ne quod circa * fidem tempestas non fecit, circa laborantes necessitas faciat. Confessoribus etiam gloriosis impertiatur cura propensior. Et quanquam sciam plurimos ex his fratrum voto & dilectione susceptos; tamen si qui sunt, qui vel vestitu vel sumtu indigeant;

* *Al.* ergo dil.
* *Al.* potest, paup. Conf. Ep. 37. n. 1.
* *Al.* fidentes,

ant; sicut etiam pridem vobis scripseram; cùm adhuc essent in carcere constituti; subministrentur eis quæcunq; sunt * necessaria, modo ut sciant ex * vobis & instruantur & discant, quia secundum Scripturarum magisterium Ecclesiastica disciplina deposcat, humiles & modestos & quietos esse debere; ut honorem sui nominis servent; ut qui gloriosi voce * fuerint, sint & moribus gloriosi; faciant se dignos, ut in omnibus Dominum promerentes, ad cœlestem coronam laudis suæ consummatione perveniant.

* Al. necessaria, ut sc.
* P. Al. nobis & instruantur & discant, quid
* Al. fuerunt

3. Plus enim superest, quam quod transactum videtur: cum scriptum sit: *Ante mortem ne laudes hominem quemquam:* & iterum: *Esto fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ:* & Dominus quoq; dicat: *Qui toleraverit usq; ad finem, hic salvabitur.* * Imitentur Dominum, qui sub ipso tempore passionis, non superbior, sed humilior fuit. Tunc enim Apostolorum suorum pedes lavit dicens: *Si ego lavi pedes vestros Magister & Dominus; & vos debetis aliorum pedes lavare. Exemplum enim dedi vobis, ut sicut ego feci, & vos faciatis aliis.* Item Pauli Apostoli documenta * sectentur, qui post carcerem sæpe repetitum, post flagella, post bestias, circa omnia mitis & humilis perseveravit, nec post tertium cœlum & paradisum quidquam sibi insolenter assumsit dicens: * *Neq; gratis panem manducavimus * ab aliquo; sed in labore & fatigatione nocte & die operantes, * ne quem vestrum gravaremus.*

Ecclesiastic. 11, 30.
Apoc. 2, 10.
Matth. 10, 22. 24, 13.
* P. Al. Imitemur
Joan. 13, 14.
* P. Al. sectemur Al. testantur
2. ad Thess. 3, 8.
* Al. Neq; enim gratis
* Al. ab aliquo vestrum;
* Al. ut ne q.

4. Hæc singula, oro vos, insinuate fratribus * nostris. Et quia is *exaltabitur, qui se humiliaverit;* nunc est, ut magis insidiantem adversarium metuant, qui fortiorem quemq; magis aggreditur, & acrior factus hoc ipso * quod victus est, superantem superare conatur. Dominus faciat, * ut & * ego iterum * illos * maturè videre * & salutari exhortatione componere mentes eorum ad servandam gloriam suam possim. Doleo enim, quando audio quosdam improbè & insolenter discurrere ad ineptias, vel ad discordias vacare; Christi membra, * & jam Christum confessa, per concubitus illicitos * inquinare; nec à Diaconis aut Presbyteris regi posse; sed id agere, ut per paucorum pravos & malos mores, multorum & bonorum Confessorum gloria honesta maculetur; quos vereri debent, ne ipso-

Ezech. 21, 26.
Luc. 14, 11. 18, 14.
* Al. nostris, & quia *is exalt. q. s. humiliaverit.* Nunc
* Al. quo Al. quia
* Al. ut ego
* P. Al. ego illos
* Al. illos videre
* P. Al. martyres
* P. Al. & salutare & exhortatione

Al. & salutare, exercitare, & componere * P. Al. etiam * Rem. & Spir. ed. inquinari;

ipsorum testimonio & judicio condemnati, ab eorum societate priventur. Is enim demum Confessor illustris & verus est, de quo postmodum non erubescit Ecclesia; sed gloriatur.

5. Ad id verò quod scripserunt mihi * Compresbyteri nostri, Donatus & * Fortunatus, Novatus & * Gordius, solus rescribere nihil potui; * quando à primordio Episcopatus mei statuerim, nihil sine consilio vestro, & sine consensu plebis * meæ, privata sententia gerere: sed cum ad vos per Dei gratiam venero, tunc de iis quæ vel gesta sunt, vel gerenda, sicut honor mutuus poscit, in commune tractabimus. * Opto vos, fratres carissimi ac desideratissimi, semper bene valere, & mei meminisse: fraternitatem, quæ vobiscum est, multum à me salutate, & ut nostri meminerit, admonete. Valete.

* *Al.* Presbyt.
* P. *Al. hunc non habent.*
* P. *Al.* Gurdius
Al. Curdius
* *Al.* cùm à prim.
* P. *Al.* mea privata sent.
Al. mea privatim sent.
* P. *Alii multi aliqua hac non habent.*

Epistola VII.

Lib. 3. Ep. 5.

Ad Rogatianum & cæteros Confessores de observanda disciplina.

Cyprianus Rogatiano Presbytero & cæteris Confessoribus fratribus Salutem.

Et jampridem vobis, fratres carissimi ac fortissimi, literas miseram, quibus fidei & virtuti vestræ verbis exultantibus * congratularer, & nunc * non aliud inprimis vox nostra complectitur, quàm ut læto animo frequenter ac semper gloriam vestri nominis prædicemus. Quid enim vel majus in votis meis potest esse, vel melius, quàm cum video confessionis vestræ honore illuminatum gregem Christi? Nam cum gaudere in hoc omnes fratres * oportet; * tum in gaudio communi major est Episcopi portio. Ecclesiæ enim gloria Præpositi * gloria est. Quantum dolemus ex illis, quos * tempestas inimica prostravit, tantum lætamur ex vobis, quos diabolus superare non potuit.

* P. *Al.* gratul.
* P. *Al.* quid al.
* *Al.* oporteat.
* *Al.* tamen in g.
* R. *Al.* honor
* *Al.* potestas inimica

2. Hortamur * tamen per communem fidem, per pectoris nostri veram circa vos & simplicem caritatem, ut qui adversarium prima hac congressione vicistis, gloriam vestram forti & perseveranti virtute teneatis. Adhuc in seculo sumus, adhuc in acie constituti, de vita nostra quotidie dimicamus: danda opera est, ut post hæc initia ad incrementa quoq; veniatur, &

* *Al.* autem per

consummetur in vobis quod jam rudimentis felicibus esse cœpistis. Parum est adipisci aliquid potuisse: plus est * quod adeptus es posse servare: sicut & fides ipsa & nativitas salutaris non accepta, sed custodita vivificat. Nec statim consecutio, sed consummatio hominem Deo servat. Dominus hoc * magisterio suo docuit dicens: *Ecce sanus factus es! Jam noli peccare: ne quid tibi deterius fiat.* * Puta hoc illum & Confessori suo dicere: Ecce Confessor factus es! Jam noli peccare: ne quid tibi deterius fiat.

* P. *Al.* adeptum est
* P. *Al.* mag. doc.
Joann. 5, 14.
* *Al.* Puta autem illum

3. Salomon deniq;, & Saul, & cæteri multi, quamdiu in viis Domini ambulaverunt, datam sibi gratiam tenere potuerunt: recedente ab * iis disciplina Dominica, recessit & gratia. Perseverandum nobis est in arcto & in angusto itinere laudis & gloriæ: & cum quies & humilitas & bonorum morum tranquillitas Christianis omnibus congruat, secundum Domini vocem, qui neminem * alium *respicit*, nisi *humilem & quietum, & trementem sermones suos;* * tum magis hoc observare & implere Confessores oportet, qui exemplum facti estis cæteris fratribus, ad quorum mores omnium vita & actus debeat provocari. Nam sicut Judæi à Deo alienati sunt, *propter quos nomen * Dei blasphematur in gentibus:* ita contra Deo cari sunt, per quorum disciplinam nomen Domini laudabili testimonio prædicatur: sicut scriptum est Domino præmonente & dicente: *Luceat lumen vestrum coram hominibus: ut videant opera vestra bona, & clarificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Et Paulus Apostolus dicit: *Lucete; sicut luminaria in mundo.* Et Petrus similiter hortatur: *Sicut hospites,* inquit, *& peregrini; abstinete vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam; conversationem habentes inter * gentiles bonam: ut dum * detrectant de vobis, quasi de malignis, bona opera vestra aspicientes magnificent * Dominum.* Quod quidem maxima pars vestrum * cum meo gaudio curat, & confessionis ipsius honore melior facta, tranquillis & bonis moribus gloriam suam custodit & servat.

* *Al.* his
* *Al.* altum
V. *LXX. Es.* 66, 2.
* P. *Al.* tamen *Al.* tunc
Ad Rom. 2, 24.
* *Al.* Domini
Matth. 5, 16.
Ad Philipp 2, 15.
1. *Petri* 2, 11.
* *Al.* gentes
* R. retractant
* *Al.* Deum.
* *Rom. & Spir. ed.* cum eo gaud, e. ut conf.

4. Sed quosdam audio inficere numerum vestrum, & laudem præcipui nominis prava sua conversatione destruere; quos etiam vos ipsi, utpote amatores & conservatores laudis vestræ, objurgare & comprimere & emendare debetis. Cum quanto enim nominis vestri pudore delinquitur, quando alius

* ali-

* aliquis temulentus & lasciviens * demoratur; alius in eam patriam, unde * extorris factus est, regreditur, ut deprehensus non jam *quasi Christianus*, sed quasi nocens pereat? Inflari * aliquos, & * tumere audio: cùm scriptum sit: *Noli altum sapere; sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit; ne fortè nec tibi parcat.* Dominus noster, *sicut ovis, ad victimam ductus est, & sicut agnus coram * tondente sine voce; sic non aperuit os suum. Non sum*, inquit, *contumax, neq; contradico. Dorsum meum posui ad flagella, & maxillas meas ad palmas. Faciem autem meam non averti à fœditate sputorum.* Et quisquam per ipsum nunc atq; in ipso vivens, extollere se audet & superbire, immemor & factorum quæ ille gessit, & mandatorum quæ nobis, vel per se vel per Apostolos suos, tradidit? Quod si *non est major Domino suo servus*; qui Dominum sequuntur, humiles & quieti & taciturni vestigia ejus imitentur. Quanto quisq; inferior fuerit, sublimior * fiat, dicente Domino: *Qui minimus fuerit in vobis, hic erit magnus.* Quid deinde illud? Quam vobis execrandum debet videri; quod cum summo animi nostri gemitu & dolore cognovimus; non deesse, qui Dei templa, & post confessionem sanctificata & * illustrata * prius membra, turpi & infami concubitu suo * maculent, cubilia * cum fœminis * promiscua jungentes? quando etsi stuprum conscientiæ eorum desit, hoc ipsum grande crimen est, quod illorum * scandalo in aliorum ruinas exempla nascantur.

5. Contentiones quoq; & æmulationes inter vos nullas esse oportet: cùm *pacem suam nobis dimiserit* Dominus, & scriptum sit: *Diliges proximum tuum, tanquam te. Si autem mordetis & incusatis invicem; videte ne consumamini ab invicem.* * Conviciis etiam & maledictis, quæso vos, abstinete: quia *neq; maledici regnum Dei consequuntur*, & lingua, quæ Christum confessa est, incolumis & pura cum suo honore servanda est. Nam qui pacifica & bona & justa secundum præceptum Christi loquitur, Christum quotidie confitetur. Seculo * renunciaveramus, cum baptizati sumus: sed * nunc verè * renunciavimus seculo, quando tentati & probati à Deo, nostra omnia relinquentes, Dominum secuti sumus, & fide ac timore ejus stamus & vivimus. Corroboremus nos exhortationibus mutuis, & magis ac magis proficiamus in Domino: ut cùm pro sua mi-

* R. ab aquis
* *Al.* denotatur
* Vid. *Ep.* 15. *n.* 2. 1. *Petri* 4, 16.
* *Al.* audio aliquos, &
* *Al.* non timere aud.
Ad Rom. 11, 20. 21.
Esai. 53, 7.
* *Al.* tondente se
Esai. 50, 5, 6.
Matth. 10, 24.
Joann. 13, 16. 15, 20.
* *Al.* fit
Al. fiet
Luc. 9, 48.
* *Al.* illustrata membra
* P. *Al.* plus
* R. plus macul.
* R. sua cum fœm.
* R. promisca
* *Al.* cum scand.
Joann. 14, 27.
Lev. 19, 18.
Ad Gal. 5, 14, 15.
* R. A conviciis
1. *ad Cor.* 6, 10.
* P. *Al.* nunciavimus
* *Al.* & nunc
* P. *Al.* renunciavimus

Vid. *Ep. seq.* 8. *n.* 5.

sericordia *pacem* fecerit, quam se facturum repromittit, novi & pené mutati ad Ecclesiam revertamur, & excipiant nos sive fratres nostri, sive gentiles, circa omnia correctos atque in melius reformatos, & qui admirati fuerant prius in virtutibus gloriam, nunc admirentur in moribus disciplinam. *

* Rigaltius Observ. ad h. l. pag. 23. *Post hæc verba*, ait, *in codice Remensi leguntur ista:* Et quamquam Clero nostro, & nuper cum adhuc essetis in carcere constituti, sed nunc quoq; denuo plenissimè scripserim, ut si quid vel ad vestitum vestrum, vel ad victum, necessarium fuerit, suggeratur: tamen etiam ipse de sumpticulis propriis, quos mecum ferebam, misi vobis CCL. sed & alia CCL. proximè miseram. Victor quoque ex Lectore Zaconus qui mecum est, misit vobis CLXXV. Gaudeo autem, quando cognosco plurimos fratres nostros pro sua dilectione certatim concurrere, & necessitates vestras suis conlationibus adjuvare.

* *Al.* te, frater carissime,

Opto * vos, fratres carissimi, semper bene valere.

Lib. 4. *Ep.* 4.

Vid. *Ep.* 15. *n.* 2.

* *Al.* Diaconis

* P. *Al.* sentiam

* P. *Al.* tamen religiosè

* *Al.* adhuc & usq;

EPISTOLA IIX.

Ad Clerum de deprecando Deo pro peccatis.

*Cyprianus Presbyteris & * Diaconibus fratribus Salutem.*

QUanquam * sciam, fratres carissimi, pro timore, quem singuli debemus Deo, vos quoq; illic assiduis orationibus & enixis precibus instanter incumbere; admoneo * tamen & ipse religiosam sollicitudinem vestram, ut ad placandum atq; exorandum Dominum non voce sola, sed & jejuniis & lacrymis & omni genere deprecationis ingemiscamus. Intelligendum est enim & confitendum, pressuræ istius tam turbidam vastitatem, quæ gregem nostrum maxima ex parte populata est * & adhuc usq; populatur, secundum peccata nostra venisse, dum viam Domini non tenemus, nec data nobis ad salutem cœlestia mandata servamus. Fecit Dominus noster voluntatem Patris, & nos non facimus Domini voluntatem; patrimonio & lucro studentes, superbiam sectantes, æmulationi & dissensioni vacantes, simplicitatis & fidei negligentes, * seculo verbis solis & non factis renunciantes, unusquisq; sibi placentes, & omnibus displicentes. Vapulamus itaq; ut meremur: cùm scriptum *sit*: *Ser-*

* Sæpe hæc verba urget adversus Donatistas, ad S. Cypriani autoritaté, in Controversia de baptizandis hæreticis, provocantes, S. Augustinus. V. *Ep. ejus* 89. *Lib.* 4. *de Bapt. contra Donatistas c.* 2. 4. 13. 14. & *Lib.* 5. *c.* 18.

Servus autem ille, qui cognoscit voluntatem Domini sui, & non paruerit voluntati ejus, vapulabit multis. Quas autem plagas, quæ verbera non meremur; quando nec Confessores, qui exemplo cæteris ad bonos mores esse debuerant, teneant disciplinam? Itaq; dum quosdam insolenter extollit confessionis suæ * tumida & inverecunda * jactatio; * tormenta venerunt, & tormenta sine fine tortoris, sine exitu damnationis, sine solatio mortis; tormenta quæ ad coronam non facilè dimittant, sed tamdiu torqueant, quamdiu dejiciant; * nisi si aliquis divina dignatione subtractus inter ipsa cruciamenta profecerit, adeptus gloriam non termino supplicii, sed * velocitate moriendi. Hæc patimur delicto & merito nostro: sicut præmonuit divina censura, dicens: *Si dereliquerint legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint, si justificationes meas profanaverint, & præcepta mea non observaverint; visitabo in virga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum.* Virgas igitur & flagella sentimus, qui Deo nec bonis factis placemus, nec pro peccatis satisfacimus.

Luc. 12, 47.
* R. *Al.* tumor
* P. *Al.* jactantia
* R. *Al.* in tormenta venerunt torm. s. f. t.
* P. *Al.* nisi aliq.
* *Al.* celeritate mor.
Psal. 88, (89,) 31, 32, 33.

2. Rogemus de intimo corde & de tota mente misericordiam Dei: quia & ipse addidit dicens: *Misericordiam autem meam non dispergam ab eis. Petamus & accipiemus:* & si in * accipiendo mora & tarditas fuerit, quoniam graviter offendimus; *pulsemus:* quia & *pulsanti aperitur;* si modo pulsent ostium preces & gemitus & lacrymæ nostræ, quibus insistere & immorari oportet, & si sit unanimis oratio. Nam quod magis suasit & compulit, ut has ad vos literas scriberem, scire debetis, (sicut Dominus ostendere & revelare * dignatus est;) dictum esse in visione: *Petite & impetrabitis:* tunc deinde præceptum plebi assistenti, ut pro quibusdam personis designatis sibi peterent; in petendo autem fuisse dissonas voces & dispares voluntates, & vehementer hoc displicuisse illi, qui dixerat: *Petite & impetrabitis;* quod plebis inæqualitas discreparet, nec esset fratrum consensio una & simplex & juncta concordia: cum scriptum sit: *Deus, qui inhabitare facit unanimes in domo;* & in Actis Apostolorum legamus: *Turba autem eorum qui crediderant, * anima ac mente una agebant;* & Dominus sua voce mandaverit, dicens: *Hoc est mandatum meum, ut diligatis invicem;* & iterum: *Dico autem vobis, quoniam si * duobus ex vobis convenerit in terra; de omni re quamcunq; petieritis, continget vobis à Patre meo qui in cœlis est.* Quod si duo

Psal. 88, (89,) 34.
Matth. 7, 7, 8.
Joann. 16, 24.
* P. *Al.* accipiendi
* P. *Al.* dignatur
Psal. 67, (68,) 6.
Act. 4, 32.
* *Al.* animo
Joan. 15, 17.
Matth. 18, 19.
* *Al.* duo ex vob. conveneritis int.

si duo unanimes tantum possunt; quid si unanimitas apud omnes esset? quid si secundum pacem, quam nobis Dominus dedit, universis fratribus conveniret? Jampridem de divina misericordia impetrassemus, quod petimus, * nec tamdiu in hoc salutis & fidei nostræ periculo fluctuaremus. Imò verò nec venissent fratribus hæc mala, si in unum fraternitas fuisset animata.

* *Al.* non tamdiu

3. Nam & illud ostensum est, quod sederet paterfamilias sedente sibi ad dexteram juvene, qui juvenis anxius & cum quadam indignatione subtristis, maxillam manu tenens mœsto vultu sedebat: alius verò in sinistra parte consistens rete portabat, quod se mittere ut circumstantem populum caperet, minabatur: & cùm miraretur, quid hoc esset, ille qui vidit, dictum est ei, Juvenem qui ad dextram sic sederet, contristari & dolere, quod præcepta sua non * observarentur; illum verò in sinistra exultare, quod sibi daretur occasio, ut à Patrefamilias potestatem sumeret sæviendi. Hoc priùs longè ostensum est, quàm tempestas vastitatis hujus * oriretur. Et * videmus impletum quod fuerat ostensum, ut dum Domini præcepta contemnimus, dum datæ legis mandata salutaria non tenemus, facultatem nocendi inimicus acciperet, * minus armatos & ad repugnandum minus cautos jactu retis operiret. Oremus instanter, & assiduis precibus ingemiscamus. Nam & hoc nobis * non olim per visionem, fratres carissimi, exprobratum sciatis, quod dormitemus in precibus, nec vigilanter oremus; & Deus utiq; qui *quem corripit diligit*, quando corripit, ad hoc corripit, ut emendet; ad hoc emendat, ut servet.

* *Al.* servarentur
* *Al.* operaretur.
* *Al.* vidimus
* *Al.* & minùs
* P. *Al.* jam ol.
Prov. 3, 12.
Ad Ebr. 12, 6.

4. Excutiamus itaq; & abrumpamus somni vincula, & instanter ac vigilanter oremus: sicut Paulus Apostolus præcipit dicens: *Instate orationi vigilantes in ea.* Nam & Apostoli orare diebus ac noctibus non destiterunt, & Dominus quoq; ipse disciplinæ magister, & exempli nostri via, frequenter & vigilanter oravit: sicut in Euangelio legimus: *Exiit in montem orare, & fuit pernoctans in oratione Dei:* & utiq; quod orabat, orabat ille pro nobis; cùm peccator ipse non esset, sed nostra peccata portaret. Adeo autem pro nobis ille deprecabatur, ut legamus * alio loco: *Dixit autem Dominus ad Petrum: Ecce Satanas postulavit ut vos vexaret quo modo triticum! Ego autem rogavi pro te,*

Ad Coloss. 4, 2.
Luc. 6, 12.
* *Al.* in alio loc.
Luc. 22, 31.

te, ne deficiat fides tua. Quod si pro nobis ac pro delictis nostris * ille & * laborat & vigilat & precatur; quanto nos magis insistere precibus & orare, & primo ipsum Dominum rogare, tum deinde per ipsum Deo Patri satisfacere debemus? Habemus advocatum & * deprecatorem pro peccatis nostris Jesum Christum * Dominum & Deum nostrum; si modò nos in præteritum peccasse pœniteat, & confitentes atq; intelligentes delicta nostra, quibus nunc * Dominum offendimus, vel de cætero nos ambulare in viis ejus & præcepta ejus metuere spondeamus.

* Al. ille laborat
* P. Al. laborabat & vigilabat, & precabatur
* P. Al. precatorem
* Al. Dominum nostrum
* Al. Deum off.

5. Pater nos & corrigit & tuetur; stantes tamen in fide & in pressuris * atq; in angustiis, * & Christo ejus firmiter adhærentes: sicut scriptum est: *Quis nos separabit * à dilectione Christi? Pressura, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius?* Nihil horum potest separare credentes, nihil potest avellere corpori ejus & sanguini cohærentes. Persecutio ista, examinatio est atq; exploratio * pectoris nostri: excuti nos Deus voluit & probari; sicut suos semper probavit: nec tamen in probationibus ejus aliquando auxilium credentibus defuit. Deniq; ad minimum famulum suum, & in delictis licet plurimis constitutum & dignatione ejus indignum; tamen ille pro sua circa nos bonitate mandare dignatus est: *Dic illi,* inquit, *securus sit: quia pax ventura est.* Sed quod interim morula est; * supersunt adhuc aliqui, qui probentur. Sed & de victu parco & sobrio potu divinis dignationibus admonemur; scilicet ne vigore cœlesti sublime jam pectus * illecebra secularis enervet, vel ne largioribus epulis mens gravata minus ad preces orationis evigilet.

* Al. atq; angust.
* P. Al. licet Chr.
Ad Rom. 8, 35.
* Al. à caritate Christi?
* P. Al. peccati n.
Al. corporis n.
* Al. supersunt aliqui,
* Al. illecebroso poculo se en.

6. Dissimulare hæc singula & apud conscientiam meam solus occultare non debui, quibus unusquisq; vestrum & instrui & regi possit. * Nec ipsi * utiq; apud vos hanc epistolam teneatis occultam; sed legendam fratribus suggeratis. Intercipere enim, quibus nos Dominus admonere & instruere dignatur, ejus est qui admoneri & instrui fratrem suum nolit. Probari nos * à Domino nostro sciant, nec à fide, * qua in eum semel credidimus, præsentis pressuræ conflictatione deficiant. Delicta sua singuli recognoscentes, vel modò conversationem veteris hominis exponant. *Nemo* enim *retro attendens & superponens*

* Al. Ne
* P. Al. deniq;
* Al. à Domino, non reprobari, sciant
* Al. in qua
Luc. 9, 62.

ponens manum suam super aratrum, aptus est regno Dei. Deniq; * uxor Lot, quæ liberata, contra præceptum retro respexit, quod evaserat perdidit. Attendamus non posteriora, quo diabolus revocat; sed *priora*, quo Christus *vocat*. Oculos erigamus ad cœlum: ne oblectamentis & illecebris nos suis terra decipiat. Unusquisq; oret * Deum, non pro se tantum, sed & pro omnibus fratribus: sicut * Dominus orare nos docuit, ubi non singulis privatam precem mandavit; * sed oratione communi & concordi prece * pro omnibus jussit orare. Si nos Dominus humiles & quietos, si * nobis invicem copulatos, si circa iram suam timidos, si præsenti tribulatione correctos emendatosq; conspexerit; tutos ab inimici infestationibus exhibebit. Præcessit disciplina: sequetur & venia. Nos tantum sine cessatione poscendi, & cum fide accipiendi, simplices & unanimes Dominum deprecemur, cum gemitu pariter & fletu deprecantes; sicut deprecari oportet eos, qui sint positi inter plangentium ruinas & timentium reliquias, inter numerosam * languentium stragem & exiguam Stantium * firmitatem. Rogemus pacem maturius reddi, cito * latebris nostris & periculis subveniri, * impleri quæ famulis suis Dominus dignatur ostendere, redintegrationem Ecclesiæ suæ, securitatem salutis nostræ, post pluvias serenitatem, post tenebras lucem, post procellas & turbines placidam lenitatem, pia paternæ dilectionis auxilia, divinæ Majestatis solita magnalia, quibus & persequentium blasphemia retundatur, & Lapsorum pœnitentia reformetur & fortis & stabilis perseverantium fiducia glorietur. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

* Al. & ux. *Gen. 19, 26.* *Ad Philipp. 3, 13.* * Al. Dominum * Al. Dominus Jesus or. * Al. sed communi & concord. * P. Al. orantes pro omn. * Al. nos invic. * Al. jacentium strag. * R. Al. veritatem. *Rom. & Spir. ed.* paucitatem. * Al. illecebris * P. Al. Jam plerisq; fam. Al. In plerisq; fam.

Lib. 2. Ep. 6.

Epistola IX.

Ad Martyres & Confessores, de Mappalico.

*Cyprianus Martyribus & Confessoribus * Jesu Christi Domini nostri in Deo Patre perpetuam S.*

Exulto lætus & gratulor, fortissimi ac beatissimi fratres, cognita fide ac virtute vestra, in quibus mater Ecclesia * gloriatur, gloriata & nuper quidem, cum confessione * perstante suscepta pœna est, quæ Confessores Christi fecit extorres: confessio tamen præsens, * quanto in passione fortior, * tanto clarior

* P. Al. in Christo Domino nostro & in Deo Patre *Al.* J. C. & D. nostri perpet. S. * P. Al. gloriatur, & nuper *c.* c. q. p. * P. Al. præstante Al. per tantos * P. Al. quantum * P. Al. tantum

rior & major in * honore est. Crevit pugna: crevit & pugnantium gloria. Nec retardati estis ab acie * tormentorum metu; sed ipsis tormentis magis estis ad aciem provocati: fortes & stabiles ad maximi certaminis * prælium promta devotione prodiistis. Ex quibus quosdam jam comperi coronatos, quosdam verò ad coronam victoriæ * proximos; universos autem, quos agmine glorioso carcer inclusit, pari ac simili calore virtutis ad gerendum certamen animatos; sicut esse * oportet in divinis castris milites Christi: ut incorruptam fidei firmitatem non blanditiæ decipiant, non minæ terreant, non cruciatus ac tormenta devincant: quia *major est qui * in* nobis *est, quàm qui est in hoc mundo.* Nec plus ad dejiciendum potest terrena * pœna, quàm ad erigendum tutela divina. Probata res est certamine fratrum glorioso, qui ad tormenta vincenda cæteris duces facti, exemplum virtutis ac fidei præbuerunt, congressi in acie, donec acies succumberet victa. * Quibus ergo vos laudibus prædicem, fortissimi fratres? Robur pectoris vestri & perseverantiam fidei quo præconio vocis * exornem? Tolerastis usq; ad consummationem gloriæ durissimam quæstionem, nec cessistis suppliciis; sed vobis potius supplicia cesserunt. Finem * dolorum quem tormenta non dabant, coronæ dederunt. * Laniena gravior ad hoc diu perseveravit, non ut stantem fidem dejiceret; sed ut homines Dei ad * Dominum velocius mitteret.

2. Vidit * admirans præsentium multitudo cœleste * certamen, certamen Dei, spiritale certamen, prælium Christi; * stetisse servos ejus voce libera, mente incorrupta, virtute divina; telis quidem secularibus nudos; sed armis fidei credentes armatos. Steterunt torti torquentibus fortiores, & pulsantes ac laniantes ungulas pulsata ac laniata membra vicerunt. Inexpugnabilem fidem superare non potuit sæviens diu plaga repetita; quamvis rupta compage viscerum, torquerentur in servis Dei jam non membra; sed vulnera. Fluebat sanguis, qui incendium persecutionis extingueret, qui flammas & ignes gehennæ glorioso cruore sopiret. O quale illud fuit spectaculum * Domino, quàm sublime, quàm magnum, quàm Dei oculis sacramento ac devotione militis ejus acceptum: sicut scriptum est in Psalmis, * Spiritu sancto loquente ad

* *Al.* honore. Crev.
* Vid. *Epist.* 15. *n.* 2.
* P. *Al.* pretium R. *Al.* præmium
* *Rom. & Spir. ed.* jam jamq; pr.
* *Al.* oportuit
* P. *Al.* qui præest in nobis, q. q. e. 1. *Joan.* 4, 4.
* *Al.* potentia,
* *Al.* Quibus ego vos laudibus, fortissimi, prædicem, fratres?
* *Al.* ornem?
* P. *Al.* doloribus
* P. *Al.* Quæstio grav. R. Lanio grav.
* *Al.* Deum
* P. *Al.* admirata
* P. *Al.* certamen Dei in spiritali prælio Chr.
* *Rom. & Spir. ed.* Domini,
Al. Deo,
* *Al.* Spiritu loq.

* nos pariter & monente: *Pretiosa est in conspectu Domini mors justorum ejus!* Pretiosa mors hæc est, quæ * emit immortalitatem pretio sui sanguinis, quæ * accepit coronam de consummatione virtutis. Quàm lætus * illic Christus fuit! Quàm libens in talibus servis suis & pugnavit & vicit protector fidei, * dans credentibus tantum, quantum se credit capere, qui sumit! Certamini suo adfuit, præliatores atq; assertores sui nominis erexit, corroboravit, animavit, & qui pro nobis mortem semel vicit, semper vincit in nobis. *Cùm vos*, inquit, *tradiderint, nolite cogitare quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: non enim vos estis, qui loquimini; sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.*

3. Documentum rei præsens prælium * præbuit. Vox plena Spiritu sancto de Martyris ore prorupit, cum Mappalicus beatissimus inter cruciatus suos Proconsuli diceret: *Videbis cras agonem.* Et quod ille cum virtutis ac fidei testimonio dixit, Dominus implevit. *Agon* cœlestis * exhibitus, & Dei servus in *agonis* promissi certamine coronatus est. Hic est *agon*, quem Propheta Esaias ante * prædixit, dicens: *Non pusillum vobis certamen cum hominibus: quoniam Deus præstat agonem.* Et ut ostenderet, quis hic agon futurus esset, addidit, dicens: *Ecce virgo in utero * accipiet & pariet filium, & * vocabit nomen ejus Emmanuel!* Hic est *agon* fidei nostræ, qua congredimur, qua vincimus, qua coronamur. Hic est *agon*, quem nobis ostendit beatus Apostolus Paulus, in quo oportet nos currere & ad * coronam gloriæ pervenire. *Nescitis*, inquit, *quia qui in stadio currunt, omnes quidem currunt; unus tamen accipit palmam? Sic currite, ut * occupetis. Omnis enim qui * agonizat, in omnibus continens est: & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant; nos autem incorruptam.* * Item suum certamen ostendens, & hostiam se * Domini cito futurum esse promittens ait: *Ego jam * delibor, & tempus instat assumtionis meæ. Bonum agonem certavi, cursum perfeci, fidem servavi. Jam superest mihi corona justitiæ, quam mihi reddet Dominus, * in illa die, * ille justus Judex: non solum autem mihi; sed & omnibus qui * dilexerint adventum ejus.* Hunc igitur *agonem* per Prophetas ante prædictum, per Dominum commissum, per Apostolos gestum, Mappalicus suo & Collegarum suorum nomine Proconsuli repromisit, nec fefellit in promisso suo

* *Al.* nos: Pretiosa in c. D.
Psal. 115, 4. 116, 15.
* P. *Al.* eximit mortalitatem
* P. *Al.* accipit
* *Al.* in illis.
* P. *Al.* & dans
Matth. 10, 19, 20.
* *Al.* exhibuit
* *Al.* exhibitus est; Dei serv.
* *Al.* præmisit.
V. *LXX. Esai.* 7, 13. 14.
* P. *Al.* concipiet
Rom. concipiet filium & voc. n. e.
* P. *Al.* vocabitis
al. vocabitur
* P. *Al.* gloriam coronæ
1. *ad Cor.* 9, 24, 25.
* *Al.* omnes occ.
* P. *Al.* agonizatur,
* *Al.* Idem s.
* *Al.* Domino
* P. *Al.* libor
2. *ad Tim.* 4, 6, 7, 8.
* *Al.* in illum diem just. Jud.
* P. *Al.* justus Jud.
* P. *Al.* dixerit
Ir. Al. dilexerunt

ſuo vox fidelis: pugnam quam ſpopondit, exhibuit, & palmam quam meruit, accepit.

4. Iſtum * nunc beatiſſimum Martyrem & alios participes ejusdem congreſſionis & comites, in fide ſtabiles, in dolore patientes, in quæſtione victores, ut cæteri quoq; ſectemini, & opto pariter, & * exhortor: ut quos vinculum confeſſionis & hoſpitium carceris ſimul junxit, jungat etiam * conſummatio virtutis & corona cœleſtis; ut lacrymas matris Eccleſiæ, quæ * plangit ruinas & funera plurimorum, vos veſtra lætitia * tergeatis, & cæterorum quoq; Stantium firmitatem veſtri exempli provocatione ſolidetis. Si vos acies vocaverit; ſi certaminis veſtri dies venerit; militate fortiter, dimicate conſtanter, ſcientes vos ſub oculis præſentis Domini dimicare, confeſſione nominis ejus ad ipſius gloriam pervenire; qui non ſic eſt, ut ſervos ſuos tantum ſpectet; ſed & ipſe luctatur in nobis, ipſe congreditur, ipſe in certamine *agonis* noſtri & coronat pariter & coronatur. Quod ſi ante diem certaminis * veſtri de indulgentia * Domini * *pax* ſupervenerit; vobis tamen * manet voluntas integra & conſcientia glorioſa. * Nec contriſtetur aliquis ex vobis, quaſi illis minor, qui ante vos tormenta perpeſſi, victo & calcato ſeculo, ad Dominum glorioſo itinere venerunt: Dominus *ſcrutator eſt * renis & cordis*, arcana perſpicit & intuetur occulta. Ad coronam Dei promerendam ſufficit ipſius teſtimonium ſolum, qui judicaturus eſt. Ergo utraq; res, fratres * cariſſimi, ſublimis eſt pariter & illuſtris. illa ſecurior, ad Dominum * victoriæ conſummatione properare: hæc lætior, accepto poſt gloriam commeatu, in Eccleſia laude florere. O beatam Eccleſiam noſtram, quam ſic honor divinæ dignationis illuminat, quam temporibus noſtris glorioſus Martyrum ſanguis illuſtrat! Erat antè in operibus fratrum candida, nunc facta eſt in Martyrum cruore purpurea. Floribus * ejus nec lilia nec roſæ deſunt. Certent nunc ſinguli ad utriusq; honoris ampliſſimam dignitatem: * ut accipiant coronas vel de * opere candidas, vel de * paſſione purpureas. In cœleſtibus caſtris & pax & acies habent flores ſuos, quibus * miles Chriſti ob gloriam * coronetur. * Opto vos, fortiſſimi ac beatiſſimi fratres, ſemper in Domino bene valere & noſtri meminiſſe. * Valete.

* Al. hunc
* Al. hortor
* Al. & conſ.
* P. Al. plangat
It. Al. plangunt
* P. Al. tergatis,
* Al. noſtri
* Al. Dei p. ſ.
* Vid. *Ep. praced.* 8. n 5.
* R. maneat
* P. Al. Ne
Pſal. 7, 10.
Sap. 1, 6.
* Al. renis, & cordis arc. perſpicit Ad c.
* Al. dilectiſſimi,
* Al. noſtrum victoriæ conſummatorem prop.
* P. Al. enim
* P. Al. Accip. cor.
* Al. operibus
* Al. ſanguine
* P. Al. milites
* P. Al. coronantur.

* *Rom. & Spir. ed.* ſequentia non habent, * Al. hanc ultimam voculam non habent.

Lib. 3. *Ep.* 14.

EPISTOLA X.

Ad Clerum, de Presbyteris qui temere pacem lapsis dederunt, necdum sedata persecutione, & citra conscientiam Episcoporum.

Cyprianus Presbyteris & Diaconibus fratribus Salutem.

Conf. *Ep.* 20.
* *Rem. & Spir. ed.* ad salutem.
* *Al.* nostrorum *Al.* nostros
* *Al.* cum aliq.
* *Al.* vendicent?
* P. *Al.* contra fratrum nostrorum salutem
* *Al.* vendicarent!
* *Al.* possum:
* P. *Al.* decipitur

DIu patientiam meam tenui, fratres carissimi, quasi verecundum silentium nostrum proficeret * ad quietem: Sed cùm quorundam immoderata & abrupta præsumtio temeritate sua & honorem Martyrum & Confessorum pudorem & plebis universæ tranquillitatem turbare conetur; tacere ultra non oportet: ne ad periculum & plebis pariter & * nostrum taciturnitas nimia procedat. Quod enim non periculum metuere debemus de offensa Domini, * quando aliqui de Presbyteris, nec Euangelii nec loci sui memores; sed neq; futurum Domini judicium neq; nunc sibi præpositum Episcopum cogitantes; quod nunquam omnino sub antecessoribus factum est; cum contumelia & contemtu Præpositi totum sibi * vindicent? Atq; utinam non * prostrata fratrum nostrorum salute sibi omnia * vindicarent! Contumelias Episcopatus nostri dissimulare & ferre * possem: sicut dissimulavi semper & pertuli: sed dissimulandi nunc locus non est; quando * decipiatur fraternitas nostra à quibusdam vestrûm, qui dum sine ratione restituendæ salutis plausibiles esse cupiunt, magis Lapsis obsunt. Summum enim delictum esse quod persecutio committi coëgit, sciunt ipsi etiam qui commiserunt: cum dixerit Dominus & Judex noster: *Qui * me confessus fuerit coram hominibus, * & ego illum confitebor coram Patre meo, qui in cœlis est: Qui autem me negaverit, & ego illum negabo*: & iterum * dixerit: *Omnia peccata remittentur filiis hominum & blasphemiæ: Qui autem blasphemaverit * Spiritum sanctum, non habet remissam; sed reus est æterni peccati*: item beatus Apostolus * dixerit: *Non potestis calicem Domini bibere & calicem * dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini communicare & mensæ dæmoniorum.*

Matth. 10, 32.
* P. *Al.* in me c.
* P. *Al.* confitebor & ego in illo cor. Pat. meo,
Marc. 3, 28, 29.
* *Al.* dicit
* *Al.* in Spirit. S.
* P. *Al.* It. b. Ap. dixit:
1. *ad Cor.* 10, 21.
* *Rom. & Spir. ed.* dæmoniorum. Hæc qui subtr.
* *Al.* ad misericordiam

2. Hæc qui subtrahit fratribus nostris, decipit miseros; ut qui possunt, agentes pœnitentiam veram, Deo Patri * misericordi

cordi precibus & operibus suis satisfacere, seducantur, ut magis pereant, & qui erigere se * possent, plus cadant. Nam cum in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam justo tempore, & secundum disciplinæ ordinem ad exomologesin veniant, & per manus impositionem Episcopi & Cleri, jus communicationis accipiant; nunc * crudo * tempore, persecutione adhuc perseverante, nondum restituta Ecclesiæ ipsius pace, ad communicationem admittuntur, & * offertur nomen eorum, & nondum pœnitentia * acta, nondum exomologesi * facta, nondum manu eis ab Episcopo & Clero imposita, Eucharistia illis datur: cùm scriptum sit: *Qui ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.*

3. Sed nunc illi rei non sunt, qui minus Scripturæ legem * noverunt. Erunt autem rei, qui præsunt, & hæc fratribus non suggerunt, ut instructi à Præpositis faciant omnia cum Dei timore, & cum data ab eo & præscripta observatione. Exponunt deinde invidiæ beatos Martyres, & gloriosos servos Dei cum Dei sacerdote * committunt; ut (cùm illi memores * loci nostri ad me literas direxerint, & petierint tunc desideria * sua examinari, & pacem dari, * quando ipsa antè mater * nostra Ecclesia pacem de misericordia Domini prior sumserit, & * nos divina protectio reduces ad Ecclesiam suam fecerit) hi sublato honore quem nobis beati Martyres cum Confessoribus servant, contemtâ Domini lege & observatione, quam iidem Martyres & Confessores tenendam mandant, ante extinctum persecutionis metum, ante reditum nostrum, ante ipsum pene Martyrum excessum, communicent cum Lapsis & offerant & Eucharistiam tradant: quando etiamsi Martyres per calorem gloriæ Scripturam minus contemplantes contra legem Domini plus * aliquid cuperent, à Presbyteris & Diaconis suggerentibus admoneri deberent; sicut semper * in præteritum factum est.

4. Castigare nos itaq; divina censura nec noctibus desinit, nec diebus: præter nocturnas enim visiones, per dies quoque impletur apud nos Spiritu sancto puerorum innocens ætas, quæ in ecstasi * videt oculis & audit & loquitur ea quibus nos Dominus monere & instruere dignatur. Et audietis omnia quando ad vos reducem me Dominus fecerit, * qui ut secederem

* *Al.* possunt
* P. *Al.* rudi temp.
* P. *Al.* tempore persecutionis adh.
* P. *Al.* offeruntur nomina eor.
* *Al.* facta
* P. *Al.* finita
1. ad Cor. 11, 27.
* P. *Al.* tenent *It.* tenuérunt
* P. *Al.* componunt
* P. *Al.* legis nostræ
Conf. Ep. 12. n. 1.
* *Al.* singulorum exam.
* P. *Al.* cum
* *Al.* nostra pac.
* P. *Al.* vos
* *Rom. & Spir. ed.* aliud
* P. *Al.* in præteritis
* *Rom. & Spir. ed.* in peccatum f. e.
* P. *Al.* in oculis
* P. *Al.* qui ut federem jussit interim morari. Et †

† incauti *Al.* qui ut federem jussit. Interim tamen

rem jussit. Interim temerarii & incauti & tumidi quidam inter vos, qui hominem non cogitant, vel * Deum * timeant; scientes quoniam si ultra in iisdem perseveraverint, utar ea admonitione, * qua me uti Dominus jubet; ut interim prohibeantur offerre, acturi & apud nos, & apud Confessores ipsos, & apud plebem universam, causam * suam; cùm Domino permittente, in sinum matris Ecclesiæ * recolligi cœperimus. De hoc * ad Martyres & Confessores * & * ad plebem literas feci, quas utrasq; vobis legi mandavi. Opto vos, fratres carissimi ac desideratissimi, in Domino semper bene valere & nostri meminisse. * Valete.

* Al. Dominum
* P. Al. timent
* P. Al. quam Dom.
* Al. suam Domino permittente, cùm in sin.
* P. Al. colligi
* Al. & ad
* Al. ipsos &
* P. Al. apud pl.
* Al. non additur.

Lib. 3. Ep. 15.

Epistola XI.

Ad Martyres & Confessores, qui petierant Lapsis pacem dari.

Cyprianus Martyribus & Confessoribus, carissimis fratribus, Salutem.

Sollicitudo loci nostri & timor Domini compellit, fortissimi ac beatissimi Martyres, admonere vos literis nostris, ut à quibus tam devotè & fortiter servatur fides * Domino, ab iisdem lex quoq; & disciplina Domini reservetur. Nam cum omnes milites Christi custodire oporteat præcepta Imperatoris sui; tum vos magis præceptis ejus obtemperare plus convenit, qui exemplum cæteris facti estis & virtutis & timoris Dei. Et credideram quidem Presbyteros & Diaconos, qui illic præsentes sunt, monere vos & instruere plenissimè circa Euangelii legem; sicut * in præteritum semper sub antecessoribus nostris factum est; ut Diaconi ad carcerem commeantes Martyrum desideria consiliis suis & Scripturarum præceptis gubernarent: sed nunc cum maximo animi dolore cognosco, non tantùm * illic vobis non suggeri divina præcepta; sed adhuc potiùs * impediri, ut * ea quæ à vobis ipsis, & circa Deum cautè, & circa Sacerdotem Dei honorificè fiunt, à quibusdam Presbyteris resolvantur; qui nec timorem Dei nec Episcopi honorem cogitantes, cum vos ad me literas direxeritis, quibus *examinari desideria vestra* & quibusdam Lapsis pacem * dari postulastis, cum persecutione finita convenire in unum cum Clero & recolli-

Conf. Ep. 20.
* Al. Domini,
* Al. & in præter.
* Rom. & Spir. ed. & in Presbyteris semper sub ant.
* Al. illic non sugg.
* R. Al. invenire Spirens. ed. impedire
* Al. & ea
* Al. dare

colligi cœperimus; illi contra Euangelii * legem, contra vestram quoq; honorificam petitionem, ante actam pœnitentiam, ante exomologesin gravissimi atq; extremi delicti factam, ante manum ab Episcopo & Clero * in pœnitentiam impositam, offerre * Lapsis pacem & Eucharistiam dare, id est, sanctum Domini corpus profanare, audeant: cum scriptum sit: *Qui ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* * Et Lapsis quidem potest in hoc venia concedi. * Quis enim non mortuus vivificari properet? Quis non ad salutem suam venire festinet? Sed Præpositorum est præceptum tenere, & vel properantes vel ignorantes instruere; ne qui ovium pastores esse debent, lanii fiant. Ea enim concedere, quæ in perniciem vertant, decipere est. nec erigitur sic Lapsus; sed per Dei offensam magis impellitur ad ruinam. Vel ex vobis itaq; discant, quod docere debuerant. Petitiones & desideria vestra Episcopo servent, & ad pacem vobis petentibus dandam maturum & pacatum tempus * expectent. Anteà Domino pacem mater prior sumat; tunc secundum vestra desideria de filiorum pace tractetur.

* *Al.* legem, vestr. quoq;
* G. in pœnitentia
* *Al.* pro illis & Euch.
1. *ad Cor.* 11, 27.
* *Al.* Etsi Lapsi.
* *Al.* Quis non
* P. *Al.* expectent: Ante est ut à Domino † *It. Al.* expe-

† ctent. Ante Domini pacem *It. Al.* expectantes, ut à Domino

2. Et quoniam audio, fortissimi & carissimi fratres, impudentia vos quorundam premi & verecundiam vestram vim pati, oro vos quibus possum precibus, ut Euangelii memores & considerantes, quæ & qualia in * præteritum antecessores vestri Martyres concesserint, quàm solliciti in omnibus fuerint, vos quoq; * sollicitè & cautè petentium desideria ponderetis, utpote amici Domini; & cum illo postmodum *judicaturi*, inspiciatis & * actum & opera & merita singulorum; ipsorum quoq; delictorum genera & qualitates cogitetis; ne si quid abruptè & indignè vel à * vobis promissum, vel à nobis factum fuerit, apud gentiles quoq; ipsos Ecclesia nostra erubescere incipiat. * Visitamur enim & castigamur frequenter, & * ut in nobis Domini mandata incorrupta & inviolata permaneant, admonemur; quod quidem nec illic apud * vos cessare cognosco, quo minus plurimos quoq; ex vobis instruat ad Ecclesiæ disciplinam divina censura. Hoc autem totum potest fieri, si ea quæ à vobis * petuntur, ne facilè tribuantur, religiosa contemplatione moderemini; intelligentes & comprimentes * eos, qui personas accipientes, in bene-

* *Al.* potestatem antec.
* *Al.* solliciti & cauti
1. *ad Cor.* 6, 2.
* *Erasmus: forte* affectum
* *Al.* nobis perm.
* *Al.* Visitamur & cast.
* P. *Al.* ut Dom.
* *Spirens. ed.* nos
* P. *Al.* petuntur, relig. cont.
* *Al.* easq; pers.

beneficiis vestris, * aut gratificantur, aut illicitæ * negotiationis nundinas * aucupantur. De hoc & ad Clerum & ad plebem literas feci, quas utrasq; * vobis legi mandavi. Sed & illud ad diligentiam vestram redigere & emendare debetis, ut nominatim designetis eos quibus pacem dari desideratis: audio enim * quibusdam sic libellos fieri ut dicatur: *Communicet ille cum suis*. quod nunquam omnino à Martyribus factum est, * ut incerta & * cæca petitio invidiam nobis postmodum cumulet: latè enim patet quando dicitur: *Ille cum suis*; & possunt nobis viceni & triceni & amplius offerri, qui propinqui & affines & liberti ac domestici esse asseverentur ejus, qui accipit libellum: & ideo peto, ut eos quos ipsi * videtis, quos nostis, quorum * pœnitentiam satisfactioni proximam conspicitis, designetis nominatim libello, & sic ad nos fidei ac disciplinæ congruentes literas dirigatis. Opto vos, fratres fortissimi ac dilectissimi, in Domino semper bene valere & nostri meminisse. * Valete.

* Al. ut aut gratificentur,
* P. Al. contagionis
* Al. cogitationis
* Al. aucupentur.
* Al. nobis
* P. Al. quosdam sic libello inferi R. Al. quibusdam sic libello f.
* P. Al. & certa
* Al. ut cæca p.
* Al. videtis & nostis
* R. pœnitentiam scitis,
* Al. non habetur.

Lib. 3. Ep. 16.

EPISTOLA XII.

Ad plebem, de rescripto Martyrum ac iis qui pacem petebant.

Conf. Ep. 20.

Cyprianus fratribus in plebe consistentibus S.

INgemiscere vos & dolere ruinas fratrum nostrorum ex me * scio, fratres carissimi, qui & ipse vobiscum pro singulis ingemisco pariter & doleo, & patior, ac sentio, quod beatus Apostolus * dixit: *Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror?* Et iterum posuit in epistola sua dicens: *Si patitur membrum unum, compatiuntur & cætera membra, & si lætatur membrum unum, collætantur & cætera membra.* Compatior * ego & * condoleo de fratribus nostris, qui lapsi & persecutionis infestatione prostrati * partem nostrum viscerum secum trahentes, * acrem dolorem nobis suis vulneribus intulerunt, quibus potens est divina misericordia medelam dare: * properandum tamen non puto, nec incautè aliquid & festinanter gerendum: ne, * dum temere pax usurpatur, divinæ indignationis offensa gravius * provocetur. Fecerunt ad nos de quibusdam beati Martyres literas, petentes *examinari deside-*

* P. Al. scio pariter & doleo, & pat. ac sent.
* Al. dicit
2. ad Cor. 11, 29.
1. ad Cor. 12, 26.
* Al. ergo
* Al. condoleo fratribus
* Al. & part.
* P. Al. parem
* Al. dum tamen non putent, propere, nec incaute
* Al. si tem.

desideria sua, cùm pace nobis omnibus à Domino prius data, ad Ecclesiam regredi * *cœperimus; tunc examinabuntur singula præsentibus & judicantibus vobis.* Audio tamen quosdam de Presbyteris, nec Euangelii memores, nec quid ad nos Martyres scripserint cogitantes, nec Episcopo honorem sacerdotii sui & cathedræ * reservantes, jam cum Lapsis communicare cœpisse, * & offerre pro illis, & Eucharistiam dare; * quando oporteat ad hæc per ordinem * pervenire. Nam cum in minoribus delictis, quæ non in * Dominum committuntur, pœnitentia agatur justo tempore, & exomologesis fiat inspecta vita ejus qui agit pœnitentiam, nec ad communicationem venire quis possit; nisi priùs illi ab Episcopo & Clero manus fuerit imposita; quanto magis in his gravissimis & extremis delictis caute omnia & moderate secundum disciplinam Domini observari oportet? * Quod quidem * nostros Presbyteri & * Diaconi monere debuerant, ut commendatas sibi oves foverent, & divino magisterio ad viam deprecandæ salutis instruerent. Ego plebis nostræ & quietem novi pariter & * timorem, qui in satisfactione Dei & deprecatione * vigilarent; * nisi illos quidam de * Presbyteris gratificantes decepissent.

2. Vel vos itaq; singulos regite, & consilio ac moderatione vestra & secundum divina præcepta Lapsorum animos temperate. Nemo adhuc importuno tempore acerba poma decerpat: nemo navem suam quassatam & perforatam fluctibus, priusquam diligenter refecerit, in altum denuo committat: nemo tunicam scissam accipere & induere * properet; nisi * eam & ab artifice perito sartam viderit, & à fullone curatam receperit. Audiant quæso patienter consilium nostrum, expectent regressionem nostram, ut cum ad vos per Dei misericordiam venerimus, * convocati Coepiscopi plures, secundum Domini disciplinam & Confessorum præsentiam, * beatorum Martyrum literas & *desideria examinare* possimus. De * hoc & ad Clerum & ad Martyres * & Confessores literas feci, quas utrasq; legi vobis mandavi. Opto vos, fratres carissimi ac * desideratissimi, in Domino semper bene valere * & nostri meminisse. Valete.

Conf. *Ep.* 10. *n.* 5. & *Ep.* 11. *n.* 1.
* *Al.* cœperimus, examin.
* *Al.* servantes,
* *Al.* off. pro
* *Al.* cùm op.
* P. *Al.* perveniri.
* *Al.* Deum committ,
* *Al.* Quos
* *Al.* nostri
* *Rom.* & *Spir. ed.* Diacones
* *Al.* timorem in satisf.
* *Al.* vigilare
* *Rom.* & *Spir. ed.* nisi illos de Presb.
* P. *Al.* Præpositis
* *Al.* potest
* *Al.* eam ab
* P. Al. convocatis Episcopis pluribus *It.* Al. convocatis Episcopis plures
* P. Al. & vestram quoque sententiam,
* *Al.* hoc ad
* *Al.* & ad Conf,

* *Rom.* & *Spir. ed.* desiderantiss. * *Reliqua hæc alicubi non leguntur.*

Lib. 3. *Ep.* 17.

EPISTOLA XIII.

Conf. *Ep.* 20.

Ad Clerum suum de Lapsis & Catechumenis, ne vacui communione exeant.

* *Al.* Diaconis

*Cyprianus Presbyteris & * Diaconibus fratribus S.*

MIror vos, fratres carissimi, ad multas epistolas meas, quas ad vos frequenter misi, nihil rescripsisse: cum fraternitatis nostræ vel utilitas vel necessitas sic utiq; gubernetur; si à vobis instructi rerum gerendarum consilium limare possimus. Quoniam tamen video facultatem veniendi ad vos nondum esse, & jam æstatem cœpisse; quod tempus infirmitatibus assiduis & gravibus * infestat; occurrendum puto fratribus nostris, ut qui libellos à Martyribus * acceperunt, & prærogativa eorum apud Deum * adjuvari possunt; si incommodo aliquo & infirmitatis periculo occupati fuerint; * non expectata præsentia nostra, apud Presbyterum quemcunq; præsentem, vel si Presbyter repertus non fuerit & urgere exitus cœperit, apud Diaconum quoq;, exomologesin facere delicti sui possint; ut manu * eis * in pœnitentiam imposita veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres literis ad nos factis desideraverunt.

* G. *Al.* nos infestat
* *Al.* acceperunt, si incomm.
* P. *Al.* adjuvare
* *Al.* non expectent præsentiam nostrā; qvin ap. Vid. *Ep. seq.* 14. n. 1.
* *Al.* ei in p.
* G. *Al.* pœnitentiæ

2. Cæteram quoq; partem plebis quæ *lapsa* est, præsentia vestra * fovete, & ut à fide & misericordia Domini non deficiant, vestro solatio focillate: neq; enim deserentur ab ope & auxilio Domini, * qui mites & humiles & pœnitentiam verè agentes in bonis * operibus perseveraverint, quo minus illis quoq; divino remedio consulatur. *Audientibus* etiam, si qui fuerint periculo præventi & in exitu constituti, vigilantia vestra non desit, implorantibus divinam gratiam misericordia Domini non denegetur. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere & nostri meminisse. Fraternitatem universam meo nomine salutate, & ut nostri * meminerit admonete & rogate.

Valete.

* *Al.* qvoq; fovetote.
* G. *Al.* qui mites in b. o. perf.
* P. *Al.* opinionibus
* P. *Al.* meminerint
Al. memineris rogate.

Lib. 3. Ep. 18.

EPISTOLA XIV.

Ad Clerum suum, de iis, qui ad pacem festinabant.

*Cyprianus Presbyteris & * Diaconibus fratribus S.*

* Al. Diaconis Conf. Ep. 20.

LEgi literas vestras, fratres carissimi, quibus scripsistis salubre consilium vestrum non deesse fratribus nostris, ut temeraria festinatione deposita religiosam patientiam Deo praebeant; ut cum in unum per ejus misericordiam venerimus, de omnibus speciebus secundum Ecclesiasticam disciplinam tractare possimus: maximè cum scriptum sit: *Memento unde * excideris & age pœnitentiam.* Pœnitentiam autem ille agit, qui divinis praeceptis mitis & patiens, & Sacerdotibus Dei obtemperans, obsequiis suis & operibus justis Dominum promeretur. Quoniam tamen significastis quosdam immoderatos esse * & communicationem accipiendam festinanter urgere, & desiderastis * in hac re formam à me vobis dari; * satis plenè scripsisse me ad hanc rem proximis literis ad vos * factis credo, *ut qui libellum à Martyribus acceperunt* & auxilio eorum * *adjuvari* apud Dominum in delictis suis possunt, si premi *infirmitate* aliqua & *periculo* cœperint, *exomologesi facta, & manu eis* à vobis * *in pœnitentiam imposita, cum pace à Martyribus* sibi promissa *ad Dominum* remittantur.

Apoc. 2, 5.
* P. Al. cecideris
* Al. & ad comm.
* Al. in hanc rem
* P. Al. sciatis Vid. Ep. 13. n. 1.
* P. Al. factis. Credo, ut qui
* Al. adjuti
* Al. in pœnitentia

2. Caeteri verò qui nullo libello à Martyribus accepto invidiam faciunt; quoniam non paucorum nec Ecclesiae unius aut unius provinciae; sed totius orbis haec causa est; * expectent * ante de Domini protectione Ecclesiae ipsius publicam pacem. Hoc enim & verecundiae & disciplinae & vitae * ipsi omnium nostrum * convenit: ut * Episcopi plures in unum convenientes praesente & * Stantium plebe, quibus & ipsis pro fide & timore suo honor habendus est, disponere omnia consilii communis religione possimus. Caeterum quàm irreligiosum est & ipsis quoq; festinantibus perniciosum, ut cùm extorres facti & patria pulsi ac bonis suis omnibus spoliati nondū ad Ecclesiam redierint, quidam de Lapsis Confessores ipsos praevenire & ante ad Ecclesiam introire festinent! * Qui si * nimium properant, habent

* P. Al. expectent de D. pr. Rom. & Spir. ed. expectent ante Dominum Eccl. ipsius
* Al. ante Domini prot.
* Al. ipsi omnium nostrum convenientes praesente & Stant. pl.
* Al. conveniet
* Al. ut praes. & Stantium
* P. Al. Praepositi

* R. Al. adstante plebe * Vid. Epist. 52. n. 2. * Rom. & Spir. ed. minimum

habent in sua potestate quod * postulant, tempore ipso sibi * plus quàm postulant, largiente. Acies adhuc geritur, & agon quotidie celebratur: Si commissi verè & firmiter pœnitet, & fidei calor prævalet; qui differri non potest, potest coronari. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere & nostri meminisse. Fraternitatem universam meo nomine salutate, & ut nostri memores sint admonete. Valete.

* *Al.* postulant. Largiter acies adh.
Rom. & *Spir. ed.* postulant. Largiter ac. adh.
* R. *Al.* plus quàm quod post.

Lib. 3. *Ep.* 5.

EPISTOLA XV.

Ad Clerum Romanum, de præcedentium epistolarum exemplis Romam è suo secessu missis.

Conf. *Ep.* 3. & 23.
* *Al.* Diaconis

*Cyprianus Presbyteris & * Diaconibus Romæ consistentibus fratribus Salutem.*

QUoniam comperi, fratres carissimi, minus simpliciter & minus fideliter vobis renunciari, quæ hîc à nobis & gesta sunt & geruntur; necessarium duxi has ad vos literas facere, * quibus vobis actus nostri & disciplinæ & diligentiæ ratio redderetur. Nam sicut Domini mandata * instruunt; orto statim turbationis impetu primo, cum me clamore violento frequenter populus * flagitasset, non tam meam salutem, quàm quietem fratrum publicam cogitans, interim secessi: ne per inverecundam præsentiam nostram seditio, quæ cœperat, plus provocaretur. Absens tamen corpore, nec spiritu nec actu nec monitis meis defui, quo minus secundum Domini præcepta fratribus nostris, in quibus possem, * mea mediocritate consulerem. & quid egerim, loquuntur vobis epistolæ, pro temporibus * emissæ, numero tredecim, quas ad vos transmisi.

* *Al.* quibus actus
* *Al.* instruunt, statim perturb. imp.
* G. fatigasset
* *Al.* pro mea med.
* *Al.* missæ
Vid. *Epist.* 5. & 6.

2. In quibus * nec Clero consilium, nec * Confessoribus * exhortatio, nec * extorribus * quando oportuit objurgatio, nec universæ fraternitati * ad deprecandam Dei misericordiam allocutio & persuasio nostra defuit; quantum secundum legem fidei & timorem Dei, Domino suggerente, nostra mediocritas potuit * eniti. * Posteaquam vero & * tormenta venerunt, sive jam tortis fratribus nostris, sive adhuc ut torquerentur inclusis, ad corroborandos & confortandos eos noster sermo penetravit. Item * cum comperissem, eos qui sacrilegis contactibus manus suas atq; ora maculassent, vel nefandis [illegible] libel-

* Fortè *Epist.* 11.
* Vid. *Epist.* 7.
* *Spir. ed.* exoratio
* P. *Al.* quæ op.
* Vid. *Epist.* 8.
* P. *Al.* niti.
* P. *Al.* Postea vero quam
* Vid. *Epist.* 9.
* Vid. *Epist.* 10. 11. 12.

libellis nihilominus conscientiam polluissent, exambire ad Martyres passim, Confessores quoq; importuna & gratiosa deprecatione corrumpere, ut sine ullo discrimine atq; examine singulorum darentur quotidie libellorum millia, contra Euangelii legem; literas feci, quibus Martyres & Confessores consilio meo quantum possem ad Dominica præcepta revocarem. Item Presbyteris & * Diaconibus non defuit sacerdotii vigor, ut quidam minus disciplinæ memores & temeraria festinatione præcipites, qui cum Lapsis communicare jam cœperant, * comprimerentur, intercedentibus nobis. Plebi quoq; ipsi quantum potuimus animum composuimus, & ut Ecclesiastica disciplina * servaretur, instruximus. Postmodum verò cum quidam de Lapsis, sive sua sponte, sive aliquo incitatore, audaci flagitatione * proruerent, ut pacem sibi à Martyribus & Confessoribus promissam extorquere violento impetu niterentur, de hoc etiam bis ad Clerum literas * feci, & * lege ei mandavi; ut ad illorum violentiam interim * quoque * genere * mitigandam, si qui libello à Martyribus accepto de seculo excederent, exomologesi facta, & manu eis * in pœnitentiam imposita, cum pace sibi à Martyribus promissa ad Dominum remitterentur. Nec in hoc legem dedi, aut me auctorem temere constitui; sed cum videretur & honor Martyribus habendus, & eorum qui omnia turbare cupiebant, impetus comprimendus, & præterea vestra scripta legissem, * quæ de hoc ad Clerum nostrum per * Clementium Hypodiaconum nuper feceratis, ut iis, qui post lapsum *infirmitate apprehensi essent, & pœnitentes communicationem desiderarent, subveniretur*; standum putavi & cum vestra sententia: ne actus noster, qui adunatus esse & consentire circa omnia debet, in aliquo discreparet. Planè cæterorum causas, quamvis libello à Martyribus accepto, differri mandavi, & in nostram præsentiam reservari: ut cùm, pace à Domino nobis data, plures Præpositi convenire in unum cœperimus, communicato etiam vobiscum consilio disponere singula & * reformare possimus. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

* *Al.* Diaconis
* P. *Al.* comprimerentur. Intercedentibus nobis, plebi ipsi quoq; qu. pot. composuimus & ut in Ecclesiast.
* *Al.* servarentur
* *Al.* prorumperent
* Vid. *Epist.* 13. & 14.
* *Al.* legi eis
* *Al.* quoquo
* P. *Al.* modo
* *Al.* mitigandum
* *Rom. & Spir. ed.* in pœnitentia
* *Al.* quæ ad Cler.
* *Al.* Crementum
Vid. *Epist.* 3. n. 2.
* *Al.* formare

Lib. 2. *Ep.* 4. Conf. *Ep.* 26. *n.* 4. & 31. *n.* 4. & *Ep.* 32.

EPISTOLA XVI.

Ad Moysen & Maximum, Presbyteros, & cæteros Confessores Romanos, de eorum Confessione.

Cyprianus Moysi * *& Maximo, Presbyteris, & cæteris Confessoribus* * *fratribus S.*

ET cunctos vos pariter & singulos * repræsentavit affectibus nostris, fratres carissimi, Celerinus adveniens, & * fidei ac virtutis vestræ comes, & gloriosis * congressibus Dei miles. Vniversos vos in illo veniente conspeximus, & cum * caritatem circa me vestram dulciter ac sæpe loqueretur, in ejus sermonibus vos audiebamus. Satis ac plurimum gaudeo, quando * à vobis per tales talia perferuntur. Vobiscum illic in carcere quodammodo & nos sumus, divinæ dignationis * hortamenta vobiscum sentire nos credimus, qui sic vestris cordibus * inhæremus: honori nos vestro * caritas vestra individua connectit: separari dilectionem Spiritus non sinit: vos illic confessio, me * affectio * includit. Et nos quidem vestri diebus ac noctibus memores, & quando in sacrificiis precem cum pluribus facimus & cum in secessu privatis precibus oramus, coronis ac laudibus vestris plenam * à Domino faventiam postulamus: sed ad reddendam vobis vicem minor est nostra mediocritas: plus vos datis, quando nostri in oratione meministis, qui * sperantes jam sola cœlestia & tantum divina meditantes, ad fastigia celsiora * mora ipsa passionis ascenditis, longoq; temporum ductu glorias vestras non * trahitis, sed augetis.

* Rom. & Spir. ed. & Maximo & cæt. Confess. in Domino fratrib. S.
* *Al.* dilectissimis fr.
* R. *Al.* præsentavit
* *Al.* fidei ac v.
* P. *Al.* congressoribus It. *Al.* congressionibus
* *Al.* de caritate c. m. vestra
* *Al.* nobis pert.
* P. *Al.* ornamenta
* P. *Al.* adhæremus
* *Al.* caritas indiv.
* R. *Al.* hic affectio
* P. *Al.* concludit.
* P. *Al.* Domini fav.
* *Al.* spirantes
* P. *Al.* hora ipsa It. *Al.* ad horam ipsam
* *Al.* subtrahitis

2. Beatum facit prima & una confessio: vos toties confitemini, quoties rogati, ut de carcere recedatis, carcerem * fide & virtute * præeligitis: tot vestræ laudes, quot dies: quot mensium curricula, tot incrementa meritorum. Semel vincit, qui statim patitur: at qui manens semper in pœnis congreditur cum dolore, nec vincitur, quotidie coronatur. Eant nunc Magistratus & Consules sive Proconsules, *annuæ* dignitatis insignibus & duodecim fascibus glorientur: ecce dignitas cœlestis in vobis honoris *annui* claritate signata est, & jam revertentis *anni* volubilem circulum victricis gloriæ diuturnitate transgres-

* P. *Al.* fidei & virtutis
* R. *Al.* prælegistis

gressa est! * Illuminabat mundum sol oriens & luna decurrens: sed vobis idem qui solem fecit & lunam, majus in carcere lumen * fuit, & in corde ac mentibus vestris Christi claritudo resplendens horribiles * cæteris atq; funestas pœnalis loci tenebras æterna illa & candida luce radiavit. Per vicissitudines mensium * transmeavit tempus *hybernum*: sed & vos inclusi tempora hyemis persecutionis hyeme * pensastis. Successit hyemi * *verna* temperies rosis læta & floribus coronata: sed vobis rosæ & flores de paradisi deliciis * aderant, & caput vestrum serta cœlestia coronabant. *Æstas* ecce messium fertilitate fœcunda est, & *area* frugibus plena est! Sed vos qui gloriam seminastis, frugem gloriæ metitis, atq; in Domini area constituti, *exuri paleas inextinguibili igne* conspicitis, ipsi, ut *tritici* grana purgata & frumenta pretiosa, jam * purgati & conditi, hospitium carceris *horreum* * computatis. Nec deest *autumno* ad munera fungenda temporis gratia spiritalis: Vindemia foris premitur, & profutura poculis in torcularibus uva calcatur: Vos de Domini vinea pingues racemi, & jam maturis fructibus botri, pressuræ secularis infestatione calcati, torcular * vestrum carcere torquente sentitis. Vini vice sanguinem funditis, ad passionis tolerantiam fortes martyrii poculum libenter hauritis. Sic apud servos Dei *annus* evolvitur. Sic spiritalibus meritis & cœlestibus præmiis temporum vicissitudo celebratur.

8. Beati satis, qui ex vobis per hæc gloriarum vestigia commeantes jam de seculo recesserunt, confectoq; itinere virtutis ac fidei ad complexum & osculum Domini Domino ipso gaudente venerunt! Sed & vestra non minor gloria, qui adhuc in certamine constituti, & comitum glorias secuturi, pugnam diu geritis, immotaq; & inconcussa fide stabiles, quotidie spectaculum Deo * vestris virtutibus exhibetis. Quo longior vestra * pugna, hoc corona sublimior. Agon unus; sed multiplici præliorum numerositate congestus. Famem vincitis, & sitim spernitis, & squalorem carceris ac receptaculi pœnalis horrorem roboris vigore calcatis. Pœna illic * subigitur, cruciatus * obteritur, nec mors metuitur; sed optatur; quæ scilicet immortalitatis præmio vincitur, ut vitæ æternitate, qui vicerit, * coronetur. Qui nunc in vobis animus, quam capax pectus, ubi talia & tanta volvuntur! Vbi non nisi Dei præce-

pta

* P. Al. Illuminat
* P. Al. fudit
It. Al. fudit fuitq; in corde
* P. Al. carceris
* P. Al. transm. hybernus: sed vos
* P. Al. pensabatis.
* Al. una
* P. Al. adhærent
Rom. adhærebant
Matth. 3, 12.
* P. Al. probati
* P. Al. computetis
* P. Al. nostrum
* P. Al. de vestris
* R. Al. confessio
Rom. & Spir. ed. confessio vel pugna
* P. Al. subjicitur
* P. Al. subteritur
* Rom. & Spir. ed. honoretur.

pta & Christi præmia cogitantur, voluntas est illic tantum Dei, & in carne adhuc licet vobis positis, vita jam vivitur non præsentis seculi, sed futuri.

4. Nunc est, fratres carissimi, ut memores mei sitis, ut inter magnas atq; divinas cogitationes vestras, nos quoq; animo ac mente volvatis, simq; in precibus & orationibus vestris, cum vox illa, purificatione confessionis illustris & jugi honoris sui tenore laudabilis, ad Dei aures penetrat & aperto sibi cœlo, * de his subacti mundi partibus ad superna transmissa, impetrat de Domini * bonitate quod postulat. Quid enim petitis de indulgentia Domini, quod non impetrare mereamini, qui sic Domini mandata * servastis? qui Euangelicam * disciplinam sincero fidei vigore tenuistis, qui incorrupto honore virtutis, cum præceptis Domini & cum Apostolis ejus fortiter stantes, nutantem multorum fidem Martyrii vestri veritate * solidastis? Vere Euangelii testes & vere Martyres Christi, radicibus ejus innixi, super petram robusta mole fundati, disciplinam cum virtute junxistis, ad timorem Dei cæteros provocastis, * martyria vestra exempla fecistis. * Opto vos, fortissimi ac beatissimi fratres, semper bene valere, * & nostri meminisse.

* P. *Al.* de subactis m. p.
* R. voluntate
* P. *Al.* servatis?
* *Al.* viam sinc. f. v.
* *Al.* solidatis?
* P. Martyres ad v. ex.
* P. *Hanc conclusionem non haberi in MS. Codd.*
* *Et hac alicubi desunt.*

Lib. 5. *Ep.* 14.

EPISTOLA XVII.

Confessorum universorum ad Cyprianum, de pace Lapsis data.

Conf. *Epist.* 23. *n.* 2.

*Universi Confessores Cypriano * Papæ Salutem.*

*Scias nos universis, * de quibus * apud te ratio constiterit, quid post commissum egerint, dedisse pacem, & hanc formam per te & aliis Episcopis innotescere * voluimus. Optamus te cum sanctis Martyribus pacem habere. * Præsente de Clero, & Exorcista, & Lectore, Lucianus * scripsit.*

* P. *Al.* Papati
* P. *Al.* quibus ap. *Al.* quorum
* R. *Al.* ad te r. c.
* P. *Al.* volumus
* P. & R. *Al.* Presbyter de Clero, & Ex. & Lector
* P. Al. scripsi.

Epistola XVIII.

Lib. 3. *Ep.* 19

Cyprianus ad Clerum, de præcedenti & duabus sequentibus epistolis.

Cyprianus Presbyteris & Diaconibus fratribus Salutem.

Conf. *Ep.* 23. *n.* 3.

Dominus loquitur & dicit: *Super quem respiciam; nisi super humilem & quietum & trementem sermones meos?* Hoc cum debeamus omnes * esse; tum magis * hujusmodi illi esse debent, quibus laborandum est, ut post gravem lapsum vera pœnitentia & humilitate tota promereri Dominum possint. Legi autem & universorum Confessorum literas, quas voluerunt per me Collegis omnibus innotescere, & ad eos pacem à se datam pervenire, * *de quibus* apud nos *ratio constiterit, quid post commissum egerint.* Quæ res cùm omnium nostrum consilium & sententiam spectet; præjudicare ego & * soli mihi rem communem * vindicare non audeo. & ideò * instetur interim epistolis, * quas ad vos proximè feceram: quarum exemplum * Collegis quoq; multis jam misi; qui * rescripserunt placere sibi quod statuimus, nec * ab eo recedendum esse, donec pace nobis à Domino reddita in unum convenire & singulorum causas examinare possimus. * Sed & quid mihi * Caldonius Collega meus scripserit, * quidq; ego ei rescripserim, ut sciretis; utriusq; epistolæ exemplum literis meis junxi: quod totum peto * fratribus nostris legatis: ut magis ac magis ad * pœnitentiam componantur, nec delicto priori adjiciant adhuc aliud delictum, * dum nec nobis nec Euangelio volunt servire, nec secundum universorum Confessorum * literas causas suas * examinari permittunt. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere, & nostri meminisse. Fraternitatem universam salutate. * Valete.

Esai. 66, 2.

* P. *Al.* esse, hujusm.
Al. esse, tum h.
* P. *Al.* modo
* P. Quibus dum apud
* P. *Al.* solum
It. Al. solus
* *Al.* vendicare
P. *Al.* instetur ep.
* *Al.* quas pr.
Rom & Spir. quas approximè fec.
* *Al.* Coll. q. jam m.
* P. *Al.* perfert
* *Al.* ad vos rec.
* *Al.* Sed quid
* *Al.* Calydonius
* *Al.* quidq; ei r.
* *Al.* fratribus leg.
* P. *Al.* patientiā
* *Al.* dum nobis nec Euangelio servire, nec s. u. C. *Conf.* Gronov. *Observat. in Scriptor. Eccl. c.* 14. *p.* 144.
* P. *Al.* literas examinare perm.
* *Al.* examinare
* P. *Al.* *non habent.*

Lib. 5. Ep. 15.
Conf. Epist. 23. n. 3.

EPISTOLA XIX.

Caldonii ad Cyprianum & Compresbyteros, de iis qui sacrificarent, sive de Lapsis.

*Cypriano & Compresbyteris * Carthagini consistentibus * Caldonius S.*

* Al. carissimis consist.
* P. Al. Caldonius

*Necessitas temporum facit, ut non temere pacem demus. Sed oportebat vobis scribere, quoniam ii qui postea quam sacrificaverunt, iterato tentati, extorres sunt facti. Videntur ergo mihi abluisse prius delictum, dum possessiones & domos dimittunt, & pœnitentiam agentes Christum sequuntur. Ergo Felix, qui Presbyterium * subministrabat sub Decimo, proximus mihi vicinus, (plenius cognovi eundem Felicem) & Victoria conjunx ejus, & Lucius, fideles, extorres facti reliquerunt possessiones, quas nunc fiscus tenet. Sed & seu per se, seu per eosdem, * mulier nomine Bona; quæ tracta est à marito ad sacrificandum, quæ * conscientia non commissi, sed quia tenentes manus ejus ipsi sacrificabant, sic ipsa cœpit dicere contra:* Non feci, vos fecistis; *sic & ipsa extorris facta est. Cùm ergo universi pacem peterent, dicentes:* Recuperavimus fidem, quam amiseramus, pœnitentiam agentes, & Christum publicè sumus confessi: *quamvis mihi * videantur debere pacem accipere; tamen ad consultum vestrum eos dimisi, ne videar aliquid temere præsumere. Si quid ergo ex communi consilio placuerit, scribite mihi. Salutate nostros, vos nostri. Opto vos felicissimos bene valere.*

* P. fortè, administr.
* P. Al. mulierem nomine Bona
* P. Al. conscientiam non commisit, sed tenentes
* P. Al. videatur, ut debeant p. acc. sed.

Lib. 3 Ep. 20.

EPISTOLA XX.

Cypriani ad Caldonium responsum.

*Cyprianus * Caldonio fratri Salutem.*

* Al. Calyd.

Accepimus literas tuas, frater carissime, satis sobrias & integritatis ac fidei plenas. Nec miramur si exercitatus & in Scripturis Dominicis peritus cautè omnia & consultè geras. Rectè autem sensisti circa * impertiendam fratribus nostris pacem, quam sibi ipsi vera pœnitentia & Dominicæ confessionis gloria reddiderunt, sermonibus suis justificati, quibus se ante damnaverant. Cum ergo abluerint omne delictum, & maculam

P. Al. impertitam

lam * primam assistente sibi Domino posteriore virtute deleverint; jacere ultra sub diabolo quasi prostrati non debent, qui extorres facti & bonis suis omnibus spoliati erexerunt se, & cum Christo stare cœperunt. Atq; utinam sic & cæteri post lapsum pœnitentes in statum pristinum reformentur! Quos nunc urgentes & pacem temere atq; importune extorquentes quomodo disposuerimus, ut scires; * librum tibi cum * epistolis numero quinque misi, quas ad Clerum, & ad plebem, & ad Martyres quoq; & Confessores feci. Quæ epistolæ * jam plurimis Collegis nostris missæ placuerunt, & rescripserunt se quoque nobiscum in eodem consilio secundum Catholicam fidem stare. Quod ipsum etiam tu ad Collegas nostros, quos potueris, * transmitte, ut apud omnes unus actus & una consensio secundum Domini præcepta teneatur. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

* P. *Al.* pristinam

* V. libr. Cypr. *de Lapsis.*

* Vid. *Epist.* 10. 11. 12. 13. 14.

* *Al.* etiam pl.

* P. *Al.* transmittes

Epistola XXI.

Celerini ad Lucianum pro Numeria & Candida.

Conf. *Ep.* 23. *n.* 3.

Celerinus Luciano Salutem.

*HÆc cum tibi scriberem, Domine frater, gaudens & tristis eram: gaudens eo quòd audierim, te pro nomine Domini nostri Jesu Christi Salvatoris nostri tentum, & illius nomen penes magistratus hujusmodi confessum: tristis autem in eo, quod ab eo ex quo te deduxi, nunquam literas tuas accipere potui. Et nunc modò duplex mihi tristitia incubuit, quod cùm Montanum fratrem nostrum communem abs te de carcere ad me esse venturum sciebas, de salute tua, vel quid penes te agatur, mihi non significaveris. Et hoc solet contingere servis Dei; maximè eis qui in confessione Christi sunt constituti: scio enim quoniam unusquisq; jam quæ sunt seculi non attendit, quoniam coronam cœlestem sperat. Ego enim dixi, fortasse oblitum te esse mihi scribere. Nam ut tibi quoq; de infimo tuus vel frater dicat, si fuero dignus Celerinus audire; tamen cùm essem & ego in tam florida confessione, fratres meos vetustissimos memorabam, & eos literis meis memoravi, caritatem pristinam eorum penes me meosq; nunc esse. Peto tamen, carissime, à Domino, ut * si non antè cruore illo sancto laveris pro nomine Domini nostri Jesu Christi, quam literæ meæ te in hoc mundo apprehen-*

* P. *A l.* si antè cr.

prehendant, vel nunc si apprehenderint, mihi ad hæc rescribas. Sic *coronet te, cujus nomen confessus es! Credo enim, quoniam etsi in hoc mundo nos non viderimus, in futuro tamen nos coronati à Christo complectemur.* * *Per te sim dignus & ego coronari cum numero vestro.*

* P. Al. Pete, ut sim

2. *In magna tribulatione constitutum scias, & ac si sis mecum præsens, sic caritatis pristinæ reminiscor die ac nocte: Deus solus scit. Et ideo peto ut annuas desiderio meo, & mecum doleas in morte sororis meæ, quæ cecidit in hac vastatione Christo: sacrificavit enim & exacerbavit Dominum nostrum: quod nobis manifestum videtur.* Pro *cujus factis ego* * *in lætitia Paschæ flens die ac nocte, in cilicio & cinere lacrymabundus dies exegi, & exigo usq; in hodiernum; donec auxilium Domini nostri Jesu Christi, & pietas per te vel per eos Dominos meos qui coronati fuerint, à quibus postulaturus es ut veniam habeant nefanda naufragia; memor sum enim caritatis tuæ pristinæ, quod cum omnibus doleas sorores nostras, quas & tu bene nosti, id est, Numeriam & Candidam; pro quarum peccatis, quæ nos fratres habent, debemus excubare.* Credo enim Christum secundum illarum pœnitentiam & *opera, quæ penes Collegas nostros fecerunt extorres, qui à vobis venerunt, à quibus ipsis de operibus eorum audies jam, pro eis vobis Martyribus suis petentibus indulturum credo. Audivi enim te floridiorum ministerium percepisse. O te felicem! Suscipe vota tua quæ semper desiderasti, vel in terra dormiens: optasti pro nomine illius in carcere mitti, quod nunc tibi contingit: sicut scriptum est:* Det tibi Dominus secundum cor tuum. *Et nunc super ipsos factus Antistes Dei, recognovit idem minister. Rogo itaq; Domine, & peto per Dominum nostrum Jesum Christum, ut cæteris Collegis tuis, fratribus tuis, meis Dominis, referas, & ab eis petas, ut quicunq; prior vestrum coronatus fuerit, istis sororibus nostris, Numeriæ & Candidæ, tale peccatum remittant. Nam ipsam Etecusam semper appellavi, testis est nobis Deus, quia pro se dona numeravit, ne sacrificaret: sed tantum ascendisse videtur usq;* * *ad Triansacta, & inde descendisse.* Hanc ergo non sa*crificasse ego scio.*

* P. Al. lætitiæ P.

Ps. 19, (20,) 4.

* *R. forté*, ad triumfata
Al. f. ad Triansracta,
Al. f. ad tria fata, Gronov. *Obs. in Eccl. scr. c.* 14. *f.* ad Dryphacta *f.* & Dryfacta.

3. *Quarum jam causa audita, præceperunt eas Præpositi tantisper sic esse, donec Episcopus constituatur. Sed quatenus per vestras sanctas orationes & petitiones, in quas nos fidimus, quoniam estis amici, sed & testes Christi, quod omnia indulgeatis. Peto ergo, Domine carissime Luciane, memor sis mei, & petitioni meæ annuas. Sic Christus coronam illam sanctam, quam tibi non tantum in confessione, sed in san-*

*sanctimonia tradidit, in qua semper cucurristi, exemplum sanctorum, semper & testis fuisti: ut omnibus Dominis meis fratribus tuis Confessoribus referas de hoc facto, ut à vobis auxilium recipiant. Nam hoc, domine frater, scire debes, me non solum hoc pro eis petere, sed * Statim & Severianum & omnes Confessores, qui inde huc à vobis venerunt, ad quos ipsæ in portum descenderunt, & in urbem levaverunt; quod sexaginta quinq; ministraverunt, & usq; in hodiernum in omnibus foverunt. Sunt enim penes illas omnes. Plus autem gravare cor illud sanctum tuum non debui, cum sciam te prona voluntate operari. Salutant te Macarius cum sororibus suis Cornelia & * Emerita, qui lætantur confessione tua florida, sed & omnes fratres, & Saturninus, qui & ipse luctatus est cum diabolo, qui & Christi nomen est fortiter confessus, qui & ibi in pœna ungularum fortiter est confessus, qui & hic nimis rogat & petit. Salutant te fratres tui, Calpurnius, & Maria, & omnes sancti fratres. Nam hoc scire debes, me & Dominis meis fratribus tuis scripsisse, quas peto illis eas legere digneris.*

* P. *forte* Statium *vel* Stactæum

* P. *Al.* Temerita

EPISTOLA XXII.

Luciani ad Celerinum, de pace omnibus Lapsis data.

Lucianus Celerino Domino, si dignus fuero vocari Collega in Christo, S.

ACcepi literas tuas, Domine frater dilectissime, in quibus me tantum gravasti; ut perpetua gravatione tanto gaudio penè exciderim, ut literas quas & ego optabam, post tantum temporis legere, in quibus mei dignatus es memorare, beneficio tantæ tuæ humilitatis legere exultavi, qui scribens mihi dicis: Si dignus fuero frater nominari tuus; *hominis qui apud pusilliores nomen Dei cum timore confessus sum. Nam tu Deo volente ipsum anguem majorem, metatorem Antichristi, non tantum confessus deterruisti vocibus illis & verbis deficis, quibus scio, quasi amatores fidei & zelotypi disciplinæ Christi, in qua tenoris vivacitate versari te gaudeo, vicisti. Nunc, carissime, jam inter Martyres deputande, voluisti nos literis tuis gravare, in quibus significasti de sororibus nostris; pro quibus utinam fieri posset, ut sine tanto scelere commisso memoriam faceremus! Non profecto tantis lacrymis incumberemus, ut nunc.*

Conf. *Ep.* 23. *n.* 1.

*Scire debuisti * quid circa nos actum sit. Cùm benedictus Martyr Paulus adhuc in corpore esset, vocavit me, & dixit mihi:* Luciane,

* P. *Al.* quod

ne, coram Christo tibi dico, ut si quis post arcessitionem meam abs te pacem petierit, des in nomine meo: *sed & omnes quos Dominus in tanta tribulatione arcessire dignatus est, universi * literas ex compacto universis pacem dimisimus. Videas ergo frater, quod tam placuit mihi quod Paulus præcepit, quàm universis quod censuimus, ex quibus eramus in hac tribulatione, cùm jussimus, secundum præceptum Imperatoris fame & siti & necati & reclusi sumus in duabus cellis, ita ut nos afficerent fame & siti: sed & ignis ab opere pressuræ nostræ tam intolerabilis erat, quam nemo portare posset, sed nunc ipsam claritatem sumus consecuti. Et ideo frater carissime, saluta Numeriam & Candidam, quæ secundum Pauli præceptum & cæterorum Martyrum, quorum nomina subjicio, Bassi in * pejerario, Mappalici in quæstione, Fortunionis in carcere, Pauli à quæstione, * Fortunæ, Victorini, Victoris, * Herenei, Credulæ, * Herenæ, Donati, Firmi, Venti, Fructi, Juliæ, Martialis, & Aristonis, qui, Deo volente, in carcere fame necati sunt, quorum & nos socios futuros intra dies audietis. Jam enim iteratò reclusi sumus, sunt dies octo in die quo tibi literas scripsi. Nam & ante dies octo per dies quinque medios modicum panis accepimus & aquam ad mensuram: & ideo frater peto, ut sicut hic cùm Dominus cœperit ipsi Ecclesiæ pacem dare secundum præceptum Pauli & nostrum tractatum, exposita causa apud Episcopum, & facta exomologesi, habeant pacem; non tantum hæ, sed & quas scis ad animum nostrum pertinere.*

3. *Salutant vos Collegæ mei universi: vos salutate Confessores Domini qui ibi vobiscum sunt, quorum nomina significasti; inter quos & Saturninus cum comitibus suis, sed & Collega meus, * & Macarius, Cornelia, & Emerita, Calpburnius & Maria, Sabina, Spesina, & sorores, Januaria, Dativa, Donata. Salutamus cùm suis Saturum, Bassianum & universum Clerum, Vranium, Alexium, Quintianum, Colonicam, & universos; quorum nomina non scripsi, quia jam lassus eram: ideo ignoscere debent. Opto vos bene valere, Alexium & Getulicum & argentarios & sorores meæ, Salutant vos sorores Januaria & Sophia, quas vobis commendo.*

* Vid. *Epist.* 17.

* R. *fortè*, petrario

* P. Al. Fortunati

* P. Al. Herennii

* P. Al. Heredæ

* P. Al. & matris electa merita Calphurnium & Mar.

EPI-

EPISTOLA XXIII.

Lib. 5. Ep. 4.

Cypriani ad Clerum Romanum de sex epistolis præcedentibus & Luciani inverecundia.

Cyprianus Presbyteris & Diaconibus Romæ consistentibus fratribus, Salutem.

POst factas ad vos literas, fratres carissimi, quibus *actus noster* expositus, *& disciplinæ ac diligentiæ* quantulacunq; *ratio* declarata est, aliud accessit, quod nec ipsum latere vos debuit. Nam frater noster Lucianus, & ipse unus de Confessoribus, fide quidem calidus & virtute robustus, minus Dominica lectione * fundatus, quædam conatus est, imperiti jam pridem se vulgi auctorem constituens, ut manu ejus scripti libelli * gregatim multis *nomine Pauli* darentur; cum Mappalicus, Martyr cautus & verecundus, legis ac disciplinæ memor, nullas contra Euangelium literas fecerit, sed tantum domestica pietate commotus matri * suæ & sorori, quæ lapsæ fuerant, mandaverit pacem dari; * Saturninus quoq; post tormenta adhuc in carcere constitutus, nullas ejusmodi literas emiserit. Lucianus verò non tantum Paulo adhuc in carcere posito, *nomine illius* libellos manu sua scriptos passim dedit, sed & post ejus excessum eadem facere *sub ejus nomine* perseveravit, dicens hoc sibi ab illo mandatum; nesciens Domino magis quàm conservo obtemperandum. Aurelii quoq; adolescentis tormenta perpessi *nomine* libelli multi dati sunt, ejusdem Luciani manu scripti, quod literas ille non nosset.

Vid. Epist. 15. n. 1. & Ep. 32.

* R. Al. Imperitè jampr. se auct. const.

* Al. congregatis

* P. Al. suæ q. l. fuerat,

* P. Al. Saturnius

Vid. Epist. 22. n. 2.

2. Cui rei ut * aliquatenus posset obsisti, literas * ad eos * feci * quas ad vos sub epistola priore transmisi; quibus petere & suadere non destiti, ut Dominicæ legis & Euangelii ratio teneretur. Postquam verò ad eos literas misi, ut quasi moderatius aliquid & temperantius fieret, universorum Confessorum nomine idem Lucianus epistolam scripsit, * qua pene omne vinculum fidei & timor Dei & mandatum Domini & Euangelii sanctitas & firmitas solveretur. Scripsit enim omnium nomine, *universis eos pacem dedisse, & hanc formam* per me *aliis Episcopis * innotescere velle*; cujus epistolæ exemplum ad vos transmisi. Additum est planè: *de quibus ratio constiterit, quid post commissum egerint.*

* P. Al. aliquantum It. Al. aliquntulum

* P. Al. ad vos, quas ad eos

* Vid. Epist. 11.

* P. Al. post quas literas universorum Confessorum nomine Lucianus ep. scr.

* Vid. Epist. 17.

* P. Al. innotescere.

egerint. Quæ res majorem nobis conflat invidiam, ut nos cùm singulorum causas audire & excutere cœperimus, videamur multis negare, quod se nunc omnes jactant à Martyribus & Confessoribus accepisse. Deniq; hujus seditionis origo jam cœpit: nam in provincia nostra per aliquot civitates in Præpositos impetus * multitudinum factus est, & pacem, * quam semel cuncti à Martyribus & Confessoribus datam clamitabant, confestim sibi repræsentari coëgerunt, territis & subactis Præpositis suis, qui ad resistendum minus virtute animi & robore fidei prævalebant. Apud nos etiam quidam turbulenti qui vix à nobis in præteritum regebantur, & in nostram * præsentiam differebantur, per hanc epistolam, velut quibusdam facibus accensi, plus exardescere, & pacem sibi datam extorquere cœperunt.

3. De quibus quales ad Clerum nostrum * literas fecerim, exemplum vobis misi: sed & quid mihi Caldonius Collega pro integritate & fide sua scripserit, quidve ego ei rescripserim *, utrumq; ad vos legendum transmisi. * Exempla quoq; epistolæ Celerini, boni & robusti Confessoris, quam ad Lucianum eundem Confessorem scripserit, * item quid Lucianus ei rescripserit, * misi vobis; ut sciretis & laborem circa omnia & diligentiam nostram, & veritatem ipsam disceretis; Celerinus Confessor quàm sit moderatus & cautus, & humilitate ac timore sectæ nostræ verecundus; Lucianus verò circa intelligentiam Dominicæ lectionis, * ut dixi, minus peritus, & circa invidiam verecundiæ nostræ relinquendam facilitate sua * molestus. Nam cum Dominus dixerit *in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti gentes * tingi*, & in baptismo præterita peccata dimitti; hic * præcepti & legis ignarus, mandat pacem dari & peccata dimitti *in Pauli nomine*, & hoc sibi dicit ab illo esse mandatum, sicut in literis ejusdem Luciani ad Celerinum factis * animadvertetis. Quibus minime consideravit, quod non Martyres Euangelium faciant; sed per Euangelium Martyres fiant: quando & Paulus Apostolus, quem Dominus *vas electionis suæ* dixit, posuerit in epistola sua, dicens: *Miror quòd sic tam cito demutamini ab eo qui vos vocavit in gratiam, * ad aliud Evangelium, quod non est aliud: nisi si sunt aliqui, qui vos turbant, & volunt convertere Euangelium Christi. Sed licet nos, aut Angelus de cœlo aliud annunciet, præterquam annunciavimus vobis, anathema sit! Sicut*

præ-

* P. Al. per multitudinem.
* R. Al. quamvis f.
* P. Al. sententiâ
* Vid. Ep. 18.
* Vid. Ep. 14.
* Vid. Ep. 20.
* Al. Exemplar
* Vid. Ep. 24.
* Vid. Ep. 22.
* R. Al. ut diximus, imper.
* P. Al. modestus
Matth. 28. 19.
* Al. tingui
* P. Al. præcipit, ut l. ign.
* Vid. Ep. 22. n. 2.
Act. 9, 15.
Ad Gal. 1, 6, 8, & seqq.
* P. Al. in al.

prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis annunciaverit præterquam quod accepistis, anathema sit! Opportune vero supervenerunt literæ vestræ, quas accepi ad Clerum factas, item quas beati Confessores, Moyses & Maximus, Nicostratus & cæteri Saturnino & Aurelio & cæteris miserunt, in quibus Euangelii plenus vigor & disciplina robusta legis Dominicæ continentur. Laborantes hic nos & contra invidiæ impetum totis fidei * viribus resistentes multum sermo vester adjuvit, ut divinitus compendium fieret, & priusquam venirent ad * vos literæ, quas vobis proxime misi, declararetis nobis, quod secundum Euangelii legem stet nobiscum fortiter atque unanimiter etiam vestra sententia. Opta vos, fratres, semper bene valere.

* P. *Al.* juribus

* P. *Al.* nos

Epistola XXIV.

Lib. 3: *Ep.* 22.

Ad Clerum, de literis præcedentibus Romam missis, & de Saturo Lectore & Optato Hypodiacono factis.

Cyprianus Presbyteris & Diaconibus fratribus Salutem.

NE quid conscientiam vestram lateret, fratres carissimi, quid mihi scriptum * sit, quidque ego rescripserim, utriusque epistolæ exemplum vobis misi, & credo vobis id quod rescripsi, non displicere. Sed & illud ad vos perferre literis meis debui, urgente causa Clero in Urbe consistenti literas me misisse. Et quoniam oportuit me per Clericos scribere; (scio autem nostros plurimos absentes esse; paucos verò, qui illic sunt, vix ad ministerium * quotidiani operis sufficere:) necesse fuit novos aliquos constituere, qui mitterentur: Fecisse me autem sciatis Lectorem Saturum, & Hypodiaconum Optatum Confessorem; quos jam pridem communi consilio Clero * proximos feceramus; quando aut Saturo die Paschæ semel atque iterum lectionem dedimus; * aut quando cum Presbyteris * doctioribus Lectores * diligenter probaremus, Optatum inter Lectores doctorem Audientium constituimus; examinantes, an congruerent illis omnia, quæ esse * debent in his qui ad Clerum parabantur.

G Nihil

* P. *Al.* sit, utriusque ep.

* P. *Al.* quotidianum

* P. *Al.* proximos

* P. *Al.* aut Optato cum Presbyteris, Doctoribus, Lectoribus doctorem Aud. *It. Al.* aut modo cum Presb. doctoribus, *It. Al.* aut quomodo

* P. *Al.* diligentes * *Al.* deberent

Nihil ergo à me absentibus vobis novum factum est: sed quod jam pridem communi consilio omnium nostrum cœperat, necessitate urgente promotum est. * Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere, & nostri meminisse. Fraternitatem salutate. * Valete.

* *Al.* hæc clausula deest.
* *Particula hac è MSS. Codd. recens adjecta est.*

Lib. 4. Ep. 3.

EPISTOLA XXV.

Conf. *Epist.* 31. *n.* 4. & *Ep.* 32.

Ad Moysen, Maximum & cæteros Confessores, de Confessione eorum & Lapsis.

Cyprianus Moysi & Maximo, Presbyteris, & cæteris Confessoribus, dilectissimis fratribus, Salutem.

GLoriam fidei & virtutis vestræ, fortissimi ac beatissimi fratres, jam pridem de opinione cognoveram, lætatus satis & plurimum gratulatus, quod vos confessione sui nominis paraverit ad coronam Domini nostri præcipua dignatio. Vos enim primores & duces ad nostri temporis prælium facti, cœlestis militiæ signa movistis. Vos spiritale certamen, quod nunc geri Deus voluit, vestris virtutibus imbuistis. Vos surgentis belli impetus primos immobili robore atque inconcussa stabilitate fregistis. Inde initia felicia pugnandi orta sunt, * inde vincendi auspicia cœperunt. Contigit * hic per tormenta * consummari martyria: sed qui in congressione præcedens exemplum virtutis fratribus factus est, cum Martyribus in honore communis est. Coronas * vestra manu * sertas inde huc tradidistis, & de poculo salutari fratribus propinastis.

* *Al.* unde
* *Rom.* & *Spired.* hoc
* *Al.* consummare
* P. *Al.* vestras
* *R. forte* sutas

2. Accessit ad confessionis exordia gloriosa & militiæ victricis auspicia disciplinæ tenor, quem de epistolæ vestræ vigore perspeximus, quam modo ad Collegas vestros in confessione * vobiscum * Domini copulatos, sollicita admonitione misistis; ut Euangelii sancta præcepta, & tradita nobis semel mandata vitalia, forti & stabili observatione teneantur. Ecce alius gloriæ vestræ sublimis gradus! Ecce iterum cum confessione geminatus promerendi Dei titulus; stare firmo gradu, & in hac * acie, * qui Euangelium * conantur irrumpere, & præceptis Domini subruendis manus impias inferentes, fidei robore

* *Al.* nobiscum
* P. *Al.* Domino
* P. *Al.* acie Euangelium
* P. *Al.* quæ Euang. conatur
* P. *Al.* quæ in Eu. coronatur

bore submovere; præbuisse ante initia virtutum, nunc & morum magisteria præbere! Dominus post resurrectionem mittens Apostolos mandat & dicit: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: Ite ergo & docete gentes omnes, tingentes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, docentes eos * observare omnia quæcunque præcepi vobis.* Et Joannes Apostolus * mandati memor in epistola sua postmodum ponit: *In hoc*, inquit, *intelligimus quia cognovimus eum, si præcepta ejus custodiamus: Qui dicit quoniam cognovit eum, & mandata ejus non servat, mendax est, & veritas in illo non est.*

Matth. 28. 18, 19.
* Al. observare, quæ.
* Al. hujusm. m.
1. Joann. 2, 3, 4.

3. Hæc præcepta cùm custodienda suggeritis, divina & cœlestia mandata * servatis. Hoc est esse Confessorem Domini, hoc est esse Martyrem Christi, servare vocis suæ inviolatam circa omnia & solidam firmitatem; nec * propter Dominum Martyrem fieri & præcepta Domini destruere conari; * igitur adversus illum dignatione, quam tibi dederit; armis ab illo acceptis rebellem quodammodo fieri: hoc est, Christum confiteri velle & Euangelium Christi negare. * Lætor igitur ex vobis, fortissimi ac fidissimi fratres, & quantum gratulor Martyribus istic * honoratis ob virium gloriam, tantum gratulor pariter & vobis ob Dominicæ etiam disciplinæ coronam. Dignationem suam Dominus multiplici genere largitatis infudit, bonorum militum laudes & glorias spiritales copiosa varietate distribuit: honoris vestri participes & nos sumus, gloriam vestram nostram gloriam computamus, quorum tempora illustravit tanta felicitas, ut * ætate nostra videre contingeret probatos servos Dei & Christi milites coronatos. Opto vos, fortissimi ac beatissimi fratres, semper bene valere, & nostri meminisse.

* P. Al. servastis
* P. Al. per Dom.
* P. Al. & adversus illam dignationem
* P. Al. Igitur ex vobis fortissimi & dilectissimi fratres, gratulor tanquam Martyribus honoratis, congratulor pariter & vobis ob Dominicæ disciplinæ coronam, & cui triumphū gloriæ tantū accepisse contigit, dignationem.
* Al. coronatis
* Rom. & Spin. ætatem nostram

Epistola XXVI.

Moysis & Maximi & cæterorum ad Cyprianum rescriptum.

Lib. 5. Ep. 12.

*Cypriano Papæ Moyses & Maximus Presbyteri, & Nicostratus & * Rufinus Diaconi, & cæteri Confessores, qui cum eis sunt, S.*

Conf. Ep. 31. n. 4. & Ep. 32.
* P. Al. Ruf. & cæt.

Inter varios & multiplices, frater, dolores nobis constitutis propter præsentes multorum per totum penè orbem ruinas, hoc præcipuum

nobis solatium supervenit, quod acceptis literis tuis erecti sumus, & dolentis animi mœroribus fomenta suscepimus. Unde intelligere jam possumus, gratiam divinæ providentiæ forsitan non ob aliam caussam nos tam diu clausos vinculis carceris reservare voluisse; nisi ut
* P. Al. instructius * *instructi & robustius animati literis tuis, voto proniore ad coronam destinatam possemus pervenire. Illuxerunt enim nobis literæ tuæ, ut*
* P. Al. quædam *in tempestate * quadam serenitas, & in turbido mari exoptata tran-*
* R. Al. ut *quillitas, * & in laboribus requies; ut in periculis & doloribus sanitas;*
* R. Al. ut *ut in densissimis tenebris candida lux & refulgens. Ita illas animo sitiente perbibimus, & voto esuriente suscepimus; ut ad certamen ini-*
* P. Al. pasti & saginati *mici, ex illis nos satis * pastos & saginatos gaudeamus. Reddet tibi Dominus pro ista tua caritate mercedem, & hujus tam boni operis repræsentabit debitam frugem. Non minus enim coronæ mercede condignus est, qui hortatus est, quàm qui & passus est: non minus laude condignus qui docuit, quàm qui & fecit: non minus honorandus est, qui*
* P. Al. exoptavit *monuit, quàm qui * dimicavit: nisi quoniam nonnunquam magis gloriæ cumulus redundat ad eum qui instituit, quàm ad eum qui se docibilem discipulum subministravit. hic enim fortassis hoc quod exercuit non habuisset; nisi ille docuisset.*

2. *Percepimus igitur, (iterum dicimus,) frater Cypriane, magna gaudia, magna solatia, magna fomenta, maximè quòd & gloriosas Martyrum, non dicam mortes, sed immortalitates, gloriosis & condignis laudibus prosequutus es: tales enim excessus talibus vocibus personandi fuerunt, ut quæ referebantur, sic dicerentur qualiter facta sunt. Ex tuis ergo literis vidimus gloriosos illos martyrum trium-*
* R. Al. quasi prosec. *phos, & oculis nostris quodammodo, cœlum illos petentes, * prosecuti sumus, & inter Angelos ac Potestates Dominationesq; cœlestes consti-*
Matth. 10, 32. *tutos contemplati sumus: sed & Dominum* apud Patrem testimonium suum *illis promissum perbibentem auribus nostris quodammodo*
* P. Al. in dies et. *sensimus. Hoc est ergo, quod & nobis animum * in dies singulos erigit, & ad consequendos gradus tantæ dignationis intendit. Quid enim gloriosius, quidve felicius ulli hominum poterit ex divina dignatione contingere, quàm inter ipsos carnifices interritum confiteri Dominum Deum? quàm inter sævientia secularis Potestatis varia & exquisita tormenta, etiam extorto & excruciato & excarnificato corpore, Christum Dei Filium, etsi recedente, sed tamen libero spiritu, confiteri? quàm relicto mundo cœlum petiisse? quàm desertis hominibus inter*

Ange-

*Angelos stare? quàm impedimentis omnibus secularibus ruptis in conspectu Dei jam * se liberum sistere? quàm cœleste regnum sine ulla cunctatione retinere? quàm collegam passionis cum Christo in Christi nomine factum fuisse? quàm judicis sui divina dignatione judicem factum fuisse? quàm immaculatam conscientiam de confessione nominis reportasse? quàm humanis & sacrilegis legibus contra fidem non obedisse? quàm veritatem voce publica contestatum fuisse? quàm ipsam, quæ ab omnibus metuatur, moriendo mortem subegisse? quàm per ipsam mortem immortalitatem consecutum fuisse? quàm omnibus sævitiæ instrumentis excarnificatum & extortum, ipsis tormentis tormenta superasse? quàm omnibus dilaniati corporis doloribus robore animi reluctatum fuisse? quàm sanguinem suum profluentem non horruisse? quàm supplicia sua post fidem amare cœpisse? quàm detrimentum vitæ suæ putare non * exisse?* * R. Al. celerem sist. * P. & R. Al. vixisse.

3. *Ad hoc enim prælium quasi quadam tuba Euangelii sui nos excitat Dominus, dicendo:* Qui plus diligit patrem aut matrem, quàm me, * non est me dignus, & qui non tollit crucem suam & sequitur me, non est me dignus. *Et iterum;* Beati qui persecutionem passi fuerint propter justitiam: ipsorum enim est regnum cœlorum. Beati eritis, cùm vos persecuti fuerint & oderint. Gaudete, & exultate: sic enim & Prophetas persecuti sunt, qui ante vos fuerunt, patres eorum. *Et iterum:* Quoniam ante Reges & Potestates stabitis, & tradet frater fratrem ad mortem, & pater filium: & qui perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit. *Et:* Vincenti dabo sedere super thronum meum: sicut & ego vici, & sedi super thronum Patris mei. *Sed & Apostolus:* Quis nos separabit à caritate Christi? Pressura, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? sicut scriptum est: *quia propter te interficimur tota die: æstimati sumus velut oves victimæ:* sed in iis omnibus * supervincimus * pro eo, qui nos dilexit. *Hæc & hujusmodi cùm in Euangelio collata perlegimus, & quasi faces quasdam ad inflammandam fidem Dominicis vocibus suppositas nobis sentiamus; hostes veritatis jam non tantum non perhorrescimus, sed provocamus, & inimicos Dei jam hoc ipso, quod non cessimus, vicimus, & nefarias contra * veritatem leges subegimus; etsi nondum nostrum sanguinem fudimus, sed fudisse parati sumus. Nemo hanc dilationis nostræ moram * clementiam judicet, quæ nobis officit, quæ impedimentum gloriæ facit,*

Matth. 10, 37, 38. * P. Al. & qui plus diligit animam suam, quàm me, *Matth.* 5, 10, 11, 12. *Luc.* 6, 22, 23. 14, 26. *Matth.* 10, 18, 21, 22. *Apoc.* 3, 21. *Ad Rom.* 8, 35, 36, 37. *Ps.* 43, (44,) 23. * P. Al. superamus * P. Al. propter eum * R. Al. civitatem * P. Al. dementiã

facit, quæ cœlum differt, quæ gloriosum Dei conspectum inhibet. In bujusmodi enim certamine, & in hujusmodi, ubi decertat fides, prælio, mora Martyres non distulisse; vera clementia est. Pete ergo, Cypriane carissime, ut nos gratia sua Dominus magis ac magis in dies singulos quosq; uberius atq; propensius & armet & illustret, & viribus potentiæ firmet ac roboret; * utq; * quasi optimus Imperator milites suos, quos usq; adhuc in castris carceris exercuit & probavit, producat jam ad propositi certaminis campum; porrigat nobis arma divina, illa tela, quæ nesciunt vinci, loricam justitiæ, quæ nunquam solet rumpi, clypeum fidei, qui non potest perforari, & gladium Spiritus, qui non consuevit vulnerari. Cui enim magis hæc, ut pro nobis petat, mandare debemus, * quàm tam glorioso Episcopo, ut hostiæ * destinati petant auxilium de Sacerdote?

* P. Al. utq; quasi
* R. Al. quà opto
Ad Eph. 6, 14, 16, 17.
* P. Al. quàm glor.
* P. & R. Al. destinatæ

4. Ecce aliud gaudium nostrum, quod in officio Episcopatus tui, * licet interim à fratribus pro temporis conditione distractus es; tamen non defuisti; quod literis Confessores frequenter corroborasti, quod etiam sumtus necessarios de tuis laboribus justis præbuisti, quod omnibus te præsentem quodammodo exhibuisti, quod in nulla officii tui parte quasi aliquis desertor claudicasti! Sed quod nos ad majorem lætitiam robustius provocavit, tacere non possumus, quin omni vocis nostræ testimonio prosequamur. Animadvertimus enim, te congruente censura & eos dignè objurgasse, qui immemores delictorum suorum pacem à Presbyteris per absentiam tuam festinata & præcipiti cupiditate extorsissent, & illos qui sine respectu Euangelii sanctum Domini canibus & margaritas porcis * profana facilitate donassent; cùm grande delictum, & per totum penè orbem incredibili vastatione grassatum, non oporteat nisi, ut ipse scribis, cautè moderateque tractari, consultis omnibus Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, Confessoribus, & ipsis Stantibus Laicis, ut in tuis literis & ipse testaris, ne dum volumus importune ruinis subvenire, alias majores ruinas videamur parare. Ubi enim divinus metus * relinquitur; si tam facilè peccantibus venia præstetur? * Fovendi sunt sanè ipsorum animi, & ad maturitatis suæ tempus nutriendi, & de Scripturis Sanctis, quam ingens & supra omnia peccatum commiserint, instruendi. Nec hoc animentur, quia multi sunt; sed hoc ipso magis reprimantur, quia non pauci sunt. Nihil ad extenuationem delicti numerus * impudens valere consuevit; sed pudor, sed modestia, sed patientia, sed disciplina, sed

Vid. Epist. 16.
* P. Al. licet à fr.
* R. Al. licet primo à fr.
Matth. 7, 6.
* R. Al. prona f.
V. Ep. 31. n. 5. & Ep. 52. n. 2.
* P. Al. relinquitur
* P. Al. foventibus
* P. Al. impudens consuev.
R. Al. impudens consulit;

ſed humilitas atque ſubjectio; ſed alienum de ſe expectaſſe judicium; ſed alienam de ſuo actu ſuſtinuiſſe ſententiam. Hoc eſt, quod pœnitentiam probat: hoc eſt, quod impreſſo vulneri inducit cicatricem: hoc eſt, quod dejectæ mentis ruinas erigit & attollit, quod ardentem delictorum æſtuantium * vaporem reſtringit & finit. Non ea, quæ ſanorum ſunt corporum, medicus ægris dabit: ne * importunis cibis tempeſtatem valetudinis ſævientis non reprimat, ſed accendat: ſcilicet, ne quod potuiſſet maturius jejunio * attenuante ſanari, videatur per impatientiam longius * paſta cruditate produci.

5. Eluendæ ſunt igitur impio ſacrificio manus inquinatæ, operibus bonis, & nefario cibo ora miſera polluta, * pœnitentiæ ſunt veræ ſermonibus expianda, & in ſecretis cordis fidelis novellandus & conſecrandus eſt animus: crebri pœnitentium gemitus audiantur, & iterum fideles ex oculis lacrymæ profundantur: ut illi ipſi oculi, qui malè ſimulachra conſpexerunt, quæ * illicita commiſerant, ſatisfacientibus Deo fletibus deleant. * Non eſt patientia niſi in morbis neceſſaria: luctantur cum ſuo dolore qui languent, & ita demum ſperant ſanitatem, ſi tolerantia ſuperarint dolorem. Infidelis enim cicatrix, quam citò feſtinans medicus induxit, & ad quemlibet caſum medela reſcinditur, ſi non fideliter de ipſa tarditate remedia præſtentur: citò rurſus in incendium flamma revocatur; niſi totius ignis etiam uſq; ad extremam ſcintillam materia * reſtinguatur: ut meritò hujuſmodi homines ſciant ſibi etiam de ipſa mora magis conſuli, & fideliora neceſſariis dilatoribus remedia præſtari. Cæterum ubi erit quod cuſtodia ſqualidi carceris includuntur, qui Chriſtum confitentur; ſi ſine periculo fidei ſunt, qui negaverunt? Ubi quod in nomine * Dei catenarum ambitu vinciuntur; ſi ſine communicatione non ſunt, qui confeſſionem Dei non retinuerunt? Ubi * quod detenti Martyres glorioſas animas ſuas ponunt; ſi, qui dereliquerunt fidem, periculorum & delictorum ſuorum non ſentiunt magnitudinem? Quod ſi nimiam impatientiam præ ſe ferunt, & * intolerabili feſtinatione communicationem expoſcunt; fruſtra * querula iſta & invidioſa ac nihil adverſus veritatem valentia jactant petulanti & infreni ore convicia: quandoquidem licuerit illis ſuo jure retinere, quod nunc ſua ſponte quæſita neceſſitate coguntur poſtulare: fides enim quæ potuit Chriſtum confiteri, potuit & à Chriſto in communicatione retineri. Optamus te, beatiſſime ac glorioſiſſime Papa, in Domino bene valere, & noſtri meminiſſe.

* P. Al. morbum reſtr.
* P. Al. importunus cibus
* R. Al. attenuari, per impatientiã longius paſſiva cruditate producat.
* P. Al. paſſiva
* P. Al. patientiæ
* P. Al. illicitè
* P. Al. Non eſt impatientia in morbis. It. Al. Non eſt pœnitentia niſi in morbis R. Al. Non eſt niſi patientia morbis neceſſaria:
* P. Al. reſcinditur
* Al. de caten.
* R. Al. quod gl. an. ſ.
* P. Al. intolerabilem feſtinationem
* P. Al. querela

EPI-

Lib. 5. Ep. 6.

EPISTOLA XXVII.

Cypriani ad Lapsos, qui ipsi de usurpata Pace per Paulum Martyrem data scripserant.

Cyprianus Lapsis.

DOminus noster, cujus præcepta metuere & observare debemus, Episcopi honorem & Ecclesiæ suæ rationem disponens in Euangelio loquitur, & dicit Petro: *Ego tibi dico, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam: & tibi dabo claves regni cœlorum, & quæ ligaveris super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque solveris super terram, erunt soluta & in cœlis.* Inde per temporum & successionum vices, Episcoporum ordinatio & Ecclesiæ ratio decurrit, ut Ecclesia super Episcopos constituatur, & omnis actus Ecclesiæ per eosdem Præpositos gubernetur. Cùm hoc itaque divina lege fundatum sit; miror quosdam audaci temeritate sic mihi scribere * voluisse; * quando *Ecclesia* in Episcopo & Clero & in omnibus Stantibus sit constituta. Absit enim, nec Domini misericordia & potestas ejus invicta patiatur, ut *Ecclesia* esse dicatur Lapsorum numerus; cùm scritpum sit: *Deus non est mortuorum; sed vivorum!* Omnes quidem vivificari optamus, & ut in statum pristinum restituantur, precibus nostris & gemitibus oramus. Si autem quidam Lapsi *Ecclesiam* se volunt esse, & si apud illos atque in illis est *Ecclesia;* quid superest, quàm ut ipsi rogentur à nobis, ut nos ad *Ecclesiam* dignentur admittere? Summissos ergo & quietos & verecundos esse oportet eos, qui delicti sui memores satisfacere Deo debent, nec *Ecclesiæ* nomine literas facere; cum se magis sciant Ecclesiæ scribere.

Matth. 16, 18, 19.

* P. Al. noluisse

* P. Al. cùm Eccl.

Matth. 22, 32.

2. Scripserunt autem mihi nuper quidam de Lapsis humiles & mites & trementes & metuentes Deum, & qui in Ecclesia semper gloriose & granditer operati sunt, & opus suum * Domino imputaverunt, scientes illum dixisse: *Et cum hæc omnia feceritis, dicite: Servi supervacui sumus: quod debuimus facere, fecimus.* Quæ illi cogitantes, & quamvis libello à Martyribus accepto, ut tamen à Domino satisfactio sua admitti possit, orantes scripserunt mihi, se delictum suum cognoscere, & pœni-

* P. Al. nunquam D. imp.

Luc. 17, 10.

pœnitentiam veram agere, nec ad pacem temere aut importune properare; sed expectare præsentiam nostram; dicentes pacem qvoqve ipsam, si eam nobis præsentibus acceperint, dulciorem sibi futuram. Quibus quantum gratulatus sim, Dominus testis, qui * dignatus est ostendere quid ejusmodi & tales servi de ejus benignitate mereantur! Quas literas cum nuper acceperim, & nunc aliud scripsisse vos legerim, peto discernatis desideria vestra, & qvicunqve estis qvi has literas nunc misistis, nomina vestra libello subjiciatis, & libellum cum singulorum nominibus ad me transmittatis. ante est enim scire qvibus rescribere * habeam. tunc ad singula quæ scripsistis pro loci & actus nostri mediocritate rescribam. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere, & secundum Domini disciplinam qviete & tranquille agere. Valete.

* P. *Al.* potens est

* P. *Al.* debeam.

Epistola XXVIII.

Cypriani ad suum Clerum, de Gajo Diddensi ac aliis, qvi Lapsis communicabant.

Lib. 5. Ep. 3.

Cyprianus Presbyteris & Diaconibus fratribus Salutem.

INtegre & cum disciplina fecistis, fratres carissimi, quod consilio Collegarum meorum qvi præsentes erant, * Gajo Diddensi Presbytero & Diacono ejus censuistis non communicandum, qvi communicando cum Lapsis & offerendo oblationes eorum in pravis erroribus suis frequenter * deprehensi, & semel atque iterum, secundum quod mihi scripsistis, à Collegis meis moniti ne hoc facerent, in præsumtione & audacia sua pertinaciter perstiterunt, decipientes quosdam fratres ex plebe nostra; quibus nos omni humilitate consultum cupimus, & quorum saluti, non adulatione * composita, sed sincera fide prospicimus; ut vera pœnitentia & gemitu & dolore * pleno Dominum deprecentur: quia scriptum est; *Memento unde cecideris, & age pœnitentiam.* & iterum loquitur Scriptura divina: *Sic dicit Dominus: cùm conversus gemueris, tunc salvaberis, & scies ubi fueris.* In gemiscere autem & agere pœnitentiam quomodo possunt, quorum gemitibus & lacrymis intercedunt quidam de Presby-

* P. *Al.* Glaciddensi

* P. *Al.* comprehensi

* P. *Al.* corrupta

* P. *Al.* plena

Apoc. 2, 5.

Ex *Ezech.* 18, 27. & 33, 19.

teris, ut communicandum cum illis temere existiment? nescientes quia scriptum est: *Qui vos felices dicunt, in errorem vos mittunt, & * semitam pedum vestrorum turbant.* Meritò salubria nostra & vera consilia nihil promovent, dum blanditiis & palpationibus perniciosis salutaris veritas impeditur, & patitur Lapsorum saucia & ægra mens, quod corporaliter quoque ægri & infirmi sæpe patiuntur, ut dum salubres cibos & utiles potus, quasi amaros & abhorrentes, respuunt, & illa quæ oblectare & ad præsens suavia videntur esse, appetunt, perniciem sibi & mortem per inaudientiam & intemperantiam provocent, nec proficiat ad salutem artificis medela vera, dum *blandimentis decipit dulcis illecebra.

2. Vos itaque secundum literas meas fideliter & salubriter consulentes, à consiliis melioribus ne recedatis: legite verò has easdem literas & Collegis meis; si qui aut præsentes fuerint, aut supervenerint: ut unanimes & concordes ad fovenda & sananda Lapsorum vulnera consilium salubre teneamus, tractaturi plenissimè de omnibus, cùm convenire in unum per Domini misericordiam cœperimus. Interea si quis immoderatus & præceps, sive de * nostris Presbyteris vel Diaconibus, sive de peregrinis, ausus fuerit ante sententiam nostram communicare cum Lapsis, à communicatione nostra arceatur, apud omnes nos causam dicturus temeritatis suæ, quando in unum, permittente Domino, convenerimus. Desiderastis quoque ut de * Philumeno & Fortunato Hypodiaconis, & Favorino Acolutho, qui medio tempore recesserunt, & nunc venerunt, quid mihi videatur rescribam. Cui rei * non potui me solum judicem dare, cùm multi adhuc de Clero absentes sint, nec locum suum vel * serò repetendum putaverint. & hæc * singulorum tractanda sit & limanda pleniùs ratio, non tantùm cum Collegis meis, sed & cum plebe ipsa universa: expensa enim moderatione libranda & pronuncianda res est, quæ in posterum circa ministros Ecclesiæ constituat exemplum. Interim se * à divisione * mensurna tantum contineant, non quasi à ministerio Ecclesiastico privati esse videantur, sed ut integris omnibus ad nostram præsentiam differantur. Opto, vos fratres

Esai 3, 13.
* P. *Al.* semitas
* R. *fortè* blandi- entiis
* P. *Al.* vestris
* Ph. *Al.* Philemone
* P. *Al.* non puto *Id. Al.* non potuit (*fortè*, non putavit) me solum debere sententiam dare.
* P. *Al.* nec hoc solum vel serò repet. *Fortè* nec solum suum v. s.
* P. *Al.* fortè repet.
* P. *Al.* cognitio sing.

* P. *Al.* distinctione R. *Al.* à dicione *Al.* à ditione *Al.* à dictione
* P. *Al.* mensurantium t. *Fortè* mensurnantium.

tres cariſſimi, ſemper bene valere. Fraternitatem univerſam ſalutate, & valete.

EPISTOLA XXIX.

Cyprianum ad Clerum Romanum de iisdem Lapſis, qui ſibi pacem à Paulo Martyre datam vindicabant.

Cyprianus Presbyteris & Diaconibus Romæ conſiſtentibus, fratribus, Salutem.

ET dilectio communis & ratio expoſcit, fratres cariſſimi, nihil conſcientiæ veſtræ ſubtrahere de his quæ apud nos geruntur, ut ſit nobis circa utilitatem Eccleſiaſticæ adminiſtrationis commune conſilium: nam poſteaquam ad vos literas feci, quas miſi per Saturum Lectorem & Optatum Hypodiaconum, fratres noſtros, * de quorundam proſpecta temeritate, qui pœnitentiam agere & Deo ſatisfacere detrectant, literas ad me fecerunt; pacem non dandam ſibi poſtulantes, ſed quaſi jam datam ſibi vindicantes; quod dicant Paulum omnibus pacem dediſſe: ſicut in literis eorum, quarum exemplum ad vos tranſmiſi, legetis. Simul quid & ego eis breviter interim reſcripſerim; * ſed & quales poſtea ad Clerum literas fecerim; ut ſcire poſſetis; hujus quoque rei exemplum vobis miſi. Quod ſi ultra temeritas eorum nec meis nec veſtris literis compreſſa fuerit, nec conſiliis ſalutaribus obtemperaverit, agemus ea quæ ſecundum Evangelium Dominus agere præcepit. Opto vos, fratres cariſſimi, ſemper bene valere.

Lib. 5. Ep. 5. Conf. *Epiſt.* 31. Vid. *Epiſt.* 23. * R. *Al.* de quorundam tem. Vid. *Ep.* 22, 2. * Vid. *Epiſt.* 27. * Eſt fortè *Ep.* 28.

EPISTOLA XXX.

Ad Cyprianum, Cleri Romani reſponſum.

Lib. 5. Epiſt. 13.

Cypriano Papæ Presbyteri & Diacones, Romæ conſiſtentes, Salutem.

CUm perlegiſſemus, frater, literas tuas, quas per Fortunatum Hypodiaconum miſeras, gemino ſumus dolore perculſi & duplici mœrore confuſi, quòd neque tibi requies ulla in tantis perſecutionis neceſſitatibus traderetur, & lapſorum fratrum immoderata petulantia

Conf. *Epiſt.* 31.

*tia usque ad periculosam verborum temeritatem producta denotaretur. Sed quanquam nos atque animum nostrum ista, quæ diximus, graviter affligerent; tamen mœroris nostri tam gravem sarcinam * vigor tuus & secundum Euangelicam disciplinam adhibita severitas temperat, dum & quorundam improbitatem juste coërcet, & hortando ad pœnitentiam, viam legitimam salutis ostendit. Quos quidem satis mirati sumus ad hoc usque prosilire voluisse, ut tam urgenter & tam immaturo atque acerbo tempore, in tam ingenti & immenso crimine atque delicto, pacem sibi non tam peterent, quàm* vindicarent; *imò jam & in cœlis habere se dicerent. Qui si habent; quid petunt, quod tenent? Si autem non habere illos probatur, hoc ipso quod petunt; cur non judicium eorum sustinent, à quibus petendam* pacem, *quam utique non habent, putaverunt? Quòd si * aliunde prærogativam communicationis habere se credunt, cum Euangelio illam conferre conentur, ut ita demum firmiter valeat, si ab Euangelica lege non dissonat.*

* Al. rigor

* Al. alicunde

2. *Cæterum quo pacto Euangelicam poterit præstare communicationem, quod contra Euangelicam decretum videtur veritatem? Nam cum omnis prærogativa ita demum ad indulgentiæ privilegium spectet; si ab eo cui sociari quærit non discrepet; qui à Deo, cui sociari quærit, discrepat, necesse est indulgentiam & privilegium societatis amittat. Videant igitur quid in hoc negotio agere conentur. Nam si aliud quidem Euangelium, aliud autem Martyres dicunt posuisse decretum; collidentes contra Euangelium Martyres, utrobique periclitabuntur. Nam & Euangelii fracta jam & jacens videbitur esse majestas; si potuit alterius decreti novitate superari; & de* Martyrum *capite gloriosa confessionis corona detracta; si non illam de Euangelii conservatione invenientur consecuti, unde Martyres fiunt: ut meritò nulli magis sit competens nihil contra Euangelium decernere, quàm qui Martyris nomen ex Euangelio laborat accipere. Illud præterea vellemus addiscere, si* Martyres *non propter aliud Martyres fiunt, nisi ut non sacrificantes, teneant Ecclesiæ usque ad effusionem sanguinis sui* pacem; *ne cruciatus dolore superati perdendo* pacem, *perdant salutem; quo pacto salutem, quam si sacrificassent se habituros non putaverunt, illis existiment donandam, qui sacrificasse dicantur; cum legem hanc debeant in aliis tenere, quam ipsi videbantur sibi antè posuisse. In quo negotio, hoc ipsum, quod pro se ipsis facere putaverunt, animadvertimus contra se ipsos protulisse. Nam si dan-*

dandam illis pacem Martyres putaverunt, cur ipsi non dederunt? cur illos ad Episcopum, ut ipsi dicunt, remittendos censuerunt? Is enim qui jubet fieri, potest utique facere, quod fieri jubet. Sed ut intelligimus; imò ut res ipsa loquitur & clamat; sanctissimi Martyres utrobique adhibendum putaverunt temperamentum & pudoris & veritatis. Nam & quia à multis urgebantur, dum ad Episcopum illos remittunt, verecundiæ propriæ, ne ulterius inquietarentur, consulendum putaverunt, & dum illis non ipsi communicant, Euangelicæ legis illibatam sinceritatem custodiendam judicaverunt.

3. Tu tamen, frater, nunquam pro tua caritate desistas Lapsorum animos temperare, & errantibus veritatis præstare medicinam; licet ægrorum animus medentium respuere soleat industriam. Recens est lapsorum nuper hoc vulnus, & adhuc in tumorem plaga consurgens: & iccirco certi sumus, quod spatio productioris temporis impetu isto consenescente, amabunt hoc ipsum, ad fidelem se dilatos esse medicinam; si tamen desint, qui illos arment ad periculum proprium, & in perversum instruentes pro salutaribus dilationum remediis, exitiosa deposcant illis properatæ communicationis venena. neque enim credimus, sine instinctu quorundam ausuros fuisse omnes tam petulanter sibi pacem vindicare. Novimus Carthaginiensis Ecclesiæ fidem, novimus institutionem, novimus humilitatem: unde etiam mirati sumus, quod quædam in te per epistolam injecta durius notaremus: cùm amorem vestrum mutuum & caritatem exemplis multis reciprocæ affectionis in vos invicem sæpe comperissemus. Tempus est igitur ut agant delicti pœnitentiam, ut probent lapsus sui dolorem, ut ostendant verecundiam, ut monstrent humilitatem, ut exhibeant modestiam, ut de submissione provocent in se Dei clementiam, & de honore debito in Dei * Sacerdotem eliciant in se divinam misericordiam. Quanto meliores ipsorum literæ fuissent, si pro ipsis preces, Stantium humilitate ipsorum adjutæ fuissent! quoniam & faciliùs impetratur, quod petitur, quando is pro quo petitur, condignus est, ut quod petitur, * impetretur.

* R. *Al.* Sacerdote
* P. *Al.* impleretur

4. Quod autem * pertinet ad Privatum Lambesitanum; pro tuo * more fecisti, qui rem nobis * sollicitam nunciare voluisti: omnes enim nos decet pro corpore totius Ecclesiæ, cujus per varias quasque provincias membra digesta sunt, excubare. Sed nos etiam ante literas tuas fraus callidi hominis latere non potuit. Nam cùm antehac quidam ex ipsius nequitiæ coborte venisset vexillarius

* P. *Al.* pertineat
Al. attineat
* *Al* amore
* *Al.* sollicite
Al. tanquam soll.

* R. *Al.* Privati Futuro, & fraud. *Al.* Privati Saturus

* *Privati & furto ac fraudulenter literas à nobis elicere curaret, nec quis esset, latuit, nec literas, quas volebat accepit. Optamus te in Domino bene valere.*

EPISTOLA XXXI.

Ad eundem Cleri Romani aliud eadem de re rescriptum.

* *Rom. & Spir. ed.* Diacones

*Cypriano Papæ Presbyteri & * Diaconi Romæ consistentes Salutem.*

Lib. 2. *Ep.* 7. Conf. *Ep.* 32.

* R. *Al.* castris cœl.
* R *Al.* Dei solius debere se judicio G. *Al* à solo Deo debere judicari
* G. *Al.* voluisti esse
* G. *Al.* laudem, dum
* P. *Al.* consiliorum cohær.
* *Al.* possemus.
* *Al.* crederemur
* *Al.* deprehenderemur
* G. *Al.* tutum
* P. *Al.* erret necesse est.

*Quanquam bene sibi conscius animus, & Euangelicæ disciplinæ vigore subnixus, & verus sibi in * decretis cœlestibus testis effectus, soleat solo Deo judice esse contentus, nec alterius aut laudes petere, aut accusationes pertimescere; tamen geminata sunt laude condigni, qui cum conscientiam sciant * Deo soli debere se judici; actus tamen suos desiderant etiam ab ipsis suis fratribus comprobari. Quod te, frater Cypriane, facere non mirum est, qui pro tua verecundia & ingenita industria, consiliorum tuorum nos non tam judices * voluisti quam participes inveniri; ut in tuis rebus gestis * laudem tecum, dum illas probamus, inveniremus, & tuorum * consiliorum bonorum cohæredes, quia & affirmatores, esse * possimus. Idem enim omnes * credimur operati, in quo * deprehendimur eadem omnes censuræ & disciplinæ consensione sociati. Quid enim magis aut in pace * tam aptum, aut in bellis persecutionis tam necessarium, quàm debitam severitatem divini vigoris tenere? quam qui remiserit, instabili rerum cursu * erret semper necesse est, & huc atque illuc variis & incertis negotiorum tempestatibus dissipetur, & quasi extorto de manibus consiliorum gubernaculo, navim Ecclesiasticæ salutis illidat in scopulos: ut appareat non aliter saluti Ecclesiasticæ consuli posse, nisi si qui & contra ipsam faciunt, quasi quidam adversi fluctus repellantur, & disciplinæ ipsius semper custodita ratio, quasi salutare aliquod gubernaculum in tempestate servetur.*

* *Al.* sed antiqua fid. d.l. a.
* *Ad Rom.* 1, 8.

2. *Nec hoc nobis nunc nuper consilium cogitatum est, nec hæc apud nos adversus improbos modo supervenerunt repentina subsidia: * sed antiqua hæc apud nos severitas, antiqua fides, disciplina legitur antiqua: quoniam nec tantas de nobis laudes Apostolus protulisset dicendo:* Quia fides vestra prædicatur in toto mundo; *nisi jam exinde vigor iste radices fidei de temporibus illis mutuatus fuisset, quarum laudum & gloriæ degenerem fuisse, maximum crimen est. Minus est*

est enim dedecoris, nunquam ad præconium laudis accessisse, quàm de fastigio laudis ruisse. Minus est criminis, honoratum bono testimonio non fuisse, quàm honorem bonorum testimoniorum perdidisse. Minus est, sine prædicatione virtutum ignobilem sine laude jacuisse, quàm exhæredem fidei factum laudes proprias perdidisse: ea enim quæ in alicujus gloriam proferuntur, nisi anxio & sollicito labore * serventur, in invidiam maximi criminis intumescunt. * Al. servantur,

3. Hoc nos non falsò dicere superiores nostræ literæ probaverunt, in quibus vobis sententiam nostram dilucida expositione protulimus, * adversus eos, qui se ipsos infideles illicita nefariorum * libellorum professione * prodiderant, quasi * evasuri irretientes illos diaboli laqueos viderentur, quo non minus quàm si ad nefarias aras accessissent, hoc ipso quod ipsum contestati fuerant, tenerentur: sed etiam adversus illos qui * acta fecissent, licet præsentes cùm fierent non affuissent, cùm præsentiam suam utiq; ut sic scriberentur mandando fecissent. Non est enim immunis à scelere, qui ut * fieret imperavit, * nec est alienus à crimine, cujus consensu, licet non à se admissum crimen, tamen publicè legitur: & cum totum fidei sacramentum in confessione Christi nominis * intelligatur esse digestum; qui fallaces in excusatione præstigias * quærit, negavit, & qui vult * videri propositis adversus Euangelium vel edictis vel legibus satisfecisse, hoc ipso jam paruit, quod videri paruisse se voluit. Nec non etiam contra illos quoque, qui illicitis sacrificiis manus suas atque ora polluerant, pollutis antè mentibus propriis, unde etiam sunt ipsæ manus atque ora polluta; fidem nostram consensumq; monstravimus. Absit enim ab Ecclesia Romana vigorem suum tam profana facilitate demittere, & * nervos severitatis eversa fidei majestate dissolvere; ut cum adhuc non tantùm jaceant, sed & cadant eversorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum utique non profutura * præstentur, & nova per misericordiam falsam vulnera veteribus transgressionis vulneribus imprimantur, ut miseris ad eversionem majorem eripiatur & pœnitentia! Vbi enim poterit indulgentiæ medicina * procedere, si etiam ipse medicus * intercepta pœnitentia indulget periculis? si tantummodo * operit vulnus, nec sinit necessaria temporis remedia * obducere cicatricem? Hoc non est curare; sed si dicere verum volumus, occidere.

* Al. & adv. * Rom. & Spir. ed. librorum * P. Al. prodiderunt * P. Al. hoc evasuti * P. & R. Al. accepta * P. Al. faceret, impetravit * Al. nec alienus * Al. intelligitur * P. Al. quæri neg. * P. Al. videri paruisse, negasse voluit c. Absit. 28. Dist. 50. * P. Al. nisi vos * P. Al. testentur * Al. proficere, * P. Al. inter præcepta pœnitentiæ * P. Al. petit Al. perit

4. Quanquam Confessorum quoque, quos hic adbuc in carcerem dignitas suæ confessionis inclusit, & ad certamen Euangelicum sua fides in confessione jam gloriosa semel coronavit, literas habeas conspirantes * Al. conducere

cum

Vid. *Epist.* 26.

cum literis nostris, quibus severitatem Euangelicæ disciplinæ protulerunt; & illicitas petitiones ab Ecclesiæ pudore revocarunt. Nisi hoc fecissent, disciplinæ Euangelicæ ruina non facile sarciretur: præsertim cùm nulli magis tam congruens esset tenorem Euangelici vigoris illibatum dignitatemq; servare, quàm qui se excruciandos & excarnificandos pro Euangelio furentibus tradidissent, ne martyrii honorem merito *perderent, *si in occasione martyrii prævaricatores Euangelii esse voluissent: nam qui quod habet, non* *custodit *in eo ex quo illud possidet, dum id, ex quo possidet violat, violat illud quod possidebat. In quo loco maximas tibi atq; uberes gratias referre debemus & reddimus, quod illorum carceris tenebras literis tuis* * *illuminasti; quod ad illos venisti quomodo introire potuisti; quod illorum animos, sua fide & confessione robustos, tuis allocutionibus literisq; recreasti; quod felicitates eorum condignis laudibus prosecutus, accendisti ad multo ardentiorem cœlestis gloriæ cupiditatem; quod pronos impulisti; quod, ut credimus & optamus, victores futuros viribus tui sermonis* *animasti: *ut quanquam hoc totum de fide confitentium & de divina indulgentia venire videatur; tamen in martyrio suo tibi ex aliquo debitores facti esse* * *videantur.*

* P. *Al.* perdidissent,
* P. *Al.* custodit ex quo
* *Al.* amittit illud
Vid. *Epist.* 16. & 25.
* R. *Al.* animasti,
* *Al.* animasti; quanq.
* *Al.* videntur.

5. *Sed ut ad id, unde digressus sermo videbatur esse, rursus revertatur; quales literas in Siciliam quoque miserimus, subjectas habebis. Quanquam nobis* * *differendæ hujus rei necessitas major incumbat, quibus, post excessum nobilissimæ memoriæ viri Fabiani, nondum est Episcopus propter rerum & temporum difficultates constitutus, qui omnia ista moderetur, & eorum, qui lapsi sunt, possit cum auctoritate & consilio habere rationem. Quanquam nobis in tam ingenti negotio placeat, quod & tu ipse tractasti, prius Ecclesiæ pacem sustinendam, deinde sic* * *collatione consiliorum cum Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Confessoribus pariter* * *ac Stantibus laicis facta Lapsorum tractare rationē. Perquàm enim nobis & invidiosum & onerosum videtur, non per multos examinare, quod per multos commissum videatur fuisse, &* * *unum sententiam dicere, cùm tam grande crimen per multos diffusum notetur exisse: quoniam nec firmum decretum potest esse, quod non plurimorum videbitur habuisse consensum. Aspice totum orbem penè vastatum, & ubiq; jacere dejectorum* * *reliquias & ruinas, & iccirco tam grande expeti* * *consilium, quàm latè propagatum videtur esse* * *delictum. Non sit minor medicina, quàm vulnus est: non sint minora remedia, quàm funera: ut quomodo qui ruerunt, ob hoc ruerunt, quod cæca temeritate nimis incauti fuerunt; ita qui hoc disponere nituntur, omni*

* P. *Al.* differentiæ
* Conf. *Ep.* 6. *n.* 6. & *Ep.* 52. *n.* 2.
* P. *Al.* astantibus
* P. *Al.* unam
It. Al. in unum
* P. *Al.* reliquias, & iccirco
* *Rom.* & *Spir.* videtur esse. Non sit m. m.
* *Al.* concilium,
* P. *Al.* malum

*omni consiliorum moderamine utantur, ne * quid non ut oportet factum, tanquam irritum ab omnibus judicetur.* * P. *Al.* quod non oportet

6. *Uno igitur eodemq; consilio, iisdem precibus & fletibus tam nos, qui usq; adhuc videmur temporis istius ruinas subterfugisse, quam illi qui in has temporis videntur clades incidisse, divinam Majestatem deprecantes pacem Ecclesiastico nomine postulemus: mutuis votis nos invicem foveamus, custodiamus, armemus: oremus pro Lapsis, ut erigantur: oremus pro Stantibus, ut non ad ruinas usq; tententur: oremus, ut qui cecidisse referuntur, delicti sui magnitudinem agnoscentes, intelligant non momentaneam neq; praeproperam desiderare medicinam: oremus, ut effectus indulgentiae Lapsorum * subsequatur & poenitentiam, ut intellecto suo crimine velint nobis interim praestare patientiam, nec adhuc fluctuantem * turbent Ecclesiae statum; ne interiorem nobis persecutionem ipsi incendisse videantur, & accedat ad criminum cumulum, quod etiam inquieti fuerunt. Maximè enim illis congruit verecundia, quorum in delictis damnatur mens inverecunda.* * P. *Al.* subs. & poenitentia *Al.* subsequatur poenitentiam, * *Al.* turbare Eccl. stat.

7. *Pulsent sanè fores; sed non utiq; confringant. Adeant ad limen Ecclesiae; sed non utiq; * transiliant. Castrorum coelestium excubent portis; sed armati modestia, qua intelligant se desertores fuisse. Resumant precum suarum tubam; sed qua non bellicum clangant. Arment se quidem modestiae telis, & quem negando mortis metu fidei dimiserant clypeum, resumant; sed ut contra hostem diabolum vel nunc armati, non contra Ecclesiam, quae illorum dolet casus, armatos esse se credant. Multum illis proficiet petitio modesta, postulatio verecunda, humilitas necessaria, patientia non otiosa. Mittant legatos pro suis doloribus lacrymas: advocatione fungantur ex intimo pectore prolati gemitus, dolorem probantes commissi criminis & pudorem. Imo si dedecoris admissi magnitudinem perhorrescunt, si pectoris & conscientiae suae letalem plagam & sinuosi vulneris altos recessus verè medica manu tractant; erubescant & petere; nisi quia majoris est rursum & periculi & pudoris, auxilium pacis non petiisse: sed hoc totum in sacramento; sed in ipsius postulationis lege, temporis facto temperamento; sed postulatione demissa; sed prece subdita: quoniam & qui petitur flecti debet, non incitari, & sicut respici debet divina clementia; sic respici debet & divina censura, & sicut scriptum est:* Donavi tibi omne debitum, quia me rogasti: *sic scriptum est:* Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo & coram Angelis ejus. * *Al.* ut tr. *Matth.* 18, 32. *Matth.* 10, 33.

I 8. *Deus*

8. *Deus enim ut est indulgens; ita est præceptorum suorum exactor, & quidem diligens; & sicut ad * convivium vocat; sic habi-* tum nuptiarum non habentem ligatis manibus & pedibus *extra sanctorum cœtum foras jactat. Paravit cœlum: sed paravit & tartarum. Paravit refrigeria: sed paravit etiam æterna supplicia. Paravit inaccessibilem lucem: sed paravit etiam perpetuæ noctis vastam æternamq; caliginem. Cujus temperamenti moderamen nos hic tenere quærentes, diu & quidem multi, & quidem cum quibusdam Episcopis vicinis nobis & appropinquantibus, & quos ex aliis provinciis longe positis persecutionis istius ardor ejecerat, ante constitutionem Episcopi nihil innovandum putavimus; sed Lapsorum curam mediocriter temperandam esse * credimus: ut interim dum Episcopus dari à Deo nobis sustinetur, in * suspenso eorum * qui moras possunt dilationis sustinere, causa teneatur; eorum autem quorum vitæ suæ * finem urgens exitus dilationem non potest ferre, acta pœnitentia & professa frequenter suorum detestatione factorum; si lacrymis, si gemitibus, si fletibus dolentis ac verè pœnitentis animi signa prodiderint; cùm spes vivendi secundum hominem nulla substiterit; ita demum caute ac sollicite subveniri; Deo ipso sciente quid de talibus faciat, & qualiter judicii sui examinet pondera; nobis tamen anxie curantibus, ut nec pronam nostram improbi homines laudent facilitatem, nec verè pœnitentes accusent nostram quasi duram crudelitatem. Optamus te, beatissime ac gloriosissime Papa, in Domino semper bene * valere, & nostri meminisse.*

* Al. convivia

Matth. 22, 3, 9, 11, 12, 13.

* Al. credidimus

* P. Al. suspendio

* Al. qui foris possunt dilatione sustineri,

* Al. fine

* P. Al. valere.

Reliqua desunt.

EPISTOLA XXXII.

Cypriani ad Clerum suum de missis Romam & acceptis inde literis.

Lib. 3. Epist. 4.

*Cyprianus Presbyteris & * Diaconibus fratribus Salutem.*

QUales literas ad Clerum Romæ agentem fecerim, quidq; illi mihi rescripserint, * quid etiam Moyses * & Maximus Presbyteri & Nicostratus & Rufinus Diaconi, & cæteri cum eis Confessores in custodia constituti, * æque ad literas meas * rescripserint, * ut scire possetis, fratres carissimi, exempla vobis

* P. Al Diaconis Romæ consistentibus

* Vid. Epist 4. 15. 23. & 29.

* Vid. Epist. 30. & 31.

* Al. & Presbyteri

* P. Al. quæ   * Vid. Ep. 16. & 25.   * Vid. Ep. 26.

bis legenda transmisi. Vos curate, quantum potestis, pro diligentia vestra, ut scripta nostra & illorum rescripta fratribus * nostris * innotescant. Sed & si qui de peregrinis, Episcopi Collegæ mei, vel Presbyteri, vel * Diaconi præsentes fuerint, vel supervenerint, hæc omnia de vobis audiant, & si exempla epistolarum transcribere, & * ad suos perferre voluerint, facultatem transcriptionis accipiant. Quamvis & * Saturo Lectori fratri nostro * mandaverim, ut singulis desiderantibus * describendi faciat potestatem, ut in Ecclesiarum statu quoquo modo interim componendo servetur ab omnibus * una fidei consensio. De cæteris verò quæ agenda erunt, sicut & Collegis meis plurimis scripsi, pleniùs * consilio communi tractabimus, quando convenire in unum, permittente Domino, cœperimus. Opto vos, fratres carissimi ac desideratissimi, semper bene valere. Fraternitatem salutate. Valete.

* P. *Al.* vestris
* P. *Al.* innotescatis.
* *Al.* Diacones
* P. *Al.* ad vos
* *Al.* Satyro
* *Al.* mandavi
* *Al.* scribendi
* P. *Al.* una & fida *Rom. & Spir.* una fide conf.
* P. *Al.* consilio tr.

Epistola XXXIII.

Lib. 2. Ep. 5.

Ad Clerum & plebem de * Aurelio Lectore ordinato.

*Cyprianus * Presbyteris * & Diaconibus, * item plebi universæ Salutem.*

IN * ordinationibus * Clericis, fratres carissimi, solemus vos ante consulere, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare: sed expectanda non sunt testimonia humana, cum * præcedunt divina suffragia. Aurelius, frater noster, illustris adolescens, à Domino jam probatus * & à Deo vocatus est, in annis adhuc novellus; sed in virtutis ac fidei laude provectus; minor in ætatis suæ indole; sed major in honore: * Gemino hic agone certavit; bis confessus, & bis confessionis suæ victoria gloriosus; & quando vicit in * cursu factus extorris, & eum denuo certamine fortiore pugnavit, triumphator & victor in prælio passionis; quoties adversarius provocare servos Dei voluit, toties promtissimus ac fortissimus miles & pugnavit & vicit. Parum fuerat sub oculis ante paucorum, quando extorris fiebat, congressum fuisse: meruit & in foro congredi clariore virtute, ut post Magistratus * etiam Proconsulem vinceret, & post exilium tormenta superaret.

* R. *Al.* Aurelio Confessore Lect. ord.
* R. *Al.* Ad Presbyteros & Diaconos & plebem universam Hipponensem.
* *Al.* & Diaconis
* *Rom. & Spir.* & plebi
* P. *Al.* ordinandis
* *Al.* Clericorum
* *Al.* præcedant
* P. *Al.* & Deo carus, est in annis *Al.* & Deo carus est in annis
* *Al.* Geminum hic agonem
* R. *Al.* excursu
* *Al* & Proc.

Nec invenio quid in eo prædicare plus debeam, gloriam vulnerum, an verecundiam morum; quod honore virtutis insignis est, an quod pudoris admiratione laudabilis. Ita & dignitate excelsus est, & humilitate submissus, ut appareat illum divinitus reservatum, qui ad Ecclesiasticam disciplinam cæteris esset exemplo, * quomodo servi Dei in confessione virtutibus vincerent, post confessionem moribus eminerent. Merebatur talis clericæ ordinationis ulteriores gradus & incrementa majora, non de annis suis, sed de meritis æstimandus: sed interim placuit ut ab officio lectionis incipiat: quia & nihil magis congruit voci, quæ Dominum gloriosa prædicatione confessa est, quam celebrandis divinis lectionibus personare; post verba sublimia quæ Christi martyrium prolocuta sunt, Euangelium Christi legere, unde Martyres fiunt; ad pulpitum, post catastam venire; illic fuisse conspicuum gentilium multitudini, hic à fratribus conspici; illic auditum esse cum miraculo circumstantis populi, hic cum gaudio fraternitatis audiri. Hunc igitur, fratres dilectissimi, à me & à Collegis qui præsentes aderant, ordinatum sciatis; quod vos scio & libenter amplecti, & optare tales in Ecclesia nostra quamplurimos ordinari. Et quoniam semper gaudium properat, nec potest moras ferre lætitia, Dominico * legit. Interim nobis hoc die auspicatus est, dum dedicat lectionem. Vos * orationibus frequenter insistite, & preces nostras vestris precibus adjuvate, ut Domini misericordia * favens nobis, citò * plebi suæ & Sacerdotem reddat incolumem, & Martyrem cum Sacerdote Lectorem. * Opto vos, fratres carissimi, in Deo Patre & Christo Jesu semper bene valere.

* Al. ut quomodo in passione virtutibus vicerat, ita p. conf. morem.

* R. Al. legit interim nobis. id est, auspicatus est pacem, dum ded.

* P. Al. vobis Rom. & Spir. nobis hoc die auspicatus est pacem, d. d. l.

* Al. orationi * Al. parcens * Rom. & Spir. plebis * Al. opto vos in D. P.

Lib. 4. Ep. 5.

EPISTOLA XXXIV.

Ad Clerum & plebem de Celerino Lectore ordinato.

*Cyprianus Presbyteris * & Diaconibus & plebi universæ, fratribus, Salutem.*

* Al. & Diaconis

* P. Al. complect.

Agnoscenda & * amplectenda sunt, fratres dilectissimi, beneficia divina, quibus Ecclesiam suam Dominus illustrare temporibus nostris & honestare dignatus est, commeatum

dando

dando * bonis Confessoribus suis & Martyribus gloriosis; ut qui sublimiter Christum confessi essent, Clerum postmodum Christi ministeriis Ecclesiasticis adornarent. Exultate itaq; & gaudete nobiscum lectis literis nostris, quibus ego & Collegæ mei, qui præsentes aderant, referimus ad vos, Celerinum, fratrem nostrum, virtutibus pariter & moribus gloriosum, Clero nostro non humana suffragatione, sed divina dignatione conjunctum. * Qui cùm consentire * dubitaret Ecclesiæ, ipsius admonitu & hortatu in visione per noctem compulsus est, ne negaret. Nobis suadentibus; cui plus licuit, & * coëgit: quia nec fas fuerat nec decebat sine honore Ecclesiastico esse, quem sic Dominus * honoravit cœlestis gloriæ dignitate.

2. Hic ad temporis nostri prælium primus, hic inter Christi milites antesignanus, hic inter persecutionis initia ferventia cum ipso infestationis principe & auctore congressus; dum inexpugnabili firmitate certaminis sui adversarium vincit, vincendi cæteris viam fecit; non brevi compendio vulnerum victor, sed * adhærentibus diu & * permanentibus pœnis longæ colluctationis miraculo triumphator. Per decem & novem dies custodia carceris septus, in nervo ac ferro fuit: sed posito in vinculis corpore, solutus ac liber spiritus mansit. Caro famis ac sitis diuturnitate contabuit: sed animam fide & virtute viventem nutrimentis spiritalibus Deus pavit. Jacuit inter pœnas pœnis suis fortior, inclusus includentibus major, jacens stantibus celsior, * vincientibus firmior vinctus, sublimior judicantibus judicatus, & quamvis ligati nervo pedes essent; calcatus serpens & obtritus & victus est. Lucent in corpore glorioso clara vulnerum signa, eminent & apparent * in nervis hominis, membris longa tabe consumtis, expressa vestigia. Sunt magna, sunt mira, quæ de virtutibus ejus ac laudibus fraternitas audiat. Et si aliquis Thomæ similis extiterit, qui minus auribus credat; nec oculorum fides deest, ut * quis quod audit, & videat. In servo Dei victoriam gloria vulnerum fecit, gloriam cicatricum memoria custodit.

* P. Al. nobis
* Al. dubitaret, Ecclesiæ ipf.
* Rig. hanc periodum sic esse legendam: Qui cùm consentire dubitaret, Ecclesiæ ipsius admonitu & hortatu, in visione, per noctem compulsus est, ne negaret nobis suadentibus. Cui plus licuit, hæc coegit, quia nec fas f. n. d.
* Al. cogentibus
* Al. honoraverit
* Al. hærentibus
* R. Al. admanentibus
* P. Al. vincentibus firmior victus
* Al. in membris l. t. conf.
* P. Al. quisquis

3. Nec rudis iste aut novus est in Celerino carissimo nostro titulus gloriarum: per vestigia cognationis suæ graditur, parentibus ac propinquis suis honore consimili divinæ dignationis æquatur. Avia ejus Celerina jam pridem Martyrio co-

ronata est. item patruus ejus & avunculus * Laurentinus & * Ignatius, in castris & ipsi quondam secularibus militantes; sed veri & spiritales Dei milites, dum diabolum Christi * confessione prosternunt, palmas à Domino & coronas illustri passione meruerunt. Sacrificia pro eis semper, ut meministis, offerimus, quoties Martyrum passiones & dies anniversaria commemoratione celebramus. Nec degener ergo esse nec minor poterat, quem sic domesticis exemplis virtutis ac fidei provocabat familiæ dignitas & generosa nobilitas. Quod si in familia seculari prædicationis & laudis est esse Patricium; quanto majoris laudis & honoris est fieri in cœlesti prædicatione generosum? Non invenio, quem beatiorem magis dicam, utrumne illos de posteritate tam clara, an hunc de origine gloriosa. ita æqualiter apud eos recurrit & commeat divina dignatio, ut & illorum coronam dignitas sobolis illustret, & hujus gloriam sublimitas generis illuminet.

* P. *Al.* Laurentius
* P. *Al.* Egnatius
* *Al.* professione

4. * Hinc ad nos, fratres dilectissimi, cum tanta Domini dignatione venientem, testimonio & miraculo ejus ipsius, qui se persecutus fuerat, illustrem, quid aliud quàm super pulpitum, id est, super tribunal Ecclesiæ oportebat imponi, ut loci altioris celsitate subnixus, & plebi universæ pro honoris sui claritate conspicuus, legat præcepta * & Euangelium Domini, quæ fortiter ac fideliter sequitur; vox Dominum confessa, in his quotidie, quæ Dominus locutus est, audiatur? Viderit, an sit ulterior gradus ad quem * profici in Ecclesia possit. Nihil est in quo magis Confessor fratribus prosit, quàm ut dum Euangelica lectio de ore ejus auditur, Lectoris fidem, quisquis audierit imitetur. Jungendus in * lectione Aurelio fuerat, cum quo & divini honoris societate conjunctus est, cum quo omnibus virtutis & laudis insignibus copulatus est: pares ambo, & uterq; consimiles, in quantum gloria sublimes, in tantum verecundia humiles; quantum divina dignatione promoti, tantum sua quiete & tranquillitate submissi, & virtutum pariter & morum * singulis exempla præbentes, & congressioni & paci congruentes, illic robore, hic pudore laudabiles. In talibus servis lætatur Dominus: in ejusmodi Confessoribus gloriatur, quorum secta & conversatio sic proficit ad præconium gloriæ, ut magisterium cæteris præbeat disciplinæ. Ad hoc eos

* *Al.* Hunc
G. *Al.* Hunc ad vos, fratres dilectissimi, cum tanta Domini dignatione venientem, t. & m. ejus, quem semper secutus fuerat, ill.
* P. *Al.* Euangelii Domini,
* *Al.* proficisci
* P. *Al.* oratione
* *Al.* singularia

eos Christus * esse hic in Ecclesia diu voluit, ad hoc de media * morte subtractos, quadam dixerim resurrectione circa eos facta, incolumes reservavit; ut dum nihil in honore sublimius, nihil in humilitate submissius à fratribus cernitur, hos eosdem fraternitas sectata comitetur. * Hos tamen Lectores interim constitutos sciatis, quia oportebat *lucernam super candelabrum* poni, unde *omnibus luceat*, & *gloriosos vultus* in loco altiore constitui, ubi ab omni * populo circumstante conspecti incitamentum gloriæ videntibus præbeant. Cæterum Presbyterii honorem designasse nos illis jam sciatis, ut & sportulis * iisdem cum Presbyteris honorentur, & divisiones * mensurnas æquatis quantitatibus partiantur, sessuri nobiscum provectis & corroboratis annis suis; quamvis in nullo minor possit videri ætatis indole, qui consummavit ætatem gloriæ dignitate. * Opto vos, fratres carissimi & desideratissimi, semper bene valere.

* *Al.* esse in Eccl.
* P. *Al.* nocte
* *Al.* Hos autem Lect.

Matth. 5, 15. *Ecclesiastic.* 26, 22.

* *Al.* fraternitate
* *Al.* iidem
* P. *Al.* mensuræ *Al.* menstruas
* *Hæc alibi desunt.*

Lib. 4. *Epist.* 10.

Epistola XXXV.

Ad eosdem de Numidico Presbytero.

Cyprianus Presbyteris & Diaconibus & plebi universæ, carissimis ac desideratissimis fratribus, Salutem.

NUnciandum * vobis fuit, fratres carissimi, quod pertineat & ad communem lætitiam & ad Ecclesiæ nostræ maximam gloriam. Nam admonitos * nos & instructos sciatis dignatione divina, ut Numidicus Presbyter ascribatur * Presbyterorum Carthaginiensium numero, & nobiscum sedeat in Clero, luce * clarissima confessionis illustris, & virtutis ac fidei honore sublimis; qui hortatu suo * copiosum Martyrum numerum lapidibus & flammis necatum * ante se misit, quiq; uxorem adhærentem lateri suo concrematam simul cum cæteris (vel conservatam magis dixerim) lætus aspexit. Ipse semiustulatus & lapidibus obrutus, & pro mortuo * derelictus, dum postmodum filia sollicito pietatis obsequio cadaver patris * inquireret, semianimis inventus, & extractus, & refocillatus, à comitibus, quos ipse præmiserat, remansit invitus. Sed remanendi, ut videmus, hæc fuit causa, ut eum Clero nostro Domi-

* P. *Al.* vobis, fr. - - - gloriam existimavi. Nam
* *Al.* vos
* P. *Al.* Presbyterii Carthaginiensis G. *Al.* ad Presbyterium Carthaginiensis: *nempe* Ecclesiæ.
* *Al.* clarissimæ
* P. *Al.* gloriosum Mart.
* *R. Al.* præmisit
* Rig. *Al.* propemodum relictus. Denique cum postm.
* *Al.* inquirit,

Dominus adjungeret & * desolatam per lapsum quorundam Presbyterii nostri copiam gloriosis Sacerdotibus adornaret. Et promovebitur quidem, * cùm Deus permiserit, ad ampliorem locum religionis suæ, * quando in præsentiam protegente Domino venerimus. Interim quod ostenditur fiat, ut cùm gratiarum actione suscipiamus hoc Dei munus, sperantes de misericordia Domini * ejusmodi ornamenta * complura, ut redintegrato Ecclesiæ suæ robore, tam mites & humiles * faciat in confessus nostri honore florere. * Opto vos, * fratres carissimi ac desideratissimi, semper bene valere.

* *Hæc alibi desunt.* * P. *Al.* fratres carissimi, in Domino permanere.

* P. Al. desolatam quorund. Presbyterorum nostrorum cop.
* Al. dum tempus permis.
* Al. eum in præsentia pr. D.
* *Rom. & Spir.* ejusm. complura
* P. Al. compleri
* *Al.* faciat c. n. h. fl.

Lib. 3. Epist. 24.

Epistola XXXVI.

Ad Clerum de cura pauperum & peregrinorum.

*Cyprianus Presbyteris & * Diaconibus, fratribus carissimis, Salutem.*

Saluto vos, fratres carissimi, per Dei gratiam incolumis, optans cito ad vos venire, ut desiderio tam meo quàm * vestro & omnium fratrum satisfiat. Oportet nos tamen paci communi consulere, & interdum, quamvis cum tædio animi nostri, deesse vobis, ne præsentia nostri invidiam & violentiam gentilium provocet, & simus auctores rumpendæ pacis, qui magis quieti omnium consulere debemus. * Quando ergo vos scripseritis rebus compositis me venire debere, aut si ante dignatus fuerit Dominus ostendere, tunc ad vos veniam. Vbi enim mihi aut melius possit * esse, aut lætius, quam illic, * ubi me Deus & credere voluit & crescere? Viduarum & infirmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis: sed & peregrinis, si qui indigentes fuerint, sumtus suggeratis de quantitate mea propria, quam apud Rogatianum Compresbyterum nostrum dimisi: quæ quantitas ne forte jam universa erogata sit, misi eidem per Naticum Acoluthum aliam portionem, ut largius & promtius circa laborantes fiat operatio.

Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

* *Al.* Diaconis Conf. *Epist. seq.* 37.
* *Al.* vestro omn.
* *Al.* Cum ergo
* *Al.* esse? Infirm. & omn. p.
* P. *Al.* ubi me Dominus esse decrevit?

EPI-

EPISTOLA XXXVII.

Ad Clerum, ut Confessoribus in carcere constitutis omnis humanitas præbeatur. Lib. 3. Epist. 6.

*Cyprianus Presbyteris & * Diaconibus, fratribus, Salutem.* * Al. Diaconis

QUanquam sciam vos, fratres carissimi, literis meis frequenter admonitos esse, ut gloriosa voce * Dominum confessis & in carcere constitutis omnis diligentia præbeatur; tamen identidem vobis incumbo, ne quid ad curam desit iis, quibus ad gloriam nihil deest. Atq; utinam loci & gradus mei conditio permitteret, ut ipse nunc præsens esse possem! Promtus & libens sollenni ministerio cuncta circa fortissimos fratres nostros dilectionis obsequia complerem: sed officium meum vestra diligentia * repræsentet, * faciat omnia quæ fieri oportet circa eos, quos in talibus meritis fidei ac virtutis * illustravit divina dignatio. Corporibus etiam omnium, qui etsi torti * non sunt in carcere, tamen glorioso exitu mortis excedunt, impertiatur & vigilantia & cura propensior. neq; enim virtus eorum aut honor minor est, quo minus ipsi quoq; inter beatos Martyres aggregentur. Quod in illis est; toleraverunt quicquid tolerare parati & promti fuerunt. Qui se tormentis & morti sub oculis Dei obtulit, passus est quicquid pati voluit. Non enim ipse tormentis sed tormenta ipsi defuerunt. * *Qui in me confessus fuerit coram hominibus, & ego * in illo confitebor coram Patre * meo*, dicit Dominus: Confessi sunt. * *Qui toleraverit usq; ad finem, hic salvus erit*, dicit Dominus: Toleraverunt, & ad finem usq; incorrupta & immaculata virtutum suarum merita pertulerunt. Et iterum scriptum est: *Esto fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Usq; ad mortem fideles & stabiles & inexpugnabiles * perseveraverunt. Cum voluntati & confessioni nostræ in carcere & vinculis * accedit & moriendi terminus, consummata Martyris gloria est.

Vid. Epist. 5. 6. & 36. * Al. Domino conf. * P. Al. præsentet. * Al. & fac. * Al. suæ illustr. * Al. non sunt, in carc. tam. * Sicut scriptum est: Qui i. m. Matth. 10, 32. * Al. confitebor in eum c. P. * Al. meo, qui in cœlis est: Conf sunt. Matth. 10, 22. * Al. Dicit Dominus: Qui tol. u. a. f. h. s. erit; Toler. Al. ut dicit Dom. Qui toler. usq; in fin. Apoc. 2, 10.

2. Deniq; & dies eorum quibus excedunt annotate, ut commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus. quanquam Tertullus fidelissimus & devotissimus

K

* Al. pervenerunt. * P. accidit. It. Al. accedit mor. t.

* P. Al. inter cætera sollicitudinem & curam suam cum fr. in o. o.

* Al. prosperante

* Vid. Epist. 5. & 6.

* Al. à nobis dil.

* Al. dum Dom.

* Hanc particulam pauci codices habent.

mus frater noster * pro cætera sollicitudine & cura sua, quam fratribus in omni obsequio operationis impertit, (qui nec illic circa curam corporum deest,) scripserit & scribat ac significet mihi dies, quibus in carcere beati fratres nostri ad immortalitatem gloriosæ mortis exitu transeunt, & celebrentur hic à nobis oblationes & sacrificia ob commemorationes eorum, quæ citò vobiscum Domino * protegente celebrabimus. Pauperibus quoq;, ut sæpe jam scripsi, * cura ac diligentia vestra non desit; iis tamen, qui in fide stantes & nobiscum fortiter militantes, Christi castra non reliquerunt; quibus quidem nunc major * à nobis & dilectio & cura præstanda est, quod nec paupertate adacti, nec persecutionis tempestate prostrati, * cum Domino fideliter serviunt, cæteris quoq; pauperibus exemplum fidei præbuerunt. Opto vos, fratres carissimi ac desideratissimi, semper bene valere, & nostri meminisse. Fraternitatem meo nomine salutate. * Valete.

EPISTOLA XXXVIII.

Lib. 5. Epist. 7.

Ad Caldonium, Herculanum & cæteros de abstinendo Felicissimo.

Cyprianus Caldonio & Herculano Collegis; item Rogatiano & Numidico Compresbyteris, S.

* P. Al. & illibatum gr.

* P. Al. parentibus sep.

VEhementer contristatus sum, fratres carissimi, acceptis literis vestris, ut cum mihi propositum semper & votum sit universam fraternitatem nostram incolumem continere, & * illibatum gregem, secundum quod caritas exigit, reservare; nunc nuncietis Felicissimum multa improbe & insidiose esse molitum; ut præter fraudes veteres, & rapinas, de quibus jam pridem multa cognoveram, nunc quoq; cum Episcopo portionem plebis dividere, id est, à pastore oves & filios à * parente separare, & Christi membra dissipare tentaverit: cumq; ego vos pro me vicarios miserim, ut expungeretis necessitates fratrum nostrorum sumtibus, si qui etiam vellent suas artes exercere, additamento quantum satis esset, desideria eorum juvaretis; simul etiam & ætates eorum & conditiones & merita discerneretis; ut jam nunc ego, cui cura in-

incumbit, omnes * optime nossem, & dignos quoq; & humiles & mites ad Ecclesiasticæ administrationis officia * promoverem; ille intercesserit ne quis posset expungi, neve ea, quæ desideraveram, possent diligenti examinatione discerni; comminatus sit etiam fratribus nostris qui primi expungi * accesserant, potentatu improbo & terrore violento, quod secum in * monte non communicarent qui nobis obtemperare voluissent.

* P. *Al.* opto me nosse
* P. *Al.* promovere
* R. *Al.* accersebantur
* R. *Al.* morte

2. Cumq; post hæc omnia, nec loci mei honore motus, nec vestra auctoritate & præsentia fractus, instinctu suo quietem fratrum turbans, proripuerit se cum plurimis, ducem se factionis & seditionis principem temerario furore contestans; (in quo quidem gratulor plurimos fratres ab * hac audacia recessisse, & vobis acquiescere maluisse, ut cum * Ecclesia matre remanerent, & stipendia ejus Episcopo dispensante * perciperent; quod quidem & cæteros pro certo scio cum pace facturos, & citò ab errore temerario recessuros;) interim cum Felicissimus comminatus sit, non communicaturos in monte secum, qui nobis obtemperassent, id est, qui nobis communicarent; accipiat sententiam quam prior dixit, ut abstentum se à nobis sciat; quando ad fraudes ejus & rapinas, quas dilucida veritate cognovimus, adulterii etiam crimen accedit: quod fratres nostri graves viri deprehendisse se nunciaverunt, & probaturos se asseverarunt. Quæ omnia tunc cognoscemus, quando in unum cum Collegis pluribus permittente Deo convenerimus. Sed & Augendus, qui nec Episcopum nec Ecclesiam cogitans, pariter secum illius conspiratione sociavit, si ultra cum eo perseveraverit, sententiam ferat, quam ille in se factiosus & temerarius provocavit. Sed & quisquis se inspirationi & factioni ejus adjunxerit, sciat se in Ecclesia nobiscum non esse communicaturum, qui sponte maluit ab Ecclesia separari. Has literas meas fratribus nostris legite, & Carthaginem ad Clerum quoq; transmittite, additis nominibus eorum, quicunq; se Felicissimo junxerunt. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

* P. *Al.* habentes audaciam
* P. *Al.* Ecclesia reman.
* P. *Al.* retraherent

Vid. *Ep. statim seq.*

EPISTOLA XXXIX.

Lib. 5. Epist. 16. Vid. Ep. 38. n. 2.

Caldonii, Herculani & cæterorum ad Clerum Carthaginiensem, de abstento Felicissimo cum suis.

** Caldonius cum Herculano & Victore Collegis, item * Rogatiano cum Numidico, Presbyteris, S.*

* P. Al. Caldonius, Herculanus & Victor Collegis

* P. Al. Novatiano

* P. Al. de extorrentibus

* P. forsè, nostra

* P. Al. debuisti.

*ABstinuimus communicatione Felicissimum, & Augendum, item Repostum * de extorribus, & Irenem Rutilorum, & Paulam sarcinatricem: quod ex annotatione * mea scire * debuistis. Item abstinuimus Sophronium, & ipsum * de extorribus Soliassum * Budinarium.*

* R, fortè; de extorribus: Soliassum & Budinarium. * Salmasius in Hist. Aug. p. 408. B. legit butinarium.

EPISTOLA XL.

Lib. 1. Epist. 8.

Cypriani ad plebem de quinq; Presbyteris schismaticis factionis Felicissimi.

Cyprianus plebi universæ Salutem.

* P. Al. Virtius It. Al. Brictius Al. Briccius

* Al. administrationis

* P. Al. ministeriis

Vid. Ep. 55. n. 11.

* Al. perfecit

* Al. nobis hæc nec volentibus nec opt.

* Al. rependerunt, Al. penderunt,

QUanquam, fratres carissimi, * Britius fidelissimus atq; integerrimus Presbyter, item Rogatianus, & Numidicus, Presbyteri, Confessores, & gloria divinæ dignationis illustres; sed & Diaconi boni viri & Ecclesiasticæ * administrationi per omnia obsequia devoti, cum cæteris * ministris plenam vobis præsentiæ suæ diligentiam præbeant, & exhortationibus assiduis singulos corroborare; sed & Lapsorum mentes consiliis salubribus regere & reformare non desinant; tamen ego quantum possum admoneo, & quo modo possum visito vos literis meis. Literis, inquam, fratres carissimi. Hoc enim quorundam Presbyterorum malignitas & perfidia * perficit, ne ad vos ante diem Paschæ venire licuisset: dum conjurationis suæ memores, & antiqua illa contra Episcopatum meum, imo contra suffragium vestrum & Dei judicium, venena retinentes, instaurant veterem contra nos impugnationem suam, & sacrilegas machinationes insidiis solitis denuo revocant. Et quidem de Dei providentia * nobis hoc optantibus, imo & ignoscentibus & tacentibus, pœnas quas meruerant * pependerunt,

runt, ut à nobis non ejecti ultro se ejicerent, ipsi in se pro conscientia sua sententiam darent, secundum vestra divina suffragia conjurati & scelerati de Ecclesia sponte se pellerent.

2. Nunc * apparuit, Felicissimi * factio unde venisset, quibus radicibus & * quibus viribus staret. Hi fomenta olim quibusdam Confessoribus & hortamenta tribuebant, ne concordarent cum Episcopo suo, nec Ecclesiasticam disciplinam cum fide & quiete juxta præcepta Dominica continerent, ne confessionis suæ gloriam incorrupta & immaculata conversatione servarent. Ac ne parum fuisset corrupisse quorundam Confessorum mentes, * & contra sacerdotium Dei portionem ruptæ fraternitatis armare voluisse; nunc se ad Lapsorum perniciem venenata sua deceptione verterunt, ut ægros & * saucios, & ad capienda * fortiora consilia per calamitatem ruinæ suæ minus idoneos & minus solidos, à medela vulneris sui avocent, & intermissis precibus & orationibus, quibus Dominus longa & continua satisfactione placandus est, ad exitiosam temeritatem mendacio captiosæ pacis invitent.

3. Sed oro vos, fratres, vigilate contra insidias diaboli, & pro vestra salute solliciti contra mortiferam fallaciam diligentius excubate. Persecutio est * hæc alia & alia tentatio, & quinq; isti Presbyteri nihil aliud sunt quàm quinq; primores illi, qui edicto nuper Magistratibus fuerant copulati, ut fidem nostram * subruerent, ut gracilia fratrum corda ad letales laqueos prævaricatione veritatis averterent. Eadem nunc ratio, eadem rursus eversio, per quinq; Presbyteros Felicissimo copulatos, ad ruinam salutis inducitur, ut non rogetur * Deus, nec qui negavit Christum, eundem Christum quem negaverat, deprecetur; post culpam criminis tollatur & pœnitentia, nec per Episcopos & Sacerdotes Domino satisfiat; sed relictis Domini Sacerdotibus contra Euangelicam disciplinam nova traditio sacrilegæ institutionis exurgat; cumq; semel placuerit tam nobis quàm Confessoribus & Clericis Urbicis, item universis Episcopis, vel in nostra Provincia, vel trans mare constitutis, ut nihil innovetur circa Lapsorum causam; nisi omnes in unum * convenerimus, & collatis consiliis cum disciplina pariter & misericordia temperatam sententiam * fixerimus; contra hoc consilium nostrum rebelletur, & omnis sacerdo-

* P. *Al.* apparet
* R. *Al.* provectio
* *Al.* quibus viribus hi fom. olim.
* P. *Al.* & Sacerdotum Dei p. r. frat.
* *Al.* faucios, ad c. f.
* P. *Al.* fortia
* P. *Al.* Hic alia atq; alia t.
* *Al.* obruerent
* R. *Al.* fragilia f. c.
* *Al.* Dominus
* *Al.* conveniremus
* *Al.* figeremus

talis auctoritas & potestas factiosis conspirationibus destruatur. Quas nunc pœnas patior, fratres carissimi, quod ipse ad vos impræsentiarum venire non possum, ipse singulos aggredi, ipse vos secundum Domini * & Euangelii ejus magisterium cohortari!

* R. Al. & Euang. magist.

4. Non suffecerat exilium jam * biennii, & à vultibus atq; ab oculis vestris lugubris separatio, dolor jugis & gemitus, qui me solum sine vobis continua lamentatione discruciat, lacrymæ diebus ac noctibus profluentes, quod Sacerdoti, quem tanto amore & ardore fecistis, necdum vos salutare, & necdum complexibus vestris inhærere contingat! Accessit * hic tabescenti animo nostro dolor major, quod in tanta sollicitudine ac necessitate excurrere ad vos ipse non possum, dum per minas & per insidias perfidorum cavemus, ne advenientibus nobis tumultus illic major oriatur; & cum paci & tranquillitati Episcopus providere in omnibus debeat, ipse materiam seditioni dedisse & persecutionem denuo exacerbasse videatur. Hinc tamen, fratres dilectissimi, hinc admoneo pariter & consulo, ne perniciosis vocibus temere credatis, ne fallacibus verbis consensum * facile commodetis, ne pro luce tenebras, pro die noctem, pro cibo famem, pro potu sitim, venenum pro remedio, mortem pro salute sumatis. Nec ætas vos eorum nec auctoritas fallat, qui ad duorum Presbyterorum veterem nequitiam respondentes, sicut illi Susannam pudicam corrumpere & violare conati sunt; sic & hi adulterinis doctrinis Ecclesiæ pudicitiam corrumpere & veritatem Euangelicam violare conantur. Clamat & dicit Dominus: *Nolite audire sermones pseudoprophetarum: quoniam visiones cordis eorum frustrantur eos. Loquuntur: sed non ab ore Domini. Dicunt eis qui abjiciunt verbum Domini: Pax erit vobis.* Pacem nunc offerunt, qui ipsi non habent pacem. In * Ecclesiam Lapsos reducere & revocare promittunt, qui de Ecclesia recesserunt. Deus unus est, & Christus unus, & una Ecclesia, & cathedra una super * Petrum Domini voce fundata. Aliud altare constitui aut sacerdotium novum fieri, præter unum altare & unum sacerdotium, non potest. Quisquis alibi collegerit, spargit. Adulterum est, impium est, sacrilegum est, quodcunq; humano furore instituitur, ut dispositio divina violetur.

* P. Al. bienaio

* P. Al. hinc

* Al. fallaciæ comm.

Dan. 13, 20.

Jerem. 23, 16, 17.

* Al. Ecclesia

* P. Al. petrâm

Vid. Matth. 16, 18.

5. Procul ab hujusmodi hominum contagione discedite, & *sermones eorum velut cancer* & pestem fugiendo vitate, præmonente Domino & dicente: *Cæci sunt * duces cæcorum: cæcus autem cæcum ducens, simul in foveam cadent.* Intercedunt precibus vestris, quas nobiscum diebus ac noctibus Deo funditis, ut eum justa satisfactione placetis; intercedunt lacrymis vestris, quibus commissi delicti crimen abluitis; intercedunt paci, quam verè & fideliter de Domini misericordia postulatis, nec sciunt scriptum esse: *Et Propheta ille aut somnium somnians, ille qui locutus est, ut errare te faceret à Domino Deo tuo, interficietur.* Nemo vos, fratres, errare à Domini * viis faciat: Nemo vos Christianos ab Euangelio Christi rapiat: Nemo filios Ecclesiæ de Ecclesia tollat. Pereant sibi soli qui perire voluerunt. Extra Ecclesiam soli remaneant, qui de Ecclesia recesserunt. Soli cum Episcopis non sint, qui contra Episcopos rebellarunt. Conjurationis suæ pœnas soli subeant, qui * olim secundum * vestra suffragia, nunc secundum Dei judicia, sententiam conjurationis & malignitatis suæ subire meruerunt. Monet nos Dominus in Euangelio suo dicens: *Rejicitis mandatum Dei, ut traditionem vestram statuatis.* Qui mandatum Dei rejiciunt, & traditionem suam statuere conantur, fortiter à vobis & firmiter respuantur. Sufficiat Lapsis ruina * una: nemo volentes surgere sua circumventione præcipitet: nemo jacentes, pro quibus nos rogamus ut Dei manu & brachio subleventur, prosternat gravius & deprimat: nemo semianimes & ut salutem suam pristinam recipiant deprecantes ab omni spe salutis avertat: nemo nutantibus lapsus sui caligine omne itineris salutaris lumen extinguat.

6. Instruit Apostolus, dicens: *Si quis aliter docet & non acquiescit sanis verbis Domini nostri Jesu Christi & doctrinæ ejus, stupore * elatus est: discedendum ab hujusmodi.* Et iterum dicit ipse: *Nemo vos decipiat inanibus verbis. propterea enim venit ira Dei super filios contumaciæ: Nolite ergo esse participes eorum.* * Non est, quod decepti *inanibus verbis*, pravitatis eorum incipiatis esse *participes*. *Discedite* à talibus, quæso vos, & acquiescite consiliis nostris, qui pro vobis quotidie continuas Domino preces fundimus, qui vos ad Ecclesiam * revocari per Domini clementiam cupimus, qui de Deo pacem plenissimam prius matri,

2. ad Tim. 2, 17.
Matth. 15, 14.
* Al. & duces c.
Deut. 13, 5.
* Al. via fac.
* Al. olim secundum Dei jud.
* Rig. Al. nostra suffr.
Marc. 7, 17.
* Al. sua;
1. ad Tim. 6, 3, 4, 5.
* Al. elatus est, discedat ab h.
Ad Eph. 5, 6, 7.
* R. Al. Non sit, quod decipiat vos inanibus verbis; non pravitatis eorum incipiatis esse participes.
* Al. revocare

tri, tum & filiis ejus, oramus. Cum precibus atq; orationibus nostris vestras quoq; orationes & preces jungite, cum fletibus nostris vestras lacrymas copulate. Vitate lupos, qui oves à pastore secernunt: vitate linguam diaboli venenatam, qui ab initio mundi fallax semper & mendax mentitur, ut fallat; blanditur, ut noceat; bona promittit, ut malum tribuat; vitam pollicetur, ut perimat. Lucent nunc quoq; verba ejus, & venena manifesta sunt: pacem pollicetur, ne perveniri possit ad pacem: salutem promittit, ne, * qui deliquit, veniat ad salutem; Ecclesiam spondet; quando id agat, ut qui illi credit, in totum ab Ecclesia pereat.

* P. *Al.* cui promisit, v. a. l. *Al.* cui promittit, v. a. l.

7. * Nunc est, fratres dilectissimi, * ut & qui statis, fortiter perseveretis, & stabilitatem vestram gloriosam, quam in persecutione tenuistis, perpetua firmitate servetis, * & si qui circumveniente adversario lapsi estis, in secunda hac tentatione spei & paci vestræ fideliter consulatis; & ut vobis Dominus ignoscat, à Sacerdotibus Domini non recedatis; cum scriptum sit: *Et homo, quicunq, * fecerit in superbia, ut non exaudiat Sacerdotem, aut Judicem, quicunq, fuerit in diebus illis, morietur homo ille.* Persecutionis istius novissima hæc * est & extrema tentatio, quæ & ipsa citò Domino protegente transibit, ut repræsenter vobis post Paschæ diem cum Collegis meis; quibus præsentibus, secundum arbitrium quoq; vestrum & omnium * nostrum commune consilium, sicut semel placuit, ea quæ agenda sunt, disponere pariter & limare poterimus. Si quis autem pœnitentiam agere & Deo satisfacere detrectans, ad * Felicissimi & satellitum ejus partes concesserit, & se hæreticæ factioni conjunxerit; sciat se postea ad Ecclesiam redire, & cum Episcopis & plebe Christi communicare non posse. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere, & circa Domini misericordiam exorandam continuis nobiscum precibus insistere.

* P. *Al.* Nunc curandum est,
* *Al.* ut qui statis,
* P. *Al.* Etsi qui It. *Al.* Et qui Et *Al.* Etsi aliqui

Deut. 17, 12.
* *Al.* fuerit *Al.* fecerit in superbiam,
* P. *Al.* est tent.

* *Al.* vestrum

* *Al.* infelicissimi

EPI-

EPISTOLÆ SCRIPTÆ SVB PONTIFICATV CORNELII ET LVCII.

EPISTOLA XLI.

Cypriani ad Cornelium, qvod ordinationem Novatiani non receperit. *Lib. 2. Ep. 11.*

Cyprianus Cornelio fratri Salutem.

VEnerunt ad nos, frater cariſſime, miſſi à Novatiano Maximus Preſbyter & Augendus Diaconus & * Machæus quidam, & Longinus. Sed enim cum ex literis quas ſecum ferebant, & ex eorum ſermone atq; aſſeveratione, Novatianum Epiſcopum factum compeiſſemus, * illicitæ & contra Eccleſiam Catholicam factæ ordinationis pravitate commoti, à communicatione eos noſtra ſtatim cohibendos eſſe cenſuimus, refutatis interim ac retuſis, quæ obſtinate ac pertinaciter aſſerere tentabant. * Nam & ego & Collegæ * plurimi, qui ad me convenerant, expectavimus adventum Collegarum noſtrorum * Caldonii & Fortunati (quos ad te nuper & Coëpiſcopos noſtros, qui ordinationi tuæ affuerant, legatos miſeramus, ut eis adventantibus & rei geſtæ veritatem reportantibus, majore auctoritate & * elucidata per eos probatione, partis adverſæ improbitas frangeretur. Supervenerunt verò Pompejus & Stephanus Collegæ noſtri; qui & ipſi quoq; ad inſtruendos iſtic nos manifeſta ſecundum gravitatem ac fidem ſuam indicia ac teſtimonia protulerunt, ut nec neceſſe fuerit audiri ultra eos, qui à Novatiano venerant miſſi.

2. Qui * cum in ſtatione invidioſis quoq; conviciis & clamoribus turbulentis proruerent, & flagitarent, ut crimina quæ ſe afferre ac probare dicebant, publice à nobis & à plebe cognoſcerentur; gravitati noſtræ negavimus convenire, ut Collegæ noſtri jam delecti & ordinati, & laudabili multorum ſententia comprobati, ventilari ultra famam ore maledico & æmulantium voce pateremur, & * quia quibus refutati & compreſſi ſunt, & illicitis conatibus hæreſim feciſſe nudati ſunt, in epiſtolam congerere longum fuit; ex Primitivo Compreſbytero noſtro

* P. Al. Mechæus Al. Mecheus Al. Matheus
* Al. illicite
* P. Al. Et ego & Coll. Al. Nam ego & Coll.
* Al. mei plur.
* Al. Calydonii Al. Calidonii
* Rom. & Spir. elucida
* P. Al. cum ſtat.
Vid. Ep. 52.
* P. Al. qui à qu.

nostro plenissime singula, quando ad vos venerit, audietis. * Ac ne eorum furens audacia unquam desisteret; hic quoq; in schismatis partes Christi membra distrahere & Catholicæ Ecclesiæ corpus unum scindere ac laniare nituntur; ut ostiatim per multorum domos, vel oppidatim per quasdam civitates discurrentes, obstinationis suæ & erroris scissi sibi quærant comites. Quibus semel responsum dedimus nec mandare desistimus, ut perniciosa dissensione & concertatione deposita impietatem esse sciant, matrem deserere, & agnoscant atq; intelligant, Episcopo semel facto & Collegarum ac plebis testimonio * & judicio comprobato, alium constitui nullo modo posse; * proinde si pacifice sibi ac fideliter consuluisse, * si se assertores Euangelii Christi esse confitentur, prius ad Ecclesiam revertantur. * Opto te, frater carissime, semper bene valere.

* Al. At ne
* R. Al. in Dei jud.
* Al. proinde pacifice sibi de fide consuluisse, ut si se asf. Euang. & Christi esse confiterentur,
* R. Al. & se asf. * Al. Opto te, fr. c. b. v.

EPISTOLA XLII.

Lib. 1. Ep. 10. Cypriani ad Cornelium de ordinatione ejus à se comprobata & de Felicissimo.

Cyprianus Cornelio fratri Salutem.

QUod servis Dei & maxime Sacerdotibus justis & pacificis congruebat, frater carissime; miseramus nuper Collegas nostros *Caldonium & Fortunatum, ut non tantum persuasione literarum nostrarum, sed præsentia sua & consilio omnium vestrum eniterentur, quantum possent, & elaborarent, ut ad Catholicæ Ecclesiæ unitatem scissi corporis membra componerent, & Christianæ caritatis * vinculum copularent. Sed quoniam diversæ partis obstinata & inflexibilis pertinacia non tantum radicis & matris sinum atq; complexum recusavit; sed etiam gliscente & in pejus recrudescente discordia Episcopum sibi constituit, & contra sacramentum semel traditum divinæ * dispositionis & Catholicæ unitatis, adulterum & contrarium caput extra Ecclesiam fecit; acceptis literis tam tuis, quàm Collegarum nostrorum, item adventantibus bonis viris & nobis carissimis Collegis nostris, Pompeio & Stephano, à quibus hæc omnia * cum * lætitia communi asseverata sunt firmiter &

* Al. Calydonium
* Al. vinculo copul.
* R. Al. dispensationis
* Al. nobis cũ læt.
* R. Al. tristitia

pro-

probata, secundum quod divinæ traditionis & ecclesiasticæ institutionis sanctitas pariter ac veritas exigebat, literas nostras ad te direximus.

2. Sed & per provinciam nostram hæc eadem Collegis singulis in notitiam perferentes, ab his quoq; fratres nostros cum literis dirigendos esse mandavimus. Quanquam mens nostra & propositum jam tunc fratribus & plebi istic universæ *manifestatum fuisset, quando literis nuper ab utraq; parte susceptis tuas literas legimus, & Episcopatus tui ordinationem singulorum auribus intimavimus. Honoris etiam communis memores, & *gravitatis sacerdotalis ac sanctitatis respectum tenentes, ea, quæ *ex diverso *in librum ad nos transmissum congesta fuerant *acerbationibus criminosis, respuimus, considerantes pariter & ponderantes, quod in tanto fratrum *religiosoq; conventu, considentibus Dei Sacerdotibus & altari posito, nec legi debeat, nec audiri. Neq; enim facile promenda sunt & incaute ac temere publicanda; *quæ discordioso *stylo scripta audientibus scandalum moveant, & fratres longe positos ac trans mare constitutos incerta opinione confundant. Viderint qui vel furori suo vel libidini servientes, & divinæ legis ac sanctitatis immemores, jactitare interim gestiunt quæ probare non possunt, & cum innocentiam destruere atq; expugnare non valeant, satis habent fama *mendaci & *falso rumore maculas inspergere.

3. Certe quod Præpositis & Sacerdotibus congruit; danda opera est, ut talia, cum à quibusdam scribuntur, per nos respuantur. Vbi enim erit, quod discimus ac docemus scriptum esse: *Contine linguam tuam à malo, & labia tua, ne loquantur insidiose?* Item alibi: *Os tuum abundavit malitia, & lingua tua complectebatur insidias: sedens adversus fratrem tuum detrahebas, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum?* Item quod Apostolus dicit: *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat; sed bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus?* Porro hæc fieri debere ostendimus, si, quando talia quorundam calumniosa temeritate conscripta sunt, legi *apud nos non patimur. Et iccirco, frater carissime, *cum ad me talia adversum te & Com-

* *Al.* manifestum
* *Al.* gratiæ
* P. *Al.* è diverso
* P. *Al.* in librum missum
* P. *Al.* acervationibus
* *Al.* religioso cœtu, consid. *Al.* relig. numero, consid.
* R. *Al.* quæ discordia sint & in obaudientibus sc. m.
* *Al.* stylo aud.
* *Al.* mendacii
* P. *Al.* falsorum ore

Ps. 33, (34.) 14.
Ps. 49, (50.) 19.
Ad Eph. 4, 29.
* P. *Al.* apud nos patimur.

L 2

*R. *Al.* cùm ad me talia de te & Compresbyteris tecum considentibus scripta venissent, quæ religiosam simplicitatem sonabant, nec ullis maledictorum & conviciorum latratibus perstrepebant, Clero & plebi legi præcepi.

Compresbyteros tecum confidentes scripta venissent, Clero & plebi legi præcepi, quæ religiosam simplicitatem sonabant, nec ullis * maledictorum & conviciorum latratibus perstrepebant.

4. Quòd autem scripta Collegarum nostrorum, qui illic ordinationi tuæ affuerant, * desideravimus; non * veteres mores obliti, novum aliquid quærebamus; nam satis erat, ut tu te Episcopum * factum literis nunciares; nisi esset ex diverso discrepans factio, quæ criminosis & calumniosis commentis suis Collegarum pariter ac fratrum plurimorum turbaret mentes & corda confunderet. Cui rei sopiendæ necessarium duximus, ut scribentium nobis inde Collegarum nostrorum firma & solida auctoritas * pararetur; qui moribus ac vitæ & disciplinæ tuæ condigna literarum suarum testimonia prædicantes, æmulis quoque & rerum vel novitate vel pravitate gaudentibus omnem ambigendi & discrepandi scrupulum sustulerunt, & secundum consilium nostrum salubri ratione * libratæ in hoc fluctu æstuantium fratrum mentes sincere ac firmiter tuum sacerdotium probaverunt. Hoc enim vel maximè, frater, & laboramus & laborare debemus, ut unitatem à Domino & per Apostolos nobis successoribus traditam, quantum possumus, obtinere curemus, & quod in nobis est, * palabundas & errantes oves, quas quorundam pervicax factio & hæretica tentatio à matre secernit, * in Ecclesiam colligamus, illis solis foris remanentibus, * qui in obstinatione sua vel furore * perseveraverint, & ad nos redire * noluerint, discretionis & separationis à se factæ & Ecclesiæ derelictæ ipsi rationem Domino reddituri.

5. Quantum verò hic ad * Presbyterium quorundam & Felicissimi causam pertinet; quid hîc actum sit ut scire posses, literas ad te Collegæ nostri manu sua subscriptas miserunt; qui auditis eis quid senserint & quid pronunciaverint, ex eorum literis disces. Melius autem frater facies, si etiam * exempla literarum, quæ ad te legenda pro dilectione communi per * Caldonium & Fortunatum Collegas nostros proxime miseram, quæ de eodem Felicissimo & de Presbyterio ejusdem * ad Clerum istic nostrum * & ad plebem * scripseram, legi illic fratribus

* P. *Al.* maledicorum
* *Gravig. in marg.* Vide num desit, *non.*
* P. *Al.* veteris moris
* P. *Al.* factis
* P. *Al.* pateretur *Al.* pateret *Al.* pareretur
* P. *Al.* liberatas *Al.* libratum *Al.* libratas R. *Al.* liberatum
* R. *Al.* balabundas *It. Al.* belabundas
* *Al.* in Ecclesia
* P. *Al.* qui obstinatione sua vel furore supersederunt, *Al.* qui in obst. s. vel f. supersederunt vel perserveraverunt, *Al.* quos obstinatione sua supersederunt vel furore
* *Al.* perseveraverunt
* *Al.* noluerunt

* R *Al.* Presbyterorum qu. * P. *Al.* exemplaria * *Al.* Calydonium * R. *Al.* ad Ecclesiasticum nostrum P. *Al.* ad Clerum istic, non ad plebem, *Al.* ad Ecclesiam nostram & ad plebem, *Al.* ad Clerum istic, nec non ad plebem, * Vid. *Epist.* 38. * Vid. *Epist.* 40.

tribus jubeas, quæ & ordinationem & rationem rei gestæ loquantur, ut tam istic quàm illic circa omnia per nos fraternitas instruatur. Exemplaria autem eadem nunc quoque per * Mettium Hypodiaconum á me missum & Nicephorum Acoluthum transmisi. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

* P. *Al.* Messium

Epistola XLIII.

Ad eundem, quod ad Confessores à Novatiano seductos literas fecerit.

Lib. 2. Epist. 9.

Cyprianus Cornelio fratri Salutem.

ET religiosum * vobis & necessarium existimavi, frater carissime, ad Confessores, qui illic sunt, & Novatiani ac Novati obstinatione & pravitate seducti de Ecclesia recesserunt, literas breves * facere, quibus eos pro affectione mutua convenirem, ut ad matrem suam, id est, Ecclesiam Catholicam, revertantur. Quas literas * tibi à * Mettio Hypodiacono legi prius mandavi; ne quis aliud me scripsisse fingeret, quàm quod meis literis continetur. Mandavi tamen eidem * Mettio à me ad vos misso, ut de tuo arbitrio rem gerat, & si easdem literas Confessoribus putaveris esse * reddendas, * tunc eas tradat. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

* *Rom. & Spir.* nobis

* Vid. *Epist. statim seq.* 44.

* G. *Al.* tibi à me missos per Mettium Hypodiaconum, l. pr. m.

* * P. *Al.* Meciopo Diacono, & p. p. Meotio †

† *Al.* ab Æthiopo Diacono *Al.* ab Ethyppo Diacono *Al.* ab Ethippo Diac. *Al.* ab Etippo Diac. * P. *Al.* credendas *Al.* ut eas tr.

Epistola XLIV.

Ad Confessores Romanos, ut ad unitatem redeant.

Lib. 3. Epist. 2.

Cyprianus Maximo & Nicostrato & cæteris Confessoribus Salutem.

CUm frequenter, carissimi, cognoveritis ex literis meis, quem & * confessioni vestræ honorem & fraternitati connexæ dilectionem meo sermone servaverim; credatis quæso & acquiescatis his literis meis, quibus vobis & actui ac laudibus vestris & scribo & simpliciter ac fideliter consulo. Gravat enim me atque * contristat & intolerabilis * perculsi & penè prostrati pecto-

* *Al.* confessionis

* *Al.* contristat intol.

* B. *Al.* perculsi

pectoris mœstitia * perstringit, cùm vos illic comperissem * contra Ecclesiasticam dispositionem, contra Euangelicam legem, contra instructionis Catholicæ unitatem, alium Episcopum fieri * consensisse; id est, quod nec fas est nec licet fieri, Ecclesiam alteram institui, Christi membra discerpi, Dominici gregis animum & corpus unum discissa æmulatione lacerari. Quod quæso ut in vobis saltem illicitum istud fraternitatis nostræ * discidium non perseveret, sed & confessionis vestræ & divinæ traditionis memores ad matrem * revertamini, unde prodiistis, unde ad confessionis gloriam cum ejusdem matris exultatione venistis.

* Al. & perstringit,
* Gronov. Obs. c 14. ex membranis: contra dispositionem Dei
* P. Al. censuisse Al. consensisse, Eccl. alt. inst.
* P. Al. dissidium
* P. Al. revertimini

2. Nec putetis sic vos Euangelium Christi asserere, dum vosmetipsos à Christi grege & ab ejus pace & concordia * separatis; cùm magis militibus gloriosis & bonis congruat intra domestica castra consistere, & intus positos ea, quæ in commune tractanda sunt, agere ac providere. Nam cum unanimitas & concordia nostra scindi omnino non debeat, quia nos Ecclesia derelicta * foras exire & ad vos venire non possumus; ut vos magis ad Ecclesiam matrem & ad * nostram fraternitatem revertamini, quibus possumus hortamentis petimus & rogamus. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

* Al. separastis
* Al. & foras
* R. Al. vestram

EPISTOLA XLV.

Ad Cornelium de Polycarpo Hadrumetino.

Lib. 4. Epist. 8.

Cyprianus Cornelio fratri Salutem.

LEgi literas tuas, frater carissime, quas per * Primitivum Compresbyterum nostrum misisti, in quibus te comperi motum, quòd cum de * Hadrumetina colonia Polycarpi nomine ad te literæ dirigerentur, posteaquam nos, ego & Liberalis, *in eundem locum* venissemus, cœpissent illuc ad Presbyteros & Diaconos literæ dirigi. Quod scire te volumus & pro certo * credere, nulla id levitate aut contumelia factum: sed cum * statuissemus Collegæ complures, qui in unum conveneramus, ut legatis ad vos Coepiscopis nostris * Caldonio & Fortunato missis, omnia interim integra suspenderentur, donec ad nos iidem Collegæ nostri rebus illic aut ad pacem redactis, aut pro veritate compertis redirent; Presbyteri & Diaconi in * Hadrumetino con-

* Al. Primicium
* Al. Adrumet.
* Al. credere nulla levitate a. c. f.
* P. Al. statuissemus complures, qui in un.
* Al. Calydonio.
* Al. Adrumetina

consistentes, Polycarpo Coepiscopo nostro absente, ignorabant quid nobis in commune placuisset. At ubi nos * in præsentiam venimus, comperto consilio nostro, ipsi quoque, * quod & cæteri, observare cœperunt, ut in nullo Ecclesiarum istic consistentium consensio discreparet. Quidam tamen mentes nonnunquam & animos sermonibus suis turbant, dum aliter quædam, quàm se habet veritas, nunciant. Nos enim singulis navigantibus, ne cum scandalo ullo navigarent, rationem * reddentes, scimus nos hortatos eos esse, ut Ecclesiæ Catholicæ radicem & matricem agnoscerent ac tenerent.

* P. Al. in præsenti
* Al. id quod &
* Al. reddidisse nos scimus & hortatos esse,

2. Sed quoniam latius fusa est nostra provincia, habet etiam Numidiam & * Mauritanias duas sibi cohærentes; ne in Vrbe schisma factum absentium animos incerta opinione confunderet; placuit ut per Episcopos, retenta à nobis rei veritate, * & ad comprobandam ordinationem * tuam * facta auctoritate majore, tum demum scrupulo omni de singulorum pectoribus * excusso, per omnes omnino * istic positos literæ fierent, (sicuti fiunt;) ut te universi Collegæ nostri & communicationem tuam, id est, Catholicæ Ecclesiæ unitatem pariter & caritatem, probarent firmiter ac tenerent. Quod divinitus evenisse & consilium nostrum providenter * profecisse gaudemus. Sic enim nunc Episcopatus tui & veritas pariter & dignitas apertissima luce & manifestissima & firmatissima comprobatione fundata est, * ut ex rescriptis Collegarum nostrorum, qvi ad nos literas inde fecerunt, & ex relatione ac testimoniis Coëpiscoporum Pompeii & Stephani & * Caldonii ac Fortunati, ordinationis tuæ & origo necessaria & ratio justa & gloriosa quoque innocentia ab omnibus nosceretur. Quod ut simul * cum cæteris Collegis nostris stabiliter ac firmiter administremus, atque ut Catholicæ * Ecclesiæ pacem concordiæ unanimitate teneamus, * perficiet divina * dignatio; ut Dominus, qui Sacerdotes sibi in Ecclesia sua eligere & constituere dignatur, electos quoque & constitutos sua voluntate atque opitulatione tueatur, * gubernantes inspirans, ac subministrans, & ad improborum contumaciam frenandam, vigorem, & ad Lapsorum * fovendam pœnitentiam, lenitatem. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

* R. Al. Mauritanias sibi coh. Al. Mauritaniam sibi cohærentes
* Al. ad compr.
* Al. tua
* Al. factam
* R. Al. excluso
* Al. in provincia ista pos.
* P. Al. processisse
* Al. ut & ex refer.
* Al. Calydonii
* Al. cum cæt. quoque Coll.
* P. Al. Ecclesiæ concorditer unanimitatem
* Al. perficiat
* Al. protectio
* P. Al. gubernantes

EPI-

* EPISTOLA XLVI.

Cornelii ad Cyprianum de Confessoribus ad unitatem reversis.

** Cornelius Cypriano fratri Salutem.*

*QVantam sollicitudinem & anxietatem sustinuimus de * iis Confessoribus, qui dolo & malitia hominis * callidi & veteratoris fuerant circumventi, & penè decepti, & ab Ecclesia alienati, * tanta lætitia adfecti sumus, & Deo omnipotenti & Christo Domino nostro * gratias egimus, cum ii cognito suo errore, & intellecta hominis maligni, velut serpentis, * astutia venenata, ad Ecclesiam, unde exierant, sicut ipsi ex suo corde profitentur, simplici voluntate venerunt. Et primò quidem fratres nostri probatæ fidei, amantes pacem, unitatem optantes, * tumorem illum horum mollitum jam annunciabant: * fides tamen non idonea, ut facilè nobis credere daretur, illos penitus esse mutatos. Postea verò * Vrbanus & Sidonius Confessores ad Presbyteros nostros venerunt, affirmantes Maximum Confessorem & Presbyterum secum pariter cupere in Ecclesiam redire: sed quoniam multa præcesserant ab eis * designata, quæ tu quoque * à Coëpiscopis nostris & literis meis cognovisti; ut non temere eis fides haberetur, ex ipsorum ore & confessione ista, quæ per legationem mandaverant, placuit audiri. Qui cùm venissent, & à Presbyteris, quæ gessissent, exigerentur, novissimè quod per omnes Ecclesias literæ calumniis & maledictis plenæ, * eorum nomine frequentes missæ fuissent, & pene omnes Ecclesias perturbassent; circumventos esse affirmaverunt, * nec quid in istis literis inesset scisse; tantummodo circumductos commisisse se quoque * schismatica, & hæresis auctores fuisse; ut paterentur ei manus * quasi in Episcopum imponi. Qui, * cùm hæc & cætera fuissent expro-*

* R. Al. Incipiunt rescripta Cornelii ad Cyprianũ, de schismaticis. *Lib.* 3. *Ep.* 11.
* Al. Cyprianus Cornelio fr. S.
* Al. his Conf.
* Al. & call.
* R. Al. tantam lætitiam adepti sumus,
* Al. Deo omnip. Chr. D. nostro
* P. Al. gratias agimus, cum eos cognito suo errore intelligimus (Al. intelligamus) h. m. v. s. ast. venen. derelicta ad Eccl. venisse.
* P. Al. astutiam fugientes venenatam
* P. Al. tumorem (*sive* timorem) illorum, horum mollitiem nunciab.
* R. Al. fide tamen non idonea, haud facile nobis credere dabatur, illos repente esse mut,

* P. Al quàm Vid. *Epist.* 50. * R. Al. disseminata * Al. Episcoporum nostrorum & meis literis cognov. ne tem. * P. Al. gesta erant * Conf. *Epist.* 41. & 42. * R. Al. Neq; in istis inesset, utrum nescisse, tantummodo circumductos se, quodq; schismatis & hæresis auctores fuisse se, ut paterentur ei manum quasi in Episcopatum imponi, qui cum & cæteris hæreticis fuissent, & ne exprobrarentur. *Ir.* Al. Nec quidem in istis literis inesset scisse: tantummodo circumductos commisisse se quoque schismati, & hæresis auctores fuisse: ut paterentur ei manum quasi in Episcopatum imponi; qui cùm hæc & cætera fuissent exprobrata, ut abolerentur & de memoria toll. depr. sunt. Al. neq; in istis lit. quid inesset. * P. Al. schismati Al. schismata * Al. quasi Episcopatum imp. * P. Al. cùm & cæt. Al. Qui quum & cum (*vel* in) cæteris exprobrarentur, ut abol.

*exprobrata, * ut abolerentur & de memoria tollerentur, deprecati sunt.* * *Al.* aut abol.

*2. * Omni igitur actu ad me perlato placuit contrahi Presbyterium. Adfuerunt etiam Episcopi quinque, qui & hodie præsentes fuerunt, ut firmato consilio, quid circa personam eorum observari deberet, consensu omnium statueretur: Et ut motum omnium & consilium singulorum dignosceres, etiam sententias nostras placuit * in notitiam * vestri proferri, quas & subjectas leges. His ita gestis in Presbyterium venerunt Maximus, Urbanus, * Sidonius, & Macarius, & plerique * fratres qui se eis adjunxerant, summis precibus desiderantes, ut ea quæ ante fuerant gesta, in oblivionem cederent, nullaq; eorum mentio haberetur; * proinde atq; si nihil esset vel commissum, vel dictum, invicem omnibus remissis, cor mundum & * purum jam Deo exhiberent, sequentes Euangelicam * vocem dicentem*, beatos esse puros corde; * quoniam ipsi Deum * videbunt.

* *Al.* Omni acta ad me p. * *Al.* in notitias vestras perferri * *Al.* & Sidonius & pl. fr. * *Al.* perinde * *Al.* purum, seq. Euang. * P. *Al.* vocem, beat.

*3. Quod erat consequens; omnis hic actus populo fuerat insinuandus, ut & ipsos viderent in Ecclesia constitutos, quos errantes & palabundos * jam diu viderant & dolebant; quorum voluntate cognita, magnus fraternitatis concursus factus est. Una vox erat omnium gratias Deo agentium, gaudium pectoris lacrymis * exprimentes, complectentes eos, quasi hodie pœna carceris fuissent liberati. Et ut ipsorum propria verba designem:* Nos, *inquiunt*, Cornelium Episcopum sanctissimæ Catholicæ Ecclesiæ, * electum à Deo omnipotente & Christo Domino nostro scimus. Nos errorem nostrum * confitemur: nos imposturam passi sumus: circumventi sumus * perfidia & loquacitate * captiosa. * Nam etsi videbamur quasi quandam communicationem * cum schismatico & hæretico homine habuisse; sincera tamen mens nostra semper in Ecclesia fuit. * nec enim ignoramus, unum Deum esse, * unum Christum esse Dominum, quem confessi sumus, unum Spiritum sanctum, unum Episcopum in Catholica Ecclesia esse debere.

* *Al.* quod jam sperent Dominũ. *Matth.* 5, 8. * P. *Al* viderent. * *Al.* jam vid. * *Al.* exprimentem * *Al.* erectum * *Al.* confitemur: circumv. s. * *Al.* perfidia loquacitate factiosa amentes. Videb. q q. * *Al.* factiosa * P. *Al.* Nã amentes videbamur * *Al.* Amentes videb. * *Al.* cum schism. hom. * *Al.* nec ignor. * *Al.* & un. Chr. * R. *al.* eadem †

*4. Ista eorum professione non moveremur; ut quod apud potestatem seculi erant confessi, in Ecclesia constituti comprobarent? Quapropter Maximum Presbyterum locum suum agnoscere jussimus: ceteros cum ingenti populi suffragio recepimus. Omnia autem remisimus Deo omnipotenti, in cujus potestate sunt omnia reservata. Hæc igitur, frater carissime, * eadem hora, eodem momento ad te * scripta transmisi-*

M

† hora eodemq; momento * *Al.* perscr.

*misimus, & Nicephorum Acoluthum * descendere ad navigandum * festinantem, de statione ad vos statim dimisi; ut nulla procrastinatione habita velut præsens in isto Clero & in isto populi cœtu Deo omnipotenti & Christo Domino nostro gratias ageres. Credimus autem fore; quinimo pro certo jam confidimus, ceteros quoque, qui in errore hoc sunt constituti, in Ecclesiam brevi reversuros, cum auctores suos viderint nobiscum agere. Has literas puto te debere,* frater carissime, & ad ceteras Ecclesias mittere, ut omnes sciant, schismatici hujus & hæretici dolum & prævaricationem * de die in diem evacuari.* Bene vale, * frater carissime.*

* R. Al. ad navigandum destinatione ad vos statim dimissi. Al. - - statim jussimus. Al. adnavigandi destinatione ad vos statim dimisimus, Al. - - festinantem ad vos statim dimisi.

* Rom. & Spir. ed. destinantem ad vos st. d. * Al. frater, & ad c. * R. Al. de die evacuari Al. frequenter, per dies * Al. sequentia desunt. * P. Al. frater.

Lib. 2. Ep. 12.

EPISTOLA XLVII.

Cypriani, ad Cornelium, responsum congratulatorium de illorum reditu ex schismate.

Cyprianus Cornelio fratri Salutem.

ET egisse nos & agere, frater carissime, maximas gratias sine cessatione profitemur Deo Patri omnipotenti & Christo ejus, Domino & Deo nostro * salutari, quod * sic Ecclesia divinitus protegatur, ut unitas ejus & sanctitas * non jugiter nec in totum perfidiæ & hæreticæ pravitatis obstinatione * vitietur. Legimus enim literas vestras, & voti communis amplissimum gaudium exultanter excepimus, Maximum Presbyterum & Vrbanum Confessores cum Sidonio & Macario ad Ecclesiam Catholicam regressos esse, id est, errore deposito, & schismatico, imò hæretico furore deserto, unitatis ac veritatis domicilium * fideli sanitate repetiisse; ut unde ad gloriam processerant, illuc gloriosi redirent; ne qui Christum confessi essent, Christi postmodum castra desererent, * nec tentarent caritatis atque unitatis fidem, qui victi robore & virtute non fuerant. Ecce incolumis & immaculata laudis integritas! Ecce incorrupta & solida confitentium dignitas; à desertoribus & profugis recessisse, proditores fidei & Ecclesiæ Catholicæ impugnatores reliquisse! Meritò illos revertentes summo, ut * scribis, gaudio & Clerus * & plebs & fraternitas omnis excepit:

* Al. Egisse nos & ag.
* P. Al. Salvatori
* Al. si Eccl.
* P. Al. non disjungatur Al. non negetur
* P. Al. violetur. Al. vitetur.
Vid. Ep. 46.
* P. Al. fidei
* P. Al. nec tententur c. a. u. fide, Al. nec teperent c. a. u. fide,
* Al. scribitis
* Al. & plebis frat.

pit: quoniam in Confessoribus gloriam suam conservantibus & ad unitatem revertentibus nemo non socium se & participem eorum gloriæ computat.

2. * Hujus diei lætitiam de nostris possumus sensibus æstimare. nam cum istic ad literas vestras, quas de eorum confessione misistis, * lætatus sit omnis fratrum numerus, & summa alacritate hunc nuncium communis gratulationis exceperit; quid illic, ubi res ipsa & præsens lætitia sub oculis omnium gerebatur? Cum enim Dominus in Euangelio suo dicat esse summum *gaudium in cœlo * super uno peccatore pœnitentiam agente*; quanto majus est gaudium & in terris pariter & in cœlo, super Confessoribus ad Ecclesiam Dei cum gloria sua & cum laude redeuntibus, & redeundi viam cæteris * exempli sui fide & probatione facientibus? Hic enim quosdam fratres nostros error induxerat, quòd sibi communicationem Confessorum sequi viderentur. quo errore sublato lux omnium pectoribus infusa est, & Ecclesia Catholica una esse, nec scindi, nec dividi posse, monstrata est. Nec quisquam jam facile poterit schismatici furentis verbis loquacibus decipi, quando probatum sit bonos & gloriosos Christi milites non potuisse diu aliena fallacia & perfidia extra Ecclesiam detineri. * Opto te, frater carissime, semper bene valere.

* *Al.* Hujus rei læt.
* *Al.* lætus
* P. *Al.* super pecc. *Luc.* 15, 7, 10.
* *Al.* magis
* *Al.* exemplo sui f. e. p.
Conf. *Ep.* 52.
* P. *Hac clausula alicubi desideratur.*

Epistola XLVIII.

Lib. 3. *Epist.* 12.

[*Pamelius, fragmentum esse duntaxat.*]

Cornelii ad Cyprianum de factione Novatiani cum suis.

* *Cornelius Cypriano fratri Salutem.*

* *Al.* Cyprianus Cornelio fr. S.

*NE quid minus ad pœnam futuram hujus scelerati hominis deesset; prostratus virtutibus Dei (cum Maximus & Longinus & Machæus inde fuissent expulsi) denuo resurrexit, & sicuti prioribus literis tibi, quas per Augendum Confessorem misi, * significavi; puto Nicostratum & Novatum & Euaristum & Primum & Dionysium illo jam pervenisse: Invigiletur ergo, ut omnibus Coëpiscopis nostris & fratribus innotescat, Nicostratum multorum criminum reum, & non solum patronæ suæ carnali, cujus rationes gessit, fraudes & rapinas fecisse, verum etiam, quod est illi ad perpetuam pœnam reservatum, Ec-*

Vid. *Ep.* 41.
* *Al.* significaveram Nicostr.

* P. Al. cum auctor schismatis fuisset, succ. pl. * R. Al. cùm auctorem schismatis fuisse * R. Al succeff. ei in plebe, c. a. p.

*clesiæ depositâ non modica abstulisse; Euaristum verò * auctorem schismatis fuisse, & * successorem plebi, cui ante * præfuerat, * Zetum in locum ejus Episcopum esse constitutum. Majora verò & graviora hic designavit malitia & inexplebili pravitate sua, quàm quæ illic * apud suos semper exercuit: ut scias quales duces & * protectores iste schismaticus & hæreticus lateri suo semper junctos * habeat.*

* Al. præfuerat, in loc. ej. * P. Al. Zenum. * P. Al. apud vos * Al. protectores sch. & h. l. suo * R. Al. habeat. Bene vale, frater carissime.

Epistola XLIX.

Lib. 2. Ep. 8.

Cypriani responsum ad Cornelium de Novati sceleribus.

Cyprianus Cornelio fratri Salutem.

ET cum diligentia & cum dilectione fecisti, frater carissime, festinatò ad nos mittendo Nicephorum Acoluthum, qui nobis & de Confessoribus regressis gloriosam lætitiam nunciaret, & adversus Novatiani & Novati novas & perniciosas ad impugnandam Christi Ecclesiam machinas plenissime instrueret. Nam cum pridie * istic venisset hæreticæ pravitatis nocens factio, ipsa jam perdita, & alios qui sibi consenserint perditura, postero die Nicephorus cum vestris literis supervenit. Quibus & didicimus, & docere atq; instruere cæteros cœpimus, Euaristum de Episcopo jam nec laicum remansisse, cathedræ & plebis extorrem, & de Ecclesia Christi exulem, per alias longe provincias oberrare, & ipsum veritatis ac fidei naufragum factum, circa quosdam sui similes paria naufragia concitare; Nicostratum verò, Diaconio sanctæ administrationis amisso, Ecclesiasticis pecuniis sacrilega fraude subtractis, & viduarum ac * pupillorum depositis denegatis, non tam in Africam venire voluisse, quàm conscientia rapinarum & criminum nefandorum illinc ab Vrbe fugisse. Et nunc Ecclesiæ desertor ac profugus, quasi mutasse sit hominem, mutare regionem, Confessorem se * ultra jactat & prædicat; cum Christi Confessor nec dici nec esse jam possit, qui Ecclesiam Christi negavit.

* Al. istuc v.

* P. Al. populorum d.

* Al. ultro

Ad Eph. 5, 31, 32.

2. Nam cum Paulus Apostolus dicat: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & erunt duo * in carnem unam: Sacramentum istud magnum est: ego autem dico; * in Christum & in Ecclesiam:* cùm hoc, inquam, beatus Apostolus dicat, & Christi pariter

* P. Al. in carne una

* P. Al. in Christo & Ecclesia

atq; Eccleſiæ unitatem individuis nexibus cohærentē ſancta ſua voce teſtetur; quomodo poteſt eſſe cum Chriſto, qui cum ſponſa Chriſti atq; in ejus Eccleſia non eſt? aut qvomodo asſumit ſibi regendæ aut gubernandæ Eccleſiæ curam, qvi ſpoliavit & fraudavit Eccleſiam Chriſti? Nam de Novato nihil inde ad nos fuerat nunciandum; cum magis per nos vobis debeat Novatus oſtendi, rerum novarum ſemper cupidus, avaritiæ * inexplebili rapacitate furibundus, arrogantia & ſtupore ſuperbi tumoris inflatus, ſemper iſtic Epiſcopis male cognitus, quaſi hæreticus ſemper & perfidus omnium Sacerdotum voce damnatus; curioſus ſemper ut prodat, ad hoc * adulator ut fallat, nunquam fidelis ut diligat, fax & ignis ad conflanda ſeditionis incendia, turbo & tempeſtas ad fidei facienda * naufragia, hoſtis quietis, tranquillitatis adverſarius, pacis inimicus. Deniq; Novato illinc * à vobis recedente, id eſt, procella & turbine recedente, ex parte illic quies facta eſt, & glorioſi ac boni Confeſſores, qui de Eccleſia illo incitante diſceſſerant, poſteaquam ab Vrbe ille diſceſſit, ad Eccleſiam reverterunt.

* Al. Inexplebilis

* Al. adulatur

* P. Al. naufragia, tanq. adv.

* P. Al. à nobis

3. Idem eſt Novatus, qui apud nos primum diſcordiæ & ſchiſmatis incendium ſeminavit, qui quosdam iſtic ex fratribus ab Epiſcopo ſegregavit, qui in ipſa perſecutione ad * evertendas fratrum mentes alia quædam perſecutio noſtris fuit. Ipſe eſt, qui Feliciſſimum ſatellitem ſuum, Diaconum, nec permittente me, nec ſciente, ſua factione & ambitione conſtituit, & cum ſua tempeſtate * Romam quoq; ad evertendam Eccleſiam navigans ſimilia illic & paria molitus eſt, à Clero portionem plebis avellens, fraternitatis bene ſibi cohærentis & ſe invicem diligentis concordiam ſcindens. Plane quoniam pro magnitudine ſua debeat Carthaginem Roma præcedere, illic majora & graviora commiſit. Qui iſtic adverſus Eccleſiam * Diaconum fecerat, illic Epiſcopum fecit. Nec hoc quisquam miretur in talibus. Feruntur ſemper mali ſuo furore dementes, & poſteaquam ſcelera fecerint, conſcientia ipſa ſceleratæ mentis agitantur. Nec remanere in Eccleſia Dei poſſunt, qui deificam & Eccleſiaſticam diſciplinam nec actus ſui converſatione, nec morum pace tenuerunt. Spoliati ab illo pupilli, fraudatæ viduæ, pecuniæ quoq; Eccleſiæ denegatæ, has de illo exigunt pœnas, quas in ejus furore conſpicimus. Pater etiam

* Al. avertendas

* P. Al. Romæ

* Rom. & Spir. ed. Diaconem

ejus in vico fame mortuus, & ab eo in morte postmodum nec sepultus. Vterus uxoris calce percussus, & * abortione properante in parricidium partus expressus.

* P. Al. à partione pr. Al. partione pr.

4. Et damnare nunc audet sacrificantium manus; cum sit ipse nocentior pedibus, quibus filius qui nascebatur, occisus est? Hanc conscientiam criminum jampridem timebat: propter hoc se non de Presbyterio excitari tantum, sed & communicatione prohiberi pro certo tenebat, & urgentibus fratribus imminebat cognitionis dies, quo apud nos causa ejus ageretur; nisi persecutio antevenisset; quam iste voto quodam evadendæ & lucrandæ damnationis excipiens, hæc omnia commisit & miscuit, ut qui ejici de Ecclesia & excludi habebat, judicium Sacerdotum voluntaria discessione præcederet, quasi evasisse sit pœnam, prævenisse sententiam. Circa cæteros autem fratres elaboramus, quos ab eo circumventos dolemus, ut veteratoris perniciosum latus fugiant, ut letales laqueos sollicitantis evadant, ut de qua ille pelli divinitus meruit, Ecclesiam repetant. quos quidem Domino adjuvante, per ejus misericordiam regredi posse confidimus: neq; enim potest perire nisi quem constat esse periturum: cum Dominus in Euangelio suo dicat: *Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur.* Qui plantatus * non est in præceptis Dei Patris & monitis, solus poterit de Ecclesia ille discedere; * solus, Episcopis derelictis, cum schismaticis & hæreticis in furore remanere. Cæteros verò nobiscum adunabit Dei Patris misericordia & Christi Domini nostri indulgentia & nostra patientia. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

Matth. 15, 13.
* P. Al. non est præc. D. P.
* Al. solis Ep.

Epistola L.

Lib. 3. *post Ep.* 13. Maximi & cæterorum Confessorum ad Cyprianum de suo reditu ex schismate.

Cypriano fratri Maximus, Vrbanus, Sidonius & Macarius, Salutem.

*Certi sumus, frater carissime, te quoque nobiscum pari voto congaudere, * nos habito consilio, utilitatibus Ecclesiæ & paci magis consulentes, omnibus rebus prætermissis & judicio Dei servatis, cum*

* Al. quod nos h.

Cor-

Cornelio Episcopo nostro pariter & cum universo Clero pacem fecisse, cum gaudio etiam universæ Ecclesiæ, prona etiam omnium caritate: Hoc factum his literis nostris scire certissime debuisti. Oramus te, frater carissime, multis annis bene valere.

EPISTOLA LI.

Cypriani ad Confessores illos, de reditu ex schismate congratulatoria. *Lib. 3. Ep. 3.*

Cyprianus Maximo Presbytero, item Urbano & Sidonio & Macario, fratribus, Salutem.

LEctis literis vestris, fratres carissimi, quas ad me de vestra regressione & de Ecclesiastica pace ac fraterna redintegratione fecistis, in tantum me lætatum esse confiteor, in quantum fueram & ante lætatus, quando confessionis vestræ gloriam comperi, & militiæ vestræ cœlestem ac spiritalem laudem * gratulabundus excepi. Nam & * hæc fidei & laudis vestræ alia confessio est, unam esse Ecclesiam confiteri, nec alieni erroris, vel potius pravitatis, participem fieri; repetere eadem castra unde prodistis, unde ad gerendum prælium & adversarium subigendum fortissimis viribus prosiluistis. Illuc enim erant de acie trophæa referenda, unde ad aciem fuerant arma suscepta: ne quos ad gloriam * Christus parasset, eosdem gloriosos Christi Ecclesia non haberet. Nunc vero & vos congruentem fidei vestræ tenorem, atque individuæ caritatis & concordiæ legem Dominica pace tenuistis, & exemplum cæteris dilectionis & pacis vestro itinere fecistis, ut Ecclesiæ veritas & * Euangelici sacramenti unitas, quæ à nobis tenebatur, vestro etiam consensu ac vinculo necteretur, nec Confessores Christi erroris duces fierent, qui virtutis & honoris auctores laudabiles extitissent.

Vid. Ep. 50.
* *Al.* lætabundus exc.
* *P. Al.* hujusf.
* *Al.* Christi Ecclesia par.
* *R. Al.* Euangelii ac sacram.

2. Viderint quantum vobis cæteri gratulentur, vel quantum apud se ipsos singuli glorientur: ego me & gratulari satis vobis * & plus cæteris gloriari in hac vestra pacifica regressione & caritate confiteor. simpliciter enim quid in meo corde fuerit, debetis audire. Dolebam vehementer & graviter angebar, quod eis communicare non possem, quos semel diligere cœpissem. Posteaquam vos de carcere prodeuntes schismaticus

* *Al.* & plus cæt. in hac p. r.
Vid. Aug. *lib.* 2. *contra Gaudentium c.* 9.

cùs & hæreticus error excepit, sic res erat, quasi vestra gloria in carcere remansisset. Illic enim resedisse vestri nominis dignitas videbatur, quando milites Christi non ad Ecclesiam de carcere redirent, in quem prius cum Ecclesiæ laude & gratulatione venissent.* Nam etsi videntur in Ecclesia esse *zizania*; non tamen impediri debet aut fides aut caritas nostra, ut quoniam *zizania* esse in Ecclesia cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus. Nobis * tantummodo laborandum est, ut frumentum esse possimus, ut cum cœperit frumentum Dominicis horreis condi, fructum pro opere nostro & labore capiamus. Apostolus in Epistola sua dicit: *In domo autem magna non solum vasa sunt aurea & argentea; sed & lignea & fictilia; & quædam quidem honorata; quædam vero inhonorata.* Nos operam demus, & quantum possumus laboremus, ut vas aureum vel argenteum simus. Cæterum *fictilia vasa confringere* Domino soli concessum est, cui & *virga ferrea* data est. Esse non potest *major Domino suo servus.* Nec quisquam sibi quod soli Filio Pater tribuit, * vindicare * potest, ut putet aut ad *aream ventilandam & purgandam*, * *palam* terrere se jam posse, aut *à frumento* universa *zizania* humano judicio * segregare.

3. Superba est ista obstinatio & sacrilega præsumtio, quam sibi furor pravus * assumit, * & dum * dominium sibi semper quidam plus quàm mitis justitia deposcit, assumunt, de Ecclesia pereunt, & dum se insolenter extollunt, ipso suo tumore * cæcati, veritatis lumen amittunt. Propter quod & nos temperamentum tenentes, & libram Domini contemplantes, & Dei Patris pietatem ac misericordiam * cogitantes, diu multumq; tractatu inter nos habito justa moderatione agenda libravimus. Quæ omnia penitus potestis inspicere lectis libellis, quos hic nuper legeram, & ad vos quoque legendos pro communi dilectione transmiseram, ubi *Lapsis* nec censura deest, quæ increpet, nec medicina, quæ sanet. Sed & *Catholicæ Ecclesiæ unitatem*, quantum potuit, expressit nostra mediocritas. quem libellum magis ac magis nunc vobis placere confido, quando eum jam sic legitis, ut & probetis & ametis. siquidem quod nos verbis conscripsimus, vos factis impletis, quando ad Ecclesiam caritatis ac pacis unitate * remeatis. Opto vos, fratres carissimi ac desideratissimi, semper bene valere.

Epi-

* Vid. Augustin. *Ep.* (255.) 256. *l. 2. contra Crescon. c. 34. & seqq. & l. 3. c. 31. & 65. & l. 4. c. 56. & lib. post collat. ad Donatistas c. 8. & 20. it. lib 2. contra Gaudentium c. 5. & 9. & 23.*
Matth. 13, 25.
* *Al.* imò
Al. modò
2. *ad Tim.* 2, 20.
Ps 2, 9.
Joh. 13, 16 15, 20.
* P. *Al.* vindicarit, G. *Al.* vendicet, ut se putet ad aream ventilandam & purgandã paleam jam ferre se ventilabrũ aut se posse à frum.
* P. *Al.* vendicare se putet, ut ad ar.
* P. *Al.* paleam
Matth. 3, 12. 13, 30.
* R. *Al.* separare
* *Al.* incipienter assum.
* *Al.* & dum sibi semper quidam plus, quam mitis justitia deposcit, assument,
* *Al.* excæcati

* *Al.* Domini cogit. * P. *Al.* remeastis.

EPISTOLA LII.

Ad Antonianum de Cornelio & Novatiano. *Lib. 4. Epist. 2.*

Cyprianus Antoniano fratri Salutem.

* ACcepi primas literas tuas, frater cariſſime, concordiam collegii ſacerdotalis firmiter * obtinentes & Catholicæ Eccleſiæ cohærentes, quibus ſignificaſti cum Novatiano te non communicare; ſed ſeqvi conſilium noſtrum, & cum Cornelio Coëpiſcopo noſtro unum tenere conſenſum. Scripſiſti etiam, ut exemplum earundem literarum ad Cornelium Collegam noſtrum transmitterem, ut depoſita omni ſollicitudine jam ſciret, te ſecum, hoc eſt, cum Catholica Eccleſia, communicare. Sed enim ſupervenerunt poſtmodum aliæ literæ tuæ per Quintum Compreſbyterum miſſæ, in quibus animadverti animum tuum Novatiani literis motum nutare cœpiſſe. Nam cum & conſilium & conſenſum tuum firmiter ante fixiſſes, deſideraſti in his literis, ut reſcriberem tibi, *quam hæreſin Novatianus introduxiſſet*, vel *Cornelius qua ratione Trophimo & turificatis communicet.* Quod quidem ſi pro ſollicitudine fidei anxie curas, & rei dubiæ veritatem ſollicitus exploras; reprehendenda non eſt in timore divino æſtuantis animi ſollicitudo ſuſpenſa. Quoniam tamen video, poſt primam ſententiam epiſtolæ tuæ, Novatiani literis poſtmodum te eſſe commotum; illud, frater cariſſime, primo in loco pono, graves viros, & ſemel *ſuper * petram* ſolida ſtabilitate fundatos, non dico, aura levi; ſed nec *vento* aut turbine commoveri; ne animus dubius & incertus variis opinionibus, velut quibusdam ventorum incurſantium flatibus, frequenter agitetur, & * à propoſito ſuo cum quadam levitatis reprehenſione mutetur. Quod ne vel apud te vel apud quemquam Novatiani literæ faciant; ut deſideraſti, frater, rationem rei breviter tibi exponam.

* Al. Accepimus
* Al. obſtringentes
* P. Al. petr. robuſtam ſ. ſt. ſ. *Matth.* 7, 24.
* Al. propoſito quoque ſuo qu. l. r.

2. Et quidem primum, quoniam de meo quoque actu motus videris, mea apud te & perſona & cauſa purganda eſt; ne me aliquis exiſtimet à propoſito meo leviter receſſiſſe, & cum * Euangelicum vigorem primo & inter initia defenderim, poſtmodum videar animum meum à diſciplina & cenſura priore flexiſſe ut his, qui *libellis* conſcientiam ſuam maculaverint,

* P. Al. Euangelii vig.

 vel

vel nefanda *sacrificia* commiserint, laxandam pacem putaverim. Quod utrumque non sine librata diu & ponderata ratione à me factum est. Nam cum acies adhuc inter manus esset, & prælium gloriosi certaminis in persecutione ferveret, toto hortatu & pleno impetu militum vires * fuerant excitandæ, & maximè Lapsorum mentes classico quodam nostræ vocis animandæ, ut pœnitentiæ viam non solum precibus * & lamentationibus sequerentur, sed (quoniam repetendi certaminis & reparandæ salutis * dabatur occasio) ad confessionis potius ardorem & martyrii gloriam nostris increpiti vocibus provocarentur: Denique cum de quibusdam ad me Presbyteri & Diaconi scripsissent, eos immoderatos esse & ad communicationem accipiendam festinanter urgere; rescribens eis in epistola mea quæ * extat, & hoc addidi: *Qui si nimium properant, habent in sua potestate quod postulant, tempore ipso sibi plus quam postulant largiente. Acies adhuc geritur, & agon quotidie celebratur. Si commissi verè & firmiter pœnitet, & fidei calor prævalet; qui differri non potest, potest coronari.* De eo tamen quod statuendum esset circa causam Lapsorum, distuli; ut cum quies & tranquillitas data esset, & *Episcopis in unum convenire* indulgentia divina permitteret, tunc *communicato* & librato de omnium collatione *consilio* statueremus quid fieri oporteret; si quis vero ante consilium nostrum, & *ante sententiam* de omnium consilio statutam, Lapsis temere *communicare* voluisset, ipse *à communicatione* abstineretur. Quod etiam * Romam ad Clerum tunc adhuc sine Episcopo agentem, & ad Confessores, Maximum Presbyterum & cæteros in custodia constitutos, nunc in Ecclesia cum Cornelio junctos, * plenissime scripsi. quod me scripsisse, de eorum rescriptis poteris noscere. nam in epistola sua ita posuerunt: *Quanquam nobis in tam ingenti negotio placeat, quod & tu ipse tractasti, * prius esse Ecclesiæ pacem sustinendam; deinde sic collatione consiliorum cum Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, Confessoribus pariter ac Stantibus laicis facta, Lapsorum tractare rationem.* Additum est etiam, Novatiano tunc scribente, & quod scripserat sua voce recitante, & Presbytero Moyse, * tunc adhuc Confessore, * nunc jam Martyre, subscribente, ut Lapsis *infirmis* & *in exitu* constitutis *pax daretur*; quæ literæ per totum mundum missæ sunt, & in notitiam * Ecclesiis omnibus & universis fratribus perlatæ sunt.

* *Al.* fuerunt
* P. *Al.* sed & l.
* P. *Al.* datur
* *Al.* hinc ext. Vid. *Epist.* 14. *n.* 2.
c. *De eo autem* 35. *Dist.* 50.
Vid. *Ep.* 28. *n.* 2.
* P. *Al.* ad Romanum Clerum
* Vid. *Ep.* 25.
Vid. *Ep.* 31. *n.* 5.
* *Al.* prius sanctæ *Eccl. p.
Vid. *Ep.* 31. *n.* 5
*P *Al.* tunc Conf.
* *Al.* nunc etiam Mart.
Vid. *Ep.* 13.
* P. *Al.* Ecclesiis & univ.

3. Se-

3. Secundum quod tamen ante fuerat destinatum, persecutione sopita, cum data esset facultas in unum conveniendi, copiosus Episcoporum numerus, quos integros & incolumes fides sua & Domini tutela protexit, in unum convenimus, & Scripturis diu ex utraque parte prolatis, temperamentum salubri moderatione libravimus, ut nec in totum spes communicationis & pacis Lapsis * denegaretur; ne plus desperatione deficerent, & eo quod sibi Ecclesia * cluderetur, secuti seculum gentiliter viverent; nec tamen rursus censura Euangelica solveretur, ut ad communicationem temere prosilirent; sed traheretur diu pœnitentia, & rogaretur dolenter Paterna clementia, & examinarentur causæ & voluntates & necessitates singulorum; secundum quod libello continetur, quem ad te pervenisse confido, ubi singula placitorum capita conscripta sunt. * Ac si minus sufficiens Episcoporum in Africa numerus * videbatur; etiam Romam super hac re scripsimus ad Cornelium Collegam nostrum, qui & ipse cum plurimis Coëpiscopis habito concilio, in eandem nobiscum sententiam pari gravitate & salubri moderatione consensit. De quo tibi necesse * nunc fuit scribere, ut scias me nihil leviter egisse, sed secundum quod literis meis fueram ante complexus, omnia ad commune * concilii nostri consilium distulisse, & nemini quidem * ex Lapsis prius communicasse; quando adhuc erat, unde non tantum indulgentiam, sed & coronam * Lapsus acciperet; postea tamen sicut Collegii concordia & colligendæ fraternitatis ac medendi vulneris utilitas exigebat, necessitati temporum succubuisse, & saluti multorum providendum putasse, & nunc ab his non recedere, quæ semel in concilio nostro de communi collatione placuerunt; quamvis multa multorum vocibus ventilentur, & mendacia adversus Sacerdotes Dei, * de Diaboli ore prolata, ad rumpendam Catholicæ unitatis concordiam, ubique jactentur. Sed te oportet, ut bonum fratrem atque unanimem Consacerdotem, non quid maligni atque apostatæ dicant, facile suscipere; sed quid * Collegæ tui modesti & graves viri faciant, de vitæ & disciplinæ nostræ * exploratione perpendere.

4. Venio * jam nunc, frater carissime, ad personam Cornelii Collegæ nostri: ut Cornelium nobiscum verius noveris, non de malignorum & detrahentium mendacio; sed * de Domini

* P. *Al.* clauderetur
* P. *Al.* abdicaretur. *Rom. & Spir.* abdicceretur
* *Al.* At si
* *Al.* videbitur, etiam Romæ s. h. r. V. Euseb. *Hist. Eccl. l.6. c. 33.*
* P. *Al.* tunc f. scr.
* *Al.* consilii n.
* *Al.* priùs me de Lapsis comm.
* P. *Al.* Lapsis
* *Al.* Diab. ore
* P. *Al.* Collegæ nostri
* *Al.* exemplo perpend.
* *Al.* jamjam nunc, fr. car. & ad pers.
* *Al.* de Dei judicio qui eum Ep.

Dei judicio, qui Episcopum fecit, & Coëpiscopórum testimonio, quorum numerus universus per totum mundum concordi unanimitate consensit. Nam, quod Cornelium, carissimum nostrum, Deo & Christo & Ecclesiæ ejus, item Consacerdotibus cunctis, laudabili prædicatione commendat; non iste ad Episcopatum subito pervenit; sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, & in divinis administrationibus Dominum sæpe promeritus, ad Sacerdotii sublime fastigium cunctis religionis gradibus ascendit. Tum deinde Episcopatum ipsum nec postulavit, nec voluit, nec * ut cæteri, quos arrogantiæ & superbiæ suæ tumor inflat, invasit; sed * quietus & modestus, & quales esse consueverunt, qui * ad hunc locum divinitus eliguntur, pro pudore virginalis * conscientiæ suæ & pro humilitate ingenitæ sibi & custoditæ verecundiæ, non, ut quidam, vim fecit, ut Episcopus fieret; sed ipse vim passus est, ut Episcopatum coactus exciperet. Et factus est Episcopus à plurimis Collegis *nostris*, qui tunc in urbe Roma aderant, qui ad nos literas honorificas & laudabiles & testimonio suæ prædicationis illustres de ejus ordinatione miserunt. Factus est autem Cornelius Episcopus, de Dei & Christi ejus judicio, de Clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quæ tunc affuit, suffragio, & de Sacerdotum antiquorum & bonorum virorum * collegio; cum nemo ante se factus esset; cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri * & gradus cathedræ sacerdotalis vacaret; quo occupato de Dei voluntate, atq; omnium nostrum consensione firmato, quisquis jam Episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, nec habeat * Ecclesiasticam ordinationem, * qui Ecclesiæ non tenet unitatem. Quisquis ille fuerit; multum de se licet jactans, & sibi plurimum * vindicans; profanus est, alienus est, foris est, & cum post primum secundus * esse non possit, quisquis post unum qui solus esse debeat, factus est, non jam secundus ille, *sed* nullus est.

5. Tum deinde post Episcopatum * non exambitum, nec extortum, sed de Dei, qui Sacerdotes facit, voluntate susceptum, quanta in ipso * suscepto Episcopatu suo virtus? quantum robur animi? qualis firmitas fidei? quod nos * simplici corde & perspicere penitus & laudare debemus: sedisse intrepidum Ro-

* vi, ut c.
* R. Al. qvietus alias & mod.
* Al. in h. l.
* R. Al. continentiæ
7. q. 1. c. Factus. 5.
* R. Al. consensu
* R. Al. & cathedra Sacerd.
* Al. Ecclesiæ ordin.
* Al. qvia Eccl.
* Al. vendicans
* R Al. esse possit, (*Rom. & Spir.* esse non possit,) quisq; post unum qui solus esse debeat factus est, jam non sec. ille sed nullus est.
* R. Al. non ex sorte, sed de Dei voluntate
* *Rom. & Spir.* suscepta Coepiscopatu
* *Al.* supplici c.

Romæ in Sacerdotali cathedra eo tempore, cum tyrannus infestus Sacerdotibus Dei fanda atq; infanda comminaretur; cum multo patientius & tolerabilius audiret levari adversus se * æmulum Principem, quam constitui Romæ * æmulum Sacerdotem. Nonne hic, * frater carissime, summo virtutis & fidei testimonio prædicandus est? Nonne inter gloriosos Confessores & Martyres deputandus, qui * tantum temporis sedit expectans corporis sui carnifices & tyranni ferocientis ultores, qui Cornelium adversus edicta feralia resistentem, & minas & cruciatus & tormenta fidei vigore calcantem, vel gladio invaderent, vel crucifigerent, vel igne torrerent, vel quolibet inaudito genere pœnarum viscera ejus & membra laniarent? Etiamsi majestas Domini protegentis & bonitas Sacerdotem, quem fieri voluit, factum quoq; protexit; tamen Cornelius, quantum ad ejus devotionem pertinet & timorem, passus est quicquid pati * potuit, & tyrannum, armis & bello postmodum victum, prior sacerdotio suo vicit.

* *Al. Fortè*, malum Princ.
* P. *Al.* Dei Sacerdotem.
* *Al.* frater, summo
* *Al.* tantis temporibus sedit
* R. *Al.* voluit (*sc. Dominus*,) & tyr.

6. Quod autem quædam de illo inhonesta & maligna * jactantur, nolo mireris; cum scias hoc esse opus semper diaboli, ut servos Dei mendacio laceret & opinionibus falsis gloriosum nomen infamet; ut qui conscientiæ suæ luce clarescunt, alienis rumoribus sordidentur. Explorasse autem Collegas nostros scias & verissime comperisse, nulla illum *libelli*, ut quidam * jactant, labe maculatum esse; sed neq; cum Episcopis, qui *sacrificaverunt*, * communicationem sacrilegam miscuisse; sed eos demum, quorum causa audita & innocentia comprobata sit, conjunxisse nobiscum. Nam & de *Trophimo*, * de quo tibi scribi desiderasti, non ita res est, ut ad te pertulit rumor & mendacium malignorum. Nam sicut antecessores nostri sæpe fecerunt colligendis fratribus nostris, carissimus frater noster Cornelius * necessitati succubuit, & quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abscesserat, redeunte * nunc ad Ecclesiam Trophimo, & satisfaciente, & pœnitentia deprecationis errorem pristinum confitente, & fraternitatem, quam nuper abstraxerat, cum plena humilitate & satisfactione revocante, auditæ sunt ejus preces, & in Ecclesiam Domini non tam Trophimus quam maximus fratrum numerus, qui cum Trophimo fuerat, admissus est; qui omnes regressuri ad Ecclesiam non es-

* *Al.* tractantur
* *Al.* jactitant
* *Al.* communionem sacril.
* *Al.* & de q.
* P. *Al.* necessitate succ.
* *Al.* & nunc

 sent,

sent, nisi cum Trophimo * comitante venissent. Tractatu ergo * illic cum Collegis * plurimis habito, susceptus est Trophimus, pro quo satisfaciebat fratrum reditus & restituta multorum salus: sic tamen admissus est Trophimus, ut laicus communicet; non secundum quod ad te malignorum literæ pertulerunt, quasi locum * Sacerdotis usurpet.

7. Sed & quod passim communicare *sacrificatis* Cornelius tibi nunciatus est, hoc etiam de apostatarum fictis rumoribus nascitur. Neq; enim possunt laudare nos, qui * recedunt, aut expectare debemus, ut placeamus illis, qui nobis displicentes & contra Ecclesiam rebelles sollicitandis de Ecclesia fratribus violenter insistunt. Quare & de Cornelio & de nobis quæcunq; jactantur, nec * audias facile, nec * credas, frater carissime. Si qui enim infirmitatibus occupantur, illis, sicut placuit, in periculo subvenitur; posteaquam tamen subventum est, & periclitantibus pax data est, suffocari à nobis non possunt, aut opprimi, aut vi * & manu nostra in exitum mortis urgeri, ut quoniam morientibus pax datur, necesse sit mori eos, qui acceperint pacem: cum magis in hoc * judicium divinæ pietatis & paternæ lenitatis appareat, quod qui pignus vitæ in data pace percipiunt, * hic quoque ad vitam percepta pace teneantur. Et icirco si accepta pace commeatus à Deo datur, nemo hoc debet in Sacerdotibus criminari, cum semel placuerit fratribus in periculo * subveniri.

8. Nec tu existimes, frater carissime, sicut quibusdam videtur, *Libellaticos* cum *Sacrificatis* æquari oportere; quando inter ipsos etiam qui sacrificaverint, & conditio frequenter & causa diversa sit. Neq; enim æquandi sunt, ille qui ad sacrificium nefandum statim voluntate * prosilivit, & qui reluctatus & congressus diu, ad hoc funestum opus necessitate pervenit; ille qui & se & omnes suos prodidit, & qui ipse pro cunctis ad discrimen accedens, uxorem & liberos & domum totam periculi sui * perfunctione protexit; ille qui inquilinos vel amicos suos ad facinus compulit, & qui inquilinis & colonis pepercit, fratres etiam plurimos qui extorres & profugi recedebant, in sua tecta & hospitia recepit, ostendens & offerens Domino * multas viventes & incolumes animas, quæ pro una saucia deprecentur. Cum ergo inter ipsos qui sacrificarint multa sit diversi-

* *Rom.* & *Spir.* comitante. Tr.
* P. *Al.* illius *Al.* illo *Al.* ille
* *Al.* pluribus
* *Al.* & Sacerd.
* *Al.* recedunt à nobis,
* *Al.* audies *Al.* audietis
* *Al.* credes, frater.
* *Al.* de manu n.
* *Rom.* indicium
* *Al.* hoc quoq;
* *Al.* subvenire.
* P. *Al.* prosiluit
* R. *Al.* pactione *Al.* passione
* P. *Al.* mult. salvatas & incol.
* *Al.* multa solventes

versitas; quæ inclementia * est & quam acerba duritia *Libellaticos* cum iis qui *sacrificaverint* jungere? quando is cui libellus acceptus est, dicat: *Ego prius legeram & Episcopo tractante cognoveram, non sacrificandum idolis, nec simulacra servum Dei adorare debere; & iccirco ne hoc facerem, quod non licebat, (cum occasio libelli fuisset oblata, quem nec ipsum acciperem; nisi ostensa fuisset occasio)* * *ad Magistratum vel veni, vel alio eunte mandavi; Christianum me esse, sacrificare mihi non licere, ad aras diaboli me venire non posse, dare me ob hoc præmium, ne quod non licet, faciam.*

* Al. esset
* Al. ad Magistr. veni, vel a. e.

9. Nunc tamen etiam iste qui libello maculatus est, posteaquam nobis admonentibus didicit, nec hoc se facere debuisse; & si manus pura sit, & os ejus feralis cibi contagia nulla polluerint; conscientiam tamen ejus esse pollutam; flet auditis nobis & lamentatur, & quod deliquerit nunc admonetur, & non tam crimine, quam errore deceptus, quod jam de cætero instructus & paratus sit, contestatur. Quorum si pœnitentiam respuamus habentium aliquam fiduciam tolerabis conscientiæ; statim cum * uxore, cum liberis, quos incolumes reservaverant, in hæresin vel schisma diabolo invitante * rapiuntur, & adscribetur nobis in die judicii, nec ovem sauciam curasse & propter unam sauciam multas integras perdidisse. Et cum Dominus * *relictis nonaginta novem* sanis *unam* errantem & * lassam quæsierit, & *inventam * humeris suis ipse portaverit;* nos * non tantum non quæramus * Lapsos, sed & venientes * arceamus? Et cum pseudoprophetæ gregem Christi nunc vastare & lacerare non desinant, occasionem canibus & lupis * demus, ut quos persecutio infesta non perdidit, eos nos duritia nostra & inhumanitate * perdamus? Et ubi erit, frater carissime, quod Apostolus dicit: *Omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi utile est; sed quod multis; ut salventur. Imitatores mei estote; sicut & ego Christi:* & iterum: *Factus sum infirmus infirmis: ut infirmos lucrarer:* & iterum: *Si patitur membrum unum, compatiuntur & cætera membra, & si lætatur unum membrum, collætantur & cætera membra.*

* Al. uxoribus,
* P. Al. rapiantur
Al. rapientur
* Al. relictis sanis u. err.
Luc. 15, 4.
Matth. 18, 12.
* Al. lapsam
* Al. in humeris
* P. Al. in tantum non quærimus
* R. Al. lassos
* Al. arcemus
* Al. damus, & q.
* Al. perdimus.
1. *ad Cor.* 10, 33. 11, 1.
1. *ad Cor.* 9, 22.
1. *ad Cor.* 12, 26.

10. Alia est Philosophorum & Stoicorum ratio, frater carissime, qui dicunt omnia peccata paria esse, & virum gravem

vem non facile flecti oportere: inter Christianos autem & Philosophos plurimum distat, & cum Apostolus dicat: *Videte, ne quis vos * deprædetur per philosophiam & inanem fallaciam;* * vitanda, quæ non de Dei clementia veniunt, sed de philosophiæ * durioris præsumtione descendunt. De Moyse autem * legimus in Scripturis dictum: *Et fuit Moyses homo lenis nimis.* Et Dominus in Euangelio suo dicit: *Estote misericordes; sicut & Pater vester misertus est vestri:* & iterum: *Non est opus sanis medicus; sed male habentibus.* Quam potest exercere medicinam, qui dicit: * Ego solos sanos curo, quibus medicus necessarius non est? Opem nostram, medelam nostram vulneratis exhibere debemus. Nec putemus mortuos esse; sed magis *semianimes* jacere eos, quos persecutione funesta sauciatos videmus; qui si in totum mortui essent, nunquam de eisdem * postmodum & Confessores & Martyres fierent. Sed quoniam est in illis quod pœnitentia sequente * revalescat, * ad fidem & ad virtutem de pœnitentia robur armatur; quod armari non poterit, si quis desperatione deficiat, si ab Ecclesia dure & crudeliter segregatus, ad gentiles se vias & secularia * opera convertat, vel ad hæreticos & schismaticos rejectus ab Ecclesia transeat, ubi etsi occisus propter * nomen postmodum fuerit; extra Ecclesiam constitutus & ab unitate atq; á caritate divisus coronari in morte non poterit.

Ad Coloss. 2, 8.
* P. *Al.* decipiat
* *Al.* vitanda sunt, q.
* *Al.* duriori
* *Al.* legis
Num. 12, 3.
Luc. 6, 36.
Matth. 9, 12.
* *Al.* eos solos curo,
* *Al.* postm. Conf.
* P. *Al.* recalescat
* P. *Al.* ad fid. (*ac*) ad virtutem pœnitentiæ robur armetur;
* *Al.* desideria conv.
* P. *Al.* nom. Christi *Al.* nom. Domini

11. Et ideo placuit, frater carissime, examinatis causis singulorum *Libellaticos* interim admitti, *Sacrificatis* in exitu * subveniri: quia exomologesis apud inferos non est, nec ad pœnitentiam quis á nobis compelli potest, si fructus pœnitentiæ subtrahatur. Si prælium prius venerit; corroboratus á nobis * invenietur armatus ad prælium: si vero ante prælium infirmitas urserit; * cum solatio pacis & communicationis abscedit. neq; enim præjudicamus Domino judicaturo, quo minus si pœnitentiam plenam & justam peccatoris invenerit, tunc ratum faciat, quod á nobis fuerit hic statutum. Si vero nos aliquis pœnitentiæ simulatione deluserit; *Deus*, qui *non deridetur* & qui *cor hominis intuetur*, de his quæ nos minus perspeximus judicet, & servorum sententiam Dominus emendet; dum tamen nos meminisse, frater, debeamus, scriptum esse: *Frater fratrem adjuvans exaltabitur:* & Apostolum quoq; dixisse: *In contemplatione * habentes unusquisque, ne & vos tentemini, * alterutrum onera sustinete;*

Vid. Aug. *Epist.* (255.) 256.
* P. *Al.* subvenire
* *Al.* invenietur ad pr.
* P. *Al.* consolatio
Ad Gal. 6, 7.
1. *Reg.* 16, 7.
Proverb. 18, 19.
Ad Gal. 6, 1. 2.
* P. *Al.* habete
* *Al.* alterutrorum

nete; & sic adimplebitis legem Christi: item quod superbos redarguens & arrogantiam frangens in Epistola sua ponat: *Et qui se putat stare, videat ne cadat:* & alio in loco dicat: *Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat aut cadit: stabit autem: potens est enim Deus * statuere eum.* 1. ad Cor. 10, 12. Ad Rom. 14, 10. * Al. stabilire eum.

12. Joannes quoque Jesum Christum Dominum advocatum & deprecatorem pro peccatis nostris * probat dicens: *Filioli mei, ista scribo vobis, ne delinquatis: & si quis deliquerit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum * justum, & ipse est deprecatio pro delictis nostris.* Et Paulus quoq; Apostolus in epistola sua posuit: *Si cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est; multo magis nunc justificati in sanguine illius, * liberabimur per illum ab ira.* Cujus pietatem & clementiam cogitantes, non acerbi adeo, nec duri, nec in fovendis fratribus inhumani esse debemus; sed dolere cum dolentibus, & cum flentibus flere, & eos quantum possumus auxilio & solatio nostræ dilectionis erigere, nec adeo immites & pertinaces ad eorum pœnitentiam retundendam, nec iterum soluti & faciles ad communicationem temere laxandam. * Jacet ecce saucius frater ab adversario in acie vulneratus! Inde diabolus conatur occidere quem vulneravit; hinc Christus hortatur, ne in totum pereat, quem redemit. Cui de duobus assistimus? In cujus * partibus stamus? Vtrumne diabolo favemus ut perimat, & *semianimem* fratrem *jacentem*, sicut in Euangelio *Sacerdos & Levites; præterimus?* An vero ut Sacerdotes Dei & Christi, * quod Christus & docuit & fecit, imitantes, vulneratum de adversarii faucibus rapimus, ut curatum Deo Judici reservemus?

* Al. probet
1. Joann. 2, 1, 2.
* P. Al. suffragatorem
Ad Rom. 5, 10.
* R. Al. eliberabimur
* Al. Jacet enim f. fr.
* P. Al. parte
Luc. 10, 30. & seqq.
* Al. quod & Chr. doc.

13. Nec putes, frater carissime, hinc aut virtutem fratrum minui, aut martyria deficere, quod Lapsis laxata sit pœnitentia, & quod pœnitentibus spes pacis oblata. Manet * verè fidentium robur immobile, & apud timentes ac diligentes corde toto Deum stabilis & fortis perseverat integritas. Nam & mœchis à nobis pœnitentiæ tempus conceditur, & pax datur: non tamen idcirco virginitas in Ecclesia deficit, aut continentiæ propositum gloriosum per aliena peccata languescit. Floret Ecclesia tot virginibus coronata, & castitas ac pudicitia tenorem gloriæ suæ servat, nec quia adultero pœnitentia & venia laxatur, continentiæ vigor frangitur. Aliud est ad veni-

* P. Al. vere

Matth. 5, 26. am stare, aliud, ad gloriam pervenire: aliud, *missum in carcerem non exire inde, donec solvat novissimum quadrantem;* aliud statim fidei & virtutis accipere mercedem: aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emundari & purgari diu igne; aliud peccata omnia passione * purgasse; aliud deniq; pendere in die judicii ad sententiam Domini; aliud statim à Domino coronari. Et quidem apud antecessores nostros quidam de Episcopis * istic in provincia nostra dandá pacem mœchis non putaverunt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauserunt; non tamen à Coëpiscoporum suorum collegio recesserunt, aut Catholicæ Ecclesiæ unitatem vel duritiæ vel censuræ suæ obstinatione ruperunt; ut quia apud alios adulteris pax dabatur, qui non dabat, de Ecclesia separaretur. Manente concordiæ vinculo & perseverante Catholicæ Ecclesiæ individuo sacramento, actum suum disponit & dirigit unusquisque Episcopus, rationem propositi sui Domino redditurus.

* Rom. purgare

* Al. istinc in pr. Vid. Aug. Ep. 48.

c. Miror. 57. Dist. 1. de pœnit. 14. Miror autem quosdam sic obstinatos esse, ut dandam non putent Lapsis pœnitentiam, aut pœnitentibus existiment veniam denegandam; cum scriptum sit: *Memento unde cecideris, & age pœnitentiam, & fac priora opera:* quod utiq; ei dicitur, quem constat cecidisse, & quem Dominus hortatur per opera rursus exurgere: quia scriptum est: *Eleemosyna à morte liberat;* & non utiq; ab illa morte, quam semel Christi sanguis extinxit, & à qua nos salutaris baptismi & Redemtoris nostri gratia liberavit; sed ab ea, quæ per delicta postmodum serpit. Alio item loco pœnitentiæ tempus datur, & pœnitentiam non agenti Dominus comminatur: *Habeo,* inquit, *adversus te multa, quod * uxorem tuam Jezabel, quæ se dicit propheten, finis docere & seducere servos meos, fornicari & manducare * de sacrificiis: & dedi illi tempus, ut pœnitentiam ageret, & pœnitere * non vult à fornicatione. Ecce mitto eam in lectum, & qui cum ea fornicati sunt, in maximam tribulationem; nisi pœnitentiam * gesserint ab operibus suis!* Quos utiq; ad pœnitentiam Dominus non hortaretur; nisi quia pœnitentibus indulgentiam pollicetur. Et in Euangelio; *Dico,* inquit, *vobis: sic erit gaudium in cœlo * super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem * justis, quibus non est opus pœnitentia.* Nam cum scriptum sit: *Deus mortem non fecit, * nec lætatur in perditione vivorum;* utiq; qui neminem vult perire, cupit pec-

Apoc. 2, 5.

Tob. 4, 11.

Apoc. 2, 20, 21, 22.

* Al. uxorem Jez.

* P. Al. de sacrificio, dedi i. t.

* Al. noluit à forn.

* Al. egerit

Luc. 15, 7.

* P. Al. super unũ peccatorem pœn. agentem,

* Al. justos

Sap. 1, 13.

* Al. nec delectatur.

peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiam denuo * ad vitam redire. Ideo & per Joel Prophetam clamat & dicit: *Et nunc * dicit Dominus * Deus: Revertimini ad me ex toto corde vestro simulq; & jejunio & fletu & planctu, & discindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & revertimini ad Dominum Deum vestrum: quia misericors & pius est, & patiens, & multæ miserationis, & qui sententiam * flectat adversus * malitias irrogatas.* In Psalmis etiam legimus censuram pariter & clementiam Dei, comminantis simul atque parcentis; punientis ut corrigat, & cum correxerit reservantis: *Visitabo*, inquit, *in virga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum: Misericordiam autem meam non dispergam ab eis.*

2. Petri 3, 9. — *Joel 2, 12, 13.* — * *Al.* hæc dic. — * *Al.* Deus noster: — * *Al.* Deus vester: — *R. *Al.* vertat adv. — * *Al.* malitiam irrogatam — *Psal.* 88, (89.) 33. 34.

15. Dominus quoque in Euangelio pietatem Dei Patris ostendens ait: *Quis est ex vobis homo, quem si petierit filius ejus panem, lapidem * porriget illi? aut si piscem postulaverit, serpentem illi * porriget? Si ergo vos, cum sitis nequam, scitis bona data dare filiis vestris; quanto magis Pater vester cœlestis dabit bona poscentibus se?* Comparat * hic Dominus carnalem patrem & Dei Patris æternam largamq; pietatem. Quod si iste in terris nequam pater, offensus graviter à filio peccatore & malo; si tamen eundem postmodum *viderit* reformatum, & depositis prioris vitæ delictis ad sobrios & bonos mores & ad innocentiæ disciplinam pœnitentiæ dolore correctum, * & gaudet, & gratulatur, & susceptum quem ante projecerat, cum voto paternæ exultationis * *amplectitur*; quanto magis * unus ille & verus Pater, bonus, misericors & pius; imo * ipsa bonitas & misericordia & pietas, lætatur in pœnitentia filiorum suorum, nec iram pœnitentibus, aut plangentibus & lamentantibus pœnam comminatur; sed veniam magis & indulgentiam pollicetur! Vnde Dominus in Euangelio *beatos* dicit *plangentes*; quia qui plangit, *misericordiam* provocat; qui pervicax & superbus est, iram sibi & pœnam judicii venientis exaggerat. Et iccirco, frater carissime, pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde & manifesta lamentationis suæ professione testantes, prohibendos omnino censuimus à spe communicationis & pacis, si in infirmitate atq; periculo cœperint deprecari; quia rogare illos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit, nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum.

Matth. 7, 9, 10, 11. — * P. *Al.* porrigit — * *Al.* porrigat? — * *Al.* hoc. — *Luc.* 15, 20. — * *Al.* gaudet & grat. — * *Al.* compl. — * *Al.* unus ille verus — * R. *Al.* ipse bonit. — *Matth.* 5, 4.

16. Quod vero ad *Novatiani* personam pertinet, frater cariſſime, de quo deſideraſti tibi ſcribi *quam hæreſim introduxisſet;* ſcias nos primo in loco nec curioſos eſſe debere quid ille doceat, cum foris doceat. Quiſquis ille eſt & qualiscunq; eſt, Chriſtianus non eſt, qui in Chriſti Eccleſia non eſt. Jactet * ſe licet & philoſophiam vel eloquentiam ſuam ſuperbis vocibus prædicet; qui nec fraternam caritatem nec Eccleſiaſticam unitatem tenuit; etiam quod prius fuerat, amiſit. Niſi ſi Epiſcopus tibi videtur, qui Epiſcopo in Eccleſia à ſedecim Coëpiſcopis facto, adulter atq; extraneus Epiſcopus fieri à deſertoribus per ambitum nititur; & cum ſit à Chriſto una Eccleſia, per totum mundum in multa membra diviſa, item Epiſcopatus unus, Epiſcoporum multorum concordi numeroſitate diffuſus; ille poſt Dei traditionem, poſt connexam & ubique conjunctam Catholicæ Eccleſiæ unitatem, humanam conetur Eccleſiam facere, & per plurimas civitates novos Apoſtolos ſuos mittat, ut quædam recentia inſtitutionis ſuæ fundamenta conſtituat; cumque jam pridem per omnes provincias & per urbes ſingulas ordinati ſint Epiſcopi in ætate antiqui, in fide integri, in preſſura probati, in perſecutione proſcripti, ille ſuper eos creare alios pſeudoepiſcopos audeat: quaſi poſſit aut totum orbem novi conatus obſtinatione peragrare, aut Eccleſiaſtici * corporis compaginem diſcordiæ ſuæ ſeminatione reſcindere; neſciens ſchiſmaticos ſemper * inter initia fervere; incrementa vero habere non poſſe nec augere quod illicite cœperint; ſed ſtatim cum prava ſua æmulatione deficere.

* P. *Al.* ſe & philoſ.

7. q. 1. c. Novatianus. 6.

Vid. *Ep.* 55.

* *Al.* ordinis compagem

* *Al.* inter initia ſua ferv.

17. Epiſcopatum autem tenere non poſſet; etiamſi Epiſcopus prius factus, à Coëpiſcoporum ſuorum corpore & ab Eccleſiæ unitate deſciſceret; quando Apoſtolus admoneat, ut invicem nosmetipſos ſuſtineamus, * ne ab unitate, quam Deus conſtituit, recedamus, & dicat: *Suſtinentes invicem in dilectione, ſatis agentes ſervare unitatem Spiritus in conjunctione pacis.* Qui ergo nec unitatem Spiritus nec conjunctionem pacis obſervat, & ſe ab Eccleſiæ vinculo atque à Sacerdotum collegio ſeparat, Epiſcopi nec poteſtatem poteſt habere nec honorem, qui Epiſcopatus nec unitatem voluit tenere nec pacem. Tum deinde quantus arrogantiæ tumor, quanta humilitatis & lenitatis oblivio, arrogantiæ ſuæ quanta jactatio, ut quis aut audeat aut facere

* *Al.* nec ab un.

Ad Eph. 4, 2, 3.

7. q. 1. c. Novatianus 6. Thom. 2. 2. *q.* 39. *a.* 3.

V. Aug. *ep.* 48. *l.* 4. *de Bapt. contra Donatiſt. c.* 12.

It. vid. 4. *q.* 23. *c. Quantus.* 14.

facere se posse credat, quod nec Apostolis concessit Dominus, ut *zizania* à frumento putet se posse discernere, aut quasi ipsi *palam ferre & aream purgare concessum sit, *paleas* conetur à *tritico* separare; cumque Apostolus dicat: *In domo autem magna non solum vasa aurea sunt & argentea; sed & lignea & fictilia*; aurea & argentea vasa videatur eligere; lignea vero & fictilia contemnere, *abjicere, damnare; quando non nisi die Domini vasa lignea divini ardoris incendio concrementur, & *fictilia* ab eo, cui data est *ferrea virga*, frangantur! Aut si se cordis & renis scrutatorem constituit & judicem, per omnia æqualiter judicet, & cum sciat scriptum esse; *Ecce sanus factus es! Jam noli peccare: ne quid tibi deterius fiat*; fraudatores & mœchos à latere atque à comitatu suo separet: quando multo & gravior & pejor sit mœchi quàm *Libellatici* causa; cum hic necessitate, ille voluntate peccaverit; hic existimans sibi satis esse quod non sacrificaverit, errore deceptus sit; ille matrimonii expugnator alieni, vel lupanar ingressus ad cloacam & cœnosam voraginem vulgi, sanctificatum corpus & Dei templum detestabili colluvione violaverit: sicut Apostolus dicit: *Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem mœchatur, in corpus suum peccat*: quibus tamen & ipsis pœnitentia conceditur, & lamentandi ac satisfaciendi spes relinquitur, secundum ipsum Apostolum dicentem: *Timeo, ne forte veniens ad vos, lugeam multos ex iis qui ante peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam de immunditiis quas fecerunt, & fornicationibus & libidinibus.*

Matth. 13, 30. *Matth.* 3, 12. *Al. paleam. 2. *ad Tim.* 2, 20. *Al. abjicere; cum non nisi d. D. *Ps.* 2, 7. *Joan.* 5, 14. Vid. *Epist.* 48. & 49. 1. *ad Cor.* 6, 18. 2. *ad Cor.* 12, 21.

10. Nec sibi in hoc novi hæretici blandiantur, quod se dicant *idololatris* non communicare; quando sint apud illos & adulteri & fraudatores, qui teneantur idololatriæ crimine, secundum Apostolum dicentem: *Hoc enim scitote intelligentes, quia omnis fornicator, aut immundus, aut fraudator, quod est idololatria, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei*: & iterum; *Mortificate itaque membra vestra, quæ in terra sunt, exponentes fornicationem, immunditiam, & concupiscentiam malam, & cupiditatem, quæ sunt idolorum servitus, propter quæ venit ira Dei.* Nam cum corpora nostra membra sint Christi, & singuli simus templum Dei; quisquis adulterio templum Dei violat, Deum violat, & qui in peccatis committendis voluntatem diaboli facit, dæmoniis & idolis servit. Neque enim mala facta de sancto

Vid. Augustin. *Epist.* 48. & *lib.* 4. *de Bapt. contra Donatistas c.* 5. *Ad Eph.* 5, 5. *Ad Coloss.* 3, 5.

Spiritu veniunt; sed de adversarii instinctu & de immundo spiritu natæ concupiscentiæ, contra Deum facere & diabolo servire compellunt. Ita fit, ut si peccato alterius inquinari alterum dicunt, & idololatriam delinquentis ad non delinquentem transire sua asseveratione contendunt; excusari secundum suam vocem non possint ab *idololatriæ* crimine; cum constet de Apostolica probatione mœchos & fraudatores, quibus illi communicant, *idololatras* esse.

19. Nobis autem secundum fidem nostram & divinæ prædicationis datam formam competit ratio veritatis, unumquemque in peccato suo * ipsum teneri, nec posse alterum pro altero reum fieri; cum Dominus præmoneat & dicat: *Justitia justi super eum erit, & scelus scelerati super eum erit:* & iterum: *Non morientur patres pro filiis, & filii non morientur pro patribus. Vnusquisque in peccato suo morietur.* Quod legentes scilicet & tenentes, neminem putamus à fructu satisfactionis & spe pacis arcendum; cum sciamus juxta Scripturarum divinarum fidem, auctore & hortatore ipso Deo, & ad agendam pœnitentiam peccatores redigi, & veniam atque indulgentiam pœnitentibus non denegari. Atque ô frustrandæ fraternitatis irrisio! ô miserorum lamentantium caduca deceptio! ô hæreticæ institutionis inefficax & vana traditio, hortari ad satisfactionis pœnitentiam, & subtrahere de satisfactione medicinam; dicere fratribus nostris; *Plange & lacrymas funde, & diebus ac noctibus ingemisce, & pro abluendo & purgando delicto tuo largiter & frequenter operare: sed extra Ecclesiam post omnia ista morieris: quæcunque ad pacem pertinent, facies; sed nullam pacem, quam quæris, accipies!* Quis non statim pereat? Quis non ipsa desperatione deficiat? Quis non animum suum à proposito lamentationis avertat? Operari tu putas rusticum posse, si dixeris: *Agrum peritia omni rusticitatis exerce, culturis diligenter insiste: sed nullam messem metes, nullam vindemiam premes, nullos oliveti tui fructus capies, nulla de arboribus poma decerpes?* * Vel si ei, cui dominium est, usum navium suadeas & dicas: *Materiam de excellentibus sylvis mercare, frater, carinam prævalidis & electis roboribus intexe, clavo, funibus, velis, ut fabricetur atq; armetur navis, operare: sed cum hæc feceris, fructum de actibus ejus & cursibus non videbis?*

* Al. reum ç

Ezech. 18, 20.

* R. Al. Vel si cui dominium & usu navium suadens dicas: Mat. al. Vel si ei, cui usum nav. su.

Al. Vel si cui, dum usum navium suadeas dicas;

20. Præ-

20. Præcludere est atq; * abscindere iter doloris * ac pœnitendi viam, ut * cum in Scripturis Dominus Deus revertentibus ad se & pœnitentibus blandiatur; nostra duritia & crudelitate, dum fructus pœnitentiæ intercipitur, pœnitentia ipsa tollatur. Quod si invenimus à pœnitentia agenda neminem debere prohiberi, & deprecantibus atq; exorantibus Domini misericordiam, secundum quod ille misericors & pius est, per Sacerdotes ejus pacem posse concedi; admittendus est plangentium gemitus, & pœnitentiæ fructus dolentibus non negandus. Et quia apud inferos * confessio non est, nec exomologesis illic fieri potest; qui ex toto corde pœnituerint, & rogaverint, in Ecclesiam debent * interim suscipi, & in ipsa Domino reservari, qui * ad Ecclesiam suam venturus, de illis utiq;, quos in ea intus invenerit, judicabit. Apostatæ vero & desertores, vel adversarii & hostes, & Christi Ecclesiam dissipantes, nec si occisi pro nomine * foris fuerint, admitti secundum Apostolum possunt ad Ecclesiæ pacem, qvando nec Spiritus nec Ecclesiæ tenuerunt unitatem. Hæc interim, frater carissime, pauca de multis, quantum potui, breviter decucurri, quibus & desiderio tuo satisfacerem, & te magis ac magis collegii & corporis nostri societati conjungerem. Si autem tibi veniendi ad nos opportunitas & facultas fuerit; plura * in commune conferre, & uberius ac plenius, quæ in salutarem concordiam faciant, tractare poterimus. * Opto te, frater carissime, semper bene valere.

* R. *Al.* abscidere
* *Al.* ad pœnit.
* *Al.* cùm Script.
* *Al.* dum conf.
* *Al.* interius
* *Al.* ad Eccl. v.
* *Al.* ejus f. f.
* *Al.* in communione
* P. *Al. hæc clausula non habetur.*

EPISTOLA LIII.

Ad Fortunatum & alios Collegas, de iis qui per tormenta superantur.

Lib. 3. Ep. 23.

*Cyprianus Fortunato, * Ahymnio, Optato, Privatiano, Donatulo & Felici, fratribus, Salutem.*

* SCripsistis mihi, fratres carissimi, quod cum in * Capsensi civitate propter ordinationem Episcopi * essetis, pertulerit ad vos * Superius frater & Collega noster, Ninum, Clementianum, Florum, fratres nostros, qui in persecutione apprehensi

* *Al.* Aymnio
Al. Aymno
Al. Ahynmo
Al. Haymo
* *Al.* Scripsistis, fr. c.
* P. *Al.* Capsente
Al. Capense
Al. Capscente

* *Rom. & Spir.* essem. * P. *Al.* nuper *Al.* super R. *Al.* Superius Coll.

hensi prius fuerant, & nomen Domini confessi, violentiam Magistratus & populi frementis impetum vicerant, postmodum cum apud Proconsulem pœnis gravibus excruciarentur, vi tormentorum subactos esse, & de gradu gloriæ, ad quam plena fidei virtute tendebant, diutinis cruciatibus excidisse; nec tamen post hunc gravem lapsum, non voluntate, sed necessitate susceptum, à pœnitentia agenda per hoc triennium destitisse; de quibus consulendum putastis, an eos ad communicationem jam fas esset admittere. Et quidem * quod ad mei animi sententiam pertinet; puto his indulgentiam Domini non defuturam, quos constat stetisse in acie, * nomen confessos esse, violentiam Magistratuum & populi furentis incursum immobilis fidei obstinatione vicisse, passos esse * carcerem, diu inter minas Proconsulis & fremitum populi circumstantis, tormentis laniantibus ac longa iteratione cruciantibus repugnasse: ut quod * in novissima infirmitate carnis subactum videtur, meritorum præcedentium defensione relevetur, & sit satis talibus gloriam perdidisse; non tamen debere * eis & veniæ locum claudere, atq; eos à paterna pietate & à nostra communicatione privare; quibus * existimamus ad deprecandam clementiam Domini posse sufficere, quod triennio jugiter ac dolenter, ut scribitis, cum summa pœnitentiæ lamentatione planxerunt.

Al. quantum ad an. sent. — *P. Al.* nomen Domini conf. — *Al.* carcerem diu, inter m. — *Al.* in novissimo — *Al.* nos eis & v. l. — *Al.* æstimamus — *Al.* æstimemus

2. Certe non puto incaute & temere his pacem committi, quos videmus militiæ suæ fortitudine nec prius pugnæ defuisse, & si acies etiam denuo venerit, gloriam suam posse reparare. Nam cum in concilio placuerit pœnitentiam agentibus * in infirmitatis periculo subveniri & pacem dari; debent utiq; in accipienda pace præcedere, quos videmus non animi infirmitate cecidisse; sed in prælio congressos & vulneratos, per imbecillitatem carnis confessionis suæ coronam non potuisse * perferre; maxime cùm cupientibus mori non permitteretur occidi; sed tam diu fessos tormenta laniarent, quamdiu non fidem, quæ invicta est, vincerent; sed carnem, quæ infirma est, fatigarent. Quoniam tamen scripsistis, ut cum * pluribus Collegis de hoc ipso plenissime tractem, & res tanta exigit majus & impensius de multorum collatione consilium, & nunc omnes fere inter Paschæ prima solemnia apud se cum fratribus demorantur;

Al. infirm. peric. — *Al.* præferre — *R. Al.* plurimis Coll.

rantur; quando sollennitati celebrandæ apud suos satisfecerint, & ad me venire cœperint, tractabo cum singulis plenius, ut de eo quod consuluistis figatur apud nos & rescribatur vobis firma sententia, * multorum Sacerdotum consilio ponderata. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

* *Al.* à mult.

Epistola LIV.

Ad Cornelium, Synodi Africanæ nomine, de pace Lapsis danda.

Lib. 1. Ep. 2.

*Cyprianus, Liberalis, * Caldonius, Nicomedes, Cæcilius, * Junius, * Marutius, Felix, Successus, Faustinus, Fortunatus, Victor, * Saturninus, * alius Saturninus, Rogatianus, * Satius, Secundinus, * alius Saturninus, * Aurelius, Priscus, Herculanus, Victoricus, Quintus, Honoratus, * Manthaneus, Hortensianus, * Gerianus, Jambus, * Donatus, Pomponius, * Polycarpus, Demetrius, alius Donatus, * Privatianus, Fortunatus, Rogatus & * Monnulus, Cornelio fratri, Salutem.*

* *Al.* Calydonius *Al.* Calidonius
* P. *Al.* Julius & Mar.
* P. *Al.* Marrutius R. *Al.* Marusicius *Al.* Maurutius
* G. Saturninus, Rogatianus, alius Saturninus, Tertyllus, Satius, Sec.

* P. *Al.* alius Saturninus, Tatius, Sec. * *Al.* Tertullus, Lucianus, *Al.* alius Sat. Aurelius, Saturninus, Eutyches, Jambus, al. Sat. * P. *Al.* Amplus, al. Sat. * *Al.* Fattius * P. *Al.* Eutyches * P. *Al.* Mantheneus *Al.* Montineus; R. *Al.* Montanus * P. *Al.* Verianus, *Al.* Veranius * R. *Al.* Don. Privatianus * P. *Al.* Polymarcus * P. *Al.* Munnulus *Al.* Munullus *Al.* Monnullus *Al.* Montulus R. *Al.* Monulus G. Mannullus.

STatueramus quidem jam pridem, frater carissime, participato invicem nobiscum consilio, ut qui in persecutionis infestatione supplantati ab adversario & lapsi fuissent, & sacrificiis se illicitis maculassent, agerent diu pœnitentiam plenam, & si periculum infirmitatis urgeret, pacem * sub ictu mortis acciperent. * Nec enim fas erat, aut permittebat paterna pietas & divina clementia, Ecclesiam pulsantibus claudi, & dolentibus ac deprecantibus spei salutaris subsidium denegari, ut de seculo recedentes sine communicatione * & pace ad Dominum dimitterentur; quando permiserit ipse, qui legem dedit, ut *ligata in terris etiam in cœlis ligata* essent; *solvi* autem possent illic, quæ hîc prius in Ecclesia *solverentur*. * Sed enim cum videamus diem rursus alterius infestationis appropinquare cœpisse, & crebris atq; assiduis ostensionibus admoneamur, ut ad certamen,

* G. *Al.* sub actu m. R. *Al.* sub ictum m.
* R. *Al.* veritas er.
* *Al.* aut pace Domini dim. G. pacis Domini dimitterentur, quando promiserit ipse & legẽ dederit, ut ligata essent; †

† *Rom.* aut pace Domini ad Deum dimitt. *Matth.* 18, 18. * P. *Al.* Sed cum

meri, quod nobis hostis indicit, armati & parati simus; plebem etiam nobis de divina dignatione commissam exhortationibus nostris paremus, & omnes omnino milites Christi, qui arma desiderant & prælium flagitant, intra castra * Domini colligamus; necessitate cogente, censuimus, eis qui de Ecclesia Domini non recesserunt, sed pœnitentiam agere & lamentari ac Dominum deprecari à primo lapsus sui die non destiterunt, pacem dandam esse, & eos ad prælium, quod imminet, armari & instrui oportere.

2. * Obtemperandum est namque ostensionibus atq; admonitionibus justis, ut à pastoribus oves in periculo non deserantur; sed grex omnis * in unum congregetur, & exercitus Domini ad certamen militiæ cœlestis armetur. Merito * enim trahebatur dolentium pœnitentia tempore longiore, ut infirmis * in exitu subveniretur, quamdiu quies & tranquillitas aderat, quæ differre diu plangentium lacrymas, & * subvenire serò morientibus in infirmitate pateretur. At verò nunc non infirmis, sed fortibus pax necessaria est, nec morientibus, sed viventibus communicatio à nobis danda est, ut quos excitamus & hortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus; sed protectione sanguinis & corporis Christi muniamus, & cum ad hoc fiat Eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela; quos tutos esse contra adversarium volumus, munimento Dominicæ saturitatis armemus. Nam quomodo docemus aut provocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere; si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? aut quomodo ad martyrii poculum idoneos facimus; si non eos * prius ad bibendum in Ecclesia poculum Domini jure communicationis admittimus?

3. Interesse debet, frater carissime, inter eos qui vel apostataverunt, & ad seculum cui renunciaverant reversi, gentiliter vivunt, vel ad hæreticos transfugæ facti, contra Ecclesiam * parricidalia quotidie arma suscipiunt, & inter eos qui ab Ecclesiæ limine non recedentes, & implorantes jugiter ac dolenter divina & paterna solatia, nunc se ad pugnam paratos esse, & pro Domini sui nomine ac pro sua salute stare fortiter & * pugnare profitentur. Hoc in tempore pacem nos non dormientibus, sed vigilantibus damus; pacem non deliciis, sed armis damus;

* Gronov. Obs. c. 14 legit, Dominica
* P. Al. Obtemperantis
* Rom. & Spir. in uno ingregetur
* Al. si qui essent, in ex.
* R. Al. subv. se mor.
* Al. exhortamur
* Al. ad bibendum prius in Eccl.
* Al. parricidialia
* Rom. & Spir. expugnare

damus; pacem non ad quietem, sed ad aciem damus. Si secundum quod eos * audimus, & optamus & credimus, fortiter steterint, & adversarium nobiscum in congressione prostraverint; non pœnitet pacem concessisse tam fortibus: imò Episcopatus nostri honor grandis & gloria est, pacem dedisse Martyribus: ut Sacerdotes qui sacrificia * Dei quotidie celebramus, hostias Deo & victimas præparemus. Si autem (quod Dominus avertat à fratribus nostris!) aliquis Lapsorum fefellerit, ut pacem subdole * petat, & impendentis prælii tempore communicationem non præliaturus accipiat; se ipsum fallit & decipit, qui aliud corde occultat & aliud voce pronunciat. Nos in quantum nobis & videre & judicare conceditur, faciem singulorum videmus; cor scrutari & mentem perspicere non possumus. De his judicat occultorum scrutator & cognitor citò venturus, & de arcanis cordis atq; abditis judicaturus. Obesse autem mali bonis non debent; sed magis mali à bonis adjuvari. Nec ideo martyrium facturis pax neganda est, quia sunt quidam negaturi; cum propter hoc pax danda sit omnibus militaturis, ne per ignorantiam nostram ille incipiat præteriri, qui habet in prælio coronari.

* P. Al. audimus, f. ft. Al. audivimus, f. ft.
* R. Al. Deo qui

4. Nec quisquam dicat; qui martyrium * tollit, sanguine suo baptizatur, nec pax illi ab Episcopo necessaria est, habituro gloriæ suæ pacem, & accepturo majorem de Domini dignatione mercedem. Primo idoneus esse non potest ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium, & mens deficit, quam non recepta Eucharistia erigit & accendit. Dominus enim in Euangelio suo dicit: *Cum autē vos tradiderint, nolite cogitare quid loquamini: dabitur enim vobis * in illa hora quid loquamini: non enim vos estis qui loquimini; sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Quando autem dicat, in traditis atq; in confessione nominis constitutis *Spiritum Patris loqui*; quomodo potest ad confessionem paratus aut idoneus inveniri, qui non prius pace accepta receperit *Spiritum Patris*, qui corroborans servos suos ipse loquitur & confitetur in nobis? * Tum deinde si relictis omnibus rebus suis fugerit, & in latebris atq; in solitudine constitutus in latrones forte incurrerit, aut in febribus & in languore decesserit; nonne nobis imputabitur, quod tam bonus miles, qui omnia sua dereliquit, & contemta domo & parentibus ac liberis,

* P. Al. tulit.
Matth. 10, 19, 20.
* Al. illa h.
* P. Al. Tunc d.

sequi Dominum filium maluit, sine pace & sine communicatione * decedit? Nonne nobis vel negligentia segnis vel duritia crudelis ascribetur in die judicii, quod pastores crediras & commissas nobis oves nec curare in pace, nec in acie voluerimus armare? Nonne ingeretur nobis à Domino, quod per Prophetam suum clamat & dicit: *Ecce lac consumitis, lanis vos tegitis, & quod crassum est interficitis, & oves meas non pascitis: quod infirmatum est non confortastis, & quod male habuit non corroborastis, & quod contribulatum est * non consolati estis, & quod errabat non revocastis, & quod periit non inquisistis, & quod forte fuit, confecistis labore: & dispersæ sunt oves meæ, eo quod non sunt pastores, & factæ sunt * in comesturam omnibus bestiis agri; & non fuit qui inquireret, neque qui revocaret! Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego super pastores, & inquiram oves meas de manibus eorum, & avertam eos ut non pascant oves meas, & jam non pascent eas, & extraham oves meas de ore eorum, & pascam eas cum judicio!*

* Al. decessit? Al. decidit?
Ezech. 34, 3. & seqq.
* R. Al. non consolidastis,
* R. Al. in deprædatione

5. Ne igitur * ore nostro, quo pacem negamus, quo duritiam magis humanæ crudelitatis, quam divinæ & paternæ pietatis dulcedinem * opponimus, oves nobis commissæ à Domino reposcantur; placuit nobis, Sancto Spiritu suggerente, & Domino per visiones multas & manifestas admonente, quia hostis nobis imminere prænunciatur & ostenditur, colligere intra castra milites Christi, & examinatis singulorum causis, pacem Lapsis dare; imo pugnaturis arma suggerere: quod credimus vobis quoq; paternæ misericordiæ contemplatione placiturum. Quod si de Collegis aliquis extiterit, qui urgente certamine pacem fratribus & sororibus non putat dandam, reddet ille rationem in die judicii Domino vel importunæ censuræ vel inhumanæ duritiæ suæ. Nos, quod fidei & caritati & sollicitudini congruebat, quæ erant in conscientia nostra protulimus; diem certaminis appropinquasse, hostem violentum cito contra nos exurgere, pugnam non talem qualis fuit, sed graviorem multo & acriorem venire: hoc nobis divinitus frequenter ostenditur, de hoc nos providentia & misericordia Domini sæpius * admonent, de cujus ope & pietate qui in eum confidimus, possumus esse securi: quia qui in pace militibus suis futuram prænunciat pugnam, dabit * militantibus in congressione victoriam. * Optamus te, frater carissime, semper bene valere.

* Al. quod ore nostro pacem negamus, quod dur.
* Al. apponimus,
* Al. admonere dignatur
* Al. & milit.
* P. Hæc clausula in multis desideratur.

EPI-

EPISTOLA LV.

Ad Cornelium de Fortunato & Felicissimo. *Lib. 1. Ep. 3.*

Cyprianus Cornelio fratri Salutem.

LEgi literas tuas, frater cariſſime, quas per *Saturum fratrem noſtrum Acoluthum miſiſti, & dilectionis fraternæ & Eccleſiaſticæ diſciplinæ & Sacerdotalis cenſuræ ſatis plenas, quibus ſignificaſti, Feliciſſimum, hoſtem Chriſti, non novum, ſed jam pridem ob crimina ſua plurima & graviſſima *abſtentum, & non tantum mea, *ſed plurimorum Coëpiſcoporum ſententia condemnatum, *rejectum à te illic eſſe & cum veniſſet ſtipatus caterva & factione deſperatorum, vigore pleno, quo *Epiſcopos agere oportet, pulſum de Eccleſia eſſe; de qua jam pridem cum *ſui ſimilibus, Dei majeſtate & Chriſti *Domini & Judicis noſtri ſeveritate, depulſus eſt, ne ſchiſmatis & diſſidii auctor, ne pecuniæ *commiſſæ ſibi fraudator, ne ſtuprator virginum, ne matrimoniorum multorum depopulator atq; corruptor, ultra adhuc ſponſam Chriſti incorruptam, ſanctam, pudicam, præſentiæ ſuæ dedecore & impudica atq; inceſta contagione violaret.

*P. al. Saturnum
* Al. oſtenſum.
* Al. ſed & plur. Vid. Ep. 39.
* P. al. & rejectum & à te illic eſſe ab Eccleſia prohibitum.
* P. al. Epiſcopo
Al. Epiſcopum
* Al. ſuis ſ.
* Al. Dom. Jud. n.
* Al. comm. ſ.

2. Sed enim lecta alia tua epiſtola, frater, quam primis literis ſubjunxiſti, ſatis miratus ſum, cum animadvertiſſem te minis atq; terroribus eorum, qui venerant, aliquantum eſſe commotum, cùm te, ſecundum quod ſcripſiſti, aggreſſi eſſent, cum ſumma deſperatione comminantes, quod ſi literas quas attulerant non accepiſſes, publice eas recitarent, & multa turpia ac probroſa & ore ſuo digna proferrent. Quod ſi ita res eſt, frater cariſſime, ut nequiſſimorum timeatur audacia, *& quod mali jure atq; æquitate non poſſunt, temeritate ac deſperatione perficiant; actum eſt de Epiſcopatus vigore & de Eccleſiæ gubernandæ ſublimi ac divina poteſtate, nec Chriſtiani ultra aut durare aut eſſe jam poſſumus; ſi ad hoc ventum eſt, ut perditorum minas atque inſidias pertimeſcamus. Nam & Gentiles & Judæi minantur, & hæretici, atque omnes quorum pectora & mentes diabolus *obſedit, venenatam rabiem ſuam quotidie furioſa voce teſtantur: non tamen iccirco cedendum

* Al. ut q; m.
* P. Al. obſidet

 eſt,

est, quia minantur, aut ideo adversarius & inimicus major est Christo; quia tantum sibi vindicat & assumit in seculo. Manere apud nos debet, * frater carissime, fidei robur immobile, & stabilis atque inconcussa virtus, contra omnes incursus atq; impetus oblatrantium fluctuum, velut petræ objacentis fortitudine & mole debet obsistere. Nec interest unde Episcopo aut terror aut periculum veniat, qui terroribus & periculis vivit obnoxius; & tamen fit de ipsis terroribus ac periculis gloriosus.

3. Nec enim solas Gentilium vel Judæorum minas cogitare & spectare debemus, cum videamus, ipsum Dominum à fratribus esse detentum, & ab eo, quem inter Apostolos ipse delegerat, proditum; inter initia quoque mundi Abel justum non nisi frater occiderit; & Jacob fugientem persequutus sit frater infestus, & Joseph puer venierit vendentibus fratribus; in Euangelio etiam legamus, esse prædictum, magis *domesticos inimicos* futuros, & qui prius copulati sacramento unanimitatis fuerint, ipsos invicem *tradituros.* Nihil interest quis tradat, aut sæviat; cum Deus * tradi permittat quos disponit coronari. * neque enim nobis ignominia est pati à fratribus quod passus est Christus, nec illis gloria est facere quod * fecerit Judas. Quæ autem sui elatio est, quæ comminantium tumens & inflata & vana jactatio; illic absenti minari, cum hic me habeant in potestate præsentem? Convicia eorum, quibus se & vitam suam quotidie lacerant, non timemus: fustes & lapides & gladios, quos verbis * parricidalibus jactitant, non perhorrescimus. Quod in illis est; homicidæ sunt apud Deum tales: necare tamen non possunt; nisi eis * Dominus necare permiserit: & cum nobis semel moriendum sit; illi tamen & odio & verbis & delictis suis quotidie perimunt.

4. Sed non iccirco, * frater carissime, relinquenda est Ecclesiastica disciplina, aut Sacerdotalis solvenda censura, quoniam conviciis infestamur, aut terroribus quatimur: * quando occurrat & moneat Scriptura divina dicens: *Ille vero qui præsumit & contumax est, vir sui jactans, nihil omnino * perficiet, qui dilatavit tanquam * infernus animam suam:* & iterum: *Et verba viri peccatoris ne timueritis: quia gloria ejus * in stercora erit & in vermes.*

* *Al.* vendicat
* *Al.* frater, fid.
* *Luc.* 22, 47, 48. *Gen.* 4, 8. 27, 41, 42. 37, 28.
* P. *Al.* fratribus. In Euangelio etiam legimus
* *Matth.* 10, 36, 21.
* R. *Al.* tradit, permittit & coronari.
* P. *Al.* Neque nob.
* R. *Al.* fecit
* P. *Al.* parricidialibus
* P. *Al.* Dominus perm.
* *Al.* frater, rel.
* P. *Al.* quando occ. Scriptura
* *Al.* quando monent Scr.
* *Al.* cum occurrat & Scr.
* *Abac.* 2, 5.
* P. *Al.* proficiet,
* P. *Al.* inferus
* *Al.* inferi
* 1. *Macc.* 2, 62. 63.
* P. *Al.* ut stercora & ut vermis

*mes. Hodie * extolletur, & cras non invenietur: quoniam conversus est in terram suam, & cogitatio ejus * periit:* & iterum: *Vidi impium exaltatum, & extolli super cedros Libani, & transivi, & ecce * non fuit: & quæsivi eum, & non est inventus locus ejus!* Exaltatio & inflatio & arrogans ac superba jactatio, non de Christi magisterio, qui humilitatem docet; sed de Antichristi spiritu nascitur, cui exprobrat per Prophetam Dominus & dicit: *Tu autem dixisti in animo tuo: In cœlum ascendam, super stellas Dei ponam sedem meam: Sedebo in monte alto super montes altos in aquilonem, ascendam super nubes, ero similis Altissimo:* & addidit dicens: *Tu vero ad inferos descendes in fundamenta terræ, & qui videbunt te, mirabuntur super te.* Vnde & parem talibus pœnam Scriptura divina loco alio comminatur & dicit: *Dies enim Domini Sabaoth super omnem injuriosum & superbum, & super omnem elatum & excelsum.* Dei ore itaq; ac de verbis suis unusquisque statim proditur, & utrum Christum in corde suo, an vero Antichristum habeat, loquendo detegitur: secundum quod Dominus in Euangelio suo dicit: *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui; cum sitis nequam? De abundantia enim cordis os emittit. Bonus homo de bono thesauro emittit * bona, & nequam homo de nequam thesauro emittit nequam.* Vnde & dives ille peccator, qui de Lazaro in sinu Abrahæ posito atque in refrigerio constituto implorat auxilium, cum in tormentis cruciabundus flammæ cremantis ardoribus aduratur, inter omnes corporis partes magis os ejus & *lingua* pœnas dat; quia plus scilicet lingua sua & ore peccaverat.

5 Nam cum scriptum sit; *Neq; maledici regnum Dei consequentur;* & iterum Dominus in Euangelio suo dicat: *Qui dixerit fratri suo, fatue; & qui dixerit racha; * reus erit in gehenna ignis;* quomodo possunt censuram Domini ultoris evadere, qui talia ingerunt non solum fratribus, sed & Sacerdotibus; quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur, ut quisquis *Sacerdoti* ejus & ad tempus hic judicanti *non obtemperaret*, statim *necaretur?* In Deuteronomio loquitur Dominus Deus, dicens: *Et homo quicunq; * fecerit in superbia, ut non exaudiat Sacerdotem aut Judicem, quicunq; fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit, timebit, & non agent impie etiam nunc.* Item ad Samuelem, cum à Judæis sperneretur, Deus dicit: *Non te spreverunt;*

* P. *Al.* extollitur
* P. *Al.* peribit
Ps. 36, (37,) 35. 36.
* *Al.* non erat
Esai. 14, 13, 14, 15, 16.
Esai. 2, 12.
Matth. 12, 34.
* P. *Al.* bonum
Luc. 16, 24.
1. *ad Cor.* 6, 10.
Matth. 5, 22.
* P. *Al.* reus erit gehenna i.
Al. reus erit gehennæ i.
Deut. 17, 12, 13.
* *Al.* fuerit
Conf. *Ep* 65. n. 3. & *Ep.* 69. n. 3. & *seqq.*
1. *Reg.* 8, 7.

verunt; sed me spreverunt. Et Dominus quoque in Euangelio:
Luc. 10, 16. *Qui audit vos, inquit, me audit, & eum qui me misit: & qui rejicit vos, me rejicit: qui me rejicit, rejicit eum qui me misit.* Et cum le-
Matth. 8, 4. prosum mundasset: *Vade, inquit, & demonstra te Sacerdoti.* Et cum postea tempore passionis alapam accepisset à servo Sacer-
Joann. 18, 22, 23. dotis, cumq; ei dixisset: *Sic respondes Pontifici?* adversus Pontificem Dominus contumeliose nihil dixit, nec quidquam de Sacerdotis honore detraxit; sed innocentiam suam magis asserens & ostendens: *Si malè, inquit, locutus sum; exprobra de malo: si autem bene; quid me cædis;* Item * in Actis Apostolorum postmodum beatus Apostolus Paulus, cum ei dictum esset: *Sic * insilis in Sacerdotem Dei maledicendo?* quamvis Domino jam crucifixo, sacrilegi & impii & cruenti illi esse cœpissent; nec jam quidquam de Sacerdotali honore & auctoritate retinerent; tamen ipsum quamvis inane nomen & umbram quandam Sacerdotis cogitans * Paulus: *Nesciebam, inquit, fratres, quia Pontifex est. Scriptum est enim: * Principem populi tui non maledices.*

* Rom. & Spir. in Actibus Ap.
* P. Al. insimulas R. Al. incilas
Act. 23, 4, 5.
* Al. expavit: Nesc.
Ex. 22, 28.
* P. Al. Principi plebis tuæ n. m.
* Al. potestas divina digu.

6. Cum hæc tanta ac talia & multa alia exempla præcedant, quibus Sacerdotalis auctoritas & * potestas de divina dignatione firmatur; quales putas esse eos, qui Sacerdotum hostes & contra Ecclesiam Catholicam rebelles, nec præmonentis Domini comminatione, nec futuri judicii ultione terrentur? Neq; enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, * quàm inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos & ad tempus Judex vice Christi cogitatur, cui si secundum magisteria divina obtemperaret fraternitas universa; nemo adversus Sacerdotum collegium quidquam moveret; nemo post divinum judicium, post populi suffragium, post Coëpiscoporum consensum Judicem se, jam non Episcopi, sed Dei faceret; nemo * discidio unitatis, Christi Ecclesiam scinderet; nemo sibi placens ac tumens * seorsum foris hæresin novam conderet; nisi si ita est aliquis sacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, ut putet sine Dei judicio fieri Sacerdotem; cum Dominus in Euangelio suo dicat: *Nonne duo passeres asse veneunt, & neuter eorum cadit in terram * sine Patris voluntate?* Cum ille nec minima fieri sine voluntate Dei dicat; existimat aliquis summa & magna, aut non sciente, aut non permittente Deo, in Ecclesia Dei fieri, & Sacerdotes, id est, dis-

* P. Al. nisi inde Al. quam dum
* Al. dissidio
* Rom. seorsum nov. hær. cond.
Matth. 10, 29.
* Al. sine Patris vestri volunt.

dispensatores ejus, non de ejus sententia ordinari? Hoc est fidem non habere qua vivimus: hoc est Deo honorem non dare, cujus nutu & arbitrio regi & gubernari omnia scimus & credimus.

7. Plane Episcopi non de voluntate Dei fiunt, * qui extra Ecclesiam fiunt; * sed contra dispositionem & traditionem Euangelii fiunt: sicut ipse Dominus in duodecim Prophetis ponit & dicit: *Sibimet * ipsis Regem constituerunt, & non per me:* & iterum: *Sacrificia eorum, tanquam panis luctus: omnes qui manducant ea, contaminabuntur.* Et per Esaiam quoque Spiritus sanctus clamat & dicit: *Væ vobis, filii desertores! Hæc dicit Dominus: Habuistis consilium, & non per me, & fecistis conventionem, non per Spiritum meum, adjicere peccata super peccata.* * Cæterum (dico enim provocatus, dico dolens, dico compulsus,) quando Episcopus in locum defuncti substituitur, quando populi universi suffragio in pace deligitur, quando Dei auxilio in persecutione protegitur; Collegis omnibus fideliter junctus, plebi suæ in Episcopatu quadriennio jam probatus, in quiete serviens disciplinæ, in tempestate proscriptus, applicito & adjuncto Episcopatus sui nomine toties ad leonem petitus, in circo, in amphitheatro Dominicæ dignationis testimonio honoratus; his ipsis etiam diebus, quibus has ad te literas feci, ob sacrificia, quæ * edicto proposito celebrare populus jubebatur, clamore popularium ad leonem denuo postulatus in circo; cum talis, * frater carissime, * à quibusdam desperatis & perditis & extra Ecclesiam constitutis impugnari videtur, apparet quis impugnet: non scilicet Christus, qui Sacerdotes aut constituit aut protegit; sed ille, qui Christi adversarius & Ecclesiæ ejus inimicus, * ad hoc Ecclesiæ Præpositum sua infestatione persequitur, ut gubernatore sublato, atrocius atque violentius circa Ecclesiæ naufragia grassetur.

8. Nec quenquam fidelem & Euangelii memorem atque Apostoli præmonentis mandata retinentem movere debet, * frater carissime, si quidam in extremis temporibus superbi & contumaces & Sacerdotum Dei hostes aut * de Ecclesia recedunt, aut contra Ecclesiam faciunt; quando tales nunc futuros & Dominus & Apostoli ejus ante prædixerint. Nec Præpositum servum deseri à quibusdam miretur aliquis; quando ipsum

* *Al.* sed qui
* *Al.* sed qui c. d.
* *Al* ipsi
Ose. 8, 4.
Ose. 9. 4.
Esai. 30, 1.
* *P. Al.* Cæt. dico (dico enim prov.
Vid. *Ep.* 69. *n.* 4.
* *Al.* de edicto prof.
* *Al.* frater, à qu.
* *P. Al.* à fratribus, quos Dominus desperatos & perditos & extra Ecclesiam constitutos non protegit, impugn.
* *Al.* ob hoc
* *Al.* frater, si
* *Al.* de Ecclesia Dei reced.

* *Al.* & virtutes factorum suorū Dei P. testim.
Joan. 6, 66, 67, 68, 69.

Dominum magnalia & mirabilia summa facientem, * & virtutes Dei Patris factorum suorum testimonio comprobantem, *discipuli sui reliquerint*. Et tamen ille non increpuit recedentes, aut graviter comminatus est; sed magis conversus ad Apostolos suos dixit: *Nunquid & vos vultis ire?* servans scilicet legem, qua homo libertati suæ relictus & in arbitrio proprio constitutus sibimet ipse vel mortem appetit, vel salutem. Petrus tamen, super quem *ædificata ab eodem Domino fuerat *Ecclesia*, unus pro omnibus loquens & Ecclesiæ voce respondens ait: *Domine, ad quem * ibimus? Verba vitæ æternæ habes, & nos * credimus & cognovimus, quoniam tu es Filius Dei vivi:* significans scilicet & ostendens, eos qui à Christo recesserint, culpa sua perire; Ecclesiam tamen, quæ in Christum credat & quæ semel id quod cognoverit teneat, nunquam * ab eo omnino discedere, & eos esse Ecclesiam, qui in domo Dei permanent; *plantationem* verò *plantatam* * à Deo Patre non esse, quos videmus non frumenti stabilitate solidari; sed tanquam paleas dissipantis inimici spiritu ventilari, de quibus & Joannes in Epistola sua dicit: *Ex nobis exierunt: sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis; * mansissent utique nobiscum.* Item Paulus monet nos, cum mali de Ecclesia pereunt, non moveri, nec recedentibus perfidis fidem * minui: *Quid enim*, inquit, *si exciderunt à fide quidam eorum? Numquid infidelitas illorum fidem Dei * evacuavit? Absit! Est enim Deus verax; omnis autem homo mendax.*

* *Al.* ædificanda
* P. *Al.* imus? Verbum
* P. *Al.* credimus
* P. *Al.* ab eó disced.
Matth. 15, 13.
* *Al.* non à Deo Patre, videmus, non fr. st.
1. Joan. 2, 19.
* P. *Al.* mansissent nobisc.
* P. *Al.* minus teneri:
* P. *Al.* evacuabit?

9. Quod ad nos attinet; conscientiæ nostræ convenit, frater carissime, dare operam, ne quis culpa nostra de Ecclesia pereat; si autem quis ultro & crimine suo perierit, & pœnitentiam agere atq; ad Ecclesiam redire noluerit, nos in die judicii inculpatos futuros, qui consulimus sanitati; illos solos in pœnis remansuros, qui noluerint consilii nostri salubritate sanari. Nec movere nos debent convicia perditorum, quo minus à via recta & à certa regula non recedamus: quando & Apostolus instruat dicens: *Si hominibus placerem; Christi servus non essem.* Interest, utrum quis homines promereri, an Deum cupiat. Si hominibus placetur; Dominus offenditur: si verò * id enitimur & elaboramus, ut possimus Deo placere; & convicia & maledicta debemus humana contemnere. Quod autem tibi de Fortunato isto pseudoepiscopo, à paucis & inveteratis hæreticis

c. Quod ad nos. 10. Dist. 47.
Ad Gal. 1, 10.
* P. *Al.* illud nitimur & labor.
Al. illud enitimur & laboramus

cis conſtituto, non ſtatim ſcripſi, frater cariſſime; non ea res erat, quæ in notitiam tuam deberet per nos feſtinato ſtatim, quaſi magna aut metuenda perferri: maxime quando & Fortunati nomen jam ſatis noſſes, qui eſt unus ex quinque Preſbyteris jam pridem de Eccleſia profugis, & ſententia Coepiſcoporum noſtrorum, multorum & graviſſimorum virorum, nuper abſtentis, qui ſuper hac re priore anno ad te literas fecerunt; item Feliciſſimum, ſigniferum ſeditionis, recognoſceres, qui & ipſe in iiſdem Coepiſcoporum noſtrorum factis ad te pridem literis continetur; qui non tantum ab iis iſtic abſtentus; ſed abs te illic nuper de Eccleſia pulſus eſt.

10. Cum hæc in notitia tua eſſe confiderem, & pro certo *hærere memoriæ & diſciplinæ tuæ ſcirem; neceſſarium non putavi, celeriter & urgenter hæreticorum tibi ineptias nunciandas. Neque enim ad Catholicæ Eccleſiæ majeſtatem pariter ac dignitatem pertinere debet, quid apud ſe hæreticorum & ſchiſmaticorum moliatur audacia. Nam & pars Novatiani Maximum Preſbyterum, nuper ad nos à Novatiano legatum miſſum atque à noſtra communicatione rejectum, nunc iſtic ſibi feciſſe pſeudoepiſcopum dicitur. Nec tamen de hoc tibi ſcripſeram; quando hæc omnia contemnantur à nobis, & miſerim tibi proxime nomina Epiſcoporum iſtic conſtitutorum, qui integri & ſani in Eccleſia Catholica fratribus præſunt. Quod utiq; ideo de omnium noſtrorum conſilio * placuit ſcribere, ut erroris diluendi ac perſpiciendæ veritatis compendium fieret, & ſcires tu & Collegæ noſtri, quibus ſcribere & literas mutuo à quibus vos accipere * oporteret; ſi quis autem præter hos, quos epiſtola noſtra complexi ſumus, ſcribere vobis auderet, ſciretis eum vel ſacrificio vel libello eſſe maculatum, vel unum de hæreticis, perverſum ſcilicet & profanum. Nactus tamen occaſionem familiariſſimi hominis & clerici; * per Felicianum Acoluthum, quem cum * Perſeo Collega noſtro miſeras, inter cætera quæ in notitiam tuam perferenda hinc fuerant, etiam de Fortunato iſto tibi ſcripſi: ſed dum iſtic Felicianus frater noſter vel vento retardatur, vel accipiendis aliis epiſtolis à nobis detinetur, Feliciſſimo ad vos properante præuentus eſt. * Ita enim ſemper ſcelera feſtinant, quaſi contra innocentiam feſtinatione prævaleant.

* P. *Al.* habere *Al.* haberem m. c. d. t. ſeriem; *Al.* haberem, m. c. d. t. ſcirem neceſſarium;

* *Al.* tibi pl. ſcr.

* P. *Al.* oportet

* *Al.* ſed & per F.

* P. *Al.* Perſe *Al.* Preſa *Al.* Perſa

* P. *Al.* Ita enim ſc. feſt.

11. Per Felicianum autem significavi tibi, frater, venisse Carthaginem Privatum, veterem hæreticum, in * Lambesitana colonia, ante multos fere annos ob multa & gravia delicta nonaginta Episcoporum sententia condemnatum, Antecessorum etiam nostrorum, quod & vestram conscientiam non latet, Fabiani & Donati literis severissime notatum, qui cum causam suam apud nos in concilio, quod habuimus Idibus * Maiis quæ * proxime fuerunt, agere velle se diceret, nec admissus esset, * Fortunatum istum sibi pseudoepiscopum dignum collegio suo fecit. Venerat etiam cum illo & Felix quidam, quem ipse extra Ecclesiam in hæresi pseudoepiscopum olim constituerat. Sed & Jovinus & Maximus comites cum * Privato hæretico affuerunt, ob nefanda sacrificia & crimina in se probata, sententia * novem Episcoporum Collegarum nostrorum condemnati, & iterato quoque à pluribus nobis, in concilio anno priore abstenti. Cum his autem quatuor junctus est & * Repostus * Suturnicensis, qui non tantum in persecutione ipse cecidit; sed & maximam partem plebis suæ sacrilega persuasione dejecit. Hi quinque cum paucis vel * sacrificatis, vel male sibi consciis, Fortunatum sibi pseudoepiscopum cooptarunt, ut criminibus in unum convenientibus talis esset scilicet rector, quales illi qui reguntur.

12. Hinc jam & cætera mendacia, frater carissime, potes * noscere, quæ illic homines desperati & perditi ventilaverunt: ut; cum de sacrificatis vel de hæreticis amplius quam quinque pseudoepiscopi non fuerint, qui Carthaginem venerint, & Fortunatum sibi dementiæ suæ socium constituerint; illi tamen quasi filii diaboli & mendacio pleni, ausi sunt, ut scribis, * jactitare viginti quinque Episcopos affuisse: quod mendacium & istic prius apud fratres nostros jactitabant, dicentes viginti quinque Episcopos de Numidia esse venturos, qui sibi Episcopum facerent; quo in mendacio suo posteaquam, quinque solis convenientibus naufragis & à nobis abstentis, detecti sunt atq; confusi, Romam cum mendaciorum suorum * merce navigaverunt; quasi veritas post eos navigare non posset, quæ mendaces linguas rei certæ probatione convinceret. Atque hæc est, frater, * vera dementia, non cogitare, nec scire, quod mendacia non diu fallant; noctem tamdiu esse quamdiu illucescat

Vid. *Ep.* 30. *n.* 4.
* P. *Al.* Labesitana *Al.* Pambesitana *Al.* Bambesitana
* R. *Al.* Martiis
* *Spir.* proximæ
* *Al.* Fort. istum pseudoep.
* P. *Al.* Probatio
* P. *Al.* novem Colleg. n.
* P. *Al.* repositus *Al.* Præpositus
* P. *Al.* Saturnic. *Al.* Quoturnicensis *Al* Sutunuzensis *Fortè* Tuburnensis
* P. *Al* sacrificantibus
* *Al.* agnoscere
* P. *Al.* jactare
* P. *Al.* mercede
* P. *Al.* verè

cescat dies; clarificata autem die & sole oborto luci tenebras & caliginem cedere, & quæ grassabantur per noctem latrocinia cessare. Denique si nomina ab eis quæreres; non haberent vel quos falso nominarent: tanta apud eos etiam malorum penuria est, ut ad illos nec de sacrificatis nec de hæreticis viginti quinque colligi possint. Et tamen ad decipiendas aures simplicium & absentium mendacio numerus inflatur; quasi, etsi verus esset hic numerus, aut ab hæreticis Ecclesia * aut ab injustis justitia vincatur. Nec me oportet, frater carissime, paria nunc cum illis facere, & ea, quæ commiserunt * atque huc usq; committunt, meo sermone decurrere: cum considerandum sit nobis, quid proferre & scribere Sacerdotes Dei oporteat, nec tam dolor apud nos debeat quam pudor loqui, & ne videar provocatus maledicta potius, quam crimina & peccata congerere.

* P. *Al.* aut inj.

* R. *Al.* adhuc usque

13. Taceo itaque de fraudibus Ecclesiæ factis: conjurationes, & adulteria, & varia delictorum genera prætereo: unum illud, in quo non mea, nec hominum, sed Dei causa est, de eorum facinore non puto esse reticendum; quod à primo statim persecutionis die, cum recentia delinquentium facinora fervérent, & sacrificiis nefandis non tantum diaboli altaria, sed adhuc manus ipsæ Lapsorum atque ora * fumarent, communicare cum Lapsis & pœnitentiæ agendæ intercedere non destiterunt. Clamat Deus: *Sacrificans diis eradicabitur, nisi Domino soli:* & Dominus in Euangelio dicit: *Qui me negaverit,* * *negabo illum:* & alio loco indignatio & ira divina non tacet, dicens: *Illis fudistis libamina, & illis imposuistis sacrificia: super hæc non indignabor? dicit Dominus:* & intercedunt, ne rogetur Deus, qui *indignari* se ipse testatur: intercedunt, ne exoretur precibus & satisfactionibus Christus, qui *negantem* se *negare* profitetur. Nos in ipso persecutionis tempore de hoc ipso literas misimus, nec auditi sumus. Concilio frequenter * acto, non consensione tantum nostra, sed & comminatione decrevimus, ut pœnitentiam fratres agerent, ut pœnitentiam non agentibus nemo temere pacem * daret: & illi contra Deum sacrilegi, contra Sacerdotes Dei impio furore temerarii, de Ecclesia recedentes, & contra Ecclesiam parricidalia arma tollentes,

* P. *Al.* sumerent *Al.* maderent

Ex. 22, 20.

* *Al.* & ego eum negabo: & *Matth.* 10, 33.

Esai. 57, 6.

* P. *Al.* accito

* *Al.* daret: illi

* elaborant, (ut opus suum diaboli malitia * consumment) ne vulneratos divina clementia in Ecclesia sua curet & miserorum pœnitentiam mendaciorum suorum fraude corrumpunt, ne Deo indignanti satisfiat; ne Christum Dominum suum, qui Christianus esse * vel erubuit ante, vel timuit, postmodum quærat; ne ad Ecclesiam qui de Ecclesia recesserat, redeat. Datur opera, ne satisfactionibus & lamentationibus justis delicta redimantur, ne vulnera lacrymis abluantur. Pax vera falsæ pacis mendacio tollitur, salutaris sinus matris noverca intercedente * præcluditur, ne de pectore atque ore Lapsorum fletus & gemitus audiatur.

* Gronov. *Obs. in Eccl. Scr. c.* 14. ex membranis legit: elaborant, ut opus suum Diaboli malitia consummet,
* P. Al. consument *Al.* consummetur
* *Al.* vel erub. vel tim.
* *Al.* clauditur,

14. Compelluntur adhuc insuper Lapsi, ut linguis atque ore, quo in Capitolio ante delinquerant, Sacerdotibus convicium faciant; Confessores, & virgines, & justos quosque fidei laude præcipuos atque in Ecclesia gloriosos, contumeliis & maledicis vocibus * prosequantur. A quibus quidem non tam nostrorum modestia & humilitas & pudor cæditur, quam illorum * ipsorum spes & vita laceratur. Neque enim qui audit, sed qui facit convicium, miser est: nec qui a fratre vapulat, sed qui fratrem cædit, in lege peccator est. & cùm nocentes innocentibus injuriam faciunt, illi patiuntur injuriam, qui facere se credunt. Denique hinc illis * percussa mens & hebes animus & sensus alienus est. Ira est Dei non intelligere delicta, ne sequatur pœnitentia: sicut scriptum est: *Et dedit illis Deus spiritum transpunctionis; ne revertantur scilicet, & curentur,* & deprecationibus & satisfactionibus * justis post peccata sanentur. Paulus Apostolus in Epistola sua ponit & dicit: * *Dilectum veritatis non habuerunt ut salvi fierent: ac propterea mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati; sed sibi placent in injustitia.* Primus felicitatis gradus est, non delinquere: secundus, delicta * cognoscere. * Illic currit innocentia integra & illibata quæ servet: hic succedit medela quæ sanet: quod utrumque isti offenso Deo perdiderunt, & ut amissa sit gratia, quæ de baptismi sanctificatione percipitur, & non * subveniat pœnitentia, per quam culpa curatur.

* P. *Al.* prosequuntur
* P. *Al.* lapsorum
* P. *Al.* pertusa
Esai. 29, 10.
Rom. 11, 8.
Esai. 6, 9.
Joan. 12, 40.
Act. 28, 26, 27.
* *Rom.* & *Spir.* justis pecc. san.
* P. *Al.* Delectum *Al.* Dilectionem
2. *ad Thess.* 2, 10, 11, 12.
* R. *Al.* cognoscere: tertius, commissa diluere.
* R. *Al.* subsit *Al.* sumta sit
* P. *Al.* apud D.

15. An putas, frater, levia esse * adversus Deum facinora, parva & modica delicta, quod per illos non rogatur majestas

ſtas indignantis Dei? quod non timetur ira & ignis & dies Domini? quod imminente Antichriſto, exarmatur fides militantis populi, dum tollitur vigor & timor Chriſti? Viderint laici hoc quomodo curent: Sacerdotibus labor major incumbit in asſerenda * & procuranda Dei majeſtate: ne quid videamur in hac parte negligere; cum admoneat Dominus & dicat: *Et nunc præceptum hoc ad vos eſt, ô Sacerdotes! Si non audieritis, & ſi non poſueritis in corde veſtro, ut detis honorem nomini meo; dicit Dominus; immittam in vos maledictionem, & maledicam benedictionem veſtram.* Honor ergo * datur Deo, quando ſic Dei majeſtas & cenſura contemnitur, ut cum ſe ille indignari & iraſci ſacrificantibus dicat, & cum pœnas æternas & ſupplicia perpetua comminetur, * proponatur à ſacrilegis atque dicatur, ne ira cogitetur Dei, ne timeatur judicium Domini, ne pulſetur ad Eccleſiam Chriſti; ſed ſublata pœnitentia, nec ulla exomologeſi criminis facta, deſpectis Epiſcopis atq; calcatis, pax * à Preſbyteris verbis fallacibus prædicetur, & ne Lapſi ſurgant aut * foris poſiti ad Eccleſiam redeant, communicatio non communicantibus offeratur? Quibus etiam ſatis non fuit ab Euangelio receſſiſſe, ſpem Lapſis ſatisfactionis & pœnitentiæ ſuſtuliſſe, fraudibus involutos, vel adulteriis commaculatos, vel ſacrificiorum funeſta contagione pollutos, ne Deum rogarent, ne in Eccleſia exomologeſin criminum facerent, * ab omni & ſenſu & fructu pœnitentiæ removiſſe; * niſi foris ſibi extra Eccleſiam & contra Eccleſiam conſtituiſſent conventiculum perditæ factionis, cum male ſibi conſciorum & Deum rogare ac ſatisfacere nolentium caterva conflueret.

* *Al.* propitianda & procur. | *Malach.* 2, 1, 2.

* P. *Al.* non d.

* *Al.* proponatur ſacrilegis

* P. *Al.* non à veris Preſb. *Al.* à non veris Preſb.

* P. *Al.* foris ad Eccl.

* *Al.* ab omni ſ. & fr.

* P. *Al.* foris ſibi - - conſtituiſſe com.

16. Poſt iſta adhuc inſuper pſeudoepiſcopo ſibi ab hæreticis conſtituto, navigare audent, & ad Petri cathedram atque ad Eccleſiam principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta eſt, à ſchiſmaticis profanis literas ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos (quorum *fides*, Apoſtolo prædicante, laudata eſt) ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum. Quæ autem cauſa veniendi & * pſeudoepiſcopū contra Epiſcopos factum nunciandi? Aut enim placet illis quod fecerunt, & in ſuo ſcelere perſeverant, aut ſi diſplicet & recedunt, ſciunt quò revertantur. Nam cum ſtatutum ſit omnibus nobis, & æquum ſit pariter ac juſtum, ut uniuſcujuſque cauſa illic audiatur, ubi eſt crimen ad-

Ad Rom. 1, 8.

* *Al.* pſeudoepiſcoporum

admissum, & singulis pastoribus portio gregis sit adscripta, quam regat unusquisque & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus; oportet utique eos quibus præsumus non circumcursare, nec Episcoporum concordiam cohærentem sua subdola & fallaci temeritate collidere; sed agere illic causam suam, ubi & accusatores habere & testes sui criminis possint; nisi si paucis desperatis & perditis minor videtur esse auctoritas Episcoporum in Africa constitutorum, qui jam de illis judicaverunt, & eorum conscientiam multis delictorum laqueis * vinctam judicii sui nuper gravitate damnarunt. Jam causa eorum cognita est: jam de eis dicta sententia est, nec censuræ congruit Sacerdotum, mobilis atque inconstantis animi levitate reprehendi: * cum Dominus doceat & dicat: *Sit sermo vester, est est, non non.*

17. Si eorum, qui de illis priore anno judicaverunt, numerus cum Presbyteris & Diaconis computetur; plures tunc affuerunt * judicio & cognitioni, quam sunt iidem isti, qui cum Fortunato nunc videntur esse conjuncti. Scire enim debes, frater carissime, eum posteaquam pseudoepiscopus ab hæreticis factus est, jam pene ab omnibus esse desertum. Namque ii, quibus in præteritum * præstigia obtendebantur, & dabantur verba fallacia, quod simul ad Ecclesiam regressuri dicerentur; posteaquam viderunt illic pseudoepiscopum factum, frustratos & deceptos se esse didicerunt, & remeant quotidie * atque ad Ecclesiam pulsant; nobis tamen, à quibus ratio Domino reddenda est, anxie ponderantibus & sollicite examinantibus, qui recipi & admitti ad Ecclesiam debeant. Quibusdam enim ita aut crimina sua obsistunt, aut fratres obstinate & firmiter renituntur, ut recipi omnino non possint * cum scandalo & periculo plurimorum. Neque enim sic * putamina quædam collidenda sunt, ut quæ integra & sana sunt, vulnerentur, nec utilis * aut consultus est pastor, qui ita morbidas & contactas oves gregi admiscet, ut gregem totum mali cohærentis * afflictatione * contaminet. O si posses, frater carissime, istic interesse nobiscum, cum pravi * isti & * perversi de schismate revertuntur!

* R. *Al.* involutam
* P. *Al.* cum Dominus dicat: *Matth.* 5, 37.
* *Al.* in jud. & cognitione
* P. *Al.* præstigiæ
* *Al.* atque Eccl. pulsant
* *Al.* sine scand.
* P. *Al.* putramina
* *Al.* atque cons.
* P. *Al.* afflictione
* *Al.* contaminet. Non attendas numerum illorum; Melior est enim unus timens Deum, quàm mille filii impii: sicut locutus est Dominus per Prophetam dicens: (*Ecclesiastic.* 16, 1.) *Fili, ne jocunderis in filiis, si multiplicentur tibi, cum non fuerit timor Dei in ipsis.* O si p.
* *Al.* istic.
* R. *Al.* subversi

tur! Videres quis mihi labor sit persuadere patientiam fratribus nostris, ut animi dolore sopito recipiendis malis curandisq; consentiant. Namq; ut gaudent & lætantur, cum tolerabiles & minus culpabiles redeunt; ita contra fremunt & reluctantur, quoties inemendabiles & protervi, & vel adulteriis, vel sacrificiis contaminati, & post hæc adhuc insuper & superbi, sic ad Ecclesiam remeant, ut bona intus ingenia corrumpant. Vix plebi persuadeo; imo extorqueo, ut tales patiantur admitti: & justior factus est fraternitatis dolor, ex eo quod unus atque alius, obnitente plebe & contradicente; mea tamen facilitate suscepti, pejores extiterunt, quam prius fuerant, nec fidem pœnitentiæ servare potuerunt; quia nec cum vera pœnitentia venerant.

18. De istis vero quid dicam, qui nunc ad te cum Felicissimo omnium criminum reo navigaverunt, legati à Fortunato pseudoepiscopo missi, tam falsas ad te literas afferentes, quá est & ipse, cujus literas ferunt, falsus? Quam est * ejus peccatorum multiplex conscientia! quam execrabilis vita! quam turpis, ut etsi in Ecclesia essent, ejici tales de Ecclesia debuissent! Deniq; quia conscientiam suam norunt, nec nos audent adire, aut ad Ecclesiæ limen accedere; sed foris per provinciam circumveniendis fratribus & spoliandis pererrant; & omnibus jam satis noti, atque undique pro suis facinoribus exclusi, illuc etiam ad vos navigant. Neque enim potest illis frons esse ad nos accedendi, aut apud nos consistendi; cum sint acerbissima & gravissima crimina, quæ eis à fratribus ingerantur. Si judicium nostrum voluerint experiri, veniant. Denique si qua illis excusatio & defensio potest esse, videamus quem habeant satisfactionis suæ sensum, quem afferant pœnitentiæ fructum: *nec Ecclesia * istic cuiquam clauditur, nec * Episcopus alicui denegatur: patientia & facilitas & humanitas nostra venientibus præsto est. Opto omnes in Ecclesiam regredi, opto universos commilitones nostros intra Christi castra & Dei Patris domicilia concludi: remitto omnia, multa dissimulo: studio & voto colligendæ fraternitatis; etiam quæ in Deum commissa sunt, non pleno judicio religionis examino: delictis plus quam oportet remittendis penè ipse delinquo: amplector promta & plena dilectione cum pœnitentia revertentes, peccatum

* *Al.* & ejus

* *Al.* nec Eccl. cuiq.
* P. *Al.* istic alicui
* R. *Al.* Episcopatus

catum suum satisfactione humili & simplici confitentes. Si qui autem sunt, qui putant se ad Ecclesiam non precibus, sed minis regredi posse, aut existimant * aditum se sibi non lamentationibus & satisfactionibus, sed terroribus facere; pro certo habeant, * contra tales clausam stare Ecclesiam Domini, nec castra Christi invicta & fortia & Domino tuente munita minis cedere.

* *Al.* aditum sibi n. l.
* P. *Al.* contra tales stare Eccl.

19. Sacerdos Dei Euangelium tenens & Christi praecepta custodiens occidi potest, non potest vinci. Suggerit & subministrat nobis exempla virtutis ac fidei Zacharias Antistes * Dei, qui cum terreri minis & lapidatione non posset, in templo Dei occisus est, clamans & identidem dicens, quod nos quoque contra haereticos clamamus & dicimus: *Haec dicit Dominus: Dereliquistis vias Domini, & Dominus derelinquet vos.* Neq; enim, quia pauci temerarii & improbi coelestes & salutares vias Domini derelinquunt, & sancta non agentes á sancto Spiritu deseruntur, ideo & nos divinae traditionis immemores esse debemus, ut majora esse furentium scelera, quam Sacerdotum judicia censeamus, aut existimemus plus ad impugnandum posse humana conamina, quam quod ad protegendum praevalet divina tutela. An ad hoc, frater carissime, deponenda est Catholicae Ecclesiae dignitas, & plebis intus positae fidelis atque incorrupta majestas, & Sacerdotalis quoque autoritas & potestas, ut judicare velle se dicant de Ecclesiae Praeposito extra Ecclesiam constituti? * de Christiano haeretici? de sano saucij? de integro vulnerati? de stante lapsi? de Judice rei? de Sacerdote sacrilegi? Quid superest, quam ut Ecclesia Capitolio cedat, & recedentibus Sacerdotibus ac * Domini altare removentibus, in Cleri nostri sacrum venerandumque consessum simulacra atque idola cum aris suis transeant, & Novatiano declamandi adversum nos atque increpandi largior & plenior materia praestetur; si * ij, qui sacrificaverunt & Christum publice negaverunt, * non tantum rogari, & sine acta poenitentia admitti, sed adhuc coeperint terroris sui potestate dominari? Si pacem postulant; arma deponant; si satisfaciunt; quid minantur? aut si comminantur; sciant quia á DEI Sacerdotibus non timentur: neque enim & Antichristus cum venire coeperit, introibit Ecclesiam, quia minatur; aut armis ejus & violentiae ceditur,

* *Al.* Domini,
Matth. 23, 35. 2. *Paral.* 24, 20.
* R. *Al.* de Episcopo haer. *Al.* de catholico haer.
* P. *Al.* de Domini altari se remov. R. *Al.* de altari Domini remov.
* *Al.* mihi, qui
* *Al.* non tantum & s. a. p. adm.

ceditur, quia reſiſtentes peremturum ſe eſſe profitetur.

20. Armant nos hæretici, dum nos putant ſua comminatione terreri, nec in * pace nos dejiciunt, ſed magis erigunt & accendunt, dum ipſam pacem perſecutione pejorem fratribus faciunt. Et optamus quidem ne quod loquuntur furore, impleant crimine, ne qui verbis perfidis & crudelibus peccant, factis quoque delinquant. Oramus ac deprecamur Deum, quem provocare illi & exacerbare non deſinunt, ut eorum corda miteſcant, ut furore depoſito ad ſanitatem * mentis redeant, * ut pectora operta delictorum tenebris pœnitentiæ lumen agnoſcant, & magis petant fundi pro ſe preces atque orationes Antiſtitis, quam ipſi fundant ſanguinem Sacerdotis. Si autem in ſuo furore permanſerint, atque in iſtis inſidiis ac minis ſuis parricidalibus crudeliter perſeveraverint; nullus Dei Sacerdos * ſic infirmus eſt, ſic jacens & abjectus, ſic imbecillitate humanæ mediocritatis invalidus, qui non contra hoſtes & impugnatores Dei divinitus erigatur, cujus non humilitas & infirmitas vigore & robore Domini protegentis animetur. Noſtra nihil intereſt, aut à quo, aut quando * perimamur, mortis & ſanguinis præmium de Domino recepturi. Illorum * flenda & lamentanda * conciſio eſt, quos ſic diabolus excæcat, ut æterna gehennæ ſupplicia non cogitantes, Antichriſti jam propinquantis adventum conentur imitari.

21. Et quanquam ſciam, frater cariſſime, pro mutua dilectione quam * debemus & exhibemus invicem nobis, florentiſſimo illic Clero tecum * præſidenti & ſanctiſſimæ atque ampliſſimæ plebi legere te ſemper literas noſtras; tamen * nunc & admoneo & peto, ut quod alias ſponte atque honorifice facis, etiam petente me facias, ut hac epiſtola mea lecta, ſi quod * illic contagium venenati ſermonis & peſtiferæ * ſeminationis irrepſerat, id omne de fratrum auribus & pectoribus exuatur, & bonorum integra ac ſincera dilectio ab omnibus hæreticæ detractionis ſordibus repurgetur. Declinent autem de cætero fortiter & evitent dilectiſſimi fratres noſtri verba & colloquia eorum, *quorum ſermo ut cancer ſerpit*: ſicut Apoſtolus dicit; *Corrumpunt ingenia bona confabulationes peſſimæ*: & iterum: *Hæreticum hominem poſt unam * correptionem evita, ſciens quia perverſus*

* *P. Al.* facie R. *Al.* faciem
* R. *Al.* mentes
* *P. Al.* ut pect. à delictorum tenebris ſoluta *Al.* ut peccatores à delictorum tenebris pœnitentiam agn. R. *Al.* ut peccatorum ac delictorum tenebr.
* *Al.* ſic infirmus & ſic j. & a. ſit,
* R *Al.* pereamus
* R. *Al.* flenda potius & l.
* P. *Al.* conditio R. *Al.* conſenſio
* R. *Al.* habemus
* *Al.* præcedenti
* *Al.* nunc adm. & p.
* P. *Al.* illi
* *Al.* contaminationis

2. *ad Tim.* 2, 17.
1. *ad Cor.* 15, 33.
Ad Tit. 3, 10.

* P. *Al.* & ſecundam corr.

*versus est hujusmodi, & peccat, & est * à semet ipso damnatus.* Et per Salomonem loquitur Spiritus Sanctus: *Perversus*, inquit, *in ore suo portat perditionem, & in labiis suis ignem condit.* * item denuo monet dicens: *Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam:* & iterum: *Malus obaudit linguæ iniquorum: justus autem non intendit labiis mendacibus.*

22. Quod, quanquam sciam illic fraternitatem * nostram, vestra scilicet providentia * monitam, sed & sua vigilantia satis cautam, nec capi hæreticorum venenis posse nec decipi, tantumque apud illos prævalere * magisteria & præcepta divina, quantus illis in Deum timor est; tamen * ex abundanti vel sollicitudo nostra vel caritas scribere ad vos ista persuasit, ut nulla cum talibus commercia copulentur, nulla cum malis convivia vel colloquia misceantur, simusque ab eis tam separati, quam sunt illi * de Ecclesia profugi: quia scriptum est; *Si autem & Ecclesiam contemserit; sit tibi tanquam ethnicus & publicanus:* & beatus Apostolus non monet tantum, sed & jubet à talibus ut recedatur. *Præcipimus*, inquit, *vobis in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut recedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinate, & non secundum traditionem, quam acceperunt à nobis.* Nulla societas fidei & perfidiæ potest esse. Qui cum Christo * non est, qui adversarius Christi est, qui unitati & paci ejus inimicus est, nobiscum non potest cohærere. Si cum precibus & satisfactionibus veniunt; audiantur: Si maledicta & minas ingerunt; respuantur. Opto te, * frater carissime, semper bene valere.

* R. *Al.* per semet ipsum damn.
Prov. 16, 27.
* P. *Al.* *portat perversa, perditionis sua ignem condens.*
* R. *Al.* portat verbum perditionis suæ
* *Al.* Idem
Ecclesiast. 28, 28.
Prov. 17, 4.
* P. *Al.* Quanq.
* R. *Al.* vestram, nostra sc. prov. mon.
* P. *Al.* munitam
* *Al.* & mag.
* *Al.* ex abundantia
* R. *Al.* ab Eccl.
Matth. 18, 17.
2. *ad Thess.* 3, 6.
* *Al.* non est, adv. Chr. est: Qui un.
* *Rem.* frater, semper b. v.

Epistola LVI.

Ad Thibaritanos, exhortatoria ad Martyrium.

Lib. 4. Ep. 6.

Cyprianus plebi Thibari consistenti Salutem.

Cogitaveram quidem, fratres dilectissimi, atq; in votis habebam, si rerum ratio ac temporis conditio permitteret, secundum quod frequenter desiderastis, * ipse ad vos venire, & * quantulacunq; mediocritate exhortationis nostræ præsens illic * fraternitatem vestram corroborare. Sed quoniam sic rebus urgentibus detinemur, ut longe istinc excurrere, & diu à plebe,

* *Al.* ut ipse ad vos venirem
* P. *Al.* quantulumcunque mediocritas nostra prævaleret

* P. *Al.* fraternitatem corrob.

plebe, cui de divina indulgentia præsumus, abesse non detur facultas; has interim pro me ad vos vicarias literas misi. Nam cum Domini instruentis dignatione instigemur * sæpius, amplius & admoneamur; ad vestram quoque conscientiam admonitionis nostræ sollicitudinem perferre debemus. * Scire enim debetis & pro certo credere ac tenere, pressuræ diem super caput esse cœpisse, & occasum seculi atque Antichristi tempus appropinquasse; ut parati omnes ad prælium stemus, nec quidquam nisi gloriam vitæ æternæ & coronam confessionis Dominicæ cogitemus; nec putemus talia esse quæ veniunt, qualia fuerunt illa quæ transierunt. Gravior nunc & ferocior pugna imminet, ad quam fide incorrupta & virtute robusta parare se debent milites Christi; considerantes iccirco se quotidie calicem sanguinis Christi bibere, ut possint & ipsi propter Christum sanguinem fundere. Hoc est enim velle cum Christo inveniri, id quod Christus & docuit & fecit imitari: secundum Joannem Apostolum dicentem: *Qui dicit se in Christo manere, debet quomodo ille ambulavit & ipse ambulare.* Item beatus Apostolus Paulus exhortatur & docet dicens: *Sumus * filii. * Si autem filii Dei; & hæredes Dei; cohæredes autem Christi; si quidem compatiamur, ut & commagnificemur.* Quæ nunc omnia consideranda sunt nobis, ut nemo quidquam de seculo jam * moriente desideret, sed sequatur Christum, qui & vivit in æternum, & vivificat servos suos in fide sui nominis constitutos. Venit enim tempus, fratres dilectissimi, quod jam pridem Dominus noster prænunciavit & docuit advenire, dicens: * *Veniet hora, ut omnis, qui vos occiderit, putet se * obsequium Deo facere. Sed hæc facient, quoniam non cognoverunt Patrem, neq; me. Hæc autem locutus sum vobis; ut cum venerit hora, eorum memores sitis; quia ego dixi vobis.*

2. Nec quisquam miretur persecutionibus nos assiduis fatigari & pressuris angentibus frequenter urgeri: quando hæc futura in novissimis temporibus Dominus ante prædixerit, & militiam nostram magisterio & hortamento sui sermonis instruxerit; Petrus quoque Apostolus ejus docuerit, ideo persecutiones fieri, ut probemur, & ut dilectioni Dei, justorum præcedentium exemplo, nos etiam morte & passionibus copulemur: posuit enim in epistola sua, dicens: *Carissimi, nolite mirari* ardo-

* P. *Al.* sæpius & adm. *Rem.* & *Spir.* potius & adm.
* *Al.* Scire autem deb.
1. *Joan.* 2, 6.
Ad Rom. 8, 16, 17.
* R. *Al.* filii Dei.
* *Al.* si autem filii; & hæredes; hæredes quidē Dei; coh. a.
* P. *Al.* moriturus
* P. *Al.* Venit
Joan 16, 2, 3, 4.
* *Al.* officium
1. *Petri* 4, 12, 13, 14.

*ardorem accidentem vobis, qui ad tentationem vestram fit, nec excidatis tanquam novum vobis contingat; sed * quotiescunque communicatis Christi passionibus, per omnia gaudete, ut & in revelatione facta claritatis ejus gaudentes exultetis. Si improperatur vobis in nomine Christi; beati estis: quia majestatis & virtutis Domini nomen in vobis requiescit; quod quidem secundum illos blasphematur; secundum nos autem honoratur.* Docuerunt autem nos Apostoli ea quæ de præceptis Dominicis & cœlestibus mandatis ipsi quoque didicerunt, Domino ipso scilicet corroborante nos & dicente: *Nemo est, qui relinquat domum, aut agrum, aut parentes, * aut fratres, aut sorores, aut uxorem, aut filios, propter regnum Dei, & non recipiat, * septies tantum in isto tempore; in seculo autem * futuro vitam æternam:* & iterum: *Beati, inquit, eritis, cùm odio vos habuerint * homines, & separaverint vos, & expulerint, & maledixerint nomini vestro quasi nequam, propter Filium hominis! Gaudete in illa die & exultate: ecce enim merces vestra multa * in cœlis!* Gaudere nos & exultare voluit in persecutionibus Dominus: quia quando persecutiones fiunt, tunc dantur coronæ fidei, tunc probantur milites Dei, tunc Martyribus patent cœli. Neque enim sic nomen militiæ dedimus, ut pacem tantummodo cogitare, & detrectare & recusare militiam debeamus: quando in ipsa militia primus ambulaverit Dominus, humilitatis & tolerantiæ & passionis magister: ut quod fieri docuit, prior faceret, & * quod pati hortatur, prior pro nobis ipse pateretur. Sit ante oculos, fratres dilectissimi, quod qui *omne judicium à Patre* solus accepit, & qui venturus est & judicaturus, jam judicii sui & cognitionis futuræ sententiam protulerit, prænuncians & contestans, *confessurum se coram Patre suo confitentes, & negaturum negantes.* Si mortem possemus evadere; merito * mortem timeremus. Porro autem cum mortalem mori necesse sit; amplectamur occasionem de divina promissione & dignatione venientem, & fungamur exitu mortis cum præmio immortalitatis, nec vereamur occidi, quos constet quando occidimur, coronari.

3. Nec quisquam, fratres dilectissimi, cum populum nostrum fugari conspexerit metu persecutionis & spargi, conturbetur, quod collectam fraternitatem non videat, nec tractantes Episcopos audiat. Simul tunc omnes esse * non possunt, qui-

* *Al.* quoties

Matth. 19, 29. *Marc.* 10, 28, 29. *Luc.* 18, 29, 30.

* *P. Al.* aut fr. aut ux.

* *P. Al.* centies

* *Al.* venturo

Luc. 6, 22, 23.

* *Al.* hom. & expul.

* *Al.* in cœlo.

* *P. Al.* qui *Al.* quæ

Joan. 5, 22.

Matth. 10, 32.

* *P. Al.* mori tim.

* *Al.* non possumus,

quibus occidere non licet; sed occidi necesse est. Vbicunque in illis diebus unusquisque fratrum fuerit; à grege interim * necessitate temporis corpore, non spiritu, separatus, non moveatur ad fugæ illius horrorem, nec recedens & latens deserti loci solitudine terreatur. Solus non est, cui Christus in fuga comes est. Solus non est, qui templum Dei servans, ubicunque fuerit, sine Deo non est: & si fugientem in solitudine ac montibus latro oppresserit, fera invaserit, fames aut sitis aut frigus afflixerit, vel per maria præcipiti navigatione properantem tempestas * ac procella submerserit. * Spectat militem suum Christus ubicunq; pugnantem, & persecutionis causa pro nominis sui honore morienti præmium reddit, quod daturum se in * persecutione promisit. Nec minor est martyrii gloria, non publice & inter multos perisse; cum pereundi causa sit propter Christum perire. Sufficit ad testimonium * Martyrii sui testis ille qui probat Martyres & coronat.

* Al. hac necess.
* Al. aut procella
* P. Al. Expectat
* P. Al. surrectione Al. resurrect.
* Al. Martyris

4. Imitemur, fratres dilectissimi, Abel justum, qui initiavit martyria, dum propter justitiam primus occiditur. Imitemur Abraham, Dei amicum, qui non est cunctatus ut filium victimam suis manibus offerret, dum Deo fide devotionis obsequitur. Imitemur tres pueros, Ananiam, Azariam, & Misahelem, qui nec ætate territi, nec captivitate fracti, Judæa devicta & Hierosolymis captis, in ipso regno suo Regem fidei virtute vicerunt, qui adorare statuam, quam Nabuchodonozor Rex fecerat, jussi, & minis Regis & flammis fortiores extiterunt, proclamantes & fidem suam per hæc verba testantes: *Nabuchodonozor Rex, non opus est nobis de hoc verbo respondere tibi. Est enim Deus, cui nos servimus, potens eripere nos de camino ignis ardentis: & de manibus tuis, Rex, liberabit nos: & si non; notum sit tibi, quia diis tuis non * servimus, & imaginem auream, quam statuisti, non * adoramus.* Credebant se illi secundū fidem posse evadere: sed addiderunt; *& si non:* ut sciret Rex, illos propter Deum quem colebant & mori posse. Hoc est enim robur virtutis & fidei, credere & scire, quod Deus à morte præsente liberare possit; & tamen mortem non timere, nec cedere; ut probari * fortius fides possit. Erupit per os eorum Spiritus sancti incorruptus & invictus vigor, ut appareat vera esse, quæ in Euangelio

Gen. 4, 8. 1. Joan. 3, 12. Gen. 22, 2, 10.
Dan. 3, 10, 17, 18.
* Al. deservimus
* P. Al. adorabimus
* P. Al. potiùs sp.

* P. Al. edixit dicens:
Matth. 10, 19, 20.

gelio suo Dominus * dixit: *Cum autem vos apprehenderint, nolite cogitare quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: Non enim vos estis qui loquimini; sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Dixit, quid loqui & respondere possimus, dari nobis *in illa hora* divinitus & offerri; *nec nos* tunc esse qui loquimur, sed *Spiritum Dei Patris;* qui cum à confitentibus non discedit neque dividitur, ipse in nobis & loquitur & coronatur. Sic & Daniel cum compelleretur adorare idolum Bel, quem tunc * populus & Rex colebat, in asserendum Dei sui honorem plena * fidei libertate prorupit dicens: *Nil colo ego; nisi Dominum Deum meum, qui condidit cœlum & terram.* Quid in Machabæis beatorum Martyrum gravia tormenta, & multiformes *septem fratrum* pœnæ, & confortans liberos suos *mater* in pœnis, & moriens ipsa quoque cum liberis? Nonne magnæ virtutis & fidei documenta testantur, & nos ad martyrii triumphum suis passionibus adhortantur? Quid Prophetæ, quos ad præscientiam futurorum * Spiritus sanctus animavit? Quid Apostoli, quos Dominus elegit? Nonne * qui justi occiduntur propter justitiam, mori nos quoque docuerunt? Christi nativitas à Martyriis infantum statim cœpit, ut ob nomen ejus à bimatu & infra qui fuerant, necarentur. Ætas necdum habilis ad pugnam, idonea extitit ad coronam: * ut appareret innocentes esse, qui propter Christum necantur, infantia innocens ob nomen ejus occisa est.

* Al. & Rex & populus colebant, in asserendo
* P. Al. fide & l.
Dan. 14, 4.
2. Macc. 7, 1, & seqq.
* *Rom.* Spiritus animavit?
* *Al.* cum justi occiduntur, propter justitiam mori n.
Matth. 2, 16.
* *Al.* ut appareret inn.

5. Ostensum est, neminem esse à periculo persecutionis immunem, quando & tales martyria fecerunt. Quam * ergo gravis causa sit hominis Christiani, servum pati nolle, cum prior passus sit Dominus; & pro peccatis nostris nos pati nolle, cum peccatum suum proprium non habens passus sit ille pro nobis? Filius Dei passus est, ut nos filios Dei faceret: & filius hominis pati non vult, ut esse Dei filius perseveret? Si odio seculi laboramus; odium seculi sustinuit prior Christus. Si contumelias in hoc mundo, si fugam, si tormenta toleramus; graviora expertus est mundi factor & Dominus, qui & admonet, dicens: *Si seculum, inquit, vos odit; mementote quia me * priorem * vobis odit. Si de seculo essetis; seculum quod suum esset amaret: Sed quia de seculo non estis, & ego elegi vos de seculo; propterea * odit vos seculum. Mementote * sermonis quem dixi vobis: Non est servus major*

* P. Al. verò gr.
Joan. 15, 18, 19, 20.
* Al. primo odit.
* P. Al. vestrum
* P. Al. odivit
* P. Al. verbi, quod

major Domino suo: Si me persecuti sunt; & vos persequentur. Dominus & Deus noster quicquid docuit, & fecit: ut discipulus excusatus esse non possit, qui discit & non facit.

6. Neque aliquis ex vobis, fratres dilectissimi, futuræ persecutionis metu aut Antichristi imminentis adventu sic terreatur, ut non Euangelicis exhortationibus & præceptis ac monitis cœlestibus ad omnia inveniatur armatus. Venit Antichristus: sed & supervenit Christus. Grassatur & sævit inimicus: * sed statim sequitur Dominus passiones nostras & vulnera vindicaturus. Irascitur adversarius & minatur: sed est qui possit de ejus manibus liberare. Ille metuendus est, cujus iram nemo poterit evadere, ipso præmonente & dicente: *Ne timueritis eos, qui occidunt corpus; animam autem non possunt occidere. Magis autem metuite eum, qui potest * & corpus & animam occidere in gehennam:* & iterum: *Qui amat animam suam perdet illam, & qui odit animam suam in isto seculo, in vitam æternam conservabit illam.* * Et in Apocalypsi instruit & præmonet dicens: *Si quis adorat bestiam & imaginem ejus, & accipit notam in fronte sua & in manu; bibet & ipse de vino iræ Dei mixto in poculo iræ ejus, & punietur igne & sulphure sub oculis sanctorum Angelorum, & sub oculis Agni, & fumus de tormentis eorum ascendet in secula seculorum, nec habebunt requiem die ac nocte, quicunque adorant bestiam & imaginem ejus.*

Rom. & Spir. sed & st. s.

Matth. 10, 28.

* & animam & corpus perdere in gehenna.

Ioan. 12, 25.

* *Rom. & Spir.* Et Apocalypsis instr.

Apoc. 14, 9, 10, 11.

7. Ad agonem secularem * exercentur homines & parantur, & magnam gloriam computant honoris sui, si illis spectante populo & Imperatore præsente contigerit coronari. Ecce agon sublimis & magnus, & coronæ cœlestis præmio gloriosus, ut spectet nos certantes Deus! Et super eos quos filios facere dignatus est, oculos suos pandens certaminis nostri spectaculo * perfruitur. Præliantes nos & fidei congressione pugnantes spectat Deus, spectant Angeli ejus, spectat & Christus. Quanta est gloriæ dignitas, quanta felicitas, * præsente Deo congredi & Christo Judice coronari? Armemur, fratres dilectissimi, viribus totis, & paremur ad agonem mente incorrupta, fide integra, virtute devota. Ad aciem quæ nobis indicitur, Dei castra procedant. Armentur Integri, * ne perdat Integer quod nuper stetit. Armentur & Lapsi, ut & Lapsus recipiat quod amisit. Integros honor, Lapsos dolor ad prælium

* *Al.* & exerc.

* P. *Al.* perfruatur

* P. *Al.* præside

* P. *Al.* nec

provocet. * Armat nos & præparat Apostolus dicens: *Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem; sed adversus potestates & principes hujus mundi * harum tenebrarum, adversus spiritus nequitiæ in cœlestibus. Propter quod * induite tota arma Dei, ut possitis resistere in die nequissimo: ut cum omnia perfeceritis, stetis accincti lumbos vestros in veritate, induti loricam justitiæ, & calceati pedes in præparatione Euangelii pacis, assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia ignita jacula nequissimi extinguere, & galeam salutis, & gladium Spiritus, qui est sermo Dei.* Hæc arma sumamus, his nos tutamentis spiritalibus & cœlestibus muniamus, ut in die nequissimo resistere Diaboli minis & repugnare possimus.* Induamus *loricam justitiæ:* ut contra inimici jacula munitum sit pectus & tutum. *Calceati * sint Euangelico* magisterio & armati pedes: ut cum serpens calcari à nobis & obteri cœperit, mordere & supplantare non possit. Portemus fortiter *scutum fidei,* quo protegente, quicquid jaculatur inimicus, possit extingui. Accipiamus quoque ad tegumentum capitis *galeam * salutarem,* ut muniantur aures, ne audiant edicta feralia; muniantur oculi, ne videant detestanda simulachra; muniatur frons, ut signum Dei incolume servetur; muniatur os, ut Dominum suum Christum victrix lingua fateatur. Armemus & dexteram *gladio spiritali,* ut sacrificia funesta fortiter respuat, * & Eucharistiæ memor, quæ Domini corpus * accepit, * ipsum complectatur, postea à Domino sumtura præmium cœlestium coronarum.

8. O dies ille qualis & quantus adveniet, fratres dilectissimi, cum cœperit populum suum Dominus recensere, & divinæ cognitionis examine singulorum merita recognoscere, mittere in gehennam nocentes, & persecutores nostros flammæ pœnalis perpetuo ardore damnare; nobis vero mercedem fidei & devotionis exolvere! Quæ erit * gloria & quanta lætitia, admitti, ut Deum videas? honorari ut cum Christo Domino Deo tuo salutis ac lucis æternæ gaudium capias? Abraham & Isaac & Jacob & Patriarchas omnes & Prophetas & Apostolos & Martyres salutare? cum justis & Dei amicis in regno cœlorum datæ immortalitatis voluptate gaudere? sumere illic quod *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit?* Majora enim nos accipere, quam quod hic aut operamur, aut patimur,

Aposto-

* P. Al. nec

* P. Al. Armari autem & parari nos b. atus Apostolus docet dicens:

* *Rom. & Spir.* & har. t.

* P. Al. induite arma D.

* Al. Induamur

* Al. simus

* *Rom. & Spir.* spiritalem,

* Al. ut Ech. memor, qui

* P. Al. accipit R. Al. accipit, ipsum compl. postmodum Dominum s. p. c. c. Al. accepit, in ipso Dominum suum complectatur, postm. à Domino suo sumturus p. c. c.

* P. Al. ipsum complectatur, à Dom.

* Al. illa gl.

1. ad Cor. 2, 9.

Apostolus prædicat, dicens: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad superventuram claritatem, quæ revelabitur in nobis.* Cum revelatio illa venerit, cum * claritas super nos Dei fulserit, * tam beati erimus & læti, dignatione Domini honorati; quam rei remanebunt & miseri, qui Dei desertores * aut contra Deum rebelles voluntatem fecerunt diaboli, ut eos necesse sit cum ipso simul inextinguibili igne torqueri. Hæc, fratres dilectissimi, hæreant cordibus vestris: Hæc sit armorum * vestrorum præparatio: Hæc diurna ac nocturna meditatio, ante oculos habere & cogitatione semper ac sensibus voluere iniquorum supplicia & præmia ac merita justorum; quid negantibus Dominus comminetur ad pœnam; quid contra confitentibus promittat ad gloriam. Si hæc cogitantibus ac meditantibus * nobis * supervenerit persecutionis dies; miles Christi, præceptis ejus & monitis eruditus, non expavescit ad pugnam; sed paratus est ad coronam. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

Ad Rom. 8, 18.

* P. *Al.* caritas
* P. *Al.* quàm *Al.* jam -- honorati. Quàm r. m.
* *Al.* & c. D.
* *Al.* nostr.
* P. *Al.* vobis
* *Al.* supervenerint

Epistola LVII.

Ad Cornelium in exilio de ejus confessione.

Lib. 1. Ep. 1.

Cyprianus Cornelio fratri Salutem.

Cognovimus, frater carissime, fidei ac virtutis vestræ testimonia gloriosa, & confessionis vestræ honorem sic exultanter accepimus, ut in meritis ac laudibus vestris nos quoque participes & socios computemus. Nam cùm nobis & Ecclesia una sit & mens juncta & individua concordia; quis non Sacerdos in Consacerdotis sui laudibus, tanquam in suis propriis gratuletur? aut quæ fraternitas non in fratrum gaudio ubique lætetur? Exprimi satis non potest, quanta * illic exultatio fuerit & quanta lætitia, cum de vobis prospera & fortia comperissemus: ducem te illic confessionis fratribus extitisse; sed & confessionem ducis de fratrum * confessione crevisse; ut dum præcedis ad gloriam, multos feceris gloriæ comites, & confessorem populum suaseris fieri, dum primus paratus es pro omnibus confiteri: ut non inveniamus quid prius prædicare in vobis debeamus, utrumne tuam promtam & stabilem fidem, an inse-

* *Al.* ista
* P. *Al.* confessione

inseparabilem fratrum caritatem. Virtus illic Episcopi * præcedentis publice comprobata est, adunatio sequentis fraternitatis ostensa est: Dum apud vos unus animus & una vox est, Ecclesia omnis Romana confessa est.

* G *Al.* prærun-tis

2. Claruit, * fratres carissimi, *fides*, quam de vobis beatus Apostolus prædicavit. Hanc laudem virtutis & roboris firmitatem jam tunc in spiritu * prævidebat, & præconio futurorum merita vestra contestans, dum parentes laudat, filios * provocabat. Dum sic unanimes, * dum fortes estis, magna * cæteris fratribus unanimitatis & fortitudinis exempla tribuistis. Docuistis granditer Deum timere, Christo firmiter adhærere, plebem Sacerdotibus in periculo jungi, in persecutione fratres à fratribus non separari, concordiam simul junctam vinci omnino non posse, quicquid simul petitur à cunctis, Deum pacis pacificis exhibere. Prosilierat adversarius terrore violento Christi castra turbare: sed quo impetu venerat, eodem impetu pulsus est, & quantum formidinis & terroris attulit, tantum fortitudinis invenit & roboris. Supplantare se iterum posse crediderat Dei servos, & velut tirones & rudes, quasi minus paratos & minus cautos, solito suo more concutere. Unum primo aggressus, ut lupus ovem secernere à grege, ut accipiter columbam ab agmine volantium separare tentaverat: nam cui non est adversus omnes satis virium, circumvenire quærit solitudinem singulorum: sed retusus adunati exercitus fide pariter & vigore, intellexit milites Christi vigilare jam sobrios, & armatos ad prælium stare; vinci non posse, mori posse; & hoc ipso invictos esse, quia * mori non timent; nec repugnare contra impugnantes; cum occidere innocentibus nec nocentem liceat; sed promte & animas & sanguinem tradere; ut cum tanta in seculo * malitia & sævitia grassetur, à malis & sævis velocius recedatur. Quale illud fuit sub oculis Dei spectaculum gloriosum? quale in conspectu * Christi, Ecclesiæ suæ gaudium; ad pugnam, quam tentaverat hostis inferre, non singulos milites; sed * tota simul castra prodisse? omnes enim constat venturos fuisse, si audire potuissent; * quando occurrerit properanter & venerit quisquis audivit. Quot * illic *Lapsi*, gloriosa confessione sunt restituti? *Steterunt* fortes, & ipso dolore pœnitentiæ facti ad prælium fortiores: ut appareat nuper

* fubi-

* P. *Al.* frater carissime,
Ad Rom. 1, 8.
* R. *Al.* providebat
* P. *Al.* provocat
* *Al.* dum sic f. e.
* *Al.* & cæteris
* *Al.* nec mori t.
* *Al.* malitiæ sævitia
* *Al.* Christi & ejus Eccl. gaud.
* P. *Al.* semel tota c.
* *Al.* cum accurrerit
* P. *Al.* illi

* subitatos esse, & novæ atque insuetæ rei pavore trepidasse; rediisse ad se postmodum, fidem veram & vires suas de Dei timore collectas ad omnem patientiam constanter & firmiter roborasse, nec jam *stare* ad criminis veniam, sed ad passionis coronam.

* P. *Al.* dubitasse

3. Quid ad hæc Novatianus, * frater carissime? utrumne jam deponit errorem? an vero (qui dementium mos est) ipsis bonis & prosperis nostris plus adactus est ad furorem? & quo magis ac magis dilectionis ac fidei crescit hic gloria, illic dissensionis & zeli * recrudescit insania, nec vulnus suum miser curat; sed adhuc gravius & se & suos vulnerat? in perniciem fratrum lingua sua perstrepens, & facundiæ venenatæ jacula contorquens, magis durus secularis philosophiæ pravitate, quam * philosophiæ Dominicæ lenitate pacificus; desertor Ecclesiæ, misericordiæ hostis, interfector pœnitentiæ, doctor superbiæ, veritatis corruptor, * perditor caritatis? Agnoscitne jam qui sit Sacerdos Dei? quæ sit Ecclesia & domus Christi? qui sint servi Dei, quos diabolus infestet? qui sint Christiani, quos Antichristus impugnet? Neque enim quærit illos quos jam subegit, aut gestit evertere quos jam suos fecit. Inimicus & hostis Ecclesiæ quos alienavit ab Ecclesia & foras duxit, ut captivos & * vinctos contemnit & præterit; eos pergit lacessere, in quibus Christum cernit habitare. Quanquam & si aliquis ex talibus fuerit apprehensus; non est quod sibi quasi in confessione nominis blandiatur: cum constet, si occisi ejusmodi extra Ecclesiam fuerint, fidei coronam non esse, sed pœnam potius esse perfidiæ, nec in *domo* Dei inter *unanimes habitaturos* esse, quos videmus de pacifica & divina domo furore discordiæ recessisse. Hortamur plane quantum possumus, frater carissime, pro caritate mutua, qua nobis invicem cohæremus, ut (quoniam providentia Domini monentis instruimur, & divinæ misericordiæ consiliis salubribus admonemur, appropinquare jam certaminis & agonis nostri diem) jejuniis, vigiliis, orationibus insistere cum omni plebe non desinamus. Incumbamus gemitibus assiduis & deprecationibus crebris. Hæc sunt enim nobis arma cœlestia, quæ stare & perseverare fortiter faciunt: hæc sunt munimenta spiritalia & tela divina, quæ protegunt. Memores nostri invicem simus, concordes atque unanimes,

* P. *Al.* frater, utrumne
* *Al.* crudescit
* P. *Al.* Sophiæ
* P. *Al.* proditor
* *Al.* victos
Ps. 67, (68,) 6.

S 3 utro-

utrobique pro nobis semper oremus, pressuras & angustias mutua caritate relevemus, & si quis istinc nostrûm prior divinæ dignationis celeritate præcesserit, perseveret apud Dominum nostra * dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam Patris non cesset oratio. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

* G. Al. dilectio profr. & sor. nostris, apud miseric. P.

Epistola LVIII.

Lib. 3. Ep. 1.

Ad Lucium Papam Romanum reversum ab exilio.

Cyprianus cum Collegis Lucio fratri Salutem.

ET nuper quidem tibi, frater carissime, gratulati sumus, cum te honore geminato in Ecclesiæ suæ administratione Confessorem pariter & Sacerdotem constituit divina dignatio: sed & nunc non minus tibi & comitibus tuis atque universæ fraternitati gratulamur, quod cum eadem gloria & laudibus vestris reduces vos denuo ad suos fecerit benigna Domini & larga protectio: ut pascendo gregi pastor & gubernandæ navi gubernator & plebi regendæ rector redderetur, * & appareret relegationem vestram sic divinitus esse dispositam, non ut Episcopus relegatus & pulsus Ecclesiæ deesset; sed ut ad Ecclesiam major rediret. Neque enim in tribus pueris minor fuit martyrii dignitas, quia morte frustrata de camino ignis incolumes exierunt. aut non consummatus Daniel extitit in suis laudibus, quia qui leonibus missus fuerat ad prædam, protectus à Domino vixit ad gloriam. In Confessoribus Christi dilata martyria non meritum confessionis minuunt; sed magnalia divinæ protectionis ostendunt. Repræsentatum videmus in vobis, quod apud Regem fortes atque ilustres pueri prædicaverunt, ipsos quidem paratos esse ardere flammis, ne diis ejus servirent, aut imaginem quam fecerat adorarent; *Deum* tamen *quem colebant*, quemque & nos colimus, *potentem esse ut eos de camino ignis eximeret, & de Regis manibus* ac de pœnis præsentibus *liberaret*. Quod invenimus in confessionis vestræ fide & in Domini circa vos protectione nunc gestum; ut cum vos parati fueritis & promti omne subire supplicium; Dominus tamen vos pœnæ subtraheret & Ecclesiæ reservaret. Regredientibus vobis breviata non est in Epi-

* Al. ut app.

Dan. 3, (92,) 27.

Dan. 6, 23.

Dan. 3, 17.

Episcopo confessionis suæ dignitas; sed magis crevit sacerdotalis auctoritas, ut altari Dei assistat Antistes, qui ad confessionis arma sumenda & facienda martyria, non verbis plebem, sed factis cohortetur, & imminente Antichristo paret ad prælium milites non solum sermonis & vocis incitamento; sed fidei & virtutis exemplo.

2. Intelligimus, frater carissime, & tota cordis nostri luce perspicimus divinæ majestatis salutaria & sancta consilia; unde illic repentina persecutio nuper exorta sit, * unde contra Ecclesiam Christi & Episcopum Cornelium beatum Martyrem vosq; omnes secularis potestas subito proruperit: ut ad confundendos hæreticos & retundendos ostenderet Dominus, quæ esset Ecclesia, quis Episcopus ejus unus divina ordinatione delectus; qui cum Episcopo Presbyteri sacerdotali honore conjuncti; quis adunatus & verus Christi populus Dominici gregis caritate connexus; qui essent, quos inimicus lacesseret; qui contra, quibus diabolus ut suis parceret. Neque enim persequitur & impugnat Christi adversarius; nisi castra & milites Christi: hæreticos prostratos semel & suos factos contemnit & præterit: eos quærit dejicere, quos videt stare. Atque utinam nunc facultas daretur, frater carissime, ut interesse illic vobis regredientibus possemus, qui vos mutua caritate diligimus, ut adventus vestri lætissimum fructum præsentes cum cæteris ipsi quoque caperemus! Quæ illic exultatio omnium fratrum? qui concursus atque complexus occurrentium singulorum? Vix oculis adhærentium potest satisfieri, vix vultus ipsi atque oculi plebis possunt videndo * satiari. De adventus vestri gaudio cognoscere illic fraternitas cœpit, qualis & quanta sit secutura Christo veniente lætitia: cujus quia citò appropinquabit adventus, imago jam quædam præcessit in vobis, ut quomodo Joannes præcursor ejus & prævius veniens, prædicavit Christum venisse; sic nunc Episcopo Confessore Domini & Sacerdote redeunte, appareat & Dominum jam redire. Vicarias vero pro nobis ego & Collegæ & fraternitas omnis has ad vos literas mittimus, frater carissime, & repræsentantes vobis per epistolam gaudium nostrum, fida obsequia caritatis * expromimus, hic quoque in sacrificiis atque

* *Al.* inde e.

* *Al.* satiari de adv. v. gaudio. Cogn.

* *P. Al.* exprimimus

atque in orationibus nostris non cessantes Deo Patri & Christo Filio ejus Domino nostro gratias agere, & orare pariter ac petere, ut qui perfectus est atque perficiens, custodiat & perficiat in vobis confessionis vestræ gloriosam coronam: qui & ad hoc vos fortasse revocavit, ne gloria esset occulta, si foris essent confessionis vestræ consummata martyria. Nam victima quæ fraternitati præbet exemplum virtutis & fidei, præsentibus debet fratribus immolari. Optamus te, frater carissime, semper bene valere.

EPISTOLÆ MISCELLANEÆ IN PACE ECCLESIÆ VARIIS TEMPORIBUS CONSCRIPTÆ.

EPISTOLA LIX.

Lib. 3. Ep. 8.

Ad Fidum de infantibus baptizandus.

Cyprianus & cæteri Collegæ, qui in concilio affuerant, numero LXVI. Fido fratri Salutem.

LEgimus literas tuas, frater carissime, quibus significasti de Victore * quodam Presbytero, quod ei, antequam pœnitentiam plenam egisset & Domino Deo, in quem deliquerat, satisfecisset, temere Therapius Collega noster immaturo temporo & præpropera festinatione pacem dederit: Quæ res nos satis movit, recessum esse à decreti nostri auctoritate, ut ante legitimum & plenum tempus satisfactionis & sine petitu & conscientia plebis, nulla infirmitate urgente ac necessitate cogente, pax ei concederetur. Sed librato apud nos diu consilio, satis fuit objurgare Therapium Collegam nostrum, quod temere hoc fecerit, & instruxisse, ne quid tale de cætero faciat: Pacem tamen quomodocunque à Sacerdote Dei semel datam non putavimus auferendam, ac per hoc Victori communicationem sibi * concessam usurpare permisimus.

* P. Al. quendam

* P. Al. traditam

2. Quantum vero ad causam infantum pertinet, quos dixisti intra secundum vel tertium diem, * quo nati sint, constitu-

Vid. Augustin. *l. 4. contra duas epist. Pelag. c. 8.*

* P. Al. quam nati sunt,

ſtitutos baptizari non oportere, & conſiderandam eſſe legem circumciſionis antiquæ, ut intra octavum diem eum qui natus eſt baptizandum &* ſanctificandum non putares; longe aliud in concilio noſtro omnibus viſum eſt. In hoc enim quod tu putabas eſſe faciendum, nemo conſenſit: ſed * univerſi potius judicavimus nulli hominum nato miſericordiam Dei, & gratiam denegandam. Nam cum Dominus in Euangelio ſuo dicat: *Filius hominis non venit animas hominum perdere; ſed ſalvare;* quantum in nobis eſt, ſi fieri poteſt, nulla anima perdenda eſt. Quid enim ei deeſt, qui ſemel in utero, Dei manibus formatus eſt? Nobis enim atq; oculis noſtris, ſecundum dierum ſecularium curſum, accipere, qui nati ſunt, incrementum videntur: cæterum quæcunque à Deo fiunt, Dei factoris majeſtate & opere perfecta ſunt. Eſſe denique apud omnes, ſive infantes, ſive majores natu, unam divini muneris æqualitatem declarat nobis divinæ Scripturæ fides, cùm Heliſæus* ſuper infantem Sunamitis viduæ filium, qui mortuus jacebat, ita ſe Deum deprecans ſuperſtravit, ut capiti caput & faciei facies applicaretur, & ſuperfuſi Heliſæi membra ſingulis parvuli membris & pedes pedibus jungerentur. Quæ res ſi ſecundum nativitatis noſtræ & corporis qualitatem cogitetur, adulto & provecto infans non poſſet æquari, nec cohærere & ſufficere poſſent parva membra majoribus: ſed illic æqualitas divina & ſpiritalis exprimitur, quod pares atque æquales ſint omnes homines, quando à Deo ſemel facti ſint, & poſſit* ætas* noſtra in incrementis corporum, ſecundum ſeculum, non ſecundum Deum, habere diſcrimen: niſi ſi & gratia ipſa, * quæ baptizatis datur, pro ætate accipientium vel minor, vel major tribuitur; cum Spiritus ſanctus non de menſura, ſed de pietate atque indulgentia paterna æqualis omnibus præbeatur. Nam *Deus* ut *perſonam non accipit;* ſic nec ætatem: cum ſe omnibus ad cœleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate librata præbeat * Patrem.

3. Nam & quod veſtigium infantis in primis partus ſui diebus conſtituti, mundum non eſſe dixiſti, quod unusquiſque noſtrum adhuc horreat exoſculari; nec hoc putamus ad cœleſtem * gratiam dandam impedimento eſſe oportere: ſcriptum eſt enim: *Omnia munda ſunt mundis.* Nec aliquis noſtrum

Gen. 17, 14.

* *Al.* ſacrificandum

* *Rom.* & *Spir.* univerſe

Luc. 9, 56.

Vid. Auguſtin. *Ep.* 28. *ſub fin.*

* P. *Al.* ſuper inf. viduæ

4. *Reg.* 4, 34.

* P. *Al.* ætatis noſtræ [illegible] habere diſcrimen.

* P. *Al.* noſtræ increm.

* *Al.* quæ & baptizatus [illegible]

Ad Gal. 2, 6.

Ad Col. 3, 25.

* P. *Al.* parem

* P. *Al.* gloriam

Ad Tit. 1, 15.

id debet horrere, quod Deus dignatus est facere. Nam etsi adhuc infans à partu novus est; non ita est tamen, ut quisquam illum in gratia danda atque in pace facienda horrere debeat osculari; quando in osculo infantis unusquisque nostrum pro sua religione ipsas adhuc recentes Dei manus debeat cogitare, quas in homine modò formato & recens nato quodammodo exosculamur, quando id quod Deus fecit amplectimur. Nam quod in Judaica circumcisione carnali octavus dies observabatur; sacramentum est in umbra atque in imagine antè præmissum; sed veniente Christo * veritate completum. Nam quia octavus * dies, i. e. post Sabbatum primus dies futurus erat, quo Dominus resurgeret & nos vivificaret, & circumcisionem nobis spiritalem daret; hic dies octavus, i. e. post Sabbatum primus & Dominicus præcessit in imagine, quæ imago cessavit superveniente postmodum veritate, & data nobis spiritali circumcisione. Propter quod neminem putamus à gratia consequenda impediendum esse * ea lege, quæ jam statuta est, nec spiritalem circumcisionem impediri carnali circumcisione debere; sed omnem omnino hominem admittendum esse ad gratiam Christi: quando & Petrus in * Actibus Apostolorum loquatur, & dicat: *Dominus mihi dixit, * neminem communem dicendum & immundum.*

4. Cæterum si homines impedire * aliquid ad consecutionem gratiæ possent; magis adultos & provectos & majores natu possent impedire peccata graviora. Porro autem si etiam gravissimis * delictoribus & in Deum * multum ante peccantibus, cum postea crediderint, remissa peccatorum datur, & à baptismo * atque à gratia nemo prohibetur; quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccavit; nisi quod secundum Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit? qui ad * remissam peccatorum accipiendam hoc ipso facilius accedit, quod illi remittuntur non propria, sed aliena peccata. Et iccirco, frater carissime, hæc fuit in concilio nostra sententia, à baptismo atque à gratia Dei, qui omnibus misericors & benignus & pius est, neminem per nos debere prohiberi. Quod cum circa universos observandum sit atque * retinendum; tum magis circa infantes ipsos & recens natos observandum putamus, qui hoc ipso

V. Augustin. *lib.* 4. *contra duas epist. Pelagian.* c. 8.

* *Al.* in verit.

* P. *Al.* dies idem post Sabb.

* P. *Al.* à lege

* P. *Al.* Actis *Act.* 10, 28.

* *Al.* neminem hominem comm.

* P. *Al.* aliud

Vid. Augustin. *lib.* 4. *contra duas epist. Pelagian.* c. 8.

* R. *Al.* delictorum

* P. *Al.* multo ante

* *Al.* atque gr. n.

* P. *Al.* remissionem

* P. *Al.* retinendum, magis *Al.* retinendum, tamen mag.

ipso de ope nostra ac de divina misericordia plus merentur, quod in primo statim nativitatis suæ ortu plorantes ac flentes nihil aliud faciunt quam deprecantur. Optamus te, frater carissime, semper bene valere.

Epistola LX.

Ad Episcopos Numidas de redemtione fratrum ex captivitate Barbarorum. Lib. 5. Epist. 8.

Cyprianus Januario, Maximo, Proculo, Victori, Modiano, Nemesiano, Nampulo, & Honorato, fratribus, Salutem.

CUm maximo animi nostri gemitu & non sine lacrymis legimus literas vestras, fratres carissimi, quas ad nos pro dilectionis vestræ sollicitudine, de fratrum nostrorum & sororum captivitate fecistis. Quis enim non doleat in ejusmodi casibus? aut quis non dolorem fratris sui suum proprium computet? cum loquatur Apostolus Paulus & dicat: *Si patitur unum membrum; compatiuntur & cætera membra: si lætatur membrum unum; collætantur & cætera membra:* & alio loco: *Quis infirmatur*, inquit, *& non ego infirmor?* Quare nunc & nobis captivitas fratrum nostra captivitas computanda est, & periclitantium dolor pro nostro dolore numerandus est: cum sit scilicet adunationis nostræ corpus unum, & non tantum dilectio sed & religio instigare nos debeat & confortare ad fratrum membra redimenda. Nam cum denuo Apostolus Paulus dicat: *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* etiamsi caritas nos minus adigeret ad opem fratribus ferendam; considerandum tamen hoc in loco fuit, Dei templa esse quæ capta sunt; nec pati nos longa cessatione & neglecto dolore debere, ut diu Dei templa captiva sint; sed quibus possumus viribus elaborare & velociter gerere, ut Christum Judicem & Dominum & Deum nostrum promereamur obsequiis nostris.

1. ad Cor. 12, 26.
2. ad Cor. 11, 29.
1. ad Cor. 3, 16.

2. Nam cum dicat Paulus Apostolus: *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis*; in captivis fratribus nostris contemplandus est Christus, & redimendus de periculo captivitatis, qui nos redimit de periculo mortis: ut qui nos de diaboli fau- ad Gal. 3, 27.

li faucibus exuit, nunc ipse, qui manet & habitat in nobis, de Barbarorum manibus exuatur, & redimatur nummaria quantitate; qui nos cruce redemit & sanguine; qui idcirco hæc fieri interim patitur, ut fides nostra tentetur, an faciat unusquisq; pro altero, quod pro se fieri vellet, si apud Barbaros teneretur ipse captivus. Quis enim non humanitatis memor & mutuæ dilectionis admonitus, si pater est, illic esse nunc filios suos computet? si maritus est, uxorem suam illic captivam teneri cum dolore pariter ac pudore vinculi maritalis existimet? Quantus vero communis omnibus nobis mœror est & cruciatus de periculo virginum, quæ illic tenentur; pro quibus non tantum libertatis, sed & pudoris jactura plangenda est; nec tam vincula barbarorum, quam lenonum & lupanarium stupra deflenda sunt; ne membra Christo dicata & in æternum continentiæ honore pudica virtute devota insultantium libidine & contagione fœdentur!

3. Quæ omnia istic secundum literas vestras fraternitas nostra cogitans & dolenter examinans, promte omnes & libenter ac largiter subsidia nummaria fratribus contulerunt; semper quidem secundum fidei suæ firmitatem ad opus Dei proni; nunc tamen magis ad opera salutaria contemplatione tanti doloris accensi. Nam cum Dominus in Euangelio suo dicat; *Infirmus fui, & visitastis me*; quanto nunc quoque cum majore operis nostri mercede dicturus est: Captivus fui, & redemistis me? & cum denuo dicat: *In carcere fui, & venistis ad me*; quanto plus est cum cœperit dicere: In carcere captivitatis fui, & clausus, & vinctus apud Barbaros jacui; & de carcere illo servitutis liberastis me; cum judicii dies venerit præmium de Domino recepturi? Denique maximas vobis gratias agimus, quod nos vestræ sollicitudinis, & tam bonæ ac necessariæ operationis participes esse voluistis; ut offerretis nobis agros uberes, in quibus spei nostræ *semina* mitteremus, expectaturi *messem* de amplissimis fructibus, qui de hac cœlesti & salutari operatione proveniunt.

Matth. 25, 36.

Ad Gal. 6, 7, 9.

4. Misimus autem * sestertia centum millia nummûm, quæ istic in Ecclesia, cui de Domini indulgentia præsumus, Cleri & plebis apud nos consistentis collatione collecta sunt; quæ vos illic pro vestra diligentia dispensabitis. Et optamus qui-

* P. & R. *malunt legere*: sestertiûm centum millia nummûm.

quidem nihil tale de cætero fieri, & fratres nostros Domini majestate protectos ab ejusmodi periculis incolumes reservari. si tamen ad explorandam nostri animi caritatem & examinandam nostri pectoris fidem tale aliquid acciderit; nolite cunctari nunciare hæc nobis literis vestris, pro certo habentes, Ecclesiam nostram & fraternitatem istic universam, ne hæc ultra fiant precibus orare; si facta fuerint, libenter & largiter subsidia præstare. Vt autem fratres nostros ac sorores, qui ad hoc opus tam necessarium promte ac libenter operati sunt, ut semper operentur, in mentem habeatis in orationibus vestris, & eis vicem boni operis in sacrificiis & precibus repræsentetis, subdidi nomina singulorum; sed & Collegarum quoque & consacerdotum nostrorum, qui & ipsi cum præsentes essent, & suo & plebis suæ nomine quædam pro viribus contulerunt, nomina addidi, & præter quantitatem propriam nostram, eorum quoq; summulas significavi & misi; quorum omnium, secundum quod fides & caritas exigunt, in orationibus & precibus vestris meminisse debetis. Optamus vos, fratres carissimi, semper bene valere.

Epistola LXI.

Ad Euchratium de Histrione.

*Cyprianus * Euchratio fratri Salutem.*

PRo dilectione tua * & verecundia mutua consulendum me existimasti, frater carissime, quid mihi videatur * de histrione quodam, qui apud vos constitutus in ejusdem adhuc artis suæ dedecore perseverat, & magister & doctor non erudiendorum, sed perdendorum puerorum, id quod male didicit cæteris quoque insinuat; * *an talis debeat communicare nobiscum.* * Puto nec majestati divinæ nec Euangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. Nam cum in lege prohibeantur *viri induere muliebrem vestem, & maledicti* ejusmodi judicentur; quanto majoris est criminis, non tantum muliebria indumenta accipere; sed & gestus quoque turpes & molles & muliebres magisterio impudicæ artis exprimere? Nec excuset se quisquam, si à theatro

Lib. 1. Ep. 10.
* P. *Al.* Eugratio *Al.* Euagrio Al. Eucratio
o. Pro dilect. 95. Dist. 2. de Consecr.
* P. *Al.* & reverentia.
* P. *Al.* de histrione & mago illo
Thom. *part. 3. q. 80. a. 6. in concl.*
* P. *Al.* an talibus sacra communio cum cæteris Christianis debeat dari, aut nobiscum communicare.
* *Al.* Quod puto ego
Deut. 22, 5.

ipse cessaverit; cum tamen hoc cæteros doceat. Non potest enim videri cessasse, qui vicarios substituit; & qui pro se uno plures * succidaneos suggerit, contra institutionem Dei erudiens & docens, quemadmodum masculus frangatur in fœminam, & sexus arte mutetur, & diabolo divinum plasma maculanti per corrupti atque enervati corporis delicta placeatur.

* P. Al. succedaneos

2. Quod si * penuriam talis & necessitatem paupertatis obtendit; potest inter cæteros, qui alimentis Ecclesiæ sustinentur, hujus quoque necessitas adjuvari; si tamen contentus sit * frugalioribus, sed innocentibus cibis. Nec putet salario se esse redimendum, ut à peccatis cesset; quando hoc non nobis, sed sibi præstet. Cæterum quantum vult, inde * quærat. Qualis quæstus est, qui de convivio *Abraham, Isaac, & Jacob* * homines rapit, & male ac perniciose in seculo saginatos ad æternæ famis ac sitis supplicia deducit? Et ideo quantum potes, * eum ab hac pravitate & dedecore ad viam innocentiæ * atque ad spem vitæ suæ revoca; ut sit contentus Ecclesiæ sumtibus, parcioribus quidem; sed salutaribus. Quod si illic Ecclesia non sufficit, ut laborantibus * præstet alimenta; poterit se ad nos transferre, & hic quod sibi ad victum atque ad vestitum necessarium fuerit accipere; nec alios extra Ecclesiam mortalia docere, sed ipse salutaria in Ecclesia discere. Opto te, carissime, semper bene valere.

* G. Al. penuriam & recess.
* Al. frugal. & inn.
* G. Al. acquirat
Matth. 8, 11.
* Al. & homines rapuit
* Al. eum à pr.
* G. Al. atque ad spem vitæ rev.
* Al. præstentur

Epistola LXII.

Ad Pomponium de Virginibus.

*Cyprianus, Cæcilius, Victor, * Sedatus, Tertullus, cum Presbyteris, qui præsentes aderant, Pomponio fratri salutem.*

* P. Al. Sedulius Lib. 1. Ep. 11.

Legimus literas tuas, frater carissime, quas per Paconium fratrem nostrum misisti, postulans & desiderans, ut tibi rescriberemus, quid nobis de iis virginibus videatur, quæ cum semel statum suum continenter & firmiter tenere decreverint, detectæ sint postea in eodem lecto pariter mansisse cum masculis; ex quibus unum Diaconum esse dicis; plane easdem quæ se cum viris dormisse confessæ sint, asseverare * se integras esse. Circa quam rem quoniam consilium nostrum desiderasti; scias

* Al. non decet se int.

nos

nos ab Euangelicis & Apostolicis traditionibus non recedere, quo minus fratribus & sororibus nostris constanter & fortiter consulatur, & per omnes utilitatis & salutis vias Ecclesiastica disciplina servetur; cum Dominus loquatur & dicat; *Et dabo vobis pastores secundum cor meum, & pascent vos pascentes cum disciplina:* & iterum * scriptum sit: *Disciplinam qui abjicit, infelix est:* & in Psalmo quoque Spiritus sanctus admoneat & instruat, dicens: *Continete disciplinam; ne forte irascatur Dominus, & pereatis à via recta, cum exarserit cito ira ejus super vos.* Primo igitur in loco, frater carissime, & Præpositis & plebi nihil aliud elaborandum est, quam ut qui Deum timemus, cum omni observatione disciplinæ divina præcepta teneamus, nec patiamur errare fratres nostros, & pro arbitrio & * fructu suo vivere; sed ad vitam singulis fideliter consulere; nec pati virgines cum masculis habitare; non dico simul dormire; sed nec simul vivere: quando & sexus infirmus & ætas adhuc lubrica per omnia * frenari à nobis & regi debeat, ne diabolo insidianti & sævire cupienti ad nocendum detur occasio; quando & Apostolus dicat: *Nolite locum dare diabolo.* Liberanda est vigilanter de periculosis locis navis, ne inter scopulos & saxa frangatur. * Exuenda est velociter de incendio sarcina, priusquam flammis supervenientibus concremetur. Nemo diu tutus est, periculo proximus. Nec evadere diabolum servus Dei poterit, qui se diaboli laqueis implicavit. Intercedendum est cito * talibus ut separentur dum adhuc separari innocentes possunt; quia dividi postmodum nostra intercessione * non poterunt, posteaquam conscientia gravissima cohæserint. Denique quam graves multorum ruinas hinc fieri videmus, & per hujusmodi illicitas & periculosas conjunctiones corrumpi plurimas virgines cum summo animi nostri dolore conspicimus! Quod si ex fide se Christo dicaverunt; pudice & caste sine ulla fabula perseverent; ita fortes & stabiles præmium virginitatis expectent: Si autem perseverare nolunt, vel non possunt; melius est * nubant, quam in ignem * delictis suis cadant. Certe nullum fratribus aut sororibus scandalum faciant: cum scriptum sit: *Si cibus scandalizat fratrem; non manducabo carnem in seculum; ne fratrem scandalizem.*

2. Nec aliqua putet * se posse hac excusatione defendi, quod inspici

Jerem. 3, 15.
* *Al.* cum scr. E.
Sap. 3, 11.
Ps. 2, 12, 13.
* R. *Al.* fructu
* *Al.* frenari & regi
Ad Eph. 4, 27.
* P. *Al.* f. Eruenda
* R. *Al.* talibus, dum adh.
* R. *Al.* non poterunt. Denique q.
* *Al.* ut nubant,
* P. *Al.* deliciis
1. ad Cor. 8, 13.
27. 9. 1. c. Nec aliqua 4.
* *Al.* se hac exc.

spici & probari possit, an virgo sit: cum & manus obstetricum & oculi sæpe fallantur. Et si incorrupta inventa fuerit virgo * ea parte sui, qua mulier potest esse; potuerit tamen ex alia corporis parte peccasse, quæ corrumpi potest, & tamen inspici non potest. Certe ipse concubitus, ipse complexus, ipsa confabulatio & * osculatio, & conjacentium duorum turpis & fœda dormitio quantum dedecoris & criminis confitetur? Si superveniens maritus sponsam suam jacentem cum altero videat; nonne indignatur & fremit, & per zeli * livorem fortassis & gladium in manum sumit? * Quid? Christus Dominus & Judex noster, cum virginem suam sibi dicatam & sanctitati suæ destinatam jacere cum altero cernit; quam indignatur & irascitur? & quas pœnas incestis ejusmodi conjunctionibus comminatur? Cujus ut gladium spiritalem & venturum judicij diem unusquisque fratrum possit evadere, omni consilio providere & elaborare debemus. Et cum omnes omnino disciplinam tenere oporteat; multo magis Præpositos & Diaconos curare hoc fas est; qui exemplum & documentum cæteris de conversatione & moribus suis præbeant. Quomodo enim possunt integritati & continentiæ præesse, si ex ipsis incipiant corruptelæ & vitiorum magisteria procedere?

3. Et icciro consulte & cum vigore fecisti, frater carissime, abstinendo Diaconum, qui cum virgine sæpe mansit; sed & cæteros, qui cum virginibus dormire consueverunt. Quod si pœnitentiam hujus illiciti concubitus sui egerint, & a se invicem recesserint; inspiciantur * interim virgines ab obstetricibus diligenter, & si virgines inventæ fuerint, accepta * communicatione ad Ecclesiam admittantur; hac tamen interminatione, ut si ad eosdem masculos postmodum reversæ fuerint, aut si cum eisdem in una domo & sub eodem tecto simul habitaverint, graviore censura ejiciantur, nec in Ecclesiam postmodum * facile recipiantur. Si autem de eis * aliqua corrupta fuerit deprehensa; agat pœnitentiam plenam: quia quæ hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera est, & ideo æstimato justo tempore, postea exomologesi facta ad Ecclesiam * redeat. Quod si obstinate perseverant, nec se ab invicem separant; sciant se cum hac sua impudica obstinatione nunquam à nobis admitti in Ecclesiam posse; ne exemplum cæteris * ad ruinam delictis

* R. Al. ea parte, qua m. Al. ex ea p. Thomas 2. 2. q. 154 a 4.
* Al. mosculatio
* Al. dolorem f.
* P. Al. Quia Chr. D.
27. q. 1. c. Quod si ...
* Al. iterum v.
* Al. communione
* Al. tales fac.
* Al. aliquæ corruptæ fuerint deprehensæ; agant p. pl.
* Al. redeant.
* Al. ad ruinas

delictis suis facere incipiant: nec putent sibi vitæ aut salutis constare rationem, si Episcopis & Sacerdotibus obtemperare noluerint; cum in Deuteronomio Dominus Deus dicat: *Et homo quicunque * fecerit * in superbia, ut non exaudiat * Sacerdotem, aut Judicem, quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit, timebit, & non * agent impie etiam nunc.* Interfici Deus jussit Sacerdotibus suis non obtemperantes, Judicibus à se ad tempus constitutis non obedientes: & tunc quidem gladio occidebantur, quando adhuc & circumcisio carnalis manebat: nunc autem quia circumcisio spiritalis esse * ad fideles servos Dei cœpit; spiritali gladio superbi & contumaces necantur, dum de Ecclesia ejiciuntur. Neque enim vivere foris possunt: cum domus Dei una sit, & nemini salus esse, nisi in Ecclesia possit. Indisciplinatos autem perire, dum non audiunt nec obtemperant * salubribus præceptis, testatur Scriptura divina, quæ dicit: *Non * diligit indisciplinatus castigantem se: Qui autem oderunt correptiones, consumentur turpiter.*

4. Ergo ne indisciplinati consumantur & pereant, da operam, frater carissime, ut quantum potes, consiliis salutaribus fraternitatem regas, & singulis ad salutem suam consulas. *Arcta* & angusta est *via*, per quam ingredimur *ad vitam:* sed summus & magnus est fructus, cum pervenimus ad gloriam. Qui *se semel castraverunt propter regnum cœlorum,* Deo per omnia placeant, nec Sacerdotes Dei aut Ecclesiam Domini * contemnendo, scandalo se fratribus offerant. Et si ad præsens à nobis contristari videntur; nos tamen in salubri persuasione maneamus, scientes & Apostolum dixisse: *Ergo ego inimicus factus vobis sum, verum dicens vobis?* Quod si obtemperaverint * nobis; lucratissimus fratres, & eos ad salutem pariter & dignitatem nostro sermone * formavimus: si autem quidam de perversis obtemperare noluerint; * sequamur eundem Apostolum dicentem: * *Si hominibus placerem; Christi servus non essem.* Si quibusdam suadere non possumus, ut eos * Christo placere faciamus; nos certe, quod nostrum est, * Christo Domino & Deo nostro, præcepta ejus servando, placeamus. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

Deut. 17, 12.
* *Al.* fuerit
* *Al.* in superbiam
* *Al.* Sacerd. & Jud.
* *Al.* aget
* *Al.* apud fidel.
* *Al.* consiliis salubribus, test.
Prov. 15, 13, 31.
* *Al.* diliget indisc. - - - consummantur t.
Matth. 7, 14.
Matth. 19, 12.
* *P. Al.* contemnentes
Ad Gal. 4, 16.
* *P. Al.* nobis gratissimũ est. Stantes eos ad sal. pariter dignatione nostri sermonis formabimus, ut eos Christo placere facimus.
* *Al.* formabimus.
Si autem

V EPI-

* *Al.* secundum eund. * (*Ad Gal.* 1, 10.) * *Al.* vero Chr. * *Al.* Christi Domini & Dei nostri præcepta servantes pl.

EPISTOLA LXIII.

Ad Cæcilium de Sacramento Dominici calicis.

Cyprianus Cæcilio fratri Salutem.

Lib. 2. Ep. 3.

QVanquam sciam, frater carissime, Episcopos plurimos, Ecclesiis Dominicis in toto mundo divina dignatione præpositos, * Euangelicæ veritatis ac Dominicæ traditionis tenere rationem, nec ab eo quod Christus magister & præcepit & gessit, humana & novella institutione decedere; tamen quoniam quidã vel ignoranter, vel simpliciter, in calice Dominico sanctificando & plebi ministrando non hoc faciunt, quod Jesus Christus, Dominus & Deus noster, sacrificii hujus auctor & doctor, fecit & docuit; religiosum pariter ac necessarium duxi, de hoc * ad vos literas facere: ut si quis in isto errore adhuc * teneatur, veritatis luce perspecta ad radicem atque originem traditionis Dominicæ revertatur. * Nec hoc nos putes, frater carissime, nostra & * humana mente conscribere, aut ultronea voluntate hoc nobis audacter assumere: cum mediocritatem nostram semper humili & verecunda moderatione teneamus: sed quando aliquid Deo inspirante & mandante præcipitur, necesse est, Domino servus fidelis obtemperet; excusatus apud omnes, quod nihil sibi arroganter assumat, qui offensam Domini timere compellitur; nisi faciat quod jubetur.

* *Rom. & Spir.* Euangelicæ ac Dominicæ veritatis

* *Al.* ad te
* P. *Al.* tenebatur R. *Al.* tenebratur
* P. *Al.* Nec hoc put. *Al.* Nec nos put.
* P. *Al.* hum. ratione

2. Admonitos autem * nos scias, ut in calice offerendo Dominica traditio servetur, neq; aliud fiat à nobis, quam quod pro nobis Dominus prior * fecerit, ut calix qui in commemorationem ejus offertur, mixtus vino offeratur. Nam cum dicat Christus: *Ego sum vitis vera;* sanguis Christi non aqua est utique; sed vinum. Nec potest videri sanguis ejus, quo redemti & vivificati sumus, esse in calice, quando vinum desit calici, quo Christi sanguis ostenditur, qui Scripturarum omnium sacramento ac testimonio * prædicetur. Invenimus enim & *in* Genesi * circa sacramentum Noë hoc idem præcucurrisse, & figuram Dominicæ passionis illic extitisse, quod *vinum bibit*, quod *inebriatus est*, quod in domo sua *nudatus est*, quod fuit recubitus nudis & patentibus femoribus, quod nuditas illa patris à medio filio

Vid. *Augustin. 4. de Doctr. Chr. c. 21.*
* P. *Al.* vos sciatis
* *Al.* fecit
Joa. 15, 1.
* P. *Al.* prædicatur.
Gen. 9, 21. & seqq.
* G. *Al.* circa Noë hoc idem sacr. præc. R *Al.* circa sacram, in Noë *Al.* sacram. circa Noë hoc id,

filio * denotata est & foras *minctata*; à duobus vero, majore & minore, contecta; & cætera quæ necesse non est exequi: cum satis sit hoc solum complecti, quod Noë typum futuræ veritatis ostendens, non aquam, sed *vinum biberit*, & sic imaginem Dominicæ passionis expresserit. Item in * Sacerdote Melchisedech sacrificii Dominici sacramentum præfiguratum videmus, secundum quod Scriptura divina testatur & dicit: * *Et Melchisedech rex Salem protulit panem & vinum: Fuit autem Sacerdos Dei summi & benedixit Abraham.* Quod autem Melchisedech typum Christi portaret, declarat in Psalmis Spiritus sanctus ex persona Patris ad Filium dicens: *Ante Luciferum * genui te: * Tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.* Qui ordo utique hic est de sacrificio illo veniens & inde descendens, quod Melchisedech *Sacerdos Dei summi* fuit, quod *panem & vinum obtulit*, quod *Abraham benedixit*.

3. Nam * quis magis *Sacerdos Dei summi*, quam Dominus noster Jesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit, & *obtulit* hoc idem quod Melchisedech obtulerat, i. e. *panem & vinum*, suum scilicet corpus & sanguinem? Et circa *Abraham benedictio* illa præcedens ad nostrum populum pertinebat. Nam si *Abraham Deo credidit, & deputatum est ei ad justitiam*; utique quisquis Deo *credit* & fide vivit, *justus* invenitur, & jam pridem in Abraham fideli *benedictus & justificatus* ostenditur: sicut beatus Apostolus Paulus probat, dicens: *Credidit Abraham Deo, & deputatum est ei ad justitiam. Cognoscitis ergo, quia qui ex fide sunt, hi sunt filii Abrahæ. * Providens autem * Scriptura, quia ex fide justificat gentes Deus, prænunciavit Abrahæ, quia benedicentur in illo omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt, * benedicti sunt cum fideli Abraham*: Vnde in Euangelio invenimus *de lapidibus excitari*, i. e. de gentibus colligi *filios Abrahæ*. Et cum Zachæum laudaret Dominus, respondit & dixit: *Salus hodie domui huic facta est: quia & hic est Abrahæ filius.* Vt ergo in Genesi per Melchisedech Sacerdotem benedictio circa Abraham * posset rite celebrari; præcedit ante imago * sacrificii Christi, in pane & vino scilicet constituta, quam rem perficiens & adimplens Dominus panem & calicem mix-

* P. *Al.* denudata
* P. *Al.* Sacerdotio
Gen. 14, 18, 19.
* *Rom. & Spir.* Ecce & Melch.
Ps. 109. (110.) 4.
* P. *Al.* generavi.
* *Al.* Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es Sac.
* P. *Al.* qui mag.
Gen. 15, 6.
Al. *Gal.* 3, 6, 7, 8, 9.
* *Al.* Prævidens
* *Al.* Script. hæc.
Gen. 12, 3.
* *Al.* benedicentur
Matth. 3, 9.
Luc. 19, 9.
* G *Al.* posset impleri,
Al. possit r. c.
* P. *Al.* sacrificii in pane & v.

mix-

mixtum vino obtulit, & qui est plenitudo, veritatem præfiguratæ imaginis adimplevit.

4 Sed & per Salomonem Spiritus sanctus typum Dominici * sacrificii ante præmonstrat, immolatæ *hostiæ* & *panis* & *vini*; sed & *altaris* & *Apostolorum* faciens mentionem: *Sapientia*, inquit, *ædificavit sibi domum, & subdidit columnas septem: mactavit suas hostias, miscuit * in cratera vinum suum, & paravit mensam suam, & misit servos suos convocans cum excelsa prædicatione ad crateram, dicens: * Qui est insipiens, declinet ad me: & egentibus sensu dixit: Venite, * edite de meis panibus, & bibite vinum quod miscui vobis.* Vinum mixtum declarat, i. e. calicem Domini aqua & vino mixtum Prophetica voce * prænunciat: ut appareat in passione Dominica * id esse gestum, quod * fuerat ante prædictum. In benedictione quoque Judæ hoc idem significatur, ubi & illic Christi figura exprimitur; quod *à fratribus suis laudari* & adorari haberet, quod *inimicorum dorsa* * cedentium atque fugientium, *manibus* quibus crucem pertulit & mortem vicit, compressurus fuisset, quodq; ipse sit *leo* de tribu Juda, & *recubet* dormiens in passione, & *surgat*, & sit ipse *spes gentium*; quibus Scriptura divina adjungit, & dicit: *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ amictum suum.* Quando autem sanguis uvæ dicitur, quid aliud quam vinum calicis Dominici * sanguis ostenditur? Nec non & apud Esaiam hoc idem * Spiritus sanctus de Domini passione testatur dicens: *Quare rubicunda sunt vestimenta tua, & indumenta tua * velut à calcatione torcularis pleni & percalcati?* Nunquid rubicunda vestimenta aqua potest facere? aut in torculari aqua est, quæ pedibus calcatur, vel prælo exprimitur? Vini utique mentio * est & ideo ponitur, ut Domini sanguis * vino intelligatur, & quod in calice Dominico postea manifestatum est, Prophetis annunciantibus prædiceretur. Torcularis quoque calcatio & pressura taxatur: quia quomodo ad potandum vinum veniri non potest; nisi botrus * calcetur ante & prematur; sic nec nos sanguinem Christi possemus bibere; nisi Christus calcatus prius fuisset & pressus, & calicem prior biberet, * quem credentibus propinaret.

5. Quotiescunque autem aqua sola in Scripturis sanctis nominatur, baptisma prædicatur: ut apud Esaiam significari vide-

* Al. sacrificii præmonstr.
Prov. 9, 1. & seqq.
* Al. in cratere, Al. in crateram
* P. Al. Quis
* Al. & edite
* P. Al. denunciat
* Al. idem g.
* Al. fuerat præd.
Vid. LXX. Gen. 49, 8, 9.
* P. Al. cædentiū
Gen. 49, 11.
* P. Al. sanguinis est.
* Al. & Sp. sanctus
Esai 63, 2.
* G. Al. sicut calcantium in torculari
* Al. in vino
* Al. ideo p.
* P. Al. prædicaretur.
Al. prædicatur.
* P. Al. calce feriatur & pr.
* P. Al. in quo prop.
Al. in quem

videmus: *Nolite, inquit, priora meminisse, & antiqua nolite reputare. Ecce ego facio nova, quæ nunc orientur, & cognoscetis, & faciam in deserto viam, & flumina in loco inaquoso; adaquare genus meum electum, plebem meam, quam acquisivi ut virtutes meas * exponeret!* Prænunciavit illic per Prophetam Deus, quod apud gentes in locis, quæ *inaquosa* prius fuissent, *flumina* postmodum redundarent, & *electum genus Dei*, i. e. per regenerationem baptismi filios Dei factos, *adaquarent*. Item denuo * præcinitur & ante * prædicatur, Judæos, si sitierint * & Christum quæsierint, apud nos esse potaturos, i. e. baptismi gratiam consecuturos: *Si sitierint*, inquit, *per deserta * adducet illos, aquam de petra producet illis: * findetur petra & fluet aqua & bibet plebs mea.* Quod in Euangelio adimpletur, quando Christus, qui est *petra*, finditur ictu *lanceæ* in passione: qui & admonens quid per Prophetam sit ante prædictum, clamat & dicit: *Si quis sitit, veniat & bibat. Qui credit in me; sicut Scriptura dicit; flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Atque ut magis posset esse manifestum, quia non de calice, sed de baptismo illic loquitur Dominus; addidit Scriptura, dicens: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant qui in eum credebant.* Per baptisma enim Spiritus sanctus accipitur; & sic à baptizatis & Spiritum sanctum consecutis ad bibendum calicem Domini pervenitur. Neminem autem moveat, quod cum de Baptismo loquatur Scriptura divina, sitire nos dicit & bibere: quando & Dominus in Euangelio dicat: *Beati esurientes & sitientes justitiam*: quia quod avida & sitienti cupiditate * suscipitur, plenius & uberius hauritur: sicut & alio loco ad Samaritanam mulierem Dominus loquitur, * dicens: *Omnis qui biberit ex aqua ista, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dedero, non sitiet in æternum.* Quo & * ipsum baptisma salutaris aquæ significatur, quod semel scilicet sumitur, nec rursus iteratur: cæterum * calix Domini in Ecclesia semper & sititur & bibitur.

6. Nec argumentis plurimis opus est, frater carissime, ut probemus appellatione aquæ Baptisma significatum semper esse, & sic nos intelligere debere; quando Dominus adveniens Baptismi & Calicis manifestaverit veritatem, qui aquam illam fidelem, aquam vitæ æternæ * præceperit credentibus in Baptismo dari; calicem vero docuerit exemplo magisterii sui vini

Esai 43, 18, 19, 20, 21.

* *Al.* exponat *Al.* annunciet

* P. *Al.* præcanitur

Al. prædicitur

* *Al.* & Dominum Chr.

Esai. 48, 21.

* P. *Al.* adducet illis aquam, de petra pr.

* P. *Al.* scindetur

1. *ad Cor.* 10, 4.

Joann. 19, 34.

Joann. 7, 37, 38.

Matth. 5, 6.

* P. *Al.* suspicitur,

* *Al.* docens

Joann. 4, 13, 14.

* *Al.* ipso

* *Al.* calix in Eccl. Domini semp. sit. & bib. *Al.* in Ecclesia calix Domini s. & s. & b.

* *Al.* præceperit in Bapt.

vini & aquæ conjunctione misceri. *Calicem etenim* * *sub die passionis accipiens, benedixit & dedit discipulis suis dicens: Bibite ex hoc omnes:* * *Hic est enim sanguis novi testamenti, qui pro multis* * *effundetur in remissionem peccatorum. Dico vobis: non bibam à modò ex ista creatura vitis, usq; in diem illum, quo vobiscum bibam* * *novum vinum in regno Patris mei.* Qua in parte invenimus calicem mixtum fuisse quem Dominus obtulit, & vinum fuisse, quod sanguinem suum dixit. Vnde apparet, sanguinem Christi non offerri, si desit vinum calici, nec sacrificium Dominicum legitima sanctificatione celebrari; nisi oblatio & sacrificium nostrum responderit passioni. Quomodo autem de *creatura vitis novum* vinum cum Christo *in regno Patris* bibemus; si in sacrificio Dei Patris & Christi vinum non offerimus, nec calicem Domini Dominica traditione miscemus?

7. Beatus quoque Apostolus Paulus à Domino electus & missus, & prædicator veritatis Evangelicæ constitutus, hæc eadem in epistola sua ponit dicens: *Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, &* * *gratias agens fregit, & dixit: Hoc est corpus meum,* * *quod pro vobis tradetur; Hoc facite* * *in meam commemorationem. Simili modo & calicem postquam cœnatum est accepit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine: Hoc facite, quotiescunq; biberitis, in meam commemorationem: Quotiescunq; enim ederitis panem istum & calicem biberitis, mortem Domini annunciabitis, quoadusq; veniat.* Quod si & à Domino præcipitur & ab Apostolo ejus hoc idem confirmatur & traditur, ut *quotiescunque* biberimus, in commemorationem Domini hoc faciamus quod fecit & Dominus; * invenimus non observari à nobis quod mandatum est; nisi eadem quæ Dominus fecit, nos quoque faciamus, & * calicem Domini pari ratione miscentes à divino magisterio non recedamus. Ab Evangelicis autem præceptis omnino recedendum non esse, & eadem quæ magister docuit & fecit, discipulos quoque observare & facere debere, constantius & fortius alio in loco beatus Apostolus docet dicens: *Miror, quod sic tam cito demutamini ab eo, qui vos vocavit ad gratiam, ad aliud Evangelium, quod non est aliud: nisi si sunt aliqui, qui vos turbant, & volunt* * *convertere Evangelium Christi. Sed licet nos aut Angelus de cœlo aliter annunciet præterquam quod annunciavimus vobis: anathema sit! Sicut prædiximus, & nunc*

iterum

* *Al.* sub diem p.
Matth. 26, 27, 28, 29.
* P. *Al.* Hoc est
* P. *Al.* effunditur
* *Al.* novum in r. P. m.
1. *ad Cor.* 11, 23. *& seqq.*
* P. *Al.* gr. egit, fr. *Al.* gr. e. & fr.
* R. *Al.* quod pro vobis est.
* *Al.* & vos in m. c.
* P. *Al.* invenimus: *forte* invenimur
* P. *Al.* calicem pari rat.
Al. *Gal.* 1, 6, 7, 8, 9.
* *Al.* in gratiam,
* P. *Al.* evertere

iterum dico: Si quis vobis annunciaverit præterquam quod accepistis; anathema sit! Cum ergo neque ipse Apostolus neque Angelus de cœlo annunciare possit aliter aut docere præterquam quod semel Christus docuit & Apostoli ejus annunciaverunt; miror satis, unde hoc usurpatum sit, ut contra Euangelicam & Apostolicam disciplinam quibusdam in locis aqua offeratur in Dominico calice, quæ sola Christi sanguinem non possit exprimere.

8. Cujus rei sacramentum nec in Psalmis tacet Spiritus sanctus, faciens mentionem Dominici calicis & dicens: *Calix tuus inebrians * quam peroptimus!* Calix autem qui inebriat, utiq; vino mixtus est; neque enim aqua inebriare quenquam potest. Sic autem calix Dominicus inebriat; ut & Noë in Genesi *vinum bibens* inebriatus est. Sed quia ebrietas Dominici calicis & sanguinis non est talis, qualis ebrietas vini secularis; cum diceret Spiritus sanctus in psalmo: *Calix tuus inebrians:* addidit; *quam peroptimus:* quod scilicet calix Dominicus sic bibentes inebriet, ut sobrios faciat, ut mentes ad spiritalem sapientiam redigat, ut * à sapore isto seculari ad intellectum Dei unusquisque * resipiscat, & quemadmodum vino isto communi mens solvitur & anima relaxatur & tristitia omnis exponitur; * ita epoto sanguine Domini & poculo salutari exponatur memoria veteris hominis, & fiat oblivio conversationis pristinæ secularis, & mœstum pectus ac triste, quod prius peccatis angentibus premebatur, divinæ indulgentiæ lætitia resolvatur; quod tunc demum potest lætificare in Ecclesia Domini bibentem, si quod bibitur Dominicam teneat veritatem.

Ps. 22, (23,) 5.
* P. *Al.* perquam opt. *Al.* præclarus
Gen. 9, 21.
* *Al.* perquam optimus
* P. *Al.* à sopore
* *Al.* resipiciat
* R. *Al.* ita & poto
* *Al.* ita & potato

9. Quam vero perversum est, quamque contrarium, ut cum Dominus in nuptiis *de aqua vinum fecerit*; nos de vino aquam faciamus: cum sacramentum quoque rei illius admonere & instruere nos debeat, ut in sacrificiis Dominicis vinum potius offeramus! Nam quia apud Judæos defecerat gratia spiritalis, deficit & vinum. *Vinea enim Domini Sabaoth domus erat Israël.* Christus autem docens & ostendens gentium populum succedere, & in locum quem Judæi perdiderant, nos postmodum merito fidei pervenire, *de aqua vinum fecit*; i. e. quod ad nuptias Christi & Ecclesiæ, Judæis cessantibus, plebs magis gentium confluerет & conveniret, ostendit. Aquas namque popu-

Joann. 2, 9.
Esai. 5, 7.

Apoc. 17, 15.
* *Al.* Dominici cal.
* *Al.* in vino oſt.

populos ſignificare, in Apocalypſi Scriptura divina declarat dicens: *Aquæ quas vidiſti, ſuper quas ſedet meretrix illa, populi & turbæ & gentes ethnicorum ſunt & linguæ.* Quod ſcilicet perſpicimus & in ſacramento * calicis contineri. Nam quia nos omnes portabat Chriſtus, qui & peccata noſtra portabat; videmus in *aqua* populum intelligi, * in *vino* vero oſtendi ſanguinem Chriſti. Quando autem in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & conjungitur. Quæ copulatio & conjunctio aquæ & vini ſic miſcetur in calice Domini, ut commixtio illa non poſſit ab invicem ſeparari. Vnde Eccleſiam, i. e. plebem in Eccleſia conſtitutam, fideliter & firmiter in eo quod credidit, perſeverantem, nulla res ſeparare poterit à Chriſto, quo minus hæreat ſemper & maneat * individua dilectio.

* P. *Al.* in individua dilectione. *Al.* in divina dilectione.
c. Sic in ſanctificando. 2. *Diſt.* 2. *de conſecr.*
* *Al.* vinum aquæ ur.
4. Sent. diſt. 11. *Thom. part.* 3. *q.* 74. *a.* 7.

10. Sic autem in ſanctificando calice Domini offerri aqua ſola non poteſt; quomodo nec vinum ſolum poteſt: nam ſi vinum tantum quis offerat; ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis: ſi vero aqua ſit ſola; plebs incipit eſſe ſine Chriſto: quando autem * utrumque miſcetur & adunatione confuſa ſibi invicem copulatur, tunc ſacramentum ſpiritale & cœleſte perficitur. Sic vero calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum; niſi utrumq; ſibi miſceatur: quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola; niſi utrumque adunatum fuerit & copulatum, & panis unius compage ſolidatum. Quo & ipſo ſacramento populus noſter oſtenditur adunatus, ut quemadmodum grana multa in unum collecta & commolita & commixta panem unum faciunt; ſic in Chriſto, qui eſt panis cœleſtis, unum ſciamus eſſe corpus, cui conjunctus ſit noſter numerus & adunatus.

* P. *Al.* putaverunt
* *Al.* obtulerit, *Al.* eſt, non n.
* *Al.* in Euan. ſuo d.
Joann. 15, 14. 15.

11. Non eſt ergo, frater cariſſime, quod aliquis exiſtimet ſequendam eſſe quorundam conſuetudinem, ſi qui in præteritum in calice Dominico aquam ſolam offerendam * putaverint: quærendum eſt enim, ipſi quem ſint ſecuti. Nam ſi in ſacrificio quod Chriſtus * obtulit, non niſi Chriſtus ſequendus eſt; utique id nos obaudire & facere oportet, quod Chriſtus fecit, & quod faciendum eſſe mandavit: quando ipſe * in Euangelio dicat: *Si feceritis quod mando vobis; jam non dico vos ſervos; ſed amicos:* & quod Chriſtus debeat ſolus audiri, Pater etiam de

cœlo

cœlo contestatur dicens: *Hic est Filius meus* dilectissimus, in quo *bene sensi: ipsum audite.* Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid* alius ante nos faciendum putaverit; sed quid, qui ante omnes est, Christus prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet; sed Dei veritatem: cum per Esaiam Prophetam Deus loquatur & dicat: *Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes:* & iterum Dominus in Euangelio hoc idem repetat dicens: *Rejicitis mandatum Dei, ut traditionem vestram statuatis.* Sed & alio in loco ponit & dicit: *Qui solverit unum ex mandatis istis minimis, & sic docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum.* Quod si nec minima de mandatis Dominicis licet solvere; quanto magis tam magna, tam grandia, tam ad ipsum Dominicæ passionis & nostræ redemtionis sacramentum pertinentia, fas non est infringere, aut in aliud, quam quod divinitus institutum sit, humana traditione mutare? Nam si Jesus Christus, Dominus & Deus noster, ipse est summus Sacerdos Dei Patris, & sacrificium* Patri se ipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit; utique ille Sacerdos vice Christi vere fungitur, qui id, quod Christus fecit, imitatur: & sacrificium verum & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri; si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum videat obtulisse.

Matth. 17, 5.
* P. *Al.* dilectus
* P. *Al.* bene complacui:
c. Si solus. 9. *Dist.* 8.
* P. *Al.* aliquis ante.
Esai. 29, 13.
Matth. 15, 8, 9.
Marc. 7, 9.
Matth. 5, 19.
* P. *Al.* Patri primus obt.
Al. Deo Patri ipse primus obt.

12. Cæterum omnis religionis & veritatis disciplina subvertitur; nisi id quod * spiritaliter præcipitur, & fideliter reservetur: nisi si in sacrificiis matutinis hoc quis veretur, ne per saporem vini redoleat sanguinem Christi. Sic ergo incipit & à passione Christi in persecutionibus fraternitas retardari, dum in oblationibus discit de sanguine ejus & cruore confundi. Porro autem Dominus * in Euangelio dicit: *Qui confusus me fuerit, * confundetur eum Filius hominis.* Et Apostolus quoque loquitur dicens: *Si hominibus placerem; Christi servus non essem.* Quomodo autem possumus propter Christum sanguinem fundere, qui sanguinem Christi erubescimus bibere? An illa sibi aliquis contemplatione blanditur, quod etsi mane aqua sola offerri videtur; tamen cum ad cœnandum venimus, mixtum calicem offerimus: Sed cum cœnamus, ad convivium nostrum plebem convocare non possumus, ut sacramenti veritatem fra-

* R. *Al.* specialiter pr. & f. observ.
Al. sp. præcipitur, fid. r.
* *Al.* in Euangelio suo d.
Matth. 10, 33.
* P. *Al.* coram hominibus conf.
Al. confundet eum
Ad Gal. 1, 10.

fraternitate omni præsente celebremus. At enim non mane, ſed poſt cœnam mixtum calicem obtulit Dominus. Nunquid ergo Dominicum poſt cœnam celebrare debemus, ut ſic mixtum calicem frequentandis Dominicis offeramus? Chriſtum offerre oportebat circa veſperam diei, ut hora ipſa ſacrificii

Ex. 12, 6. ostenderet occaſum & veſperam mundi: ſicut in Exodo ſcri-

* P. *Al.* illum vitulum o. v. ptum eſt: *& occident * illum omne vulgus ſynagogæ filiorum Iſrael ad veſperam*: & iterum in Pſalmis:

Pſ. 140. (141,) 2. * P. *Al.* Elevatio. ** Allevatio manuum meorum, ſacrificium veſpertinum.* Nos autem reſurrectionem Domini mane celebramus, & quia paſſionis ejus mentionem in ſacrificiis omnibus facimus, (paſſio eſt enim Domini, ſacrificium quod offerimus:) nihil aliud, quam quod ille fecit, facere

1. ad Cor. 11, 26. debemus. Scriptura enim dicit: *Quotiescunque enim ederitis panem iſtum & calicem iſtum biberitis, mortem Domini annunciabitis;*

c. Scriptura 3. Diſt. 2. de Conſecr. *quoadusque veniat.* Quotiescunque ergo calicem in commemorationem Domini & paſſionis ejus offerimus; id, quod conſtat Dominum feciſſe, faciamus.

* P. *Al.* Et ideo vid. *Al.* Et ideo, fr. *Al.* Sed vide. * *Al.* & ex.

13. * Et viderit, frater cariſſime, ſi quis de anteceſſoribus noſtris, vel ignoranter, vel ſimpliciter, non hoc obſervavit & tenuit, quod nos Dominus facere * exemplo & magiſterio ſuo docuit; poteſt ſimplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi: nobis vero non poterit ignoſci, qui nunc à Domino admoniti & inſtructi ſumus, ut calicem Dominicum vino mixtum, ſecundum quod Dominus obtulit, offeramus. Et de hoc quoque ad Collegas noſtros literas dirigamus, ut ubique lex Euangelica & traditio Dominica ſervetur, & ab eo quod Chriſtus & docuit & fecit, non recedatur. Quæ ultra jam contemnere & in errore priſtino perſeverare, quid aliud eſt quam incurrere in objurgationem Domini increpantis in Pſalmo & di-

Pſ. 49, (50,) 17, 18, 19. centis: *Ad quid exponis juſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Tu autem odiſti diſciplinam & abjeciſti ſermones meos retro. Si videbas furem, * concurrebas ei, & inter mœchos particulam tuam ponebas.*

* P. *Al.* concurrebas, & i. m. *Al.* currebas cũ eo *Al.* ſimul currebas cum eo * *Al.* fecit.

Exponere enim *juſtificationes* & *teſtamentum* Domini, & non hoc idem facere quod * fecerit Dominus, quid aliud eſt, quam *ſermones* ejus *abjicere*, & *diſciplinam* Dominicam contemnere, nec terrena, ſed ſpiritalia *furta* & *adulteria* committere; dum quis de Euangelica veritate furatur

* Do-

* Domini nostri verba & facta, * corrumpit atque adulterat præcepta divina? Sicut apud Hieremiam scriptum est: *Quid est,* inquit, *paleis ad triticum? Propter hoc ecce ego ad Prophetas, dicit Dominus, qui furantur verba mea unusquisque à proximo suo, & seducunt populum meum in mendaciis suis & in erroribus suis!* Item apud eundem alio loco: *Et mœchata est,* inquit, * *in lignum & lapidem: & in his omnibus non est reversa ad me.*

14. Quod furtum & adulterium ne in nos etiam cadat, cavere sollicite & timide ac religiose observare debemus. Nam si Sacerdotes Dei & Christi sumus, non invenio quem magis sequi quam Deum & Christum debeamus: quando ipse in Euangelio maxime dicat: *Ego sum lumen * seculi. Qui me secutus fuerit, non ambulabit in tenebris; sed habebit lumen vitæ.* Ne ergo in tenebris ambulemus, Christum sequi & præcepta ejus observare debemus: quia & * ipse in alio loco mittens Apostolos dixit: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Ite ergo * & docete omnes gentes, * tingentes eos in nomine Patris & Filii * & Spiritus sancti, docentes eos observare omnia, quæcunque præcepi vobis.* Quare si in lumine Christi ambulare volumus; à præceptis & monitis ejus non recedamus, agentes gratias, quod dum instruit in futurum quid facere debeamus, de præterito ignoscit quod simpliciter erravimus. Et quia jam * secundus ejus adventus nobis appropinquat; magis ac magis benigna ejus & larga dignatio corda nostra * luce veritatis illuminat. Religioni igitur nostræ congruit & timori, & ipsi loco atque officio Sacerdotii nostri, frater carissime, in Dominico calice miscendo & offerendo custodire traditionis Dominicæ veritatem, & quod prius apud quosdam videtur erratum, Domino monente corrigere: ut cum in claritate sua & majestate cœlesti venire cœperit, inveniat nos tenere quod monuit, observare quod docuit, facere quod fecit. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

* P. *Al.* Dominica verba, & facta corrumpit
* *Al.* & corr.
Hierem. 23, 28. & *seqq.*
Hierem. 3, 9, 10.
* P. *Al.* lignum & lap.
Al. cum ligno & lap.
Joann 8, 12.
* *Al.* mundi.
* *Al.* ipse alio loco
Matth. 28, 18, 19, 20.
* P. *Al.* docentes o. g.
* P. *Al.* baptizantes eos
* *Al.* & Sp. S. Docete
* *Al.* voluimus
* *Al.* secundus adv.
* *Al.* virtute

Epistola LXIV.

Lib. 1. Ep. 7.

Ad Epictetum & plebem Assuritanorum de Fortunatiano quondam eorum Episcopo.

*Cyprianus Epicteto fratri & plebi * Assuras consistenti Salutem.*

*P. Al. Assuris

GRaviter & dolenter motus sum, fratres carissimi, quod cognoverim, Fortunatianum quondam apud vos Episcopum, post gravem lapsum ruinæ suæ, pro integro nunc agere velle, & Episcopatum sibi * vindicare cœpisse: quæ res contristavit me, primo propter ipsum, qui miser, vel diaboli tenebris in totum excæcatus, vel quorundam sacrilega persuasione deceptus, cum debeat satisfacere & ad Dominum exorandum, diebus ac noctibus, lacrymis & orationibus & precibus incumbere; audet sibi adhuc sacerdotium quod prodidit, * vindicare: quasi post aras diaboli accedere ad altare Dei fas sit, aut non majorem in se iram & indignationem Domini in die judicii provocet, qui cum fidei & virtutis dux fratribus esse non potuerit, perfidiæ & audaciæ & temeritatis magister existat, & qui non docuit fratres in prælio fortiter stare, doceat eos, qui victi & prostrati sunt, nec rogare: cum Dominus dicat: *Illis fudistis libamina, & illis imposuistis sacrificia: super hæc non indignabor? dicit Dominus:* & alio loco: *Sacrificans diis eradicabitur, nisi Domino soli.* Item Dominus denuo * loquitur & dicit: *Adoraverunt eos, quos fecerunt digiti eorum, & curvatus est homo, & humiliatus est vir, & non * laxabo illis.* In Apocalypsi quoque * legimus iram Domini comminantis & dicentis: *Si quis adorat bestiam & imaginem ejus, * & accipit notam in fronte sua & in manu; bibet & ipse de vino iræ Dei, mixto in poculo iræ ejus, & punietur igne & sulphure sub oculis sanctorum Angelorum, & sub oculis Agni, & fumus de tormentis eorum in secula seculorum ascendet, nec habebunt requiem die ac nocte, * qui adorant bestiam & imaginem ejus.*

*R. Al. Fortunatum

*Al. vendicare

*Al. vendicare

Esai. 57, 6.

Ex. 22, 20.

*P. Al. loquatur & dicat:

Esai. 2, 8, 9.

*Al. relax.

*P. Al. legamus

*P. Al. accipiet Al. accipiens

Apoc. 14, 9, 10.

*P. Al. qui adoraverunt

2. Cum ergo hæc tormenta, hæc supplicia * in die judicii Dominus comminetur iis, qui diabolo obtemperant & idolis sacrificant; quomodo se putat posse agere pro Dei Sacerdote, qui obtemperavit & servivit diaboli sacerdotibus? aut quomodo putat manum suam transferri posse * ad Dei sacrificium & pre-

*P. Al. in die iræ D.

*R. Al. ad sacrif. & pr. d.

precem Domini, quæ captiva fuerit sacrilegio & crimini? quando in Scripturis divinis Deus ad sacrificium prohibeat accedere Sacerdotes etiam in leviori crimine constitutos, & in Levitico dicat: *Homo in quo fuerit vitium & macula, non * accedet offerre dona Deo:* item in Exodo: *Et Sacerdotes, * qui accedunt ad Dominum Deum, sanctificentur: ne forte derelinquat illos Dominus:* & iterum: * *Et cum accedunt ministrare * ad altare Sancti, non adducent in se delictum: ne moriantur.* Qui ergo gravia in se delicta adduxerunt, i. e. qui idolis sacrificando sacrilega sacrificia fecerunt, sacerdotium Dei sibi * vindicare non possunt, nec ullam in conspectu ejus precem pro fratribus facere: quando in Euangelio scriptum sit: *Deus peccatorem non audit: sed si quis Deum coluerit & voluntatem ejus fecerit, illum audit.*

3. Quamvis sic quorumdam pectora tenebrarum ingruentium profunda caligo cæcaverit, ut de præceptis salubribus nihil lucis * admittant; sed semel à recto limite veri itineris aversi, per præceps & abruptum criminum suorum nocte atque errore * rapiantur. Nec mirum, si consilia nostra aut Domini præcepta nunc abnuunt, qui Dominum negaverunt. Stipes & oblationes & lucra desiderant, quibus prius insatiabiles incubabant, & cœnis atque epulis etiam nunc inhiant, quarum * crapulam nuper superstite in dies cruditate ructabant, nunc manifestissime comprobantes, nec ante se religioni, sed ventri potius & quæstui profana cupiditate servisse. Vnde & ipsam venisse perspicimus & credimus de Dei exploratione censuram, ne apud altare consistere * & contrectare ulterius perseverarent pudorem incesti, fidem perfidi, religionem profani, divina terreni, sancta sacrilegi. * Quod ne tales ad altaris impiamenta & contagia fratrum denuo redeant, omnibus viribus * excubandum est, omni vigore nitendum, ut quantum possumus ab hac eos sui sceleris audacia retundamus, ne adhuc agere pro Sacerdote conentur, qui ad mortis extrema dejecti, * ultra lapsos laicos * ruinæ majoris pondere proruerunt. Si vero apud insanos furor insanabilis perseveraverit, & recedente Spiritu sancto, * quæ cœpit cæcitas in sua nocte permanserit; consilium nobis erit singulos fratres ab eorū fallacia separare, & ne quis in laqueos erroris incurrat, ab eorum contagione secernere: quando nec oblatio sanctificari illic possit, ubi Spiri-

Conf. *Ep.* 68. *n.* 1.
Lev. 21, 17.
* *Al.* accedat ore. D. Idem in Ex.
Ex. 19, 22.
* *Al.* & qui
Ex. 28, 43.
* *Al.* Et qui acc.
* P. *Al.* ad altare sanctum
R. *Al.* ad Sanctum.
* *Al.* vendicare.
Joann. 9, 31.
* P. *Al.* admittant, semel
* P. *Al.* simul
* P. *Al.* rapiuntur. *Al.* capiantur.
* P. *Al.* crapulam superst.
* *Al.* & contrectare sancta ult.
* *Al.* Ne t.
* *Al.* excubandum & o. v. n.
* R. *Al.* ultra lapsus l. r. m. pr derucrunt
* P. *Al.* ruinæ suæ p.
* P. *Al.* profunda cæc. in sua n.

* *Al.* oblationes — tus sanctus non sit, nec cuiquam Dominus per ejus * orationes & preces prosit, qui Dominum ipse violavit.

4. Quod si Fortunatianus aut immemor criminis sui per diaboli cæcitatem, aut minister & servus diaboli factus, ad decipiendam fraternitatem, in hoc suo furore permanserit; vos quantum potestis elaborate, & in hac caligine diaboli sævientis fratrum mentes ab errore revocate: ne alienæ dementiæ facile consentiant, ne se desperatorum delictis participes faciant; (* R. *Al.* integri) sed teneant * integræ salutis suæ tenorem & integritatis conservatæ à se & custoditæ perpetuum vigorem. Lapsi vero magnitudinem delicti sui cognoscentes à deprecando Domino non recedant, nec Ecclesiam Catholicam, quæ una & sola est à (* R. *Al.* consecrata) Domino * constituta, derelinquant; sed satisfactionibus immorantes & Domini misericordiam deprecantes ad Ecclesiam (* P. *Al.* illic) pulsent, ut recipi * illic possint ubi fuerunt, & ad Christum re- (* *Rom. & Spir.* falsa) deant, à quo recesserunt, nec audiant eos qui se * fallaci & mortali circumventione decipiunt: cum scriptum sit: (*Ad Eph.* 5, 6, 7.) *Nemo vos decipiat inanibus verbis: propterea enim venit ira Dei super filios contumaciæ: nolite ergo esse participes eorum.* Ergo contumaces & Deum non timentes & ab Ecclesia in totum recedentes nemo comitetur. Quod si quis impatiens fuerit ad deprecandum (* *Al.* offensus) Dominum, qui * ostensus est, & nobis obtemperare noluerit, sed desperatos & perditos secutus fuerit, sibi imputabit cum judicii dies venerit. Quomodo enim deprecari in die illo Dominum poterit, qui & ante hoc Christum & nunc quoque Ecclesiam Christi negavit, & Episcopis sanis & integris & viventibus non obtemperans, comitem se & participem morientibus (* *Al.* fr. car. ac desideratissimi, s. b. v.) præbuit? Opto vos, * fratres carissimi, semper bene valere.

Epistola LXV.

Lib. 3. Ep. 9.

Ad Rogatianum Episcopum de superbo Diacono.

Cyprianus Rogatiano fratri Salutem.

GRaviter & dolenter commoti sumus ego & Collegæ mei, qui præsentes aderant, frater carissime, lectis literis tuis, quibus de Diacono tuo conquestus es, quod immemor sacerdo- (* P. *Al.* loci tui ac min.) talis * loci tui & officii ac ministerii sui oblitus, contumeliis & injuriis suis te exacerbaverit. Et tu quidem honorifice circa

nos

nos & pro solita tua humilitate fecisti, ut malles * de eo nobis conqueri; cum pro Episcopatus vigore & cathedræ auctoritate haberes potestatem, qua posses de illo statim vindicari; certus quod Collegæ tui omnes *gratum haberemus quodcunque circa Diaconum tuum contumeliosum sacerdotali potestate fecisses, habens circa hujusmodi homines præcepta divina, cum Dominus Deus in Deuteronomio dicat: *Et homo quicunque * fecerit in superbia, ut non exaudiat Sacerdotem aut Judicem, quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit, timebit: & non agent impie etiam nunc.*

* Al. de eo conq.
* P. Al. ratum
Deut. 17, 12, 13.
* P. Al. fuerit

2. Et ut sciamus hanc Dei vocem cum vera & summa * majestate processisse ad honorandos ac vindicandos Sacerdotes suos; cum adversus Aaron Sacerdotem tres de ministris, Chore & Dathan & Abiron, ausi sunt * superbisse & cervicem suam extollere & Sacerdoti præposito se adæquare, hiatu terræ absorpti ac devorati pœnas statim sacrilegæ audaciæ persolverunt. Nec soli illi, sed & cæteri ducenti quinquaginta, qui eis comites ad audaciam fuerunt, prorumpente à Domino igne consumti sunt: * ut probaretur Sacerdotes Dei ab eo qui Sacerdotes facit vindicari. In libro quoque Regnorum, cum Samuel Sacerdos à Judæorum populo, ob senectutem, sicut tu modo, contemneretur, exclamavit iratus Dominus, & dixit: *Non te spreverunt; sed me spreverunt*: & ut hoc ulcisceretur, excitavit eis Saul Regem, qui eos injuriis gravibus affligeret, & per omnes contumelias & pœnas superbum populum calcaret & premeret, ut contemtus Sacerdos de superbo populo ultione divina vindicaretur.

* P. Al. majestate ejus
Num. 16, 1. & seq.
* P. Al. superbi esse
Al. superbire
* P. Al. ut probarentur
* P. Al. Regum
1. Reg. 8, 7.

3. Sed & Salomon in Spiritu sancto constitutus testatur & docet, quæ sit sacerdotalis auctoritas & potestas, dicens: *Ex tota anima tua time Deum, & Sacerdotes ejus sanctifica*: & iterum: *Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica Sacerdotes ejus.* Quorum præceptorum memor beatus Apostolus Paulus, secundum quod in * Actibus Apostolorum legimus, cum ei diceretur: *Sic insilis in Sacerdotem Dei maledicendo?* respondit & dixit: *Nesciebam, fratres, quia Pontifex est: scriptum est enim: * Principem populi tui non maledices.* Dominus etiam noster ipse Jesus Christus, Rex & Judex & Deus noster, usque ad passionis diem servavit honorem Pontificibus & Sacerdotibus; quamvis

Ecclesiastic. 7, 31, 32.
Conf. Ep. 55. n. 5. & Ep. 69. n. 3. & seqq.
* P. Al. Actis
Act. 23, 4, 5.
Ex. 22, 28.
* P. Al. Principi

vis illi nec timorem Dei nec agnitionem Christi servassent. Nam cum leprosum emundasset, dixit illi: *Vade, & monstra te Sacerdoti, & offer donum.* Humilitate ea qua nos quoque esse humiles docuit, *Sacerdotem* adhuc appellabat quem sciebat esse sacrilegum. Item * sub ictu passionis cum alapam accepisset, & ei diceretur: *Sic respondes Pontifici?* nihil ille contumeliose locutus est in personam Pontificis; sed magis innocentiam suam * tuitus est dicens: *Si male locutus sum; exprobra de malo: Si autem bene; quid me cadis?* Quæ omnia ab eo ideo facta sunt humiliter atque patienter, ut nos humilitatis ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim Sacerdotes veros legitime & plene * honorari, dum circa falsos sacerdotes ipse talis extitit.

Matth. 8, 4.

* R. *Al.* subditus passioni

Joann. 18, 22, 23.

* P. *Al.* tutatus

* *Al.* honorare

4. Meminisse autem Diaconi debent, quoniam Apostolos i. e. Episcopos & Præpositos Dominus elegit; Diaconos autem post * ascensum Domini in cœlos, Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui & Ecclesiæ ministros. Quod si nos * aliquid audere contra Deum possumus, qui Episcopos facit; * possunt & contra nos audere Diaconi, à quibus fiunt. Et ideo oportet Diaconum, de quo scribis, agere audaciæ suæ pœnitentiam, * & honorem Sacerdotis agnoscere, & Episcopo Præposito suo plena humilitate satisfacere. Hæc sunt enim initia hæreticorum & ortus atque conatus schismaticorum male cogitantium, ut sibi placeant, ut Præpositum superbo tumore contemnant. Sic de Ecclesia receditur: sic altare profanum foris collocatur: sic contra pacem Christi & ordinationem atque unitatem Dei rebellatur. Quod si ultra te contumeliis suis exacerbaverit & provocaverit; * fungeris circa eum potestate honoris tui, ut eum vel deponas vel abstineas. Nam si Apostolus Paulus ad Timotheum scribens dixit: *Juventutem tuam nemo despiciat;* quanto magis tibi à Collegis tuis dicendum est: Senectutem tuam nemo despiciat? Et quoniam scripsisti quendam cum eodẽ Diacono tuo se miscuisse, & superbiæ ejus atq; audaciæ participem esse; hunc quoque & si qui alii tales extiterint, & contra Sacerdotem Dei fecerint, vel coercere poteris, vel abstinere. Nisi quod hortamur & monemus, ut peccasse se potius intelligant, & satisfaciant, & nos propositum nostrum tenere patiantur. magis enim optamus & cupimus contumelias & * in-

* *Rom.* & *Spir.* ascensam

* *Rom.* aliud

* P. *Al.* possunt & hi contra nos audere, à quibus Diaconi f.

* *Al.* ut honorem Sac. agnoscat

* *Al.* fungaris

1. ad Tim. 4, 12.

* injurias singulorum clementi patientia vincere, quam sacerdotali licentia vindicare. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

EPISTOLA LXVI.

Ad Clerum & plebem Furnitanorum de Victore, qui Faustinum, Presbyterum, tutorem nominavit.

Cyprianus Presbyteris & Diaconibus & plebi Furnis consistentibus Salutem.

GRaviter commoti sumus ego & Collegæ mei, qui præsentes aderant, & compresbyteri nostri, qui * nobis * assidebant, fratres carissimi, cum cognovissemus, quod Geminius Victor, frater noster, de seculo excedens, Geminium Faustinum Presbyterum tutorem testamento suo nominaverit: cum jam pridem in concilio Episcoporum statutum sit, ne quis * de Clericis & Dei ministris tutorem vel curatorem testamento suo constituat; quando singuli divino sacerdotio honorati, & * in * Clerico ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deservire & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum est enim: *Nemo * militans Deo * obligat se * molestiis secularibus: ut possit placere ei, * cui se probavit:* quod cum de omnibus dictum sit; quanto magis molestiis & laqueis secularibus obligari non debent, qui divinis rebus & spiritalibus occupati, ab Ecclesia recedere & ad terrenos & seculares actus vacare non possunt? Cujus ordinationis & religionis formam Levitæ prius in lege tenuerunt, ut cum terram dividerent & possessiones partirentur undecim tribus, * Levitica tribus, quæ templo & altari & ministeriis divinis vacabat, nihil de illa divisionis portione * perciperet; sed aliis terram colentibus illa tantum Deum coleret, & ad victum atque alimentum suum ab undecim tribubus de fructibus, qui nascebantur, decimas * reciperet. Quod totum fiebat de auctoritate & dispositione divina: ut qui operationibus divinis insistebant, in nulla re avocarentur, nec cogitare aut agere secularia cogerentur.

*P. Al. injurias

Lib. 1. Ep. 9

* P. Al. nobiscum
* Al. assistebant
* P. Al. de Ecclesiæ Dei min.
* R. Al. & de min.
21. q. 3. c. Cyprianus 4.
* Al cunctis in Cl.
* P. Al. Clericali
Al Clericorum
2. ad Tim. 2, 4.
* Al. militans obl.
* P. Al. implicat se
* Al. negotiis
* R. al. qui se pr.
21. q. 3. c. Molestiis 5.
Josua 13, 14.
* P. al. ad Levitas, qui templo & altaris ministerio vacabant, nihil de hac divisionis portione pertineret
* P. al. recipere
* Al. perciperet

2. Quæ nunc ratio & forma in Clero tenetur, ut qui in Ecclesia Domini * ordinatione clerica promoventur, * in nullo ab administratione divina avocentur, * nec molestiis & negotiis secularibus alligentur; sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificiis non recedant; * sed die ac nocte cœlestibus rebus & spiritalibus serviant. Quod Episcopi antecessores nostri religiose considerantes & salubriter providentes censuerunt, ne quis frater excedens, ad tutelam vel curam Clericum nominaret; ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione ejus celebraretur. Neque enim * apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes & * ministros voluit avocare. Et ideo Victor cum contra formam nuper in concilio à Sacerdotibus datam, Geminium Faustinum Presbyterum ausus sit * tutorem constituere; non est * quod pro dormitione ejus apud vos fiat *oblatio*, aut * deprecatio aliqua nomine ejus in Ecclesia frequentetur: ut Sacerdotum decretum religiose & necessarie factum servetur à nobis, simul & cæteris fratribus detur exemplum, ne quis Sacerdotes & ministros Dei altari ejus & Ecclesiæ vacantes ad seculares molestias devocet. Observari enim de cætero poterit, ne ultra hoc fiat circa personam Clericorum; si quod nunc factum est, fuerit vindicatum. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

21. q. 3. c. Hi, qui, 6.
* *Al.* ad ordinationem clericalem
* *Al.* nullo modo ab adm.
* P. *Al.* ne m.
* P. *Al.* & d.
c. Neque apud altare. 14 Dist. 88
* *Al* ad altare
* *Al.* ministros suos Levitas av. voluit
* P. *Al.* actorem
* *Al* quo p d.
* R. *Al.* delegatio a.
21. q. 3. c Sacerdotium. 7.

Epi-

EPISTOLÆ SCRIPTÆ SUB PONTIFICATU STEPHANI, ET DE BAPTIZANDIS HÆRETICIS.

EPISTOLA LXVII.

Ad Stephanum de Martiano Arelatensi, qui Novatiano consensit. *Lib. 3. Ep. 13.*

Cyprianus Stephano fratri Salutem.

* FAustinus collega noster Lugduni consistens, frater carissime, semel atque iterum mihi scripsit, significans ea, quæ etiam vobis scio utique nunciata, tam ab eo, quam à cæteris Coepiscopis nostris * in eadem provincia constitutis, quod Martianus * Arelate consistens Novatiano sese conjunxerit, & à Catholicæ Ecclesiæ * unitate atque à corporis nostri & sacerdotii consensione * discesserit, tenens hæreticæ præsumtionis durissimam pravitatem; ut * servis Dei pœnitentibus & dolentibus & ad Ecclesiam lacrymis & gemitu & dolore pulsantibus, * divinæ pietatis & lenitatis paternæ solatia & subsidia * claudantur, nec ad fovenda vulnera admittantur vulnerati; sed sine spe pacis & communicationis relicti ad luporum rapinam & prædam diaboli projiciantur. Cui rei nostrum est consulere & subvenire, frater carissime, qui divinam clementiam cogitantes & gubernandæ Ecclesiæ libram tenentes sic censuram vigoris peccatoribus exhibemus; ut tamen lapsis erigendis & curandis vulneratis bonitatis & misericordiæ divinæ medicinam non denegemus.

* P. *Al.* Faustinus
* *Al.* in provincia const.
* *Al.* hic & deinceps, Arelatæ
* *Al.* veritate
* *Al.* disjunxerit, * *Rom.* & *Spir.* ten. h. pr. d. pr. se diviserit, cum ab eo dolentibus
* P. *Al.* servis Dei pro eo dol.
* P. *Al.* cludantur

2. Quapropter * facere te oportet plenissimas literas ad Coëpiscopos nostros in Galliis constitutos, ne ultrà Martianum pervicacem & superbum & divinæ pietatis ac fraternæ salutis inimicum collegio nostro insultare patiantur; quod necdum videatur à nobis * abstentus; qui jam pridem jactat & prædicat, quod Novatiano studens & ejus pervicaciam sequens à communicatione se nostra segregaverit; cum Novatianus ipse, quem sequitur, olim abstentus & hostis Ecclesiæ judicatus sit,

* *Rom.* & *Spir.* facere oportet pl. lit.
* R. *Al.* abstentus & hostis Eccl. jud. sit, & cum ad nos in Afr. &c.

* P. Al. legatum. fit, & cum ad nos in Africam * legatos misisset, optans ad communicationem nostram admitti, hinc à concilio plurimorum Sacerdotum, qui præsentes eramus, sententiam retulerit, se foris esse cœpisse, nec posse à quoquam nostrum sibi communicari, qui Episcopo Cornelio in Catholica Ecclesia * de Dei judicio & cleri ac plebis suffragio ordinato, profanum altare erigere, & adulteram cathedram collocare, & sacrilega contra verum Sacerdotem sacrificia offerre tentaverit; proinde si resipiscere & ad sanæ mentis consilium redire vellet; ageret pœnitentiam & ad Ecclesiam supplex rediret. Quam vanum est, frater carissime, ut, Novatiano * nuper * retuso & refutato, & per totum orbem à Sacerdotibus Dei abstento, nunc adulatores adhuc nobis patiamur illudere, & de majestate ac dignitate Ecclesia judicare?

* Al. Dei jud.

* Al. semper r.
* P. Al. reciso.

3. Dirigantur in provinciam & ad plebem Arelate consistentem à te literæ, quibus abstento * Martiano alius in locum ejus substituatur, & grex Christi, qui in hodiernum ab illo dissipatus & vulneratus contemnitur, colligatur. Sufficiat multos illic ex fratribus nostris annis istis superioribus excessisse sine pace; vel cæteris subveniatur qui supersunt & diebus ac noctibus ingemiscunt, & divinam ac paternam misericordiam deprecantes, solatium nostræ opitulationis exposcunt. Idcirco enim, frater carissime, copiosum corpus est Sacerdotum concordiæ mutuæ glutino atque unitatis vinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro hæresin facere & gregem Christi lacerare & vastare tentaverit, subveniant * cæteri, & * quasi pastores utiles & misericordes, oves Dominicas in gregem colligant.

* Al. Marciano

* Rom. & Spir. cæteri post. ut. & misericordes, qui oves D.
* R. Al. qui pastores utiles

4. Quid enim si in mari portus aliquis munitionibus suis ruptis, infestus & periculosus esse navibus cœperit? Nonne navigantes * ad alios proximos portus naves suas dirigunt, ubi sit tutus & salutaris introitus & statio secura? Aut si in via stabulum aliquod obsideri & teneri à latronibus cœperit, ut quisquis ingressus fuerit, insidiantium illic infestatione capiatur; nonne commeantes, hac opinione comperta, stabula alia in itinere appetunt tutiora, ubi sint fida hospitia & receptacula commeantibus tuta? * Quod nunc esse apud nos debet, frater carissime, ut fratres nostros, qui * vitatis Martiani scopulis petunt Ecclesiæ

* P. Al. ad prox.

* P. Al. Quod necesse est apud nos esse, fr. c. (Al. add. debet) ut si, &

* Al. jactati Mart. sc.

clesiæ portus salutares, suscipiamus ad nos promta & benigna humanitate, & stabulum commeantibus præbeamus tale, quale est in Euangelio, quo à latronibus sauciati & vulnerati suscipi & foveri & tutari à *stabulario* possint. *Luc. 10, 34.*

5. Quæ est enim major aut melior cura Præpositorum, quam diligenti sollicitudine & medela salubri fovendis & conservandis ovibus providere? cum Dominus loquatur & dicat: *Quod infirmatum est, non confortastis, & quod male habuit, non corroborastis, & quod contribulatum est, * non consolati estis, & quod erravit, non revocastis, & quod periit, inquisistis, & dispersæ sunt oves meæ eo quod non sunt pastores, & factæ sunt in comesturam omnibus bestiis agri, & non fuit qui inquireret, neque qui revocaret. Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego super pastores, & inquiram oves meas de manibus eorum, & avertam eos ut non pascant oves meas, & jam non pascent eas, & extraham eas de ore eorum, & pascam eas cum judicio!* Cum ergo pastoribus talibus, per quos Dominicæ oves negliguntur & pereunt, sic Dominus comminetur; quid nos aliud facere oportet, frater carissime, quam colligendis & * revocandis Christi ovibus exhibere diligentiam plenam, & curandis lapsorum vulneribus paternæ pietatis adhibere medicinam: quando & Dominus in Euangelio moneat & dicat: *Non est opus sanis medicus; sed male habentibus?*

Ezech. 34, 4. & seqq.
* P. *Al.* non consolidastis; quod erat.
* P. *Al.* reponendis
Al. refovendis
Matth. 9, 12.

6. Nam etsi pastores multi sumus; unum tamen gregem pascimus, & oves universas quas Christus sanguine suo & passione quæsivit, colligere & fovere debemus, nec pati supplices & dolentes fratres nostros crudeliter despici, & superba quorundam præsumtione calcari: cum scriptum sit: *Ille autem qui contumax est, vir sui jactans, nihil omnino * perficiet, qui dilatavit * tanquam infernus animam suam*: & ejusmodi * homines Dominus in Euangelio suo culpet & damnet, dicens: *Vos estis qui justificatis vos in conspectu hominum: Deus autem dignoscit corda vestra: * quoniam quod excelsum est in hominibus, execratio est in conspectu Dei.* Execrabiles & detestabiles dicit esse, qui sibi placeant, qui tumidi & inflati aliquid sibi arroganter assumant. Ex quibus cum Martianus esse cœperit, & se Novatiano conjungens, adversarius misericordiæ & pietatis extiterit; sententiam non dicat; sed accipiat; nec sic agat quasi ipse judicaverit de collegio Sacerdotum; quando ipse sit ab universis Sacerdotibus judicatus.

Abac. 2, 5.
* P. *Al.* proficiet
* R. *Al.* tanquam inferi
Conf. *Ep. 55. n. 4.*
* Al. omnes
Luc. 16, 15.
* P. *Al.* quia

 7. Ser-

7. Servandus est enim antecessorum nostrorum beatorum Martyrum Cornelii & Lucii honor gloriosus, quorum memoriam cum nos honoremus, multo magis tu, frater carissime, honorificare & servare gravitate & auctoritate tua debes, qui * vicarius & successor eorum factus es. Illi enim pleni Spiritu * Dei & in glorioso martyrio constituti, dandam esse Lapsis pacem censuerunt, & pœnitentia acta fructum communicationis & pacis negandum non esse literis suis * signaverunt, quam rem omnes omnino ubique censuimus. neque enim poterat esse apud nos sensus diversus, in quibus unus esset Spiritus: & ideo manifestum est, eum Spiritus sancti veritatem cum cæteris non tenere, quem videmus diversa sentire. Significa plane nobis, quis in locum Martiani Arelate fuerit substitutus, ut sciamus ad quem fratres nostros dirigere & cui scribere debeamus. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

* *Fortè*: vicarius successor eis f.es.
* *Al.* Domini
* *Al.* significaverunt

Epistola LXVIII.

Lib. 1. *Ep.* 4.

Ad Clerum & plebes in Hispania consistentes, de Basilide & Martiale.

*Cyprianus, Cæcilius, Primus, Polycarpus, Nicomedes, * Lucianus, Successus, Sedatus, Fortunatus, Januarius, Secundinus, Pomponius, Honoratus, Victor, Aurelius, * Satius, Petrus, alius Januarius, Saturninus, alius Aurelius, Venantius, Quietus, Rogatianus, Tenax, Felix, Faustus, Quintus, alius Saturninus, Lucius, Vincentius, Libosus, Geminius, Marcellus, Jambus, Adelphius, Victoricus & Paulus, Felici Presbytero & plebibus consistentibus ad Legionem & Asturica, item * Lelio Diacono & plebi Emerita consistentibus, fratribus in Domino, Salutem.*

Cum in unum convenissemus, legimus literas vestras, fratres dilectissimi, quas ad nos per Felicem & Sabinum * Episcopos nostros, pro fidei vestræ integritate & pro Dei timore fecistis, significantes Basilidem & Martialem libellis idololatriæ commaculatos & nefandorum facinorum conscientia vinctos Epi-

* P. *Al.* Lucilianus *Al.* Lucianus
* R. *Al.* Sattius
* P. *Al.* Ælio Diac. & pl. R. *Al.* Ælio Diacono & Emeritensi, consistentibus fratr:
* *Al.* Coëpiscopos

Episcopatum gerere & sacerdotium Dei administrare non oportere: & desiderastis rescribi ad hæc vobis, & justam pariter ac necessariam sollicitudinem vestram, vel solatio, vel auxilio nostræ sententiæ sublevari. Sed enim desiderio huic vestro non tam nostra consilia, quam divina præcepta respondent, quibus jam pridem mandatur voce cœlesti & Dei lege præscribitur, quos & quales oporteat deservire altari & sacrificia divina celebrare. In Exodo namq; ad Moysen Deus loquitur, & monet dicens: *Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum Deum, sanctificentur: ne forte derelinquat illos Dominus.* Et iterum: *Et cum accedunt ministrare ad altare Sancti, non adducent in se delictum; ne moriantur.* Item in Levitico præcipit Dominus, & dicit: *Homo, in quo fuerit macula & vitium, non accedet offerre dona Deo.*

Conf. Ep. 64. n. 2. & 72. n. 2.
Ex. 19, 22.
Ex. 28, 43.
Levit. 21, 17.

2. Quæ cum prædicta * & * manifesta sint nobis, præceptis divinis necesse est obsequia nostra deserviant, * nec personam * in ejusmodi rebus accipere aut * aliquid cuiquam largiri potest humana indulgentia, ubi intercedit & legem tribuit divina præscriptio. Neque enim immemores esse debemus, quid ad Judæos per Esaiam prophetam locutus sit Dominus, increpans & indignans, quod contemtis divinis præceptis humanas doctrinas sequerentur: *Populus iste*, inquit, *labiis suis honorificat me: cor vero eorum longe separatum est à me. Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes:* quod * item Dominus in Euangelio repetit & dicit: *Rejicitis mandatum Dei, ut traditionem vestram statuatis.* Quæ ante oculos habentes & sollicite ac religiose considerantes, in ordinationibus Sacerdotum non nisi immaculatos & integros Antistites eligere debemus, qui sancte & digne sacrificia Deo offerentes, audiri in precibus possint quas faciunt pro plebis Dominicæ incolumitate: cum scriptum sit: *Deus peccatorem non audit: sed si quis Deum coluerit & voluntatem ejus fecerit, illum audit.*

* P. Al. vel mandata & manif.
* P. Al. manifestata
* P. Al. nec persona i. e. r. accipi
* Al. in ejusm. accipere
* P. Al. aliud
Esai. 29, 13.
* *Al.* idem
Marc. 7, 9.
Joann. 9, 31.

3. Propter quod * plena diligentia, exploratione sincera, oportet eos ad sacerdotium deligi, quos à Deo constet audiri. Nec sibi plebs blandiatur, quasi immunis esse à * contagio delicti possit, cum sacerdote peccatore communicans, & ad injustum atque illicitum Præpositi sui Episcopatum consensum suum commodans: quando per Osee Prophetam comminetur & dicat censura divina: *Sacrificia eorum tanquam panis luctus:*

* *Al.* pl. dil. & expl. sine op. eos ad sac. Dei del.
* P. Al. contagione
Ose. 9, 4.

omnes

omnes qui manducant ea, contaminabuntur: docens scilicet & ostendens omnes omnino ad peccatum constringi, qui fuerint profani & injusti sacerdotis sacrificio contaminati. Quod * item in Numeris manifestari invenimus, quando Chore & Dathan & Abiron contra Aaron Sacerdotem sacrificandi sibi licentiam* vindicaverunt. Illic quoque per Moysen præcepit Dominus, ut ab eis populus separetur, ne facinorosis conjunctus eodem facinore & ipse perstringatur: *Separamini*, inquit, *à tabernaculis hominum istorum durissimorum, & nolite tangere * ea, quæ ad eos pertinent: ne simul pereatis in peccato eorum.*

* *Al.* Idem
* *Al.* vendicaverunt.
Num. 16, 26.
* P. *Al.* omnia, quæ sunt eis: *Al.* ab omnibus, quæ sunt eis:

4. Propter quod plebs obsequens præceptis Dominicis & Deum metuens à peccatore Præposito separare se debet, nec se *ad sacrilegi sacerdotis sacrificia miscere: quando ipsa maxime habeat potestatem vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi. Quod & ipsum videmus de divina auctoritate descendere, ut Sacerdos, * plebe præsente, sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico judicio ac testimonio comprobetur: sicut in Numeris Dominus Moysi præcipit dicens: * *Apprehende Aaron fratrem tuum, & * Eleazarum filium ejus, & impones eos in montem coram omni Synagoga, & exue Aaron stolam ejus, & indue Eleazarum filium ejus, & Aaron appositus moriatur illic. Coram omni Synagoga* jubet Deus constitui Sacerdotem, i. e. instruit & ostendit ordinationes sacerdotales non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere, ut plebe præsente vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur, & sit ordinatio justa & legitima, quæ omnium suffragio & judicio fuerit examinata.

* P. *Al.* ad sacrilega sacerdotis misc.
* R. *Al.* à pl. pr.
Vid. LXX. *Num.* 20, 25, 26.
* P. *Al.* Prehende Aar.
* P, *Al.* Eleazar

5. Quod postea secundum divina magisteria observatur in * Actis Apostolorum, quando de ordinando in locum Judæ * Episcopo Petrus ad plebem loquitur: *Surrexit, inquit, Petrus in medio discentium: fuit autem turba in uno.* Nec hoc in Episcoporum tantum & Sacerdotum, sed in Diaconorum ordinationibus observasse Apostolos animadvertimus, de quo & ipso in * Actis * eorum scriptum est: *Et convocaverunt*, inquit, *illi duodecim totam plebem discipulorum & dixerunt eis.* Quod utique idcirco tam diligenter & caute convocata plebe tota gerebatur, ne quis ad altaris ministerium vel ad sacerdotalem locum indignus obreperet. Ordinari enim nonnunquam indignos non secun-

* *Rom. & Spir.* Actibus
* P, *Al.* Apostolo
Act. 1, 15.
* *Rom. & Spir.* Actibus
* *Al.* Apostolorum scr.
Act. 6, 2.

secundum Dei voluntatem, sed secundum humanam præsumptionem, & hæc Deo displicere, quæ non veniant ex legitima & justa ordinatione, Deus ipse manifestat per Osee Prophetam dicens: *Sibimet* * *ipsis constituerunt Regem & non per me.* Ose 8, 4.

6. Propter quod diligenter de traditione divina & Apostolica observatione * observandum est & tenendum, quod apud nos quoque & fere per provincias universas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui Præpositus ordinatur, Episcopi ejusdem provinciæ proximi quique conveniant, & Episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissime novit, & uniuscujusque actum de ejus conversatione perspexit. Quod & apud vos factum videmus in Sabini Collegæ nostri ordinatione, ut de universæ fraternitatis suffragio, & de Episcoporum, qui * in præsentia convenerant, quique de eo ad vos literas fecerant, judicio, Episcopatus ei deferretur, & manus ei in locum Basilidis imponeretur. * Nec rescindere ordinationem jure perfectam potest, quod Basilides post crimina sua detecta & conscientiam etiam propria confessione nudatam, Romam pergens, Stephanum Collegam nostrum longe positum & gestæ rei * ac tacitæ veritatis ignarum fefellit, ut * exambiret reponi se injuste in Episcopatum, de quo fuerat juste depositus.

* Al. ipsi
* Al. servandum
* Rom. & Spir. in præsentiam
* Rom. & Spir. Neque scindere
* Al. ac verit.
* P. Al. ut amb.

7. * Hoc eo pertinet, ut Basilidis non tam abolita sint quam cumulata delicta, ut ad superiora peccata ejus etiam fallaciæ & circumventionis crimen accesserit. Neque enim tam culpandus est ille, cui negligenter obreptum est, quam hic * execrandus qui fraudulenter obrepsit. Obrepere autem si hominibus Basilides potuit; Deo non potest: cum scriptum sit: *Deus non* * *deridetur.* Sed nec Martiali potest profuisse fallacia, quo minus ipse quoque delictis gravibus involutus Episcopatum tenere non debeat: quando & Apostolus moneat & dicat: *Episcopum oportet esse sine crimine, quasi Dei dispensatorem.* Quapropter cum (sicut scripsistis, fratres dilectissimi, & ut Felix & Sabinus Collegæ nostri asseverant, utque alius Felix de Cæsaraugusta, fidei cultor ac defensor veritatis, literis suis significat) Basilides & Martialis nefando idololatriæ libello contaminati sint; Basilides adhuc insuper præter *libelli* maculam, cum in infirmitate decumberet, in Deum blasphemaverit, & se blasphemasse con-

* Al. Hæc eo pertinent,
* Al. accusandus
Ad Gal. 6, 7.
* P. Al. irridetur
Ad Tit. 1, 6.

confessus sit, & Episcopatum pro conscientiæ suæ vulnere sponte deponens, ad agendam pœnitentiam conversus sit, Deum deprecans, & satis * gratulans, si sibi vel laico communicare contingeret; Martialis quoque præter Gentilium turpia & lutulenta convivia, * & collegia diu frequentata, & filios in eodem collegio exterarum gentium more apud profana sepulchra depositos & alienigenis consepultos; * Actis etiam publice habitis apud Procuratorem Ducenarium obtemperasse se idololatriæ & Christum negasse contestatus sit; cumq; alia multa sint & gravia delicta, quibus Basilides & Martialis implicati tenentur; frustra tales Episcopatum sibi usurpare conantur; cum manifestum sit ejusmodi homines nec Ecclesiæ Christi posse præesse, nec Deo sacrificia offerre debere: maxime cum jam pridem nobiscum & cum omnibus omnino Episcopis in toto mundo constitutis, etiam Cornelius Collega noster, Sacerdos pacificus ac justus & martyrio quoque dignatione Domini honoratus, decreverit ejusmodi homines ad pœnitentiam quidem agendam posse admitti; ab ordinatione autem Cleri atque sacerdotali honore prohiberi.

* *Al.* gratulans sibi, si vel l.
* P. *Al.* in collegio diu freq.
* *Al.* Actis p. hab.

8. Nec vos moveat, fratres dilectissimi, si apud quosdam *in novissimis temporibus* aut lubrica fides nutat, aut Dei timor * irreligiosus vacillat, aut pacifica concordia non perseverat. Prænunciata sunt hæc futura in seculi fine, & Domini voce atq; Apostolorum contestatione prædictum est, deficiente jam mundo atque appropinquante Antichristo bona quæque deficere; mala vero & adversa proficere: non sic tamen, quamvis novissimis temporibus; in Ecclesia Dei aut Euangelicus * vigor cecidit, aut Christianæ virtutis * aut fidei robur elanguit, ut non supersit portio Sacerdotum, quæ minime ad has rerum ruinas & fidei naufragia succumbat; sed fortis & stabilis honorem divinæ majestatis & sacerdotalem dignitatem plena timoris observatione tueatur. Meminimus & tenemus, succumbentibus licet & cedentibus cæteris, Mathathiam legem Dei vindicasse fortiter, Heliam, Judæis deficientibus atque à religione divina recedentibus, stetisse & certasse sublimiter, Danielem nec * solitudine regionis alienæ nec persecutionis assiduæ infestatione deterritum, frequenter ac fortiter * gloriosa edidisse martyria; tres item pueros nec * annis nec minis fractos,

1. *ad Tim.* 4, 1. 2. *Petri* 3, 3.
* *Al.* apud irreligiosos vac.
* R. *Al.* timor c.
* *Al.* & fidei
1. *Maccab.* 2, 1. & *seqq.*
3. *Reg.* 19, 10.
Dan. 6, 11. & *seqq.*
* *Al.* solicitudine
* *Al.* gloriose dedisse mart.
Dan. 3, 16. & *seq.*
* P. *Al.* armis

ctos, contra ignes Babylonios fideliter obstitisse, & victorem Regem in ipsa sua captivitate vicisse.

9. Viderit vel prævaricatorum numerus, vel proditorum, qui nunc in Ecclesia contra Ecclesiam surgere & fidem pariter ac veritatem labefactare cœperunt. Permanet apud plurimos sincera mens & religio integra, & non nisi Domino & Deo suo anima devota, nec Christianam fidem aliena perfidia deprimit ad ruinam; sed magis excitat & exaltat ad gloriam: secundum quod beatus Apostolus Paulus hortatur, & dicit: *Quid enim si exciderunt à fide quidam eorum? Nunquid infidelitas illorum fidem Dei evacuavit? Absit! Est enim Deus verax; omnis autem homo mendax.* Si autem omnis homo mendax est, & solus Deus verax; quid aliud servi, & maxime Sacerdotes Dei facere debemus; nisi ut humanos errores & mendacia relinquamus, & præcepta Dominica custodientes in Dei veritate maneamus?

Ad Rom. 3, 3, 4.

10. Quare etsi aliqui de Collegis * nostris * extiterunt, fratres dilectissimi, qui deificam disciplinam negligendam putant, & cum Basilide & Martiale temere communicant; conturbare fidem nostram res ista non debet: cum Spiritus sanctus in psalmis talibus comminetur, dicens: *Tu autem odisti disciplinam, & * abjecisti sermones meos retro: si videbas furem, * concurrebas ei, & cum adulteris * portionem tuam ponebas.* Consortes & participes ostendit eos alienorum delictorum fieri, qui fuerint delinquentibus copulati. Sed & hoc idem Paulus Apostolus scribit * & dicit: *Susurratores, detractores, abhorrentes Deo, injuriosi, superbi, jactantes sui, adinventores malorum, qui cum justitiam Dei * cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, morte sunt digni; non tantum qui faciunt ea; sed & qui consentiunt eis qui hæc agunt: * quoniam * qui talia*, inquit, *agunt, morte sunt digni.* Manifestat & comprobat morte dignos esse & ad pœnam venire non tantum illos, qui mala faciunt; sed etiam eos qui talia agentibus consentiunt, qui dum malis & peccatoribus & pœnitentiam non agentibus illicita communicatione miscentur, nocentium contactibus polluuntur, & dum junguntur in culpa, sic nec in pœna separantur. Propter quod integritatis & fidei vestræ religiosam sollicitudinem, fratres dilectissimi, & laudamus pariter & probamus, & quantum possumus adhortamur literis nostris, ne vos cum profanis & maculatis sacerdoti-

* P. *Al.* nostris, fr. dil. deif.
* *Al.* extiterint
Ps. 49, (50,) 17, 18.
* *Al.* proj. s. m. post te:
* *Al.* simul currebas cum eo,
* P. *Al.* particulam t,
* *Al.* dicens:
Ad Rom. 1, 29. & *seqq.*
* P. *Al.* cognovissent, non tantum faciunt mala, sed & consent.
* *Al.* Quoniam, *qui talia*, inquit, *agunt, m. s. digni*, manifestat
* P. *Al.* qui talia ag.

dotibus communicatione sacrilega misceatis; sed integram & sinceram fidei vestræ firmitatem religioso * timore servetis. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

* *Al.* tenore

EPISTOLA LXIX.

Cypriani ad Florentium Pupianum de obtrectatoribus.

Lib. 4. Ep. 9.

*Cyprianus, qui & * Thascius, Florentio, cui & * Pupiano, fratri, Salutem.*

* P. *Al.* Tatius
* P. *Al.* Papiano
Al. Papiniano
Al. Puppiano

EGo te, frater, credideram tandem jam ad pœnitentiam converti, quod in præteritum tam infanda, tam turpia, tam etiam *gentilibus execranda aut audisses de nobis temere, aut credidisses. Porro autem etiam nunc in literis tuis * animadverto eundem te adhuc esse, qui prius fueras, eadem te de nobis credere, & in eo quod * credideris perseverare, & ne forte claritatis & martyrii tui dignitas nostra communicatione * maculetur, in mores nostros diligenter inquirere, & post Deum judicem, qui Sacerdotes facit, te velle, non dicam de me, (quantus enim ego sum?) sed de Dei & Christi judicio judicare. Hoc est in Deum non credere, hoc est rebellem adversus Christum & adversus Euangelium ejus existere, * ut cum ille dicat: *Nonne duo passeres asse veneunt, & neuter eorum cadit in terram sine Patris voluntate?* & probet majestas ejus & veritas sine * conscientia & permissu Dei etiam * minora non fieri; tu existimes Sacerdotes Dei sine * conscientia ejus in Ecclesia ordinari.

* P. *Al.* gentibus
* P. *Al.* animadverto te adh.
* P. *Al.* credideras
* P. *Al.* maculetur, mores n. d.
* *Al.* & cum i. d.
Matth. 10, 29.
* P. *Al.* consensu
* *Al.* minima
* *Al.* consensu

2. Nam credere quod *indigni & * incesti sint qui ordinantur*, quid aliud est, quàm * credere, quod non à Deo nec per Deum Sacerdotes ejus in Ecclesia constituantur? An putas majus esse de me meum, quàm Dei testimonium? cum Dominus ipse doceat & dicat testimonium non esse verum; si quis ipse de se testis existat; eo quod unusquique utique sibi faveat, nec contra se aliquis infesta & adversa depromat; fides vero sincera sit veritatis, si in * prædicationibus nostris alius sit prædicator ac testis. *Si testimonium*, inquit, *dixero de me; testimonium meum non est verum: alius est enim qui testis est de me.* Quod si ipse Dominus * omnia postmodum judicaturus noluit de testimonio suo sibi credi; sed maluit de judicio ac testimonio Dei Patris probari; quanto magis hoc servos ejus observare oportet qui judicio ac testi-

* P. *Al.* inceсti
* P. *Al.* contendere
R, *Al.* concedere
* *Rom. & Spir.* prædicatoribus
Joan 5, 31.
* *Al.* qui o. p. j. fit,

testimonio Dei non probantur tantum; sed etiam gloriantur? Prævaluit autem apud te contra divinam sententiam & contra * conscientiam nostram * fidei suæ viribus nixam, inimicorum & malignorum commentum: quasi apud Lapsos & profanos & extra Ecclesiam positos, de quorum pectoribus excesserit Spiritus sanctus, esse * aliud possit; nisi mens prava & fallax lingua & odia venenata & sacrilega mendacia, quibus qui credit, cum illis necesse est inveniatur, cum judicii dies venerit.

* P. Al. scientiam n.
* P. Al. Dei juribus nixam.
* Al. aliquid

3. Quod vero dixisti *Sacerdotes humiles esse debere; quia & Dominus & Apostoli ejus humiles fuerunt;* humilitatem meam & fratres omnes & gentiles quoque optime norunt & diligunt, & tu quoque noveras & diligebas cum adhuc in Ecclesia esses & mecum communicares. Quis autem nostrum longe est ab humilitate? Vtrumne ego, qui quotidie fratribus servio, & venientes ad Ecclesiam singulos benigne & cum voto & gaudio suscipio; an tu qui te Episcopum Episcopi, & Judicem Judicis ad tempus á Deo dati constituis? cum Dominus Deus in Deuteronomio dicat: *Et homo quicunque fecerit in superbia, ut non exaudiat Sacerdotem, aut Judicem, quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit timebit, & non agent impie etiam nunc.* Et iterum ad Samuelem loquitur & dicit: *Non te spreverunt; sed me spreverunt.* Et adhuc Dominus in Euangelio, cum ei dictum esset: *Sic respondes Pontifici?* custodiens & docens sacerdotalem honorem servari oportere, contra Pontificem nihil * dixit; sed innocentiam suam tantummodo purgans respondit dicens: *Si male locutus sum; exprobra de malo: si autem bene, quid me cædis?* Item beatus Apostolus, cum ei dictum esset: *Sic insilis in Sacerdotem Dei maledicendo?* nihil contumeliose locutus sit adversus Sacerdotem; quando & potuerit se constanter exercere adversus eos qui Dominum crucifixissent & qui jam Deum & Christum & templum & sacerdotium perdidissent; sed quamvis in falsis & spoliatis sacerdotibus; umbram tamen ipsam inanem sacerdotalis nominis cogitans dixerit: *Nesciebam, fratres, quia Pontifex est: scriptum est enim: Principem populi tui non maledices.*

Conf. *Ep.* 55. n. 5. & *Ep.* 65. n. 1.
Deut. 17, 12. 13.
1. *Reg.* 8, 7.
Joan. 18, 22. 23.
* *Al.* dixerit - - - - responderit dic.
Act. 23, 4. 5.
Exod. 22, 28.

4. Nisi si Sacerdos tibi fui ante persecutionem, quando mecum communicabas; * post persecutionem Sacerdos esse * desivi. Persecutio enim * veniens te ad summam martyrii sub-

* *Al.* sed post p.
* *Al.* desii.
* *Al.* te venientem ad s.

* R. Al. horrore
Al. honore

sublimitatem provexit; me autem proscriptionis * onere depressit, cum publice legeretur: *Si quis tenet vel possidet de bonis Cæcilii Cypriani Episcopi * Christianorum:* ut etiam qui non credebant Deo Episcopum constituenti, vel diabolo crederent Episcopum proscribenti. Nec hæc jacto; sed dolens profero; cum te Judicem Dei constituas & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: *Qui audit vos, me audit, & qui me audit, audit eum, qui misit me, & qui rejicit vos, me rejicit, & eum qui me misit:* * Inde enim schismata & hæreses obortæ sunt & oriuntur, * dum Episcopus, qui unus est & Ecclesiæ præest, superba quorundam præsumtione contemnitur & homo dignatione Dei honoratus * indignus hominibus judicatur.

Vid. Ep. 55. n. 7.
* Al. Christianorum, proscribatur:
Luc. 10, 16.
* P. Al. Vnde enim
* Al. nisi dum
* Al. ab indignis hominibus judicatur?

5. Quis enim hic est superbiæ tumor, quæ arrogantia animi, quæ mentis inflatio, ad cognitionem suam Præpositos & Sacerdotes vocare? ac nisi apud te purgati fuerimus & sententia tua absoluti; * ecce jam sex annis nec fraternitas habuerit Episcopum, nec plebs Præpositum, nec grex pastorem, nec Ecclesia gubernatorem, nec Christus Antistitem, nec Deus Sacerdotem? Subveniat Pupianus & sententiam dicat, & judicium Dei & Christi * in acceptum referat; ne tantus fidelium numerus, qui sub nobis accersitus est, sine spe salutis & pacis exisse videatur; ne novus credentium populus nullam per nos consecutus esse baptismi & Spiritus sancti gratiam judicetur; ne tot Lapsis & pœnitentibus pax data & communicatio, nostra examinatione concessa, judicii * tui auctoritate solvatur. Annue aliquando & dignare pronunciare de nobis, & Episcopatum nostrum cognitionis tuæ auctoritate firmare, ut Deus & Christus ejus agere tibi gratias possint, quod per te sit antistes & rector altari eorum pariter & plebi restitutus. Apes habent regem, * & ducem pecudes, & fidem servant: latrones mancipi obsequio pleno humilitatis obtemperant. Quanto simpliciores & meliores vobis sunt brutæ pecudes & muta animalia, & cruenti licet ac furentes inter gladios atque inter arma prædones? Præpositus illic agnoscitur & timetur quem non sententia divina constituit; sed in quem factio perdita & nocens caterva consensit.

* Al. etiam
* P. Al. in apertum
* P. Al. sui
* Al. & judicem, & fidem ei serv.

6. Dixi-

6. Dixisti sane *scrupulum* tibi esse tollendum de animo, *in quem* * *incidisti*. Incidisti; sed tua credulitate irreligiosa. Incidisti; sed tua mente & voluntate sacrilega; dum incesta, dum impia, dum nefanda, contra fratrem, contra Sacerdotem facile audis, libenter credis, aliena mendacia quasi propria & privata defendis, nec recordaris scriptum esse: *Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam*; & iterum: *Malus obaudit linguæ iniquorum: justus autem non intendit labiis mendacibus*. Quare *in hunc scrupulum* non inciderunt Martyres sancto Spiritu pleni & ad conspectum Dei & Christi ejus * passione * jam proximi, qui ad Cyprianum Episcopum literas de carcere direxerunt, Sacerdotem Dei agnoscentes & contestantes ei? Quare *in hunc scrupulum* non inciderunt tot * coepiscopi Collegæ mei qui vel cum de medio * recederent, proscripti sunt, vel apprehensi in carcere & in catenis fuerunt, aut qui in exilium relegati, illustri itinere ad Dominum profecti sunt, aut qui quibusdam locis animadversi cœlestes coronas de Domini clarificatione sumserunt? Quare, *in hunc scrupulum* non inciderunt de plebe ista nostra, quæ apud nos est & nobis de Dei dignatione commissa est, tot Confessores quæstionati & torti & insignium vulnerum & cicatricum memoria gloriosi? tot virgines integræ? tot laudabiles viduæ? Ecclesiæ denique universæ per totum mundum nobiscum unitatis vinculo copulatæ? Nisi si omnes isti communicantes mecum, secundum quod scripsisti, *polluto nostro ore polluti* sunt, & * spem vitæ æternæ communicationis nostræ contagione perdiderunt; Pupianus solus integer, inviolatus, sanctus, pudicus, qui nobis miscere se noluit, in paradiso atque in regno cœlorum solus habitabit.

* P. Al. incidisti sed tua mente & v.

Ecclesiastic. 28, 28.

Prov. 17, 4.

* Al. passioni

* Al. tam pr.

* Al. Episcopi

* Al. recesserunt,

* P. Al. si sp.

7. Scripsisti quoque quod *Ecclesia* nunc propter me *portionem sui in disperso habeat*; quando omnis Ecclesiæ populus & collectus sit & adunatus & individua concordia sibi * junctus; * soli illi foris remanserint, qui etsi intus essent, ejiciendi fuerant; * nec patiatur Dominus populi sui protector & tutor triticum de area sua diripi; sed solæ possint paleæ de Ecclesia separari; quando & Apostolus dicat: *Quid enim si exciderunt à fide quidam illorum? Numquid infidelitas illorum fidem Dei evacuavit? Absit! Est enim Deus verax; omnis autem homo mendax*: & Dominus quoque in Evangelio, cum eum loquentem discipuli dereliu-

* Rom. & Spir. vinctus

* Al. & soli illi

* Al. ne pat.

Ad Rom. 3, 3, 4.

linquerent, conversus ad duodecim dixerit: *Numquid & vos vultis ire?* * Respondet ei Petrus dicens: *Domine, ad quem * imus? * Verba vitæ æternæ habes, & nos * credimus & cognovimus, quoniam tu es Filius Dei vivi.* Loquitur illic Petrus, super quem * ædificata fuerat * Ecclesia, Ecclesiæ nomine * docens & ostendens, quia etsi contumax ac superba obaudire nolentium multitudo discedat; Ecclesia tamen * à Christo non recedit; & illi sunt Ecclesia, * plebs Sacerdoti adunata & pastori suo grex adhærens. Vnde scire debes, Episcopum in Ecclesia esse & Ecclesiam in Episcopo, & * si quis cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse, & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & * latenter apud quosdam communicare se credunt; quando Ecclesia * quæ catholica una est, scissa non sit neque divisa; sed utique connexa & cohærentium sibi invicem Sacerdotum glutino copulata.

8. Quamobrem frater, si majestatem Dei qui Sacerdotes ordinat, * cogitaveris; si Christum, qui arbitrio, & nutu ac præsentia sua & Præpositos ipsos, & Ecclesiam cum Præpositis gubernat, aliquando respexeris; si de innocentia Sacerdotum non humano odio; sed divino judicio credideris; si temeritatis & superbiæ atque insolentiæ tuæ agere vel sero pœnitentiam cœperis; si Deo & Christo ejus, quibus servio, & quibus *puro atque immaculato ore* sacrificia & in persecutione pariter & in pace indesinenter offero, plenissime satisfeceris; communicationis tuæ poterimus habere rationem; manente tamen apud nos divinæ censuræ respectu & metu, ut prius Dominum meum consulam, an tibi pacem dari & te ad communicationem Ecclesiæ suæ admitti sua ostensione & admonitione permittat. Memini enim, quid jam mihi sit ostensum; imò quid servo obsequenti & timenti de Dominica & divina auctoritate præceptum, qui inter cætera quæ ostendere & revelare dignatus est, & hoc addidit: *Itaque qui Christo non credit Sacerdotem facienti, postea credere * incipit Sacerdotem vindicanti.* Quamquam sciam * somnia ridicula & visiones ineptas quibusdam videri; sed utique illis qui malunt contra Sacerdotes credere, quam Sacerdoti. Sed nihil mirum, quando de Joseph fratres sui dixerunt: *Ecce somniator ille venit! Nunc ergo venite, occidamus illum;* & somniator postea, quod somniaverat, consecutus

sit,

* Al. Respondit
Joan. 6, 67. & seqq.
* R. Al. ibimus?
* R. Al. Verbum v, æ.
* P. Al. credidimus
* P. Al. ædificanda
* Al. Ecclesia, docens, quia e. c.
* P. Al. docens, quia etsi c.
* Al. Christianorum non reced
* Al. & plebs
7. q. 1. c. Scire debes. 7.
* Al. si qui cum Episc. non sint,
* Al. latentes
* Al. Catholica, quam una est,
* P. Al. & Christi cogit.
* Al. incipiet
* P. Al. omnia rid.
Al. f. omina
Gen. 37, 19, 20.

sit, & occisores ac venditores confusi sint: ut qui * verbis prius non credidissent, factis postmodum crederent. De iis autem, quæ tu egisti, vel in persecutione, vel in pace, stultum est ut velim te judicare; quando tu magis judicem te nostri constitueris. Hæc pro animi mei pura conscientia & * Dei mei fiducia rescripsi. Habes tu literas meas, & ego tuas; in die judicii ante tribunal Christi * utræque recitabuntur.

* Al. verbis non cred.

* Al. Domini Dei mei

* P. Al. utrumq; recitabitur.

DE BAPTISMO HÆRETICORUM.

Cyprianus, (solebant objicere Donatistæ:) *cujus tantum meritū novimus tantamq; doctrinam, cum multis Coëpiscopis suis sententias proprias conferentibus, in Concilio statuit, hæreticos vel schismaticos, i.e. omnes, qui extra unius Ecclesiæ communionem sunt, baptismum non habere, & ideo quisquis ab eis baptizatus ad Ecclesiam venerit, esse in Ecclesia baptizandum.* Respondit autem S. Augustinus: (1.) *Non incongruenter de tali viro existimandum est, quod correxerit, & fortasse suppressum sit ab eis, qui hoc errore nimium delectati sunt, & tanto velut patrocinio carere noluerunt: quanquam non desint, qui hoc Cyprianum prorsus non sensisse contendant; sed sub ejus nomine à præsumtoribus atq; mendacibus fuisse confictum. Neq; enim sic potuit integritas atq; notitia literarum unius, quamlibet illustris, Episcopi custodiri; quemadmodum Scriptura canonica, tot linguarum literis & ordine & successione celebrationis Ecclesiasticæ custoditur; contra quam tamen, non defuerunt, qui sub nominibus Apostolorum multa confingerent: frustra quidem, quia illa sic commendata, sic celebrata, sic nota est: verùm quid possit adversus literas non canonica autoritate * fundatas, etiam hinc demonstravit impiæ conatus audaciæ, quod & adversus eas, quæ tanta notitiæ mole firmatæ sunt, sese erigere non prætermisit. Nos tamen nonnegamus, illud sensisse Cyprianum.* (2.) *Quis autem nesciat, sanctam scripturam canonicam, tam veteris, quàm novi testamenti, certis suis terminis contineri, eamq; omnibus posterioribus Episcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari & disceptari non possit, utrum verum vel utrum rectum sit, quicquid in ea scriptum esse constiterit;*

Vid. Augustinus *Lib. 2. de Bapt. contra Donatistas c. 1.*

Ep. 48. prope finem.

* *Al.* firmatas.

Lib. 2. de Baptismo, contra Donatistas, cap. 3.

terit; Episcoporum autem literas, quæ post confirmatum canonem vel scriptæ sunt, vel scribuntur, & per sermonem forte sapientiorem cujuslibet in ea re peritioris, & per aliorum Episcoporum graviorem autoritatem * doctiorumq; prudentiam, & per Concilia, licere reprehendi, si quid in eis forte à veritate deviatum est; & ipsa Concilia, quæ per singulas regiones vel provincias fiunt, plenariorum Conciliorum autoritati, quæ fiunt ex universo orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere? (3. Si (Cyprianus Ep. nim. 71, 3.) Petrum laudat & prædicat, ab uno posteriore Collega patienter concorditerq; correctum; quanto citius ipse, cum concilio provinciæ suæ, universi orbis * autoritate patefactâ veritate cessisset: quia profectò & uni verum dicenti & demonstranti posset facillime consentire tam sancta anima, tam pacata anima! Et fortasse factum est: sed nescimus. Neq; enim omnia, * quæ in illo tempore inter Episcopos gesta sunt, memoriæ literis mandari potuerunt, aut omnia, quæ mandata sunt, novimus. (.) Tenuit unitatem cum eis, à quibus diversum sentiebat. Ait enim: (in ipso Concilii Carthaginiensis exordio:) Neminem judicantes, aut à jure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes. Illa eloquia pacifica Cypriani ad Epistolæ finem (nempe Ep. 75, 22.) me legentem & sæpe retentem non satiant. Tanta ex eis jucunditas fraterni amoris exhalat, tanta dulcedo caritatis exuberat! Hæc tibi, inquit, breviter pro nostra mediocritate rescripsimus, frater carissime, nemini præscribentes aut præjudicantes, quominus unusquisq; Episcoporum, quod putat, faciat, habens arbitrii sui liberam potestatem. Nos, quantum in nobis est, propter hæreticos cum Collegis & Coepiscopis nostris non contendimus; cum quibus concordiam & Dominicam pacem tenemus: maxime cum & Apostolus dicat: Si quis autem * putaverit contentiosus esse; nos talem consuetudinem non habemus, neq; Ecclesia Dei: Servatur à nobis patienter & leniter caritas animi, honor collegii, vinculum fidei & concordia Sacerdotii. Propter hoc etiam libellum de bono patientiæ, quantum valuit nostra mediocritas, permittente & inspirante Domino, conscripsimus, quem ad te pro mutua dilectione transmisimus. In his

ver-

* Al. doctiorumq;

Lib. 2. de Bapt. contra Donatist. c. 4.

Ad Gal. 2, 14.

* Al. autoritati

* Al. quæ illo t.

Lib. 2. de Bapt. c. Donatist. c. 5.

Lib. 5. de Bapt. c. Donatist. c. 17.

1. ad Cor. 11, 16.

* Al. putatur

verbis multa consideranda sunt, quibus in hoc viro qui dilexit decorem domus Domini & locum tabernaculi habitationis ejus, *Christianæ caritatis fulgor elucet. Primo quia id quod sensit non tacuit: Deinde qui tam mansuete ac pacifice protulit; quia cum his qui aliud sentiebant Ecclesiasticam pacem tenuit; quia in unitatis vinculo tantam salubritatem esse intellexit; quia eam tantum dilexit & sobrie custodivit; quia vidit & sensit etiam diversa sentientes posse salva caritate sentire. - Postremo quia* nemini præscribens neq; præjudicans, quo minus unusquisq; Episcoporum quod putat faciat, habens arbitrii sui libertatem; *etiam nobis qualibuscunq; locum dedit pacifice secum ista tractandi. Si se ille separasset, quàm multi sequerentur! quantum nomen inter homines faceret! quanto latius Cyprianistæ, quàm Donatistæ, vocarentur! Sed non erat filius perditionis. Illum nævum in candore sanctæ animæ caritatis ubera contegebant: hanc autem fuliginem istorum tartarea fœditate vultus impacatus ostentat. Si mali bonos in unitate contaminant, nullam jam Ecclesiam, cui sociaretur, vel ipse Cyprianus invenit. Si autem mali bonos in unitate non maculant, nullam causam separationis sacrilegus Donatista proponit. Duo erant eminentissimarum Ecclesiarum, Romanæ scilicet & Carthaginiensis, Episcopi, Stephanus & Cyprianus, ambo in unitate Ecclesiæ constituti. --- Nulla igitur ratio fuit; sed maximus furor, quo isti (Donatistæ) velut malorum communionem caventes, se ab unitate Christi quæ toto orbe diffunditur, separarunt.* (5.) *In vite* Domini *permansit, tanquam sarmentum tanto fructu pacis & dilectionis opulentum,* (Joh. 15, 2.) *ut etiam, si quid in eo purgandum reperiretur, si nulla re alia, certe falce martyrii purgaretur: non quia pro Christi nomine occisus est; sed quia pro Christi nomine in gremio unitatis occisus est.* (6.) *Video tamen, quid adhuc à me possit inquiri: videlicet, ut respondeam verisimilibus illis rationibus, quibus vel ante Agrippinus, vel ipse Cyprianus, vel illi, qui eis in Africa consenserunt, vel si forte aliqui, ex transmarinis terris longeq; discretis, nullo quidem, sive plenario, sive saltem regionali, concilio, sed epistolari colloquio, commoti sunt, ut hoc faciendum esse putarent, quod & consuetudo Ecclesiæ pristina non habebat, & postea catholicus orbis terrarum robusta firmitate*

Psal. (26,) 8.

L.1. de B.c.Don. c. 18.

c. ult.

Lib. 7. de Bapt. c. Don. c. 54.

Lib. de unico Bapt. contra Petil. c. 14.

Lib. 2. contra Cresconium c. ult.

Epist. (255.) 256.

Lib. 3. de Bapt. contra Donat. cap. 2.

cap.3. *consensionis exclusit.* --- *Donc persuadeatur & nobis ; si hoc persuaderi veris rationibus potest ; securos nos de jure catholicæ communionis facit* (in exordio concilii Carthaginiensis) *ipse Cyprianus.* --- Neq; quisquam nostrum, *inquit*, Episcopum se Episcoporum constituit, aut tyrannico errore ad obsequendi necessitatem collegas suos adegit. *Quid mansuetius ? quid humilius ? nulla nos certe deterret autoritas à quærendo, quid verum sit.*

EPISTOLA LXX.

Ad Januarium & cæteros Episcopos Numidas de baptizandis hæretici. *Lib. 1. Ep. 12.*

* *Cyprianus, Liberalis, * Caldonius, Junius, Primus, Cæcilius, Polycarpus, Nicomedes, Felix, * Marutius, Successus, * Lucianus, Honoratus, Fortunatus, Victor, Donatus, * Lucius, * Herculanus, Pomponius, Demetrius, Quintus, Saturninus, Januarius, Marcus, alius Saturninus, alius Donatus, * Rogatianus, Sedatus, Tertullus, Hortensianus, item alius Saturninus, * Satius, Januario, * Saturnino, Maximo, Victori, alteri Victori, Cassio, Proculo, Modiano, * Cittino, Gargilio, * Eutitiano, alteri Gargilio, alteri Saturnino, * Nemesiano, Nampulo, Antoniano, Rogatiano, Honorato, fratribus, Salutem.*

* R. *Al.* Cyprianus cum Collegis, Januario & cæteris Coepiscopis fratribus salutem.
* *Al.* Calidonius, Julius,
* *R. Al.* Marrucius, Al. Maurutius, Al. Mauricius,
* R Al. Luciliano,
* R. Al. Lucilius.
* R. *Al.* Herculianus, * *Spir.* Rogatianus, Satius, Januario * R. *Al.* Sattius. *Rom.* Rogatianus, it. alius Saturninus, Sat. Jan. * R. *Al.* Saturnino, Nemesiano, Eutychiano, alio Gargilio, Napulo, Antonio & Honorato, fratribus, salutem. * P. *Al.* Citino. Al. Citino. R. *Al.* Titino. * P. *Al.* Eutyciano, *Al.* Eutitiano, * R. Al. Eutychiano, * Al. Vemesiano.

CUm simul in concilio essemus, fratres carissimi, legimus literas vestras, * quas ad nos fecistis, de iis qui apud hæreticos & schismaticos * baptizari videntur, an ad Ecclesiam catholicam, quæ una est, venientes baptizari debeant. De qua re quanquam & ipsi illic veritatem & firmitatem catholicæ regulæ teneatis; tamen quoniam consulendos nos pro communi dilectione existimastis, sententiam nostram non novam promimus; sed jam pridem ab antecessoribus nostris statutam & à nobis observatam vobiscum pari * consensione conjungimus; censentes scilicet & pro certo tenentes, neminem foris baptizari

* Al. quas fecistis.
* *Al.* baptizati.
* P. Al. confessione. Al. concessione.

zari extra Ecclesiam posse; cum sit baptisma unum *in sancta Ecclesia constitutum, * *Al.* intrà sanctam Ecclesiam

[Respondet Augustinus: *Aliud est non ibi (apud hæreticos) esse, aliud nullum habere salutis* effectum.] *Lib.6.de Bapt. contra Don.c.9.*

& scriptum sit Domino dicente: *Me dereliquerunt fontem aquæ * vivæ, & effoderunt sibi lacus detritos, qui non possunt aquam portare:* & iterum divina Scriptura * moneat & dicat: *Ab aqua aliena * abstine te, & à fonte aquæ alienæ ne * biberis.* *Hierem.2,13.* * *Al.* vivæ gratis * *Al.* præmoneat Vid.LXX.*Prov.9, ult.*

[Aug. *Qui* aquam alienam *de extraneo fonte* bibunt, *non hæretici tantum sunt; sed omnes qui non vivunt secundum ea quæ docet Deus & vivunt secundum ea quæ docet diabolus. Nam si de baptismo diceret, non diceret: Ne de fonte extraneo* biberis: *sed, de fonte extraneo non te ablueris.*] * P. *Al.* abstinete * P. *Al.* bibatis. *L.6.de B.c.D.c.12.*

2. Oportet * ergo mundari & sanctificari aquam prius à Sacerdote, ut possit baptismo suo peccata hominis, qui baptizatur, abluere: quia per Ezechielem Prophetam Dominus dicit: *Et aspergam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis vestris, & ab omnibus simulacris vestris * emundabo vos, & dabo vobis cor novum, & spiritum novum * dabo in vobis.* Quomodo autem mundare & sanctificare aquam potest, qui ipse immundus est & apud quem Spiritus sanctus non est; cum Dominus dicat in Numeris: *Et omnia quæcunque tetigerit immundus, immunda erunt?* Aut quomodò baptizans dare alteri remissam peccatorum potest, qui ipse sua peccata deponere extra Ecclesiam non potest? Sed & ipsa interrogatio quæ fit in baptismo, testis est veritatis. Nam cum dicimus: *Credis in vitam æternam & remissionem peccatorum per sanctam Ecclesiam?* intelligimus remissionem peccatorum non nisi in Ecclesia dari; apud hæreticos autem ubi Ecclesia non sit, non posse peccata dimitti. Itaque qui hæreticos asserunt, aut interrogationem mutent, aut vindicent veritatem; nisi si eis & Ecclesiam tribuunt, quos baptisma habere contendunt. * P. *Al.* verò m. *Ezech.36,25,26.* * P. *Al.* & mundabo * *Al.* dabo vobis. *Num.19,22.* * R. *Al.* Euch. & unde bapt. unguntur, oleum in altari sanctificatum.

3. Vngi quoque necesse est eum qui baptizatus sit, ut accepto chrismate i. e. unctione, esse unctus Dei & habere in se gratiam Christi possit. Porro autem * Eucharistia & unde baptizati unguntur * oleum in altari * sanctificatur. Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit nec * R. *Al.* oleo in alt. sanctificatur. * P. *Al.* sanctificatum.

Ecclesiam. Vnde nec unctio spiritalis apud hæreticos potest esse, quando constet oleum sanctificari & Eucharistiam fieri apud illos omnino non posse. Scire autem & meminisse debemus scriptum esse: *Oleum peccatoris non ungat caput meum*; quod ante in psalmis præmonuit Spiritus sanctus, ne quis exorbitans & à via veritatis exerrans, apud hæreticos & Christi adversarios ungeretur.

1. q. 1. c. Si quis 70.

Vid. LXX. *Ps.* 140, (141,) 5.

[Respondet Augustinus: *Quomodo* aquam mundat & sanctificat *homicida? Quomodo benedicunt* oleum *tenebræ? Si autem Deus adest sacramentis & verbis suis per* * *quaslibet administrentur; & sacramenta Dei ubique recta sunt, & mali homines, quibus nihil prosunt, ubique perversi sunt.* * *Illud quale est, ut ideo putetur hæreticus non habere baptismum, quia non habet* Ecclesiam; *& utique cum baptizatur, etiam de sancta Ecclesia* interrogatur? *Quasi vero ille qui* non factis *intus*, sed verbis seculo renunciat, *non hoc in baptismo* interrogetur! *Sicut ergo hujus falsa responsio non efficit, ut baptismus non sit quem percipit; sic & illius de Ecclesia sancta falsa responsio non efficit, ut baptismus non sit quem percipit. Et sicut ille si postea quod fallaciter responderat, veraciter impleat, non ei baptismus repetitur, sed vita corrigitur; sic & ille si postea veniat ad Ecclesiam, de qua interrogatus falsum responderat, quia ea se habere dum non haberet putabat, ipsa quam non habebat ei datur, non quod acceperat iteratur. An (hæretici, qui in Ecclesia catholica fuerant ante baptizati,) amiserant quod intus acceperant?* (N.) *Ergo quod habere foris poterant, cur non & tradere poterant? An illicite foris traditur? Sed neque licite foris habetur: & tamen habetur: sic illicite foris datur; sed tamen datur.* * *Cum autem ad verba quæ procedunt ex ore homicidæ, possit tamen Deus* oleum *sanctificare, & in altari quod hæretici posuerunt non possit, nescio: nisi forte* * *cor hominis quem fallaciter conversum intus non impedit, signum fallaciter positum impedit foris, quo minus sacramentis suis adesse dignetur, nullis hominum falsitatibus* * *impeditus. Quod David dixit:* Oleum peccatoris &c. *dixit de adulatione assentatoris fallaci laude decipientis, unde laudati caput in superbiam crescat. Quem intellectum aperiunt verba in eodem Psalmo præmissa superius: Sic enim ait:* Emendabit me justus in misericordia & arguet me: oleum autem pec-

Lib. 5. de Bapt. contra Donatistas c. 19. al. 20.
* *Al.* qualeslibet
Aug *d. l. cap.* 20.
* *Al.* Illud autem qu.
Vid. Cypr. *Ep.* 8, 1.
Aug. *lib. 6. de B. c. Don. c.* (15.) 16.
L. 5. de Bapt. c. Don. c. 20.
* *Al.* Cur
* Al. quem cor hom. fall.
* *Al.* impeditur.
Aug. *lib. 3. contra lit. Petil. c.* 33.

peccatoris non impinguet caput meum. *Quid hac sententia clarius? quid evidentius? Mavult enim se aspera emendatione justi argui misericorditer, quam lenibus * blanditiis ungi, ut infletur. Conf.* l. 2. contra Petil. c. 103. & l. 2. contra Crescon. c. 23. 24. * Al. bl. adulatoris ungi

Sed & * baptizato quam precem facere potest sacerdos sacrilegus & peccator? cum scriptum sit: *Deus peccatorem non audit: sed qui eum coluerit & voluntatem ejus fecerit, illum audit.* * P. Al. pro baptizato. Ioan. 9, 31.

[Aug (1.) *Si ergo ad hoc valet, quod dictum est in Euangelio;* Deus peccatorem non audit; *ut per peccatorem sacramenta non celebrentur; quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam baptismi, vel super oleum, vel super eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur? Quæ omnia tamen & fiunt & valent etiam per homicidas, i.e. per eos, qui oderunt fratres; etiam in ipsa intus Ecclesia.* (2.) *Quod scriptũ est in Euangelio;* Deus peccatores non audit; *non à Domino dictum est; sed ab illo, qui oculos corporis jam quidem restitutos habebat; sed ei oculi cordis nondum patebant: unde ipsum Dominum adhuc* Prophetam *putabat. Nam eum postea cognitum* Dei Filium *adoravit. Ipse autem Dominus, cum in uno templo orarent Pharisæus & publicanus, publicanum confitentem* peccata *sua* magis justificatum *dicit, quàm Pharisæum jactantem merita sua.*] Lib. 5. de Bapt. contra Don. c. 20. Lib. 2. contra ep. Parmen. c. 8. Ioan. 9, 17. Ioan. 9, 35, 38. Luc. 18, 13, 14.

4. Quis autem potest dare, quod ipse non habeat? aut quomodo potest spiritalia agere, qui ipse amiserit Spiritum Sanctum?

[*Cum dare nemo possit quod non habet; quomodo dat homicida Spiritum sanctum? Et tamen ipse intus etiam baptizat. Deus ergo dat etiam ipso baptizante Spiritum Sanctum. Hæretici eum ab Ecclesia recedunt*, habent *lavacri Sacramentum quod ibi acceperunt: nam redeuntes non recipiunt: quia non amiserant cum recesserunt. ... Quapropter intelligantur jam dare posse, quia intelligantur & habere.*] Lib. 5. de Bapt. c. Don. c. 20. Lib. c. 7. de Bapt. contra Don. c. 29. c. 34.

Et iccirco baptizandus est & innovandus, qui ad Ecclesiam rudis venit, ut intus per sanctos sanctificetur: quia scriptum est: *Sancti estote: quia & ego sanctus sum: dicit Dominus* Lev. 19, 2.

[Aug *Quid faciet si &* intus *in non sanctos incurrerit? An forte* sanctus *est homicida?*] Lib. 5. de Bapt. c. Don. c. 21.

ut,

ut, qui in errorem seductus est & foris tinctus, in baptismo vero & Ecclesiastico etiam hoc ipsum deponat, quod homo ad Deum veniens, dum Sacerdotem quærit, in sacrilegum fraude erroris incurrit.

Lib. 5. de Bapt. c. Don. c. 10.
* *Al.* ut etiam hoc

[Aug. *Si propterea baptizatur in Ecclesia,* * *ut hoc ipsum* deponatur, quod homo ad Deum veniens dum Sacerdotem quærit, in sacrilegum fraude erroris incurrit; *ubi postea depositurus est, si forte in ipsa* intus *Ecclesia, dum hominem Dei quærit, in homicidam* fraude erroris incurrit?]

* *Al.* probare est h. & s. b. consent.

Cæterum * probare est hæreticorum & schismaticorum baptisma, est consentire in id, quod illi baptizaverint.

Lib. 6. de Bapt. c. Don. c. 27.
* *Al.* insidiosorum, fraudatorum, raptorum, av.
Lib. dict. c. 28.
Joan. 1, 33.
Lib. dict. c. 38.
Lib. 7. de Bapt. c. Don. c. 6.

[Aug. *Non est baptismus* hæreticorum, *quem in hæreticis probamus: sicut non est baptismus avarorum,* * *invidorum, quem probamus in eis: omnes quippe isti iniqui sunt: sed justus est Christus, cujus in se sacramentum, quod ad ipsum attinet, sua iniquitate non violant. Cum baptizant, non illi baptizant; sed ille de quo Joannes dicit:* Ipse est qui baptizat. -- *Ipsorum est figmentum quod execror: Christi autem, Sacramentum, quod vereor:* --- *quamvis in hæreticis; velut paleis exterioribus; sicut in aliis iniquis, velut paleis* interioribus.]

Neque enim potest pars illic inanis esse & pars prævalere.

Lib. 5. de Bapt. c. Don. c. 20.
* *Al.* esse

[Aug. *Si non potest in homine aliquid* inane * *inesse & aliquid* prævalere; *quare potest in homicida sacramentum sanctum esse & cor sanctum non esse?*]

* *Al.* & Sp. S. dare potuerit:
Al. dare poterit.

Si baptizare potuit; * potuit & Spiritum sanctum dare: si autem Spiritum sanctum dare non potest, quia foris constitutus cum sancto Spiritu non est; nec baptizare venientem potest:

Ibid.
* *Al.* fratrem suum,

[Aug. *Si quisquis* Spiritum sanctum dare *non potest, nec* baptizare; *cur intus baptizat homicida? Aut quomodo Spiritum sanctum habet homicida? cum omnis, qui Spiritum sanctum habet, illuminatus sit; qui autem odit* * *fratrem, in tenebris sit usq; adhuc?*]

Ad Eph. 4, 5.
1. ad Cor. 12, 11.
Matth. 16, 18.
* P, *Al.* petram
* *Al.* quæ

quando & *baptisma unum* sit & *Spiritus sanctus unus*, & una Ecclesia à Christo Domino super * Petrum origine unitatis & ratione fundata.

5. Ita fit, ut cum omnia apud illos inania & falsa sint, nihil eorum, * quod illi gesserint, probari à nobis debeat.

[Aug.

[Aug. *Si quia* unus *est* baptismus *&* unus Spiritus, *ideo non possunt habere unum baptisma, qui non habent unum Spiritum; cur* intus *innocens & homicida baptismum unum habent, & eundem Spiritum non habent? Ita ergo potest hæreticus & catholicus baptisma unum habere & unam Ecclesiam non habere; sicut possunt in catholica innocens & homicida unum habere baptisma & unum Spiritum non habere: quia sicut unum est baptisma; sic unus est Spiritus & una Ecclesia. Ita fit, ut hoc in quoq; agnoscendum sit, quod habet; hoc ei dandum quod non habet. Invenimus eundem* Deum *extra Ecclesiam ab ignorantibus coli,* * *& nec ideo fieri ut non ipse sit Deus; &* fidem, *qua creditur Christum esse Filium Dei vivi, invenimus etiam eos qui non pertinent ad membra Ecclesiæ confiteri, nec ideo fieri ut non sit* una fides. *Sic etiam cum invenimus eundem* baptismum *ab eis qui * sunt contra Ecclesiam in baptizandis hominibus observari, non ideo non esse ipsum baptismum existimare debemus.*] *Ibid.* *Lib. I. contra Crescon. c.28.* * *Al.* nec ideo &c. *Ad Eph.4,5.* * *Al.* sunt extra Eccl.

Quid enim potest * ratum & * firmum esse apud Deum, quod illi faciunt, quos Dominus hostes & adversarios suos dicit, in Euangelio suo ponens: *Qui non est mecum, adversum me est, & qui non mecum colligit, spargit?* * Sp. *Al.* gratum * P. *Al.* firmatum *Luc.11,23.*

[Aug. *Cur* firmus *est baptismus, quem tradunt homicidæ? An* hostes & adversarios Domini *non dicimus homicidas?* Qui *autem* odit * fratrem, homicida est. *Quomodo ergo baptizabant, qui oderant Paulum servum Christi Jesu, ac per hoc oderant & Jesum,* * *qui & Saulo dixit ipse:* Quid me persequeris? *quando ejus servos persequebatur, & in fine ipse dicturus est:* Cum uni ex minimis meis non fecistis, nec mihi fecistis?] *Lib.5. de Bapt. c. Don. c.20.* * *Al.* fratrem suum *1. Ioan.3,15.* * *Al.* quia *Act.9,4.* *Matth.25,45.*

& beatus quoq; Apostolus Joannes mandata Domini & præcepta custodiens in epistola sua * posuerit: *Audistis, quia Antichristus venit: nunc autem Antichristi multi facti sunt: unde cognoscimus, quia novissima hora est. Ex nobis exierunt: sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis,* * *mansissent utiq; nobiscum.* Unde nos quoq; * colligere & considerare debemus, an qui adversarii sunt Domini * & appellati sunt Antichristi possint dare gratiam Christi. Quare qui cum Domino sumus & unitatem Domini tenemus, & secundum ejus dignationem sacerdotium ejus in Ecclesia administramus, quæcunq; adversarii ejus & *Antichristi* faciunt, repudia- * *Al.* posuit: *1. Ep. c.2, 18, 19.* * P. *Al.* mansissent nobisc. * R. *Al.* colligere deb. * Sp. *Al.* appell. &c. Quare

 pudia-

* P. Al. profana hab.
* R. Al. & si qui d. Al. & si quidam errorem & pravitatem rejicientes agn.
Ibid.
* Al. sacram. & fid. v.
* R. Al. & unit.
* P. Al. Opto vos fr.
Al. totam clausulam non habent.

pudiare & rejicere & * pro profanis habere debemus, * & eis qui de errore & pravitate venientes agnoscunt unius Ecclesiæ veram fidem, dare illis per omnia divinæ gratiæ * sacramenta * unitatis & fidei veritatem. * Optamus vos, fratres carissimi, semper bene valere.

[Aug. *Omnes qui* ex nobis exeunt, *non sunt ex nobis: sed non omnes qui nobiscum sunt*, ex nobis *sunt: sicut arca cum trituratur, quicquid inde volat, non est triticum; sed non quicquid ibi est triticum est. Ideoq; & Joannes:* Ex nobis, *inquit*, exierunt: sed non erant ex nobis. Si enim fuissent ex nobis; permansissent utiq; nobiscum.]

EPISTOLA LXXI.

Ad Quintum de hæreticis baptizandis.

Cyprianus * *Quinto fratri Salutem.*

* P. Al. Quirino Al. Quintino
* P. Al. baptizari
* P. al. videantur.
* P. Al. Nescio qua etenim Al. Nescio qua enim
* P. al. Quia Ecclesia una est, & esse b. R. al. Quod unum scilicet in Ecclesia una est: & esse baptisma præter Ecclesiam non potest.
* P. Al. præter Vid. respons. ad præced. Ep. 70, 5.
* P. al. non reb, Neq; enim

Retulit ad me, frater carissime, Lucianus compresbyter noster, te desiderasse, ut significaremus tibi, quid sentiamus *de* his, qui apud hæreticos & schismaticos * baptizati * videntur. De qua re quid nuper in concilio plurimi Coepiscopi cum Compresbyteris qui aderant censuerimus, ut scires, ejusdem epistolæ exemplum tibi misi. * Nescio etenim qua præsumtione ducuntur quidam de Collegis nostris, ut putent eos *qui* apud hæreticos tincti sunt, quando ad nos venerint, baptizari non oportere; eo quod dicant unum baptisma esse, quod unum scilicet in Ecclesia Catholica est. * Quæ Ecclesia si una est, esse baptisma * extra Ecclesiam non potest. Nam cum duo baptismata esse non possint; si hæretici vere baptizant, ipsi habent baptisma: & qui hoc illis patrocinium de auctoritate sua præstat, cedit illis & consentit, ut hostes & adversarii Christi habere videantur abluendi & purificandi & sanctificandi hominis potestatem. Nos autem dicimus, eos qui inde veniunt, * non *rebaptizari* apud nos; sed *baptizari*. Neq; enim accipiunt illic aliquid, ubi nihil est; sed veniunt ad nos, ut hic accipiant, ubi & gratia & veritas omnis est; quia & gratia & veritas una est.

2. Porro autem quidam de Collegis nostris malunt hæreticis honorem dare quam nobis consentire, & dum unius baptismi

ptismi asseveratione baptizare venientes nolunt, * sic aut duo baptismata ipsi faciunt, dum & apud hæreticos baptisma esse dicunt, aut certe, quod est gravius, hæreticorum sordidam & profanam tinctionem vero & unico & legitimo Ecclesiæ catholicæ baptismo præponere & præferre contendunt, non considerantes scriptum esse: *Qui baptizatur à mortuo,* * *quid proficit lavatio ejus?* Manifestum est autem eos, qui non sunt in Ecclesia Christi, inter mortuos computari, nec posse ab eo vivificari alterum, qui ipse non vivat: quando una sit Ecclesia, quæ vitæ æternæ gratiam consecuta & vivit in æternum & vivificat Dei populum.

* P. *Al.* sic aut duo aut multa baptismata ipsi dicunt,
Ecclesiastic. 34, 30.
* P. *Al.* & iterum tangit eum.

[Respondet Augustinus: (1.) *Cum & intus sint* mortui, *& foris sint* mortui, *qui manifestiùs ad eam vel non pertineant, vel nondum pertineant, verumq; sit,* non posse ab eo vivificari alterum, qui ipse non vivit; *manifestum est eos, qui intus à talibus baptizantur, si vera conversione cordis accedunt, ab eo vivificari,* (Deo videlicet,) *cujus est baptismus; si autem* seculo verbis solis & non factis renunciant, *quales Cyprianus & intus esse testatur, nec ipsos vivificari, nisi convertantur; & tamen verum habere baptismum, etiamsi non convertantur: unde etiam exteriores mortuos, quamvis neq;* vivant, *neq;* vivificent; *habere tamen baptismum* vivum, *qui eis tunc prosit ad vitam, si convertantur ad pacem, similiter manifestum est.* (2.) *Quæro, cur hæreticos solos velint intelligi* mortuos: *cum Paulus Apostolus generaliter de peccato dixerit:* Stipendium peccati, mors: *& iterum;* Sapere autem secundum carnem, mors est. *Et cum mortuam dicat* viduam, quæ in deliciis vivit; *quomodo non sunt mortui, qui* seculo verbis & non factis renunciant? *Quid ergo proficit lavatio ejus, qui ab istis baptizatur: nisi quia & ipse si talis est, lavacrum quidem habet; sed non ei proficit ad salutem?* [*Conf.* lib. 2. contra ep. Parm. c. 10.] (3.) *Aut inspice diligenter codices antiquos, & maxime Græcos, ne forte ipsa verba aliter conscripta, ex præcedenti & consequenti contextione sermonis alium sensum intiment: aut certe mortuos intelligamus - in quorum nomine baptizantur idolorum cultores, ut ab illo quemq; intelligas baptizatum, in cujus nomine se credit esse mundatum. Ita enim & illic nullus excipitur: nullus quippe mortuus Deus paganorum mundare potest credentes*

Lib. 5. de Bapt. contra Donatistas c. 18.
Cypr. Ep. 8, 14.
Lib. 6. de Bapt. contra Donat. c. 34.
Rom. 6, 23.
Ad Rom. 8, 6.
1. ad Tim. 5, 6.
V. Cypr. Ep. 81.
Lib. 2. contra Crescon. c. 27.

 in

v. 2, 8. *in se. (4.) Quanquam si prorsus* mortuum *non intelligeres, nisi hæreticum vel schismaticum; ut; quisquis apud eos baptizatur à mortuo, quid ei prodest lavatio ejus? (quod vides, quam præcipiti præsumtione sic accipitur, ac si dictum sit; qui baptizatur ab hæretico vel schismatico;) nec sic contra nos esset, qui fatemur nihil* prodesse *homini baptismum Christi, si apud hæreticos vel schismaticos baptizatur, eis ipsis tribuens baptismum quo baptizatur; sed tunc ei* prodesse *incipere, cum transit ad corpus* Christi, *quod est Ecclesia Dei* vivi.]

Et dicunt se in hoc veterem consuetudinem sequi; *quando apud veteres * hæreseos & schismatum * prima adhuc fuerint initia, ut hi illic essent, qui de Ecclesia recedebant, & hic baptizati prius * fuerant; * quos tunc tamen ad Ecclesiam revertentes, & pœnitentiam agentes necesse non erat baptizare. Quod nos quoq; hodie observamus, ut quos constet hic baptizatos esse, & à nobis ad hæreticos transisse, si postmodum peccato suo cognito & errore * digesto ad veritatem & matricem redeant, satis sit in pœnitentiam manum imponere:

[Aug. * *Quapropter qui tunc ab hæresibus venientes in eodem Christi baptismo, quem* foris *acceperant, suscipiebant, &* dicebant se veterem consuetudinem sequi; *sicut etiam nunc suscipit Ecclesia; frustra contra eos,* * apud veteres *dicebatur hæreses & schismata* prima adhuc fuisse initia, ut hi illic essent, qui de Ecclesia recedebant & hic baptizati prius fuerant, quos tunc ad Ecclesiam revertentes & pœnitentiam agentes necesse non erat baptizari. *Statim enim unaquæq;* hæresis *ut existebat, & à congregatione catholicæ communionis exibat; non dico, alio die; * sed ipso die poterat irruentes in se aliquos baptizare.* Et ideo *si vetus hæc erat* consuetudo, *ut sic susciperentur; quod nec ipsi, qui contradisserebant, negare potuerunt; nulli paulo attentius* * *advertenti potest esse dubium, etiamsi eos esse susceptos, qui foris in hæresibus baptizati sunt.*]

ut quia ovis jam fuerat, hanc ovem * abalienatam & errabundam in ovile suum pastor recipiat. Si autem qui ab hæreticis venit baptizatus, in Ecclesia prius non fuit, sed alienus in totum & profanus venit; baptizandus est, ut ovis fiat: quia una est aqua in Ecclesia sancta, quæ oves faciat.

[Aug.

* P. *Al.* qui quando ap. v. hæreses & schismaticos pr. *Al.* quia quando
* P. *Al.* hæreses & schismata *Al.* hæreses & & schismatum.
* P. *Al.* primum fuerint initiata.
* P. *Al.* fervebant
* P. *Al.* quos tunc ad Eccl.
* R. *Al.* degesto
* *Lib. 5. de Bapt. contr. Donatist. Cap. 19.*
* P. *Al.* dicebabatur apud veteres hær.
* *Al.* sed & ipso.
* *Al.* advertendi.
* R. *Al* abjectam *Al.* abactam *Al.* abigeiatam.

[August. *Illud autem quid habeat rationis non video, ut nondum dicatur* ovis errans, *cui quærenti salutem Christianam in hæreticorum incidere errorem & apud eos contingit baptizari;* & ovis *jam facta dicatur in ipsa intus catholica, qui* seculo verbis solis & non factis renunciavit, & *in ea cordis falsitate baptismum accepit. Aut si & talis non sit ovis, nisi cum se ad Deum veraci corde converterit; sicut iste non, quando fit* ovis, *baptizatur; si jam baptizatus erat; sed* ovis *nondum erat: sic & ille, qui venit ab hæreticis, ut* ovis *fiat, non tunc baptizandus est, si apud eos jam eodem baptismo baptizatus erat; quamvis adhuc* ovis *non erat.*] *d.d. c.19.* *V.Ep.Cypr.8. n.1.*

Et iccirco quia nihil potest esse commune mendacio & veritati, tenebris & luci, morti & * immortalitati, Antichristo & Christo; per omnia debemus Ecclesiæ Catholicæ unitatem tenere, nec in aliquo fidei & veritatis hostibus cedere. * *P.Al.* immortali

[August. *Quapropter cum omnes etiam intus mali, avari, invidi, ebriosi, & contra disciplinam Christianam viventes, merito dici possint* & mendaces & tenebrosi & mortui & antichristi; *nunquid tamen propterea non baptizant, quia* nihil potest esse commune mendacio & veritati, tenebris & luci, morti & immortalitati, antichristo & Christo?] *Ibid.*

3. Non est autem de consuetudine præscribendum; sed ratione vincendum.

[August. *Non itaq; de sola* consuetudine, *sed etiam de veritatis ratione præsumit, qui nullorum hominum perversitate perversum fieri dicit Dei sacramentum, quod etiam in perversis esse declaratur.*] *Ibid.*

Nam nec Petrus, quem primum Dominus elegit, & super quem ædificavit Ecclesiam suam, * cum secum Paulus * de circumcisione postmodum disceptaret, * vindicavit sibi aliquid insolenter aut arroganter assumsit; ut diceret se primatum tenere, & obtemperari à novellis & posteris sibi potius oportere: nec despexit Paulum quod Ecclesiæ prius persecutor fuisset; sed consilium veritatis * admisit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat, facile consensit; documentum scilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, ut non pertinaciter nostra amemus; sed quæ aliquando à fratribus & Collegis nostris utiliter & salubriter

Ad Gal.2,14. * *P.Al.* cum Paulus * *P.Al.* de circ. discept. * *P.Al.* se vindicavit aut insol. Conf. verba Aug. *l.2. de B.c. D.c.4.* citata jam tum *p.186.* * *P.Al* administrationi legitimæ, *Al.* administrationis legit.

*I Al. ipsa potius amplectamur. R. Al. ista potius dicamus nostra.

*P. Al. ducamus. Paulus q.

1. ad Cor. 14, 29.

briter suggeruntur, si sint vera & legitima, * ipsa potius nostra * ducamus. Cui rei Paulus quoque prospiciens & concordiæ & paci fideliter consulens in epistola sua posuit, dicens: *Prophetæ autem duo, aut tres loquantur, & cæteri examinent. Si autem alii revelatum fuerit sedenti, ille prior taceat.* Qua in parte docuit & ostendit, multa singulis in melius revelari; & debere unumquemque, non pro eo quod semel imbiberat & tenebat, pertinaciter congredi; sed si quid melius & utilius extiterit, libenter amplecti.

*P. Al. remissam in Eccl.

4. Non enim vincimur quando offeruntur nobis meliora; sed instruimur; maxime in his, quæ ad Ecclesiæ unitatem pertinent & spei & fidei nostræ veritatem: ut nos Sacerdotes Dei & Ecclesiæ ejus de ipsius dignatione præpositi sciamus remissam * peccatorum non nisi in Ecclesia dari posse, nec posse adversarios Christi quicquam sibi circa ejus gratiam vindicare. Quod quidem & Agrippinus, bonæ memoriæ vir, cum cæteris Coëpiscopis suis, qui illo tempore in provincia Africana & Numidia Ecclesiam Domini gubernabant, statuit & librato consilii communis examine firmavit. Quorum sententiam & religiosam & legitimam & salutarem, fidei & Ecclesiæ Catholicæ congruentem nos etiam secuti sumus. Et quales super hac re literas fecerimus ut scires, exemplum earum, ad notitiam tam tuam, quam Coëpiscoporum nostrorum qui illic sunt, pro communi dilectione transmisimus. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

Vid. Ep. 70.

L. 2. de Bapt. contra Don. c. 8.

[Augustinus: *Ita ostendit, in quo tanquam lectulo autoritatis, quasi fessus acquieverit.*]

EPISTOLA LXXII.

Ad Stephanum Papam de Concilio.

Cyprianus & cæteri Stephano fratri Salutem.

Lib. 2. Ep. 1.

* Al. ac communis concilii exam.

*P. Al. translata

AD quædam disponenda * & consilii communis examinatione limanda, necesse habuimus, frater carissime, convenientibus in unum pluribus Sacerdotibus cogere & celebrare Concilium, in quo multa quidem prolata atq; * transacta sunt: sed de eo vel maxime tibi scribendum & cum tua gravitate ac sapientia conferendum fuit, quod magis pertineat & ad sacerdota-

dota-

dotalem auctoritatem & ad Ecclesiæ catholicæ * unitatem pariter ac dignitatem de divinæ dispositionis ordinatione venientem, eos qui sint foris extra Ecclesiam tincti & apud hæreticos & schismaticos profanæ aquæ labe maculati, quando ad nos atque ad Ecclesiam, quæ una est, venerint, baptizari oportere; eo quod parum sit eis manum imponere ad accipiendum Spiritum sanctum; nisi accipiant & Ecclesiæ baptismum. Tunc enim demum plene sanctificari & esse filii Dei possunt, si sacramento utroque nascantur: cum scriptum sit: *Nisi quis natus fuerit ex aqua & * Spiritu, non potest introire in regnum Dei.* * Invenimus enim etiam in Actis Apostolorum, hoc esse * ab Apostolis custoditum & salutaris fidei veritate servatum, ut cum in domo Cornelii Centurionis super ethnicos, qui illic aderant, fidei calore ferventes & in Dominum toto corde credentes, descendisset *Spiritus sanctus*, quo adimpleti variis *linguis Deum benedicerent*; nihilominus tamen beatum Apostolum *Petrum* divini præcepti atq; Euangelii memorem *præcepisse, ut baptizarentur* iidem illi, qui jam fuerant sancto Spiritu pleni; ut nihil prætermissum videretur, quo minus per omnia divini præcepti atq; Euangelii * legem Apostolica magisteria servarent.

* Sp. *Al.* unitatem, eos q. s. f.

Ioan. 3, 5.

* P. *Al.* Sp. sancto

* *Al.* Invenimus etiam

* *Al.* ad Apostolos

Act. 10, 44. & seqq.

* P. *Al.* lege

2. Baptismum autem non esse quo hæretici utuntur, nec quenquam apud eos, qui Christo adversantur, per gratiam Christi posse proficere, diligenter nuper expressum est in epistola, quæ ad Quintum, Collegam nostrum in Mauritania constitutum, super ea re scripta est; item in literis, quas Collegæ nostri ad Episcopos in Numidia præsidentes ante fecerunt, cujus utriusque epistolæ exempla subdidi. Addimus plane & adjungimus, frater carissime, consensu & auctoritate communi, ut etiam si qui Presbyteri aut Diaconi, qui vel in Ecclesia catholica prius ordinati fuerint, & postmodum perfidi ac rebelles contra Ecclesiam steterint, vel apud hæreticos à pseudoepiscopis & antichristis contra Christi dispositionem profana ordinatione promoti sint, & contra altare * unum atq; divinum sacrificia foris falsa ac sacrilega offerre conati sint, eos quoq; hac conditione suscipi cum revertuntur, ut communicent * laici, & satis habeant, quod admittuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterint, nec debere eos revertentes ea apud nos ordinationis & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellaverint,

Vid. Epist. 71.

Vid. Ep. 70.

1. q. 7. c. Si qui. 1.

* *Al.* atq; divinum verbum sacrif.

* *Al.* cum laicis

laverint. Oportet enim Sacerdotes & ministros, qui altari & sacrificiis deserviunt, integros atq; immaculatos esse: cum Dominus Deus in Levitico loquatur & dicat: *Homo in quo fuerit macula & vitium, * non accedet offerre dona Deo:* item in Exodo hæc eadem præcipiat & dicat: *Et Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum Deum, sanctificentur: ne forte derelinquat illos Dominus:* & iterum: *Et cum accedunt ministrare ad altare Sancti, non adducent in se delictum; ne moriantur.*

Levit. 21, 17.
* *Al.* non accedat
Ex. 19, 22.
Ex. 28, 43.

3. Quod autem majus potest esse delictum, aut quæ macula deformior, quam * adversus Christum stetisse? quam Ecclesiam ejus, quam ille sanguine suo paravit & condidit, dissipasse? quam Euangelicæ pacis ac dilectionis oblitum, contra unanimem & concordem Dei populum hostilis discordiæ furore pugnasse? Qui etsi ipsi postmodum ad Ecclesiam redeunt; restituere tamen eos & secum revocare non possunt, qui ab eis seducti & foris morte præventi extra Ecclesiam sine communicatione & pace perierunt; quorum animæ in die judicii de ipsorum manibus expetentur, qui perditionis auctores & duces extiterunt. Et idcirco satis est talibus revertentibus veniam dari: non tamen * debet in domo fidei perfidia promoveri: nam quid bonis & innocentibus atq; ab Ecclesia non recedentibus reservamus; si eos, qui à nobis recesserint & contra Ecclesiam steterint, honoramus? Hæc ad conscientiam tuam, frater carissime, & pro honore communi, & pro simplici dilectione * pertulimus, credentes etiam tibi pro religionis tuæ & fidei veritate placere, quæ & religiosa pariter & vera sunt. Cæterum scimus quosdam quod semel * imbiberint nolle deponere, nec propositum suum facile mutare; sed salvo inter Collegas pacis & concordiæ vinculo, quædam propria, quæ apud se semel sint usurpata, retinere: qua in re * nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus; * cum habeat in Ecclesiæ administratione voluntatis suæ arbitrium liberum * unusquisq; Præpositus, rationem actus sui Domino redditurus. * Optamus te, frater carissime, semper bene valere.

* *Al.* ad Chr.
* P. *Al.* debent
Vid Hier. *adv. Luciferianos c. 9.*
* *Al.* protulimus
* *Al.* imbiberunt
* *Al.* non vim c.
* *Al.* quin hab.
* *Al.* unusquisq; sit Præp.
* P. *Al.* Opto

EPI-

Epistola LXXIII.

Ad Jubajanum de Hæreticis baptizandis.

*Cyprianus * Jubajano fratri Salutem.*

SCripsisti mihi, frater * carissime, * desiderans significari tibi motum animi nostri, quid nobis videatur de hæreticorum baptismo, qui foris positi & extra Ecclesiam constituti vindicant sibi rem nec juris sui nec potestatis; quod nos nec ratum possumus nec legitimum judicare, quando hoc apud eos esse constet illicitum.

* *Al.* Juvajano R. *Al.* Juviano.
* P. *Al. hic & sæpe in sequ. omitt.*
* P. *Al.* significans desiderare te motũ animæ nostræ

[Respondet Augustinus: *Nec nos abnuimus eum qui apud hæreticos vel in aliquo schismate extra communionem Ecclesiæ baptizatur, non ei prodesse, in quantum hæreticorum & schismaticorum perversitati consentit, nec illos qui baptizant, quamvis & ipsum & verum dent baptismi sacramentum; recte tamen facere,* extra Ecclesiam colligere & *contra Ecclesiam sentire. Sed aliud est non habere aliquid, aliud non jure habere,* vel illicite *usurpare. Non itaq; ideo non sunt Sacramenta Christi & Ecclesiæ: quia eis illicite utuntur, non hæretici solum; sed etiam omnes iniqui & impii: sed tamen illi corrigendi aut puniendi; illa vero agnoscenda & veneranda sunt.*]

Lib. 3. de Bapt. contra Donatistas c. 10.

Et quoniam super hac re quid sentiremus, literis nostris expressimus; ut compendium facerem, exemplum earundem literarum tibi misi, quid in concilio * cum complures adessemus decreverimus, * quid item postea Quinto Collegæ nostro de eadem re quærenti * rescripserimus. Et nunc quoq; cum in unum convenissemus tam provinciæ Africæ quam Numidiæ Episcopi numero septuaginta & unus, hoc idem denuo sententia nostra firmavimus, statuentes unum Baptisma esse, quod sit in Ecclesia catholica constitutum, ac per hoc non rebaptizari, sed baptizari à nobis.

* Vid. *Ep.* 70.
* P. Al. Quid deinde post ad quendam Collegam nostrum de eadem re requirentem
* Vid. *Ep.* 71.

[Augustinus: *Dicit sane (Cyprianus) de hac re non unum, sed duo vel amplius facta esse Concilia; sed tamen Africana. Nam & in quodam* septuaginta & unum Episcopos *fuisse commemorat. Quorum omnium autoritati, universæ Ecclesiæ cum longe pluribus Episcopis toto orbe diffusæ autoritatem, non dubitamus,*

Ibid.

 cum

cum ipsius Cypriani pace preponere, cujus universæ Ecclesiæ inevulsibile membrum se esse gaudebat.]

Quicunque ergo ab adultera & profana aqua veniunt, abluendi sunt & sanctificandi salutaris aquæ veritate.

Ibid. c. Non est aqua. 50. Dist. 4. de Consecr.

[Augustinus: *Non est autem* aqua profana & adultera, *super quam nomen Dei invocatur; etiam si à profanis & adulteris invocetur: quia nec ipsa creatura nec ipsum nomen* adulterum *est. Baptismus vero Christi verbis Evangelicis consecratus, & per* adulteros *& in* adulteris *sanctus est; quamvis illi sint impudici & immundi: quia ipsa ejus* sanctitas *pollui non potest, & sacramento suo divina virtus assistit, sive ad salutem bene utentium, sive ad perniciem male utentium. An vero solis vel etiam lucernæ lux, cum per cœnosa diffunditur, nihil inde sordium contrahit; & baptismus Christi potest cujusquam sceleribus inquinari? Si etiam ad ipsas res visibiles, quibus Sacramenta tractantur, animum conferamus; quis nesciat eas esse corruptibiles? Si autem ad id, quod per illas agitur; quis non videat non posse corrumpi; quamvis homines per quos agitur, pro suis moribus vel præmia percipiant, vel pœnas luant?*]

Lib. 5. de Bapt. contra Donatist.

2. Nec nos movet, frater carissime, quod in literis tuis complexus es; * *Novatianenses rebaptizare eos, quos à nobis sollicitant*; quando ad nos omnino non pertineat quid hostes Ecclesiæ faciunt; dummodo teneamus ipsi potestatis nostræ honorem, & rationis ac veritatis firmitatem. Nam Novatianus simiarum more, quæ cum homines non sint, * homines tamen imitantur; vult Ecclesiæ Catholicæ * auctoritatem sibi & veritatem vindicare, quando ipse in Ecclesia non sit; imo adhuc insuper contra Ecclesiam rebellis & hostis extiterit. Sciens etenim unum esse baptisma, hoc unum sibi vindicat, ut apud se esse Ecclesiam dicat, & nos hæreticos faciat. Nos autem qui Ecclesiæ unius caput & radicem tenemus, pro certo scimus & fidimus, * nihil * illic extra Ecclesiam licere, & baptismatis, quod est unum, caput nos esse, ubi & ipse baptizatus prius fuerat, quando divinæ unitatis & rationem & veritatem tenebat. Quod si in Ecclesia baptizatos, rebaptizandos foris extra Ecclesiam Novatianus existimat, à se incipere debuerat; ut prior * extraneo & hæretico baptismo rebaptizaretur, qui

post

* Al. Novatianos
1. q. 1. c. si quis. 70. q. sent. desti. 25. d.
* P. humana tamen imitantur
* P. Al. auctoritatem vindicare.
* Al. nihil extr.
* P. Al. illi
* P. Al. extrario

post Ecclesiam, imo & contra Ecclesiam baptizandos foris opinatur.

3. Quale est autem, ut quia hoc Novatianus facere audet, nos putemus non esse faciendum? Quid ergo? Quia & honorem cathedræ sacerdotalis Novatianus usurpat, num iccirco nos cathedræ renunciare debemus? Aut quia Novatianus altare collocare & sacrificia offerre contra fas nititur; ab altari & sacrificiis cessare nos oportet; ne paria & similia cum illo celebrare videamur? Vanum prorsus & stultum est, ut quia Novatianus extra Ecclesiam vindicat sibi veritatis imaginem, relinquamus Ecclesiæ veritatem.

[Augustinus: *Recte non movit Cyprianum, quod scripsit Jubajanus,* Novatianenses rebaptizare eos, *qui ad se ex catholica venirent. Neque enim quicquid hæretici perverse fuerint imitati, propterea faciendum a catholicis non est, quia illi similiter faciunt. Sed aliud est cur hæretici rebaptizare non debeant, aliud cur* * *catholici. Hæretici enim nec si in catholica faciendum esset, facere deberent, quia in catholicis hoc non esse dicunt, quod ipsi cum ibi essent, acceperunt, & cum discederent abstulerunt. Catholica vero propterea non debet iterare baptismum,* * *quia apud hæreticos datus est, ne judicare videatur* ipsorum *esse quod* Christi *est, aut eos non habere, quod intus cum* * *acciperent, amittere utique foras exeundo non* * *possent. Hoc enim ipse Cyprianus etiam cum ceteris statuit, ut si ab hæresibus redirent ad Ecclesiam, quicunque fuerant in ea baptizati, non jam per baptismum, sed per pœnitentiam reciperentur: unde constat eos non posse amittere recedentes, quod non recipiunt remeantes. Non autem sicut hæresis* ipsorum *est, sicut error* ipsorum *est, sicut sacrilegium dissensionis* ipsorum *est; sic etiam baptismus, qui* Christi *est, dici debet* ipsorum. *Itaq. cum illa mala ipsorum quando redeunt corriguntur, in eo quod* ipsorum *non est, ille agnoscendus est cujus est.*]

Lib. 3. de Bapt. contra Donatist. c. 11.

* *Al.* Catholici

* *Al.* qui

* *Al.* acceperunt

* *Al.* possunt

c. Nunc autem, 46. Dist. 4. de Consecr.

Apud nos autem non nova aut repentina res est, ut baptizandos censeamus eos, qui ab hæreticis ad Ecclesiam veniunt; quando multi jam anni sint & longa ætas, ex quo sub Agrippino bonæ memoriæ viro convenientes in unum Episcopi plurimi hoc statuerint,

[Aug. *Proinde ab ipso* Agrippino *res* nova *facta est.*]

Lib. 4. c. 13.

 atque

atque exinde in hodiernum tot millia hæreticorum in provinciis nostris ad Ecclesiam * converti, non aspernati sint neque cunctati; imo * & rationabiliter & libenter amplexi sint, ut lavacri vitalis & salutaris baptismi gratiam consequerentur.

*P. Al. conversorum

*P. Al. & rationabiliter complexi sint,

Ibid.

[Aug. *Hoc non video: nisi forte hoc dicat* exinde in hodiernum; *quia nulla de illis, ex quo in Ecclesia per Agrippini concilium baptizati sunt, quæstio alicujus excommunicationis exorta est. Ceterum si permanebat ab Agrippino usque ad Cyprianum consuetudo baptizandi ab hæreticis venientes; ut quid facta sunt à Cypriano de hac re Concilia? Ut quid eidem Jubajano dicit, non se* rem novam *facere aut* repentinam; *sed ab* Agrippino *institutam? Cur enim Jubajanus de novitate turbaretur, ut eum per autoritatem Agrippini sanari oporteret, si ab Agrippino usq. ad Cyprianum hoc tenebat Ecclesia? Cur denique tot ejus Collegæ in Concilio (Castus Siccensis, n. 28. Libosus Vagensis, n. 30. Felix à Bussacenis, n. 63. Honoratus à Tucca, n. 77.) dixerunt rationem & veritatem* consuetudini *præponendam; ac non potius dixerunt, eos, qui aliud facere vellent, & contra veritatem & contra consuetudinem facere?*]

Neque enim difficile est doctori vera & legitima insinuare eis, qui hæretica pravitate damnata & ecclesiastica veritate comperta ad hoc veniunt, *ut discant, ad hoc discunt ut vivant. Nos non debemus stuporem hæreticis patrocinio consensus nostri augere, cum libenter ac promte obtemperant veritati.

*P. Al. ut discedant

4. Plane quoniam inveni in epistola, cujus exemplum ad me transmisisti, scriptum esse, quod *quærendum non sit quis baptizaverit; quando is qui baptizatus sit, accipere remissam peccatorum potuerit secundum * quod credidit*, prætereundum hunc locum non putavi:

*P. Al. quæ

[Aug. De remissione *autem* peccatorum *utrum per baptismum apud hæreticos fiat, quid mihi * videatur, in alio jam volumine * scripsi. Sed etiam hic breviter commemoro. Si fit illic* remissio debitorum *per baptismi sanctitatem; rursus debita redeunt per hæresis aut schismatis obstinationem: & ideo necessarium habent hujusmodi homines venire ad catholicam pacem, ut hæretici & schismatici esse jam desinant, & eorum quæ in illos redierant,*

d. l. c. 13.
* *Al.* videtur
* (*Lib. nim. 1. de B. c. D. cap. 11. & seqq.*)

rant, peccatorum purgationem in unitatis vinculo caritate operante mereantur. Si autem quamvis apud hæreticos vel schismaticos idem sit baptismus Christi, non tamen ibi operatur remissionem peccatorum *propter eandem discordiæ fœditatem & dissensionis iniquitatem; tunc incipit valere idem baptismus ad dimittenda peccata, cum ad Ecclesiæ pacem venerint; non * ut jam dimissa non retineantur, neque ut ille baptismus quasi alienus aut alius improbetur, * aut alter tradatur; sed ut idem ipse qui propter discordiam foris operabatur mortem, propter pacem intus operetur salutem. Idem quippe odor erat, de quo dicit Apostolus:* * Christo bonus odor sumus Deo in omni loco, *& tamen* in iis qui salvi fiunt, *inquit*, & in iis qui pereunt: aliis quidem odor vitæ in vitam, aliis autem odor mortis in mortem. *Quod & si de alia re dixit, ad hoc ego posui, ut intelligatur, aliquod bonum non solum vitam posse operari bene utentibus, sed etiam mortem male utentibus. Si propterea vis eum baptizari, quia non accepit remissionem peccatorum; si* intus *aliquem inveneris, qui tenens odium adversus fratrem sic baptizatus sit; cum Dominus mentiri non possit, qui ait:* Si non dimiseritis; nec vobis dimittetur; *jubebis correctum denuo baptizari? Non utique. Sic ergo nec hæreticum.*]

* Al. ut verè dim.
* Al. ut alt. tr.
2. ad Cor. 2, 15, 16.
* Al. Christi
Lib. 6. de B. c. D. c. 22.
Matth. 6, 15.

maxime cum in eadem epistola animadverterim etiam * *Marcionis* fieri mentionem; ut nec ab ipso venientes dicat baptizari oportere, quod jam *in nomine Jesu Christi* baptizati esse videantur. Considerare itaque debemus fidem eorum, qui foris credunt, an secundum eandem fidem possint aliquid gratiæ consequi. Nam si fides una est nobis & hæreticis, potest esse & gratia una.

* Al. Martiani

[Aug. *Nec interest, cum de sacramenti integritate & sanctitate tractatur, quid credat, & quali* fide *imbutus sit ille, qui accipit sacramentum. Interest quidem plurimum ad* salutis *viam: sed ad* sacramenti *quæstionem nihil interest. Fieri enim potest, ut homo integrum habeat sacramentum, & perversam* fidem: *sicut fieri potest, ut integra teneat verba Symboli, & tamen non recte credat, sive de ipsa Trinitate, sive de resurrectione, vel aliquid aliud. Neque enim parva res est in ipsa intus catholica tenere integram* fidem, *ita, ut omnino non de aliqua creatura, sed de ipso Deo* nihil * *aliud credat, quam veritas habet. Nunquid nam*

d. l. 3. c. 14.
* Al. aliter cr.

nam ergo si in ipsa catholica baptizatus, postea legendo, audiendo, & pacifice disserendo, ipso Domino revelante cognoverit aliter se ante credidisse, quam debuit, denuo baptizandus est?]

* P. Al. Patrip. Appellanitæ, Marcionitæ, & c. h. p.
* Al. Appelletiani
* R. Al. subvertendæ veritatis

Si eundem Patrem, eundem Filium, eundem Spiritum sanctum, eandem Ecclesiam confitentur nobiscum * *Patripassiani, Anthropiani, Valentiniani*, * *Appellatiani*, *Ophitæ*, *Marcionitæ*, & cæteræ hæreticorum pestes, & gladiis ac venenis * subvertentes veritatem; potest illic & baptisma unum esse; si est & fides una.

Ibid.
* Al. in unoquoq;

[Aug. *Illa, quæ de diversorum hæreticorum varietate dicuntur, ad istam quæstionem non pertinent. Illud enim * in quoque corrigendum est, quod ille per quem corrigitur, pravum esse perspexerit. Illud sanandum est quod ægrotat, illud dandum est quod non habetur, & maxime caritas pacis, sine quo cætera prodesse non possunt. Sed tamen cum adsunt, non quasi desint tradenda sunt; sed ut fructuose & non perniciose habeantur, per ipsum vinculum pacis & eminentiam caritatis agendum est.*]

* P. Al. delectatio est d.

Ac ne longum sit per hæreses universas decurrere, & singulorum vel ineptias vel insanias recensere; quia nec * delectat id dicere, quod aut horret, aut pudet nosse; de *Marcione* interim solo, cujus mentio in epistola à te ad nos transmissa facta est, examinemus, an possit baptismatis ejus ratio constare.

Matth. 28, 18, 19.
* R. Al. tingerentur
* P. Al. eund. novit F.
* P. Al. est
* P. Al. resurr. per se ipsum init.

5. Dominus enim post resurrectionem discipulos suos mittens, quemadmodum baptizare deberent instituit & docuit dicens: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: Ite ergo & docete gentes omnes baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.* Insinuat Trinitatem, cujus sacramento gentes * baptizarentur. Nunquid hanc Trinitatem Marcion tenet? Nunquid eundem asserit, quem & nos, Patrem Creatorem? Nunquid * eundem unum Filium Christum, de Maria Virgine natum; qui Sermo caro factus * sit? qui peccata nostra portaverit? qui mortem moriendo vicerit? qui * resurrectionem carnis per semet ipsum primus initiaverit, & discipulis suis quod in eadem carne resurrexisset ostenderit? Longe alia est apud Marcionem; sed & apud cæteros hæreticos fides: imo nihil est apud illos nisi perfidia & blasphemia & contentio sanctitatis & veritatis inimica. Quomodo ergo potest videri qui apud illos bapti-

baptizatur, consecutus esse peccatorum remissam * & divinæ indulgentiæ gratiam per suam fidem, qui ipsius fidei non habuerit veritatem? Si enim sicut quibusdam videtur, secundum fidem suam quis accipere aliquid foris extra Ecclesiam potuit; utique id * accepit, quod credidit: falsum autem credens, verum accipere non potuit; sed potius adultera & profana secundum quod credebat, accepit.

* P. Al. & divinæ bonitatis indulgentiam Al. & Domini indulgentiam

* P. Al. accipere non potuit, quod non credidit

[Aug. *Si Euangelicis verbis*, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, *Marcion baptismum consecrabat, integrum erat sacramentum; quamvis ejus fides sub eisdem verbis aliud opinantis, quam catholica veritas docet, non esset integra; sed fabulosis falsitatibus inquinata.* (d. l. 3. c. 15.) *Certa illa Euangelica verba, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantum valent, ut per illa sic evacuentur, quæcunque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur; quemadmodum dæmonium Christi nomine excluditur.* (Lib. 6. de Bapt. c. Don. c. 25.) *- Quis nesciat non esse baptismum Christi, si verba Euangelica, quibus Symbolum constat, defuerint? Sed facilius inveniuntur hæretici qui omnino non baptizant, quam qui non illis verbis baptizant. - Respondemus, Patrem & Filium & Spir. sanctum* in sacramento duntaxat *habere omnes qui baptismo verbis Euangelicis consecrato baptizantur; in corde autem & in vita nec illos habere, qui* intus *perdite & execrabiliter vivant.*] (Lib. d. c. 17.)

6. Quem locum profani & adulteri baptismi subtiliter Hieremias Propheta perstringit dicens: *Vt quid qui contristant me, prævalent? Plaga mea solida est: unde sanabor? * Dum fit, facta est mihi quasi aqua mendax non habens fidem.* (Hierem. 15, 18.) Mentionem facit per Prophetam Spiritus sanctus *aquæ mendacis & fidem non habentis.* Quæ est hæc aqua mendax & perfida? Vtique ea, quæ baptismi imaginem mentitur, & gratiam fidei adumbrata simulatione frustratur.

* P. Al. Dum fit mihi facta est

[Aug. *Quasi Hieremiæ temporibus quisquam Sacramento baptismi ablueretur! - Hoc ergo dixit, cum de populo infideli quereretur, cujus pessimis moribus tribulabatur. --- Populum autem nomine* aquæ *solere significari in Apocalypsi manifestatur, ubi* aquas *multas* populos *multos* -- *cognoscimus.* Conf. lib. 3. De Bapt. contra Don. c. 15. & lib. de unit. Eccl. c. 23.] (Lib. 2. contra lit. Petil. c. 102.) (Apoc. 17, 15.)

Quod si secundum pravam fidem baptizari aliquis foris & *remissam*

sam peccatorum consequi potuit; secundum eandem fidem consequi & Spiritum sanctum potuit. Aut utrumque enim * fides foris potuit, aut neutrum eorum, qui foris fuerat, accepit.

[Aug. Spiritus *autem* sanctus, * *quia in sola catholica per manus impositionem dari dicitur;* * *nimirum hoc intelligi majores nostri voluerunt quod Apostolus ait:* Quoniam caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. *Ipsa est enim caritas, quam non habent, qui ab Ecclesiæ catholicæ communione præcisi sunt. --- Multæ autem sunt operationes Spiritus sancti, quas idem Apostolus cùm quodam loco quantum sufficere arbitratus est commemorasset, ita conclusit:* Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus, * dividens singulis prout vult. *Cum ergo sit aliud sacramentum, quod habere etiam Simon Magus potuit, aliud operatio* Spiritus, *quæ in malis hominibus etiam fieri solet; sicut Saul habuit prophetiam; aliud operatio ejusdem Spiritus quam nisi boni habere non possunt; sicut est* finis præcepti caritas de corde puro & conscientia bona & fide non ficta; *quodlibet hæretici & schismatici accipiant;* caritas, quæ cooperit multitudinem peccatorum, *proprium donum est catholicæ unitatis & pacis,* * *nec est in omnibus, quia nec ejus sunt omnes: -- Præter ipsam tamen esse illa caritas non potest, sine qua cætera etiamsi agnosci & approbari possunt, prodesse tamen & liberare non possunt.*]

Manifestum est autem ubi & per quos remissa peccatorum dari possit, quæ in baptismo scilicet datur. Nam Petro primum Dominus, super quem ædificavit Ecclesiam, & unde * unitatis originem instituit & ostendit, potestatem istam dedit, ut id *solveretur* * in cœlis, quod ille *solvisset in terris:* & post resurrectionem quoque ad Apostolos loquitur dicens: *Sicut misit me Pater; & ego mitto vos. Hoc cum dixisset, Inspiravit, & ait illis: Accipite Spiritum sanctum: Si cujus remiseritis peccata;* * *remittentur illi: si cujus tenueritis; tenebuntur.* Unde intelligimus non nisi in Ecclesia * Præpositis & in Euangelica lege ac Dominica ordinatione fundatis * licere baptizare & remissam peccatorum dare; foris autem nec ligari aliquid posse nec solvi, ubi non sit, qui aut ligare possit aliquid, aut solvere.

[Aug.

Marginal notes:
* P. *Al.* fide sua foris *Al.* fides de suo foris *Al.* fide sua foris p.
Lib. 3. *de B. c. D. c.* 16.
* *Al.* quod in s. c.
* *Al.* nimirum intelligi m.
Ad Rom. 5, 5.
1. *ad Cor.* 12, 6.
* *Al.* div. unicuiq; propria, pr. v.
Act. 8, 13.
1. *Reg.* 10, 10.
1. *ad Tim.* 1, 5.
1. *Petri* 4, 8.
* *Al.* nec ejus i. o.
Matth. 16, 19.
* P. *Al.* humanitatis *Al.* universitatis
* P. *Al.* in terris, quod illi solvissent.
Joan. 20, 21, 22, 23.
* P. *Al.* remittuntur
* P. *Al.* Præpositos & -- fundatos
* P. *Al.* licere

[Aug. *Ergo si personam gerebant Ecclesiæ, & sic eis hoc dictum est, tanquam ipsi Ecclesiæ diceretur; pax Ecclesiæ dimittit peccata & ab Ecclesiæ pace alienatio tenet peccata, non secundum arbitrium hominum, sed secundum arbitrium Dei & orationes sanctorum spiritalium.* -- *Si* non nisi in Ecclesia præpositis & Euangelica lege ac Dominica * ordinatione fundatis licet baptizare; *numquid tales erant (quales videlicet plurimos Coepiscopos fuisse doluit & docuit ipse Cyprianus)* qui fundos insidiosis fraudibus rapiebant, & usuris multiplicantibus fœnus augebant? Spiritus sanctus *in Ecclesiæ præposito vel ministro sic inest, ut si fictus non est, operetur per eum Spir. sanctus, & ad ejus mercedem in salutem sempiternam, & eorum regenerationem vel ædificationem, qui per eum sive consecrantur sive euangelizantur. Si autem fictus est; -- deest quidem (Spir. sanctus) saluti ejus; -- ministerium tamen ejus non deserit.* *d. l. c. 18.* * *Al. oratione* *Tr. de Lapſ. n. 4.* *Lib. 2. contra ep. Parm. c. 11.*

7. Nec hoc, frater carissime, sine Scripturæ divinæ auctoritate proponimus, ut dicamus certa lege ac propria ordinatione divinitus cuncta esse disposita, nec posse quenquam contra Episcopos & Sacerdotes usurpare sibi aliquid, quod non sit sui juris & potestatis. Nam & Chore & Dathan, & Abyron, contra Moysen & Aaron Sacerdotem sacrificandi sibi licentiam usurpare conati sunt; nec tamen quod illicite ausi sunt, impune fecerunt. *Num. 16, 1. & seqq.*

[Aug. *Nec nos talia scelera dicimus* impunita *remanere; nisi se tales correxerint, si patientia Dei ad pœnitentiam adducens tempus corrigendi largitur.*] *Lib. 3. de Bapt. contra Don. c. 18*

Et filii Aaron, qui alienum ignem altari imposuerunt, in conspectu statim Domini indignantis extincti sunt. Quod supplicium manet eos, qui alienam aquam baptismo inferunt falso, ut divina censura ulciscatur & vindicet, id hæreticos contra Ecclesiam gerere, quod non nisi soli liceat Ecclesiæ. *Levit. 10, 1. 2.*

8. Quod autem dicunt quidam de eis, qui in Samaria baptizati fuerant, advenientibus Apostolis Petro & Joanne, *tantum super eos manum impositam esse*, ut acciperent Spiritum sanctum; rebaptizatos tamen non esse; locum istum, frater carissime, ad præsentem causam videmus omnino non pertinere. *Act. 8, 17.*

Illi enim qui in Samaria crediderant, fide verâ crediderant, & intus in Ecclesia, quæ una est & cui soli gratiam baptismi dare & peccata solvere permissum est, à Philippo Diacono, quem iidem Apostoli miserant, baptizati erant, & idcirco quia legitimum & Ecclesiasticum baptismum consecuti fuerant, baptizari eos ultra non oportebat; sed tantummodo quod deerat, id à Petro & Joanne factum est, ut oratione pro eis habita & manu imposita invocaretur & infunderetur super eos Spiritus sanctus. Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, * Præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur.

* Al. per Præpositos

d. l. c. 19. [Aug. *Illi sanè qui propterea dicunt non esse iterandum baptismum,* quia manus tantummodo imposita est eis, quos Philippus Diaconus baptizaverat, *nihil ad rem pertinens dicunt*, *& absit ut cum verum quærimus, talibus argumentis utamur!*]

9. Non est ergo, frater carissime, quod hæreticis cedendum existimemus, ut baptisma quod non nisi * uni & soli Ecclesiæ datum sit, prodendum putemus. Boni militis est, adversus rebelles & hostes Imperatoris sui castra defendere. Gloriosi Ducis est commissa sibi signa servare. Scriptum est: *Dominus Deus tuus Deus zelans est:* qui Spiritum Dei accepimus, zelum divinæ fidei habere debemus. Quo zelo Phinees placuit, * & Deum promeritus indignantis iram populo pereunte lenivit: Quid * adulteram & alienigenam & divinæ unitatis inimicam in acceptum referimus, qui non nisi unum Christum & unam ejus Ecclesiam novimus?

* P. Al. uni Eccl.

Deut. 4, 24. Num. 25, 7, 8.

* P. Al. & pro meritis

* P. Al. adultera & alienigena & d. u. inimica

Ibid. [Aug. Hæreticis *non* * cedamus; *sed quod habent de Christi Ecclesia, non esse dicamus ipsorum, nec propter scelera desertorum* Imperatoris *nostri* signa *nolimus agnoscere: magis quia* Dominus Deus *noster* Deus zelans *est*, *quicquid ejus apud aliquem agnoscimus nullo modo ei concedamus, ut suum proprium esse arbitretur. Ipse certe* Deus zelans *fornicanti à se fœminæ in figura prævaricatricis plebis exprobrat & dicit, quod ea quæ ipsius essent, dabat amatoribus suis, & rursus ab eis accipiebat, quæ non illorum, sed ipsius erant. Inter* adulteram *fœminam & adulteros amatores, dona sua tamen Deus tanquam zelans iratus*

* Al. credamus Al. cedimus, si q. h.

*tus agnoscit, & nos hæreticorum esse baptismum dicimus verbis Euangelicis consecratum, commoti factis eorum etiam quæ Dei sunt eis tribuere * nolumus, quasi ea contaminare potuerint, aut propterea sua facere quæ Dei sunt, quia ipsi Dei esse * noluerunt. Quæ est illa mulier adultera quam Osee Propheta designat, quæ dixit:* Ibo post amatores meos, qui mihi dant panes meos & aquam meam, vestes meas & linteamina mea, & universa, quæ mihi condecent. *Licet * quidem hoc & de prævaricatrice Judæorum gente intelligere: sed tamen quos alios imitantur Pseudochristiani, (hoc enim sunt omnes hæretici & schismatici) nisi Pseudoisraëlitas? -- An quia illi errantes eorum esse ista putant, à quibus seducuntur, propterea non debemus agnoscere cujus sint, cum ipse dicat:* Et hæc non cognovit, quod Ego ei dederim frumentum, vinum & oleum, & pecuniam multiplicavi illi? *Non enim dixit eam non habuisse ista, quia fornicaria erat; sed & habuisse dicitur, & non* sua *nec amatorum suorum, sed Dei, cujus unius ista sunt. Quamvis ergo habuerit fornicationem* suam; *illa tamen quibus * fornicationem suam ornabat, vel seducta vel seducens, non erant ejus, sed Dei.*]

* *Al.* voluimus
* *Al.* noluerunt?
V. LXX. *Os.* 2, 5.
* *Al.* quidam hoc de p. J. g. volunt intell.
Os. 2, 8.
* *Al.* eandem forn. orn.

Ecclesia paradisi instar exprimens, arbores fructiferas intra muros suos intus includit, ex quibus *quæ non facit fructum bonum, * exciditur, & in ignem mittitur.* Has arbores rigat quatuor fluminibus, i. e. Euangeliis quatuor, quibus Baptismi gratiam * salutaris cœlesti inundatione largitur. Nunquid de Ecclesiæ fontibus * rigare potest, qui intus in Ecclesia non est? Nunquid paradisi potus salubres & salutares * impertire cuiquam potest, qui perversus & à semet ipso damnatus, & extra paradisi fontes relegatus aruit & æternæ sitis siccitate defecit?

* P. *Al.* excidetur & in ignem mittetur
Matth. 3, 10.
* P. *Al.* salutari & cœl.
* P. *Al.* rigari
* P. *Al.* impertiri

[Aug. *Ecclesia* paradiso *comparata indicat nobis posse quidem ejus baptismum homines etiam foris accipere; sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere vel tenere. Nam & flumina de fonte paradisi; sicut Scriptura testatur; etiam foras largiter manaverunt.*]

Lib. 4. *de Bapt. contra Don. c.* 1.
Gen. 2, 10. & *sqq.*

Clamat Dominus, ut *qui sitit, veniat & bibat de fluminibus aquæ vivæ, quæ de ejus * ventre fluxerunt.*

Joan. 7, 38.
* P. *Al.* venis

[Aug. *Non (ibi Christus) aquam visibilem commendat, quæ datur* in

Lib. 2. *contra Cresc. c.* 13.

in baptismatis sacramento, quam & boni & mali habere possunt; — sed invisibile Dei donum, Sanctum Spiritum, commendabat.]

10. Quo venturus est qui sitit? Vtrumne ad hæreticos, ubi fons & fluvius aquæ vitalis omnino non est, an ad Ecclesiam, quæ una est & super unum qui & *claves* ejus accepit, Domini voce fundata est? Hæc est una, quæ tenet & possidet omnem Sponsi sui & Domini * potestatem: in hac præsidemus, pro honore ejus atque unitate pugnamus, hujus & gratiam pariter & gloriam fidei virtute defendimus. * Nos de divino permissu rigamus sitientem Dei populum, nos custodimus terminos vitalium fontium. * Si possessionis ergo nostræ jus tenemus; si sacramentum unitatis agnoscimus; cur *prævaricatores veritatis*, cur *proditores unitatis* existimamur? Aqua Ecclesiæ fidelis & salutaris & sancta corrumpi & adulterari non potest: sicut & ipsa Ecclesia incorrupta & casta & pudica est. Si Ecclesiæ devoti & in Ecclesia constituti sunt hæretici; possunt & baptismo ejus & cæteris salutaribus bonis uti: si autem in Ecclesia non sunt; imo & contra Ecclesiam faciunt; quomodo baptizare baptismo Ecclesiæ possunt?

Matth. 16, 19. — * P. *Al.* gratiam — * P. Al. Nos div. — * P. Al si possess. nostræ j. — Conf. Aug. *l.* 7. *de Bapt. contra Donatistas c.* 2.

[Avg. *Baptismus* corrumpi & adulterari non potest; *etsi à corruptis & adulteris habeatur:* sicut & ipsa Ecclesia incorrupta & casta & pudica est, *& ideo non ad eam pertinent avari, raptores, fœneratores, quos non tantum foris, sed etiam intus esse multis literarum suarum locis Cyprianus ipse testatur: & tamen non mutato corde baptizantur & baptizant. Nam & hoc in quadam Epistola sua dicit ad Clericos de precando Deo, transfigurans in se, ut sanctus Daniel, peccata populi sui. Nam inter multa mala, quæ commemorat, etiam hoc ait:* Seculo solis verbis & non factis renunciantes: *sicut de quibusdam dicit Apostolus:* Confitentur *enim* nosse se Deum; factis autem negant. *Hos ergo beatus Cyprianus in ipsa intus Ecclesia versari arguit, qui corde in melius non mutato baptizantur, quando utiq;* seculo verbis, non factis, renunciant: *cum dicat Apostolus Petrus:* Quod & vos simili forma salvos fecit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio, *quam utiq; non habebant, de quibus dicitur,* seculo solis

Lib. 4. de Bapt. contra Don. c. 2. — Vid. *Ep. 8. n. 2.* — *Dan. 9, 5.* — *Ad Tit. 1, 16.* — *1. Pet. 3, 21.* — Vid. Cypr. *Ep. 8. n. 2.*

lis verbis & non factis renunciantes: *& tamen id agit increpans & arguens eos, ut aliquando ambulent in via Christi, & ejus amici malint esse quam seculi. Cui si obtemperassent, & recte jam vivere, non ut Pseudochristiani, sed ut verè Christiani cœpissent; nunquid eos juberet denuo baptizari? Non utique: sed hoc eis præstaret vera conversio, ut sacramentum quod non mutatis valebat ad perniciem, mutatis valere inciperet ad salutem: quia nec isti Ecclesiæ devoti sunt, qui videntur esse intus, & contra Christum vivunt, i. e. contra Christi mandata faciunt: nec omnino ad illam Ecclesiam pertinere judicandi sunt, quam sic ipse* mundat lavacro aquæ in verbo, ut exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi.] *Dict. lib. 4. de B. c. D. c. 3.* *Ad Eph. 5, 26, 27.*

11. Neque enim parva res hæreticis & modica conceditur, quando à nobis baptisma eorum in acceptum refertur: cùm inde incipiat omnis fidei origo, & ad spem vitæ æternæ salutaris ingressio, & purificandis ac vivificandis Dei servis divina dignatio. Nam si * baptizari quis apud hæreticos potuit; utiq; & remissam peccatorum consequi potuit. Si peccatorum remissam consecutus est, & sanctificatus est, ** P. Al. baptizare*

[Aug. *Non hæreticorum baptisma* acceptamus, *quando post eos non baptizamus; sed quod Christi esse cognoscimus etiam in malis hominibus, sive aperte foris, sive intus occulte separatis, illis in ea re in qua deviabant correctis, debita veneratione suscipimus. Sicut autem urgeri videor, cum mihi dicitur: Ergo hæreticus* dimittit peccata: *sic & ego urgeo; cum dico: Ergo qui cœlestia mandata non servat, avarus, raptor, fœnerator, invidus,* verbis, non factis, seculo renuncians, *dimittit peccata. Si per vim sacramenti Dei; sicut & ille, ita & ille. Si per meritum suum; nec ille nec ille. Illud enim sacramentum & in malis hominibus Christi esse cognoscitur: in corpore autem* unicæ columbæ, *incorruptæ, sanctæ, pudicæ,* non habentis maculam aut rugam, *nec ille nec ille invenitur. Et quomodo accipienti non prodest baptismus, ei qui* seculo verbis, non factis, renunciat; *sic non prodest ei, qui in hæresi vel schismate baptizatur: utriq; autem correctio prodesse incipit, quod ante non proderat; sed tamen inerat.*] *d. l. c. 4.* V. Cypr. *Ep.* 8. *n.* 1. *Cant. 6, 8.* *Ad Eph. 5, 27.* Conf. Aug. 2. *Retr. c. 18.*

& templum Dei factus est; quæro, cujus Dei? si Creatoris; non potuit, qui in eum non credidit: si Christi; nec hujus fieri potest templum, qui negat Deum Christum: * si Spiritus sancti, cum *tres unum sint*; quomodo Spiritus sanctus placatus esse ei potest, qui aut Patris aut Filii inimicus est?

* P. *Al.* si Spirit. sancti; quomodo

1 *Joan.* 5, 7.

Ibid.

[Aug. *Baptizatus in hæresi non fit* templum Dei: *nunquid tamen ideo pro baptizato non habendus est? Nam nec avarus intus baptizatus fit* templum Dei, *si ab avaritia non recesserit. Qui enim fiunt* templum Dei, *possident utiq; regnum Dei. Apostolus autem dicit inter multa:* Neque avari neque rapaces regnum Dei possidebunt.]

1. *ad Cor.* 6, 10.

Proinde frustra quidam qui ratione vincuntur, *consuetudinem* nobis opponunt: quasi consuetudo major sit veritate, aut non id sit in spiritalibus sequendum, quod in melius fuerit à sancto Spiritu revelatum.

d. l. c. 5.

[Aug. *Hoc plane verum est, quia ratio & veritas consuetudini præponenda est. Sed cujus consuetudini* veritas *suffragatur, nihil oportet firmius retineri.*]

Ignosci enim potest simpliciter erranti: sicut de se ipso dicit Apostolus Paulus: *Qui primo,* inquit, *fui blasphemus, & persecutor, & injuriosus: sed misericordiam merui, * quia ignorans feci.* Post inspirationem vero & revelationem factam, qui in eo quod erraverat, perseverat prudens & sciens, sine venia ignorantiæ peccat: * præsumtione enim atq; obstinatione quadam nititur, cum ratione superetur.

1. *ad Tim.* 1, 13.

* P. *Al.* qui

* P. *Al.* præsumt. atq; obstinatione superatur

Ibid.

[Aug. *Vellem mihi aliquis diceret, si quis in hæresim incurrat, nesciens quantum malum sit, & alius ab avaritia non recedat, sciens quantum malum sit, quis eorum sit pejor.*]

* P. *Al.* ab Apostolis, sequimur

12. Nec quisquam dicat: *Quod accepimus * ab Apostolis, hoc sequimur:* quando Apostoli non nisi unam Ecclesiam tradiderunt, & baptisma unum, quod non nisi in eadem Ecclesia sit constitutum;

d. l. c. 6.

[Aug. *Hoc non me tantum movet, ut* baptismum *Christi etiam apud hæreticos inventum audeam reprobare, (sicut etiam ipsum* Euangelium, *cum apud eos invenio, necesse est ut approbem; quamvis eorum detester errorem) quantum me admonet, fuisse quos-*

quosdam etiam sancti Cypriani temporibus, qui consuetudinem *illam contra quam fiebant Africana Concilia, de qua & ipse paulo ante dixit:* Frustra quidam qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponunt: *dicerent* ab Apostolis *traditam.*]

& neminem inveniamus ab Apostolis, cum apud hæreticos baptizatus esset, in eodem baptismo admissum esse, & communicasse, ut videantur Apostoli baptisma hæreticorum probasse.

[Aug. *Sed neq; hoc invenimus, ab hæreticis aliquem venientem, qui apud illos fuerit baptizatus, ab Apostolis denuo baptizatum.*] *Ibid.*

Quod enim quidam dicunt, quasi ad hæreticorum suffragium pertineat, quod dixerit Apostolus Paulus: *Veruntamen omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem, Christus * annuncietur:* invenimus hoc quoque ad eorum patrocinium, qui hæreticis suffragantur & plaudunt, nihil posse proficere. Neque enim de hæreticis aut de eorum baptismo loquebatur in epistola sua Paulus, ut aliquid quod ad hanc rem pertineat, posuisse ostendatur. Loquebatur de fratribus, sive inordinate & contra Ecclesiasticam disciplinam ambulantibus, sive Euangelicam veritatem de Dei timore servantibus: & quosdam ex eis posuit verbum Domini constanter atque intrepide locutos, quosdam vero in invidia & dissensione versatos; quosdam * servasse circa se benevolam caritatem, aliquos vero habuisse malevolam dissensionem; sed tamen patienter omnia se sustinere; dummodo sive in veritate, sive per occasionem nomen Christi, quod Paulus prædicabat, ad plurimorum notitiam perveniret, & nova adhuc ac rudis sermonis seminatio loquentium prædicatione crebresceret.

Ad Philip. 1, 18.
* *P. Al.* annunciatur:
* *P. Al.* servare

13. Porro aliud est eos, qui intus in Ecclesia sunt, de nomine Christi loqui, aliud est eos, qui foris sunt & contra Ecclesiam faciunt, in nomine Christi baptizare.

[Aug. *Hæc verba Cypriani admonere nos videntur, ut distinguamus inter eos, qui mali* foris *sunt, & eos, qui* intus *mali sunt, & illos, de quibus dicit Apostolus, quod Euangelium* non caste * per invidiam annunciarent, *intus fuisse dicit, & verum dicit. Hoc tamen puto me non temere dicere: Si foris nemo potest habere*

d. l. c. 7.
Ad Philipp. 1, 16, 15.
* *Al.* & per inv.

habere aliquid quod Christi est, nec intus quisquam potest aliquid habere, quod diaboli est.]

Quare qui hæreticis patrocinantur, non id proferant, quod Paulus de fratribus posuit; sed ostendant si hæretico aliquid concedendum putavit, aut si fidem & baptisma eorum probavit, aut si perfidos & blasphemos remissionem peccatorum accipere extra Ecclesiam posse constituit. Si autem quid Apostoli de hæreticis senserint, consideremus, inveniemus eos in omnibus epistolis suis execrari & detestari hæreticorum sacrilegam pravitatem. Nam cum dicant sermonem eorum, *ut cancer*, serpere; quomodo potest is sermo dare remissam peccatorum, qui *ut cancer* serpit ad aures audientium?

2. ad Tim. 2, 17.

[Aug. *Quid enim & illos, qui dicebant:* Manducemus & bibamus: cras enim moriemur. (*Apostoli execrantur?*) *Nonne corruptores morum bonorum per mala colloquia Paulus esse manifestat, continuo subjungens:* Corrumpunt bonos mores colloquia mala? *& tamen eos intus fuisse significat, cum ait:* Quomodo dicunt quidam in vobis, quia resurrectio mortuorum non est? *Avaros autem ubi non detestatur? An vero quicquam dici potuit vehementius, quam ut* idolorum servitus avaritia *diceretur? sicut idem Apostolus posuit, nec Cyprianus aliter intellexit, & literis suis, ubi opus erat, inseruit; qui tamen confitetur, suis temporibus fuisse, non qualescunq; avaros, sed* raptores & fœneratores; *nec quoslibet homines; sed* Episcopos. *Quanquam & istos de quibus ait Apostolus:* Sermo eorum sicut cancer serpit: *vellem intelligere foris fuisse: sed Cyprianus ipse* (Ep. 52. ad Antonianum n. 17.) *me non sinit. -- Nam si & isti quorum sermo ut cancer serpebat, tanquam vasa in contumeliam,* in domo magna *erant, quam domum magnam* Ecclesiæ *ipsius unitatem Cyprianus intelligit; numquid istorum* cancer *baptismum Christi violabat? Si qui se ipsos à societate cæterorum separantes, caritate violenta unitatis vinculum rumpunt --- nonnulla eadem faciant; non se in eis separaverunt, & ex ea parte in textura compage detinentur, in cætera sciss sunt. Credo, quod nondum foras exierant, (quorum* sermo ut cancer serpebat) *aut si jam exierant, quomodo eos dicit in eadem magna domo cum vasis honorabilibus; nisi forte propter ipsa sacramenta, quæ separatis*

d. l. c. 11.
1. ad Cor. 15, 32, 33.
v. 12.
Ad Eph. 5, 5.
Ad Coloss. 3, 5.
V. Ep. 52. n. 18.
Ep. 8. & Tr. de Lapsis, n. 4.
Aug. *d. l. c. 12.*
2. ad Tim. 2, 17.
Lib. 1. de Bapt. contra Don. c. 8.
Lib. 3. de B. c. D. c. 19.

paratis etiam hæreticorum conventiculis non mutata sunt, ad unam magnam domum dicit omnes, sed diversis meritis pertinere, alios in honorem, alios in contumeliam? Non dat remissam peccatorum sermo, *qui*, ut cancer, serpit *ad aures audientium; sed cum baptisma verbis Euangelicis datur, qualibet ea perversitate intelligat ille per quem datur, vel ille cui datur, ipsum per se sanctum est propter illum cujus est.*] Lib. 4. de B. c. Don. c. 12.

Et cum dicant *nullam participationem esse justitiæ & iniquitati, nullam communionem lumini & tenebris*; quomodo possunt aut tenebræ illuminare, aut iniquitas justificare? Et cum dicant de Deo eos non esse, sed esse de *Antichristi* spiritu; * quomodo gerunt spiritalia & divina tractant, qui sunt hostes Dei & quorum pectora obsederit spiritus Antichristi? Quare si rejectis humanæ contentionis erroribus ad Euangelicam auctoritatem atque ad Apostolicam traditionem sincera & religiosa fide revertamur; intelligemus nihil eis ad gratiam Ecclesiasticam & salutarem licere, qui *spargentes* atque impugnantes Ecclesiam Christi, à Christo ipso *adversarii*, ab Apostolis ejus *Antichristi* nominantur. 2. ad Cor. 6, 14. 1. Joan. 2, 18. *P. al. quomodo spirit. Luc. 11, 23. 1. Joan. 2, 18.

[Aug. *Cum* non possint tenebræ illuminare, aut iniquitas justificare; *quæro, quomodo poterant isti* (*qui* invidiæ *malevolentia & dissensione* Christum annunciabant, *in ipsa intus Ecclesia baptizare? Quæro, quemadmodum --- possint sanctificandis hominibus ministrare, quod sanctum est, --- de quibus* intus *positis ipse* (Cyprianus) *dicit:* seculo solis verbis, & non factis, renunciantes. Antichristi *& foris & intus inveniuntur.*] d. l. c. 13. 2. ad Cor. 6, 14. Ad Philipp. 1, 15. Ep. 8. n. 1. Aug. d. l. c. (13.) 14.

14. Non est autem quod aliquis ad circumveniendam Christianam veritatem, Christi nomen opponat, ut dicat: *In nomine Jesu Christi ubicunque quomodocunque baptizati, gratiam baptismi sunt consecuti:* quando ipse Christus loquatur & dicat: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum;* & iterum præmoneat atque instruat, ne quis à pseudoprophetis & pseudochristis in nomine suo facile fallatur. *Multi*, inquit, *venient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus, & multos fallent*, & postea addidit dicens: *Vos autem cavete: Ecce prædixi vobis omnia!* Unde apparet non ea statim suscipienda & assu- Matth. 7, 21. Marc. 13, 6, 23.

menda, quæ jactantur *in nomine Christi*; sed quæ geruntur in Christi veritate.

Al. c. 14. [Aug. *Sed non utique* in Christi veritate *geritur*, fundos insidiosis fraudibus rapere, usuris multiplicantibus fœnus augere, seculo solis verbis renunciare; *quæ omnia etiam* intus *geri, satis idoneus testis ipse Cyprianus declarat.*]

Tr. de Lapsis n. 4. & Ep. 8. n. 1. Quod enim in Euangeliis & in Apostolorum Epistolis *Jesu Christi nomen* insinuatur ad remissionem peccatorum, non ita est quasi aut sine Patre aut contra Patrem prodesse cuiquam solus Filius possit; sed ut Judæis, qui jactitabant se Patrem habere, ostenderetur, quod nihil eis Pater profuturus esset; nisi in Filium crederent, quem ille misisset. Nam qui Deum Patrem Creatorem sciebant, Filium quoque Christum scire debebant; ne sibi blandirentur & plauderent de solo Patre sine Filii ejus agnitione, qui & dicebat: *Nemo venit ad Patrem; nisi per me.* (Joan. 14, 6.) Duorum autem cognitionem esse quæ salvet, idem ipse manifestat, dicens: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum & verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.* (* P. Al. in se. Joan. 17, 3.)

15. Cum ergo * ex ipsius Christi prædicatione & contestatione Pater ante cognoscendus sit, qui misit; tunc deinde Christus, qui missus est; nec possit esse spes salutis, nisi duobus simul cognitis; quomodo non cognito, imo & blasphemato Deo Patre, qui apud hæreticos Christi nomine baptizati dicuntur, peccatorum remissam consecuti judicantur? Alia enim fuit Judæorum sub Apostolis ratio, alia est gentilium conditio. Illi quia jam legis & *Moysi* antiquissimum *baptisma* fuerant adepti, in nomine quoque Jesu Christi erant baptizandi, secundum quod in Actis Apostolorum Petrus ad eos loquitur & dicit: *Pœnitemini, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti. Vobis enim est promissio & filiis vestris, & omnibus deinceps quoscunque advocaverit Dominus Deus noster.* Jesu Christi mentionem facit Petrus: non quasi Pater omitteretur; sed ut Patri quoque Filius adjungeretur. Denique ubi post resurrectionem à Domino Apostoli ad gentes mittuntur, *in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti baptizare gentiles* jubentur.

(* P. Al. & ipse. — 1. ad Cor. 10, 2. — Act. 2, 38, 39. — Matth. 28, 19.)

16. Quomodo ergo quidam dicunt, foris * extra Ecclesiam,

(* P. Al. extra Eccl. modo in n. J. C.)

siam, imo & contra Ecclesiam, modo *in nomine Jesu Christi ubicunque & quomodocunque Gentilem baptizatum remissionem peccatorum consequi posse:* quando ipse Christus gentes baptizari jubeat in plena & adunata Trinitate? Nisi si qui Christum negat, negatur à Christo; qui Patrem ejus negat, quem ipse Christus confessus sit, non negatur; & qui in eum blasphemat, quem Christus Dominum & Deum suum dixerit, remuneratus à Christo remissionem peccatorum & baptismi sanctificationem consequitur? * Qua autem potestate consequi in baptismo remissionem peccatorum potest negans Deum Creatorem Patrem Christi; quando ipsam potestatem qua baptizamur & *sanctificationem* ab eodem Patre Christus acceperit; quem *majorem* dixerit; à quo *clarificari* petierit; cujus *voluntatem* usque ad obsequium *bibendi calicis* & subeundæ mortis impleverit? Quid est igitur aliud, quam participem hæreticis blasphemantibus fieri; defendere velle & asserere, quod *remissam peccatorum* accipere *in Christi nomine possit* blasphemans graviter & peccans in Patrem & Dominum & Deum Christi? Quid deinde illud, quale est, ut * qui *Filium Dei negat, neque Patrem habeat:* & qui negat Patrem, Filium habere videatur? cum Filius ipse contestetur & dicat: *Nemo potest venire ad me; nisi fuerit illi datum à Patre:* ut manifestum sit, nullam remissionem peccatorum in baptismo accipi à Filio posse, quam constet Patrem non dedisse; maxime quando adhuc idem repetat & dicat: *Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur.*

* P. Al. Qui autem

Joan. 10, 36. Joan. 14, 28. Joan. 17, 5. Matth. 26, 42.

* P. Al. qui F. negat, 1. Joan. 2, 23. Joan. 6, 65.

Matth. 15, 13.

17. Quod si Christi discipuli discere à Christo nolunt, quantum venerationis & honoris paterno nomini debeatur, vel de exemplis terrenis ac secularibus discant, & sciant Christum non sine maxima exprobratione posuisse: *Filii seculi hujus prudentiores sunt filiis lucis in seculo isto.* Si cujus patri aliquis convicium fecerit; si contumeliosus ac procax pudorem ejus & honorem maledico ore * laceraverit; indignatur filius & irascitur, & læsi patris injuriam * quibus potest viribus vindicare conatur. Tu Christum putas impiis & sacrilegis & in Patrem suum blasphemis impunitatem dare & eis in baptismo peccata dimittere, quos constet baptizatos eadem adhuc in personam Patris maledicta congerere & incessabili blasphemantis linguæ scelere peccare? Hoc Christianus, hoc Dei ser-

Luc. 16, 8.

* P. Al. laceravit

* P. Al. quibuslibet modis v. con.

vus pôtest aut mente concipere, aut fide credere, aut sermone proferre? Et ubi erunt legis præcepta divinæ quæ dicunt: *Honora patrem & matrem;* * si vocabulum patris quod in homine honorari præcipitur, in Deo impune violatur? Vbi erit quod Christus in Euangelio ponit & dicit: *Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur;* si is qui maledicentes parentibus puniri & interfici mandat, in cœlestem & spiritalem Patrem maledicos atq; Ecclesiæ matris inimicos ipse vivificat? Execranda ac detestanda res à quibusdam prorsus asseritur, ut is qui *blasphemantem in Spiritum sanctum reum* futurum *peccati æterni* comminatur, idem in Patrem Deum blasphemos salutari baptismo sanctificare dignetur. Et nunc qui talibus ad Ecclesiam venientibus sine baptismo communicandum existimant, non putant se alienis; imo æternis peccatis communicare; admittentes sine baptismo eos, qui non nisi in baptismo possint blasphemiarum suarum peccata deponere.

Exod. 20, 12.
* *P. Al.* nisi
Matth. 15, 4.
Marci 3, 29.

[Aug. *Non qui accedit ad baptismum Christi, aperte* blasphemat Patrem Christi.]

L. 4. c. 15.

18. Quam vanum est porro & perversum, ut cum ipsi hæretici repudiato & relicto vel errore vel scelere, in quo prius fuerant, agnoscant Ecclesiæ veritatem; nos veritatis ejusdem jura & * sacramentum mutilemus & venientibus ac pœnitentibus dicamus eos remissionem peccatorum consecutos esse; quando illi se peccasse & propter hoc ad Ecclesiæ indulgentiam venire fateantur? Quare Ecclesiæ Catholicæ fidem ac veritatem, frater carissime, & tenere debemus firmiter & docere, & per omnia Euangelica & Apostolica præcepta rationem divinæ dispensationis atque unitatis ostendere. Nunquid potest vis baptismi esse major aut potior, quam passio? ut quis coram hominibus Christum confiteatur, & sanguine suo baptizetur? Et tamen neque hoc baptisma * hæreticis prodest; quamvis Christum * confessi & extra Ecclesiam fuerint occisi; nisi si hæreticorum patroni & advocati in falsa confessione Christi interfectos, Martyres prædicant, & contra Apostoli contestationem, qui *nihil* eos, quamvis *exustos* & occisos, dicit posse *proficere*, gloriam eis & coronam passionis assignant. Quod si hæretico nec baptisma publicæ confessionis & sanguinis

* *P. Al.* sacramenta
* *P. Al.* hæretico
* *P. Al.* confessus &c. E. fuerit occisus
1. ad Cor. 13, 3.

nis proficere ad salutem potest; quia salus extra Ecclesiam non est; quanto magis ei nihil proderit, si in latebra & in latronum spelunca adulteræ contagione aquæ tinctus, non tantum peccata antiqua non exposuerit; sed adhuc potius nova & majora cumulaverit?

[Aug. *Quod si propter hoc, quia caritas deest, passio nihil prodest; nec illis prodest quos in invidia intus & malevolentia sine caritate vivere Paulus dicit, Cyprianus exponit: & tamen verum baptisma possunt & accipere & tradere.* Salus *inquit*, extra Ecclesiam non est: *quis negat? Et ideo quæcunque ipsius Ecclesiæ habentur, extra Ecclesiam non valent ad salutem. Sed aliud est non habere, aliud non utiliter habere. Qui non habet, est baptizandus ut habeat: qui autem non utiliter habet, ut utiliter habeat corrigendus.* Nec adultera *est* aqua *in baptismo hæreticorum: quia nec ipsa creatura quam Deus condidit mala est, nec verba Euangelica in quibuslibet errantibus reprehendenda sunt; sed* * *error in quo* adultera *est anima, etsi à legitimo viro sacramenti habeat ornamentum.*] *d. l. c, 17.*

* P. *Al.* error illorum, in quo a. e. a.

19. Quare baptisma nobis * & hæreticis commune esse non potest, cum quibus nec Pater Deus, nec Filius Christus, nec Spiritus sanctus, nec fides, nec Ecclesia ipsa communis est: & ideo baptizari eos oportet, qui de hæresi ad Ecclesiam veniunt; ut qui legitimo & vero atque unico sanctæ Ecclesiæ baptismo ad regnum Dei regeneratione divina præparantur, sacramento utroque nascantur: quia scriptum est: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua * & Spiritu; non potest intrare in regnum Dei.*

* P. *Al.* & hær. esse n. p.

Joan. 3, 5.

* P. *Al.* & Spiritu sancto;

[Aug. *Potest* nobis & hæreticis baptisma esse commune, *cum quibus potest & Euangelium esse commune; quamvis à fide nostra error distet illorum.*] *Ibid.*

Quo in loco quidam, quasi evacuare possint humana argumentatione prædicationis Euangelicæ veritatem, *catechumenos* nobis opponunt, si quis ex his, antequam in Ecclesia baptizetur, in confessione nominis apprehensus fuerit & occisus; an spem salutis & præmium confessionis emittat, eo, quod ex aqua prius non sit renatus. Sciant igitur hujusmodi homines suffragatores & fautores hæreticorum, catechumenos illos primo inte-

gram fidem & Ecclesiæ unitatem tenere, & ad debellandum diabolum de divinis castris cum plena & sincera Dei Patris & Christi & Spiritus sancti cognitione procedere; deinde nec privari baptismi sacramento; utpote qui baptizentur gloriosissimo & maximo sanguinis baptismo, de quo & Dominus dicebat habere se aliud *baptisma baptizari:* sanguine autem suo baptizatos & passione sanctificatos consummari, & divinæ pollicitationis gratiam consequi, declarat in Euangelio idem Dominus, quando ad latronem in ipsa passione credentem & confitentem loquitur, & quod secum futurus sit *in paradiso* pollicetur.

Luc.12, 50.

Luc.23, 43.

A. l. c. 22.

[Aug. *Tunc impletur invisibiliter, cum ministerium baptismi non contemtus religionis, sed articulus necessitatis excludit.*

Quapropter qui fidei & veritati præsumus, eos qui ad fidem & veritatem veniunt & agentes pœnitentiam remitti sibi peccata deposcunt, decipere non debemus & fallere; sed correctos à nobis ac reformatos ad regnum cœlorum disciplinis cœlestibus erudire.

20. Sed dicit aliquis: *Quid ergo fiet de his, qui in præteritum de hæresi ad Ecclesiam venientes, sine baptismo admissi sunt?* Potens est Dominus misericordia sua indulgentiam dare, & eos qui ad Ecclesiam simpliciter admissi, in Ecclesia dormierunt, ab Ecclesiæ suæ muneribus non separare.

Lib. 2. contra Crescon. c. 33.

[Aug. *Ista nobis simplicitas sufficit, cui testimonium perhibet ipse Cyprianus, tantum bonum intelligens esse unitatem corporis Christi, ut in eam* simpliciter admissos *etiam illos, quos esse* sine baptismo *arbitrabatur, de divina* misericordia *mereri* indulgentiam & ab Ecclesiæ muneribus non separari *pia cogitatione præsumeret. -- Hæc* simplicitas *magis quam duplicitas, Ecclesiæ placuit universæ: Conf.* Aug.Ep 48.edit.Bas.col.184.]

Non tamen quia aliquando erratum est, ideo semper errandum est: cum magis sapientibus & Deum timentibus congruat, * patefactæ & perspectæ veritati libenter atque incunctanter obsequi quam pertinaciter atque obstinate contra fratres & consacerdotes pro hæreticis reluctari.

* P. *Al.* patefacta & perspecta veritate

L. 5. de Bapt. contra Don. c. 3.

[Aug. *Verissime dicit, nec alteri potius quam sibi adversatur, qui resistit apertissimæ* veritati. *Sed per illa quæ tam multa jam* dixi-

*diximus, quantum arbitror, liquido apparet certumq́ est baptismum Christi nec hæreticorum perversitate, cum apud eos datur & sumitur, posse violari. Sed ut certum * non sit; saltem adhuc esse dubium, quisquis ea quæ dicta sunt, etiam renitens cogitaverit, confitetur. Non ergo apertissimæ* veritati *resistimus; sed aut pro manifesta veritate certamus; sicut ego existimo; aut certe, sicut possunt putare qui nondum istam quæstionem solutam esse arbitrantur, adhuc quærimus veritatem.*] * *Al.* nondum

Nec quisquam existimet, hæreticos, eo quod illis * BAPTISMATA opponitur, quasi secundi baptismi vocabulo scandalizatos, ut ad Ecclesiam veniant retardari: imo vero hoc ipso magis ad necessitatem veniendi, testimonio ostensæ sibi & probatæ veritatis adiguntur. Nam si viderint judicio ac sententia nostra id decerni & statui, ut baptisma justum & legitimum computetur, quo illic baptizantur; putabunt se Ecclesiam quoque & cætera Ecclesiæ munera juste & legitime possidere, nec erit causa veniendi ad nos, quando habentes baptisma, habere videantur & cætera. * P. *Al.* baptisma

[Aug. *Nos baptismum eos non* juste & legitime possidere *concedimus: non possidere autem non possumus dicere, cum sacramentum Domini * cum Euangelicis verbis cognoscimus. Baptismum ergo* legitimum *habent: sed non* legitime *habent. Quisquis enim eum & in unitate catholica & eo digne vivens habet*, & legitimum & legitime *habet: quisquis autem vel in ipsa catholica sicut palea commixta frumento, vel extra sicut palea vento sublata, habet hunc baptismum*, legitimum *quidem habet; sed non* legitime. *Ita enim habet quemadmodum eo utitur: non autem legitime utitur, qui eo contra legem utitur: quod facit omnis, qui baptizatus perdite vivit, sive* intus *sive* foris.] *d. l. c. 7.* * P. *Al.* in Euang.

21. Porro autem cum cognoscunt baptisma nullum foris esse, nec remissam peccatorum extra Ecclesiam dari posse; * avidius ad nos & promtius properant & munera ac dona Ecclesiæ matris implorant, certi pervenire se omnino non posse ad veram divinæ gratiæ pollicitationem; nisi prius venerint ad Ecclesiæ unitatem. * P. audacius

[Aug. *Etiamsi vere propterea vellent hæretici correcto errore venire* *d. l. c. 51*

nire ad Ecclesiam, *quia putarent se baptismum non habere nisi in catholica acciperent; nec sic eis deberemus ad iterationem baptismi consentire; sed potius docendi essent, nec integritatem baptismi prodesse perversitati eorum, si corrigi nollent, nec eorum perversitate violatum fuisse integrum baptisma, quamdiu corrigi noluerunt; nec quia corrigi volunt, melius in eis baptisma fieri; sed ipsos à malignitate discedere; illud autem prodesse jam incipere ad salutem, quod prius inerat ad perniciem: hæc enim discentes & salutem in catholica unitate desiderabunt, & suum esse quod Christi est non existimabunt, & veritatis sacramentum quamvis in se positum, cum errore proprio non miscebunt. Huc accedit, quia sic homines occulta nescio qua inspiratione Dei detestantur, si quis iterum baptismum accipiat, quem ubicunque jam acceperat * ut cum iidem ipsi hæretici inde disputant, frontem confricent, & prope omnes eorum laici, qui apud eos inveteraverunt, & animosam pertinaciam adversus Catholicam conceperunt, hoc solum illic sibi displicere fateantur, & multi, qui propter adipiscenda aliqua commoda secularia, vel incommoda devitanda, transire ad eos volunt, occultis conatibus ambiant, ut hoc eis quasi peculiari & domestico beneficio præstetur, ne rebaptizentur, & nonnulli cæteris eorum vanis erroribus & falsis criminationibus adversus catholicam Ecclesiam credentes, hoc uno revocentur, ut eis sociari nolint, ne rebaptizari cogantur.]*

* *Al.* ut iidem ipsi hæretici, cum inde disp.

Nec recusabunt baptizari apud nos hæretici legitimo & vero Ecclesiæ baptismo, quando ex nobis didicerint, baptizatos quoque à Paulo eos, qui jam baptismo Joannis baptizati fuissent; sicut legimus in * Actibus Apostolorum. Et nunc apud quosdam de nostris hæreticorum baptisma occupatum asseritur, & invidia quadam quasi rebaptizandi, baptizare post hostes Dei nefas ducitur; cum baptizatos inveniamus, quos Joannes baptizaverat; ille Joannes *major* inter *Prophetas* habitus, ille divina gratia adhuc *in utero matris* impletus, ille *Heliæ spiritu & virtute* subnixus, qui non adversarius Domini, sed * præcursor ac prædicator fuit, qui Dominum non tantum verbis prænunciavit, sed & oculis ostendit; qui ipsum Christum, per quem baptizentur cæteri, baptizavit.

* P. *Al.* Actis *Apost.* 19, 3, 5.

Matth. 11, 9. *Luc.* 1, 15, 17.

* P. *Al.* præcursor prædicando

[Aug. *Quanquam ita credam baptizasse Joannem in aqua pœnitentiæ*

Lib. 5. *de Bapt. contra Donat.* c. 10.

*tentiæ in remissionem peccatorum, ut ab eo baptizatis in spe remitterentur peccata; re ipsa vero in Domini baptismo id fieret; -- tamen * ne quisquam contendat, etiam in baptismo Joannis dimissa esse peccata; sed aliquam ampliorem sanctificationem eis quos jussit Paulus Apostolus denuo baptizari, per baptismum Christi esse collatam; non ago pugnaciter. Nihil documenti ex illo afferri potest, cur propterea post hæreticos baptizandum sit, quia baptizatum est post Joannem; cum Joannes hæreticus non fuerit. -- At enim multo magis post hæreticum baptizandum est; quia Joannes hæreticus non erat; & tamen post eum baptizatum est? Sic dicit aliquis: Multo magis post ebriosum baptizandum est; quia Joannes sobrius erat; & tamen post eum baptizatum est. Hoc ergo isti faciant; si possunt.*]

* *Fortè*, si q.

Lib. dict. c. 15.

Lib. de unico Bapt. contra Petil. c. 7.

Quod si iccirco hæreticus jus baptismi obtinere potuit, quia prior baptizavit; non possidentis erit jam baptisma; sed occupantis: & cum separari à se & dividi omnino non possint baptisma & Ecclesia; qui occupare baptisma prior potuit, & Ecclesiam pariter occupavit: & incipis tu illi hæreticus videri, qui præventus posterior esse cœpisti; qui cedendo ac manus dando, jus quod acceperas reliquisti.

22. Quam periculosum sit autem in divinis rebus, ut quis ceda[t] jure suo & potestate, Scriptura sancta declarat, cum in Genesi *Esau primatus suos* inde *perdiderit*, nec recipere id postmodum potuerit, quod semel cessit.

Gen. 25, 33.

[Aug. *Primatus non est nisi in sancta conversatione & vita bona, quo pertinent omnes, ex quibus tanquam membris constat illa Sponsa* non habens maculam neque rugam, & *illa* columba *inter multorum corvorum improbitatem gemens: nisi forte, cum Esau propter lenticulæ concupiscentiam primatum perdiderit, tenere primatum arbitrandi sunt fraudatores, raptores, fœneratores, invidi, ebriosi, & cæteri hujusmodi, quales in Ecclesia sui temporis etiam per literas Cyprianus ingemuit. Quapropter aut quod est tenere Ecclesiam, non hoc est* in divinis *tenere* primatum, *aut si omnis, qui tenet Ecclesiam, etiam primatum tenet, omnes illi iniqui Ecclesiam non tenent, qui tamen in*[t]*us videntur, & baptismum dare & habere à nullo nostrum negantur. Nam eos* p[r]imatum in divinis *habere quis dicat, nisi qui nihil* divinum *sapit?*]

d. l. c. 16.

Ad Eph. 5, 27.

Conf 2. 2. *Retr. c.* 18.

Cant. 6, 8.

Ep. 8, 1 & *Tr. de Lapsis n.* 4.

 Hæc

* P. *Al.* brevibus
Vid. verba Aug. *lib. 5. de Bapt. contra Donatistas c. 17. supra p 186. citata: it. l. 3. contra Cresconi c. 2.*
1. *ad Cor.* 11, 16.
* *Al.* putaverit
* *Clausula hæc à quibusd. est recens adjecta.*

Hæc tibi * breviter pro nostra mediocritate rescripsimus, frater carissime, nemini præscribentes aut præjudicantes, quo minus unusquisque Episcoporum quod putat faciat, habens arbitrii sui liberam potestatem. Nos quantum in nobis est, propter hæreticos cum Collegis & Coëpiscopis nostris non contendimus, cum quibus divinam concordiam & Dominicam pacem tenemus; maxime cum & Apostolus dicat: *Si quis autem * putatur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Servatur à nobis patienter & firmiter caritas animi, collegii honor, vinculum fidei & concordia sacerdotii. Propter hoc etiam *libellum de bono patientiæ*, quantum valuit nostra mediocritas, permittente Domino & inspirante conscripsimus, quem ad te pro mutua dilectione transmisimus. * Opto te, frater carissime, semper bene valere.

Epistola LXXIV.

Ad Pompejum contra epistolam Stephani.

Cyprianus Pompejo fratri salutem.

* P. *Al.* supervaua
* P. *Al.* hæretici ad se venientes alterutrum
* P. *Al.* prope
* *P. Al.* non baptizentur, sed c. t.

Quanquam plene ea quæ de hæreticis baptizandis dicenda sunt, complexi sumus in epistolis, quarum ad te exempla transmisimus, frater carissime; tamen quia desiderasti in notitiam tuam perferri, quæ mihi ad literas nostras Stephanus frater noster rescripserit, misi tibi rescripti ejus exemplum; quo lecto magis ac magis ejus errorem denotabis, qui hæreticorum causam contra Christianos & contra Ecclesiam Dei asserere conatur. Nam inter cætera vel * superba, vel ad rem non pertinentia, vel sibi ipsi contraria, quæ imperite atque improvide scripsit, etiam illud adjunxit, ut diceret: *Si quis ergo à quacunque hæresi venerit ad nos, nihil innovetur nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in pœnitentiam: cum ipsi * hæretici * proprie alterutrum ad se venientes * non baptizent, sed communicent tantum.* A *quacunque* hæresi venientem baptizari in Ecclesia vetuit, i. e. omnium hæreticorum baptismata justa esse & legitima judicavit. Et cum singulæ hæreses singula baptismata & diversa peccata habeant; hic cum omnium baptismo communicans, universorum delicta in sinum suum coacervata congessit.

2. Et

2. Et præcepit *nihil aliud innovari nisi quod traditum est;* quasi is *innovet*, qui unitatem tenens unum baptisma uni Ecclesiæ vindicat; & non ille utique qui unitatis oblitus mendacia & contagia * profanæ tinctionis usurpat. *Nihil innovetur*, inquit, *nisi quod traditum est.* Vnde est ista *traditio?* Vtrumne de Dominica & Euangelica auctoritate descendens, an de Apostolorum mandatis atque epistolis veniens? Ea enim facienda esse, quæ scripta sunt, Deus testatur & proponit ad Jesum Nave dicens: *Non recedet liber legis hujus ex ore tuo; sed meditaberis in eo die ac nocte, ut observes facere omnia quæ scripta sunt in eo.* Item Dominus Apostolos suos mittens, mandat *baptizari gentes & doceri, ut observent omnia, quæcunque ille præcepit.* Si ergo aut in Euangelio præcipitur, aut in Apostolorum Epistolis aut * Actibus continetur, ut *à quacunque hæresi venientes* non baptizentur, sed tantum *manus illis imponatur in pœnitentiam;* observetur divina hæc & sancta traditio.

* P. *Al.* profanæ & motiones
Josue 1, 8.
Matth. 28, 19, 20.
* P. *Al.* Actis

3. Si vero ubique hæretici nihil aliud, quam adversarii & Antichristi nominantur; si vitandi & perversi & à semetipsis * damnati pronunciantur; quale est ut videantur damnandi à nobis non esse, quos constat Apostolica contestatione *à semet ipsis damnatos* esse?

* P. *Al.* damnandi
Ad Tit. 3, 11.

[Aug. *Quid ergo? Et illi non à semetipsis damnati sunt*, * *de quibus dictum est:* In quo enim alterum judicas, temet ipsum condemnas? *His autem dicit Apostolus*, Qui prædicas non furandum, furaris, &c. *Et tales profecto erant illi, qui cum essent Episcopi & cum ipso Cypriano in unitate catholica constituti*, fundos insidiosis fraudibus rapiebant. (*fatente ipso S. Cypriano* Tr. de Lapsis n. 4) *prædicantes utique Apostoli verba dicentis:* Neque rapaces regnum Dei possidebunt.]

Lib. 5. *de Bapt. contra Don.* c. 23.
* *Al.* quibus d. e.
Ad Rom. 2, 1, 21.
Ibid Cor. 6, 10.

Vt nemo infamare Apostolos debeat, quasi illi hæreticorum baptismata probaverint, aut eis sine Ecclesiæ baptismo communicaverint, quando talia de hæreticis Apostoli scripserunt: * & hoc, cum nondum hæreticæ pestes acriores prorupissent; * necdum quoque * *Marcion* de Ponto emersisset, cujus * magister Cerdon sub Hygino tunc Episcopo, qui in Vrbe nonus fuit, Romam venit; quem Marcion secutus * additis ad crimen augmentis, impudentius cæteris & abruptius in Deum Patrem

* P. *Al.* & cum nond.
* P. *Al.* Marcion Ponticus emerf.
* P. *Al.* mercedem
* P. *Al.* addidit ad criminis augmentum

trem Creatorem blasphemare instituit, & hæreticum furorem sacrilegis armis contra Ecclesiam rebellantem, sceleratius & gravius armavit.

4 Quod si hæreses constat postmodum plures ac pejores extitisse; & si retro nusquam omnino præceptum, neque conscriptum, ut hæretico tantum manus in pœnitentiam imponatur, & sic ei communicetur; & si baptisma non nisi * unum est, quod apud nos est, & intus est, & soli Ecclesiæ de divina dignatione concessum est; quæ ista obstinatio est, quæve præsumtio, humanam traditionem divinæ dispositioni anteponere, nec animadvertere, indignari & irasci Deum, quoties divina præcepta solvit & præterit humana traditio? Sicut per Esaiam prophetam clamat & dicit: *Populus iste labiis honorificat me; cor vero eorum longe separatum est à me. Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes.* Item Dominus in Euangelio increpans similiter & objurgans ponit & dicit: * *Rejicitis mandatum Dei, ut traditionem vestram statuatis.* Cujus præcepti memor * beatus Apostolus Paulus commonet ipse quoque & instruit dicens: *Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis verbis Domini nostri Jesu Christi & doctrinæ ejus, stupore * elatus est, nihil sciens: * discedendum ab hujusmodi.*

* P. *Al.* unum est & intus est & f. Eccl.

Esa. 29, 13.

Marc. 7, 9.

* P. *Al.* Rejecistis

* P. *Al.* beatus Paulus

1 *ad Tim.* 6, 3, 4, 5.

* P. *Al.* inflatus est

* P. *Al.* discede *Al.* discedite

5. Præclara sane & legitima traditio Stephano fratre nostro docente proponitur, quæ auctoritatem nobis idoneam præbeat. Nam in eodem loco epistolæ suæ addidit & adjecit: *Cum ipsi hæretici proprie alterutrum ad se venientes non baptizent, sed communicent tantum.* Ad hoc enim malorum devoluta est Ecclesia Dei & sponsa Christi, ut hæreticorum exempla sectetur, ut ad celebranda sacramenta * cœlestia disciplinam lux de tenebris mutuetur, & id faciant Christiani, quod Antichristi faciunt. Quæ vero est animi cæcitas, quæ pravitas, fidei unitatem de Deo Patre & de Jesu Christi Domini & Dei nostri traditione venientem nolle cognoscere? Nam si iccirco apud hæreticos Ecclesia non est, quia una est & dividi non potest; si ideo illic Spiritus sanctus non est, quia unus est & esse apud profanos & * extraneos non potest; utique & baptisma quod in eadem unitate consistit, esse apud hæreticos non potest, quia separari neque ab Ecclesia neque à Spiritu sancto potest.

* P. *Al.* cœlestis disciplinæ lux

* P. *Al.* extrarios

[Aug.

[Aug. *Quod si ita est; cum quisque in Ecclesia catholica baptismum acceperit, tamdiu in eo manet, quamdiu in Ecclesia & ipse manet; si autem inde discesserit, discessit à baptismo; quod non ita est. Nam ideo redeunti non redditur, quia cum discederet, non amisit. Quemadmodum autem* Spiritum sanctum, *sicut habent filii dilecti, non habent filii maligni; & tamen* baptisinum *habent: sic &* Ecclesiam, *sicut habent catholici, non habent haeretici; & tamen baptismum habent.*] *nia.*

6. Aut si effectum baptismi majestati *nominis* tribuunt, ut qui *in nomine Jesu Christi ubicunque & quomodocunque baptizantur,* innovati & sanctificati judicentur; *cur non in ejusdem Christi *nomine* illic & manus baptizato imponitur ad accipiendum Spiritum sanctum? cur eadem ejusdem majestas **nominis* non praevalet in manus impositione, quam valuisse contendunt in baptismi sanctificatione? Nam si potest quis extra Ecclesiam natus templum Dei fieri; cur non possit super templum & Spiritus sanctus infundi? Qui enim peccatis in baptismo expositis sanctificatus est & in novum hominem spiritaliter reformatus, ad accipiendum Spiritum sanctum idoneus factus *non est? quando Apostolus dicat: *Quoquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.* *Qui potest apud haereticos baptizatus Christum induere, multo magis potest Spiritum sanctum, quem Christus misit, accipere. Caeterum major erit mittente qui missus est, ut incipiat foris baptizatus Christum quidem induisse; sed Spiritum sanctum non potuisse percipere; quasi possit aut sine Spiritu Christus indui, *aut à Christo Spiritus separari.

* P. *Al.* cur in ejusd.
* P. *Al.* nominis praev.
* P. *Al.* non est: quando A. d.
Ad Gal. 3, 27.
* P. *Al.* si Apostolus haereticos
* *Al.* aut à Spiritu sancto separ.

7. *Illud quoque ineptum, ut cum nativitas secunda spiritualis sit, qua in Christo per lavacrum regenerationis nascimur, dicant quod possit quis apud haereticos spiritualiter nasci, ubi Spiritum negant esse. Peccata enim purgare & hominem sanctificare aqua sola non potest; nisi habeat & Spiritum sanctum. Quare aut & Spiritum necesse est concedant esse illic, ubi baptisma esse dicunt, aut nec baptisma est, ubi Spiritus non est; quia baptisma esse sine Spiritu non potest.

* P. *Al.* Illud quoque, ut cum nativ. spir.

[Aug. Induunt *homines* Christum, *aliquando usq; ad sacramenti perceptionem, aliquando usq; ad vitae sanctificationem: atq; illud* *d. l. c.* 24]

primum & bonis & malis potest esse commune, hoc autem alterum proprium est bonorum & piorum. Quapropter si baptisma
1. Reg. 10, 10. esse sine Spiritu non potest, *habent & Spiritum heretici; sed ad perniciem, non ad salutem; sicut habuit Saul. Nam per*
Marc. 9, 38. *nomen Christi in Spiritu sancto ejiciuntur dæmonia, quod & ille poterat, qui erat extra Ecclesiam, de quo discipuli Domino suggesserunt: sicut habent avari, qui tamen non sunt templum Dei:*
2. ad Cor. 6, 16. *Quoniam* quæ societas templo Dei cum idolis? *Si autem non habent avari Spiritum Dei, & tamen habent baptisma; potest esse sine Spiritu baptisma.*]

Quale est autem asserere & contendere, quod esse possint filii Dei, qui non sint in Ecclesia nati? Baptisma enim esse in quo
Ad Tit. 3, 5. homo vetus moritur & novus nascitur, manifestat & probat
* P. al. servavit beatus Apostolus dicens: * *Salvavit nos per lavacrum regenerationis.* Si autem in lavacro, i. e. in baptismo est regeneratio; quomodo generare filios Deo hæresis per Christum potest, quæ Christi sponsa non est? Ecclesia est enim sola, quæ Christo conjuncta & adunata spiritaliter filios generat, eodem
Ad Eph. 5, 25, 26. Apostolo rursus dicente: *Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret, purgans eam lavacro aquæ.* Si igitur hæc est dilecta & sponsa, quæ sola à Christo sanctificatur & lavacro ejus sola purgatur; manifestum est hæresin (quæ sponsa Christi non sit, nec purgari nec sanctificari lavacro ejus possit) filios Deo generare non posse.

8. Porro autem non per manus impositionem quis nascitur, quando accipit Spiritum sanctum, sed in baptismo; ut Spiritum jam natus accipiat, sicut in primo homine Adam factum est. Ante enim Deus *eum plasmavit, & tunc insufflavit*
Gen. 2, 7. *in faciem ejus flatum vitæ.* Nec enim potest accipi Spiritus; nisi prius fuerit, qui accipiat. Cum autem nativitas Christianorum in baptismo sit, baptismi autem generatio & sanctificatio apud solam sponsam Christi sit, quæ parere spiritaliter & generare filios Deo possit; ubi, & ex qua, & cui natus est, qui filius Ecclesiæ non est, ut habere quis possit Deum Patrem, ante Ecclesiam matrem?

Ibid. [Aug. *Si propterea* filios Dei generare non potest hæresis per Christum, *quia* Christi sponsa non est; *nec turba illa malo-*

rum intus constitutorum potest, quia & ipsa Christi sponsa non est. Designatur enim Christi sponsa fine macula & ruga: *ergo aut non omnes baptizati filii sunt Dei, aut potest & non sponsa generare filios Dei. Sicut autem quaeritur, utrum* spiritaliter natus *sit, qui baptismum Christi apud haereticos accepit : ita quaeri potest, utrum spiritaliter natus sit, qui baptismum Christi non ad Deum veraci corde conversus in catholica accepit, nec tamen ideo baptismum non accepit.*] *Ad Eph.* 5, 27. Conf. 2. *Retr. c.* 18.

9. Cum vero nulla omnino haeresis, sed neq; aliquod schisma habere salutaris baptismi sanctificationem foris possit; cur in tantum Stephani fratris nostri obstinatio dura prorupit, ut etiam de *Marcionis* baptismo, item *Valentini* & * *Appelletis*, & caeterorum blasphemantium in Deum Patrem, contendat filios Deo nasci? & illic in nomine Jesu Christi dicat remissionem peccatorum dari, ubi blasphematur in Patrem & in Dominum Deum Christum? Quo in loco considerandum est, frater carissime, pro fide & religione sacerdotalis loci, quo fungimur, an constare Sacerdotis Dei ratio in die judicii possit, asserentis & probantis & in acceptum referentis blasphemantium baptismata; cum Dominus comminetur & dicat: *Et nunc praeceptum hoc ad vos est, ô Sacerdotes, si non audieritis, & si non posueritis in corde vestro, ut detis honorem nomini meo, dicit Dominus omnipotens, immittam in vos maledictionem, & maledicam benedictionem vestram.* * P. *Al.* Appellis *Al.* Apelletis *Malach.* 2, 1, 2.

10. Dat honorem Deo, qui *Marcionis* baptismo communicat? * Dat honorem Deo, qui apud eos, qui in Deum blasphemant, remissionem peccatorum dari judicat? Dat honorem Deo, qui foris de adultera & fornicaria nasci Deo filios asseverat? Dat honorem Deo, qui unitatem & veritatem de divina lege venientem non tenens haereses contra Ecclesiam vindicat? Dat honorem Deo, qui haereticorum amicus & inimicus Christianorum Sacerdotes Dei veritatem Christi & Ecclesiae unitatem * tuentes *abstinendos* putat? Si sic honor Deo datur; si sic à cultoribus & Sacerdotibus ejus timor Dei & disciplina servatur; abjiciamus arma, manus demus in captivitatem, tradamus diabolo ordinationem Euangelii, dispositionem Christi, majestatem Dei; divinae militiae sacramenta solvantur, sa- * Haec periodus *al.* est omissa. * P. *Al.* tenentes V. Aug. *l.* 5. *de B. c. D. c.* 25.

crorum

* P. Al. dedantur

crorum cœlestium signa * prodantur: succumbat & cadat Ecclesia hæreticis, lux tenebris, fides perfidiæ, spes desperationi, ratio errori, immortalitas morti, caritas odio, veritas mendacio, Christus Antichristo.

* P. Al. crinibus

11. Merito & sic in dies singulos schismata & hæreses surgunt, crebrius atque liberius excrescunt, & serpentinis * criminibus pullulantes, adversum Ecclesiam Dei majoribus viribus venenorum suorum virus exprimunt, dum illis advocatione quorundam & auctoritas præstatur & firmitas; dum baptisma eorum defenditur, dum fides, dum veritas proditur, dum id, quod contra Ecclesiam foris geritur, intus in ipsa Ecclesia vindicatur. Quod si est apud nos, frater dilectissime, Dei timor; si tenor prævalet fidei; si custodimus Christi præcepta; si incorruptam atque inviolatam sponsæ ejus sanctitatem tuemur; si hærent sensibus & cordibus nostris verba Domini dicentis: *Putas? Cum venerit Filius hominis, inveniet fidem in terra?* quia fideles Dei milites, qui Deo fide & religione sincera militamus, commissa nobis divinitus castra fideli virtute servemus.

Luc. 18,8.

12. Nec *consuetudo*, quæ apud quosdam obrepserat, impedire debet, quo minus veritas prævaleat & vincat. Nam consuetudo sine veritate, vetustas erroris est: propter quod relicto errore sequamur veritatem, scientes quia & apud Esdram veritas vicit: sicut scriptum est: *Veritas manet & invalescit in æternum, & vivit & obtinet in secula seculorum. * Nec est apud eam accipere personam, nec differentias; sed quæ sunt justa facit; nec est in judicio ejus iniquum, sed fortitudo & regnum & majestas & potestas omnium seculorum: Benedictus Deus veritatis!* Quam veritatem nobis Christus ostendens in Euangelio suo dicit: *Ego sum veritas.* Propter quod si in Christo sumus & Christum in nobis habemus; si manemus in veritate, & veritas in nobis manet; ea quæ sunt vera teneamus.

3. Esdr. 4,38,39.
* P. Al. Hoc est
Joan. 14,6.

13. Fit autem studio præsumtionis & contumaciæ, ut quis magis sua prava & falsa defendat, quam ad alterius * recta & vera consentiat. Cui rei prospiciens beatus Paulus Apostolus ad Timotheum scribit & monet, *Episcopum non litigiosum, * sed mitem & docibilem esse debere*: Docibilis autem ille est, qui

* P. Al. facta & dicta consentiat.
2. ad Tim. 2,24.
* P. Al. nec contentiosum, sed

qui est ad discendi patientiam lenis & mitis: Oportet enim Episcopum non tantum docere; sed & discere: quia & ille melius docet, qui quotidie crescit & proficit discendo meliora. Quod ipsum quoque idem Apostolus Paulus docet, præmonens, ut *si alii sedenti melius revelatum fuerit, prior taceat.* In compendio est autem apud religiosas & simplices mentes & errorem deponere & invenire atque * eruere veritatem. Nam si ad divinæ traditionis caput & originem revertamur, cessat error humanus, & sacramentorum cœlestium ratione perspecta, quicquid sub caligine ac nube tenebrarum obscurum latebat, in lucem veritatis aperitur.

1. ad Cor. 14, 30.

* P. Al. discernere.

14. Si * canalis aquam ducens, qui copiose prius & largiter profluebat, subito deficiat; nonne ad fontem pergitur, ut illic defectionis ratio noscatur, utrumne arescentibus venis, in capite unda siccaverit, an vero integra inde & plena procurrens in medio itinere destiterit? ut si vitio interrupti aut bibuli canalis effectum est, quo minus aqua * continua perseveranter ac jugiter flueret; refecto & confirmato canali ad usum atque ad potum civitatis aqua collecta eadem ubertate atque integritate repræsentetur, qua de fonte proficiscitur. Quod & nunc facere oportet Dei Sacerdotes præcepta divina servantes, ut si in aliquo nutaverit & vacillaverit veritas, ad originem Dominicam & Euangelicam & Apostolicam traditionem revertamur, & inde surgat actus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit.

* P. Al. si canalis aquæ, qui cop.

* P. Al. perseveranter continua ac j. perfluat.

15. Traditum est enim nobis, quod sit *unus Deus*, & Christus unus, & *una spes*, & *fides una*, & una Ecclesia, & *baptisma unum* non nisi in una Ecclesia constitutum, à qua unitate quisquis discesserit, cum hæreticis necesse est inveniatur, quos dum contra Ecclesiam vindicat, sacramentum divinæ traditionis impugnat.

Ad Eph. 4, 4, 6.

[Aug. *Cur ergo si Apostolorum temporibus inveniamus fuisse quosdam quibus* una spes *non erat,* & unum baptisma * *erat, non ex ipso fonte ita in nos ducitur veritas, ut appareat nobis fit fieri posse, ut cum sit una Ecclesia,* * *sit spes una & baptisma unum, habeant tamen unum baptisma, qui non habent unam Ecclesiam; sicut illis etiam temporibus fieri potuit, ut baptisma* unum

d. l. c. 26.

* Al. Cum ergo ipsis Ap. t.

* Al. erat ex ipso fonte,

* Al. sicut spes una

*Al. non haberent.

1. ad Cor. 15, 32.

1. ad Cor. 1, 13.

1. ad Cor. 15, 12.

*unum haberent, qui unam spem * non haberent? Quomodo enim habebant* unam spem *cum sanctis & justis illi, qui dicebant:* Manducemus & bibamus; cras enim moriemur, *dicentes quod non esset resurrectio mortuorum: & tamen in ipsis erant, quibus idem dicit Apostolus*, Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? *Ad eos enim apertissime scribit, dicens*: Quomodo quidam in vobis dicunt, quia resurrectio mortuorum non est?]

Cant. 4, 12, 13, 15.

Cujus unitatis sacramentum expressum videmus etiam in Cantico Canticorum ex persona Christi dicentis: *Hortus conclusus, soror mea, sponsa, fons signatus, puteus aquæ vivæ, paradisus cum fructu pomorum.* Si autem Ecclesia ejus hortus conclusus est & fons signatus; quomodo in eundem hortum introire, aut bibere de fonte ejus potest, qui in Ecclesia non est?

d. l. c. 27.

Lib. 2. contra Cresc. c. 15.

*Al. fontem, qui pr.

Act. 8, 13.

Ep. 8, 1.

[Aug. *Quod in Cantico Canticorum Ecclesia sic describitur*, Hortus conclusus, soror mea, sponsa, fons signatus, puteus aquæ vivæ, paradisus cum fructu pomorum; *hoc intelligere non audeo, nisi in sanctis & justis, non in avaris & fraudatoribus, & raptoribus, & fœneratoribus, & ebriosis, & invidis, quos tamen cum justis baptismum habuisse communem, cum quibus communem non habebant utique caritatem, ex ipsius Cypriani literis, sicut sæpe commemoravi, uberius discimus & docemus. Hoc de visibilis baptismatis Sacramento accipientes tantum errant, ut res absurdissimas fateri cogantur inviti: quod ad illum scilicet* * fontem *vivum, qui proprius est* unicæ columbæ, *ad hortum* conclusum puteumq; signatum *potuerit accedere Simon Magus, quem legimus à Philippo baptizatum; potuerint accedere tot ficti, de quibus gemens loquitur Cyprianus*; seculo verbis solis & non factis renunciantes.]

* P. Al. indicans
* P. Al. monuit per u. f. b. u. e. s. nos posse
* P. Al. salvari non posse.

1. Petr. 3, 20, 21.

Item Petrus ipse quoque demonstrans & * vindicans unitatem mandavit & monuit, nisi per unum solum baptisma unius Ecclesiæ * salvari nos non posse. *In arca*, inquit, *Noë pauci*, i. e. *octo animæ salvæ factæ sunt per aquam, quod & vos similiter salvos faciet baptisma.*

16. Quam brevi & spiritali compendio unitatis sacramentum manifestavit? Nam ut in illo mundi baptismo, quo iniquitas antiqua purgata est, qui in arca Noë non fuit, non potuit

tuit per aquam salvus fieri: ita nec nunc potest per baptismum salvus videri, qui baptizatus in Ecclesia non est, quæ ad arcæ unius sacramentum Dominica unitate fundata est.

[Aug. *Certe manifestum est id quod dicitur in Ecclesia intus & foris, in corde non in corpore cogitandum: quandoquidem omnes qui corde sunt intus in arcæ unitate, per eandem aquam salvi fiunt; *per aquam omnes qui corde sunt foris, suo etiam corpore foris sint, sive non sint, tanquam unitatis adversarii moriuntur. Sicut ergo non alia, sed eadem aqua* in arca positos salvos fecit, & extra arcam positos interemit: sic non alio, sed eodem baptismo, & boni catholici salvi fiunt, & mali catholici vel hæretici pereunt.*] *L. 5. de B. c. D. c. 28.* * *Al.* per quam * *Al.* & in arca

Observatur itaque à nobis & tenetur, frater carissime, explorata & perspecta veritate, ut omnes qui ex quacunque hæresi ad Ecclesiam convertuntur, Ecclesiæ unico legitimo baptismo baptizentur, exceptis his qui baptizati in Ecclesia prius fuerant, & sic ad hæreticos transierant: hos enim oportet cum redeunt, acta pœnitentia per manus impositionem solam recipi, & in ovile, unde erraverant, à pastore restitui. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

Epistola LXXV.

Ad Cyprianum Firmiliani contra eandem epistolam Stephani.

Conf. Euseb. *l. 7. H. E. c. 4.* Aug. *l. 5. de B. c. D. c. 25. & l. de un. bapt. c. 14.*

Firmilianus Cypriano * fratri in Domino Salutem.

* P. *Al.* fratr. sal.

*Accepimus, per Rogatianum carissimum nostrum Diaconum à vobis missum, literas quas ad nos fecisti, frater dilectissime, & gratias * propter hoc Domino maximas egimus, quod contigerit, ut qui corpore ab invicem separamur, sic spiritu adunemur; quasi non unam tantum religionem tenentes, sed * in ipsa atque in eadem domo simul inhabitantes. Quod & decet dicere, quia & spiritalis domus Dei una est.* Erit enim * in novissimis, *ait Propheta*, diebus manifestus mons Domini & domus Dei * supervertices montium. *In quam convenientes cum jucunditate adunantur, secundum* quod

* P. *Al.* propter hæc * P. *Al.* in una atq; i. e. *Esa. 2, 2.* * P. *Al.* in novis. diebus m. m. d. * P. *Al.* super verticem

Ps. 26,(27,) 4. *quod & in Psalmo hoc postulatur à Domino*, inhabitare in domo Dei per omnes dies vitæ. *Unde & in alio loco manifestatum est,*
Ps. 132, (133,) 1. *esse apud sanctos magnam voluntatis caritatem in unum convenire.*
* al. voluptabile Ecce, *inquit*, quam bonum & * voluptibile est, ut * habitent
* P. al. inhabitent fratres in unum! *Adunatio enim & pax & concordia, non solum hominibus fidelibus & cognoscentibus veritatem, sed & Angelis ipsis cœlestibus voluptatem maximam præstat, de quibus dicit sermo divi-*
Luc. 15, 10. *nus*, esse gaudium in uno peccatore pœnitentiam agente, *& ad unitatis vinculum revertente. Quod utique non diceretur de Angelis, conversationem in cœlo habentibus; nisi ipsi quoque essent nobis*
* G. al. è contrario tristantur *adunati, qui nostra adunatione lætantur: sicut * è contrario utique contristantur, quando vident diversas quorundam mentes & scissas voluntates, quasi non tantum unum & eundem Dominum simul invocent; sed separatis & divisis ab invicem nec confabulatio jam possit esse aut sermo communis.*

2. *Nisi quod nos gratiam referre Stephano in isto possumus, quod per illius inhumanitatem nunc effectum sit, ut fidei & sapientiæ*
* P. al. enim *vestræ experimentum caperemus. Sed non si nos propter Stephanum hanc beneficii gratiam cepimus; statim Stephanus beneficio & gratia digna commisit. Neque enim & Judas perfidia sua & proditione, qua scelerate circa Salvatorem operatus est, dignus videri potest, quasi causam bonorum tantorum ipse præstiterit, ut per illum mundus*
* P. & G. al. liberaretur passione Domini. *& gentium populus * liberaretur. Sed hæc interim quæ à Stephano gesta sunt, prætereantur, ne dum audaciæ & insolentiæ ejus meminimus, de rebus ab eo improbe gestis longiorem mœstitiam nobis inferamus. De vobis autem cognoscentes, quod secundum regulam verita-*
* P. al. sequitur *tis & sapientiam Christi, hoc de quo nunc * quæritur disposueritis, cum magna lætitia exultavimus & Deo gratias egimus: quia inve-*
* P. al. & veritatem. *nimus in fratribus tam longe positis tantam nobiscum fidei * & veritatis unanimitatem. Potens est enim gratia Dei copulare & conjungere caritatis atq; unitatis vinculo; etiam ea quæ videntur longiore terrarum spatio esse divisa. Secundum quod & olim intervallo*
Ezech. 14, 14, 20. *temporum separatos ab Job & Noë, qui inprimis fuerant, Ezechielem & Danielem, posteriores ætate ad unanimitatis vinculum virtus divina conjunxit: ut quamvis temporibus longis discreti essent, eadem tamen divina inspiratione sentirent.*

3. *Quod & nunc in vobis animadvertimus, ut qui longissimis regio-*

regionibus à nobis separati estis; sensu tamen & spiritu copulatos vos esse nobiscum probaretis. Quod totum hoc fit divina unitate. Nam cum Dominus unus atq; idem sit, qui habitat in nobis, conjungit ubiq; & copulat suos vinculo unitatis. *Vnde* in universam terram exivit sonus eorum, *qui à Domino missi sunt unitatis Spiritu velociter currentes.* * *Sicut è contrario nihil prodest aliquos proximos & junctos sibi esse corporibus; si animo & mente dissideant; quando adunari animæ omnino non possint, quæ se à Dei unitate diviserint:* Ecce enim, *inquit*, qui longinquant se abs te, peribunt! *sed tales judicium Domini pro merito suo subibunt, recedentes à verbis ejus, qui Patrem pro unitate deprecatur & dicit:* Pater, da, ut quomodo ego & tu unum sumus; sic & hi in nobis unum sint. *Nos vero ea, quæ à vobis scripta sunt, quasi nostra propria suscipimus, nec in transcursu legimus; sed sæpe repetita memoriæ * mandavimus: neq; obest utilitati salutari aut eadem retexere ad confirmandam veritatem, aut & quædam addere ad cumulandam probationem. Si quid autem à nobis additum fuerit, non sic additur quasi à vobis aliquid minus dictum sit; sed quoniam sermo divinus humanam naturam supergreditur, nec potest totum & perfectum anima concipere. Iccirco & tantus est numerus Prophetarum, ut multiplex divina sapientia per multos distribuatur. Vnde &* tacere præcipitur primo in prophetia loquenti, si secundo fuerit revelatum. *Quæ ex causa necessario apud nos fit, ut per singulos annos Seniores & Præpositi in unum conveniamus ad disponenda ea, quæ curæ nostræ commissa sunt: ut si qua graviora sunt, communi consilio dirigantur; Lapsis quoque fratribus & post lavacrum salutare à diabolo vulneratis per pœnitentiam medela quæratur; non quasi à nobis remissionem peccatorum consequantur, sed ut per nos ad intelligentiam delictorum suorum convertantur, & Domino plenius satisfacere cogantur.*

Ps. 18, (19,) 5.
* P. *Al.* Sic è contr.
Ps. 72, (73,) 27.
Joan. 17, 21.
* P. & G. *Al.* mandamus
1. ad Cor. 14, 30.

4. *Quoniam vero legatus iste à vobis missus regredi ad vos festinabat, & hybernum tempus urgebat; quantum potuimus ad scripta vestra rescripsimus. Et quidem quantum ad id pertineat, quod Stephanus dixit,* quasi Apostoli eos qui ab hæresi veniant baptizari *probibuerint, & hoc custodiendum posteris* tradiderint, *plenissime vos respondistis, neminem tam stultum esse, qui hoc credat Apostolos tradidisse, quando etiam ipsas hæreses constet execrabiles ac detestandas postea extitisse: Cum &* Marcion Cerdonis discipulus in-

V. Ep. 74, 3. & 4.

veniatur sero post Apostolos & post longa ab eis tempora, sacrilegam adversus Deum traditionem induxisse; Apelles *quoq; blasphemiæ ejus consentiens, multa alia nova & graviora fidei ac veritati inimica addiderit. Sed &* Valentini & Basilidis *tempus manifestum est, quod & ipsi post Apostolos & post longam ætatem, adversus Ecclesiam Dei sceleratis mendaciis suis rebellaverint. Cæteros quoque hæreticos constat pravas suas sectas & inventiones perversas prout quisq; errore * ductus est, postea induxisse; quos omnes manifestum est a semet ipsis damnatos esse, & ante diem judicii inexcusabilem sententiam adversus semet ipsos dixisse: quorum baptisma qui confirmat, quid aliud quam cum ipsis se adjudicat, &* se ipse *participem talibus faciendo* condemnat?

* P. *Al.* ductus est, Indux.

Ad Tit. 3, 11.

5. *Eos autem qui Romæ sunt, non ea in omnibus observare, quæ sint ab origine* tradita, *& frustra* Apostolorum *auctoritatem prætendere, scire quis etiam inde potest, quod circa celebrandos dies Paschæ, & circa multa alia divinæ rei sacramenta, videat esse apud illos aliquas diversitates, nec observari illic omnia æqualiter, quæ Hierosolymis observantur. Secundum quod * in cæteris quoque plurimis provinciis, multa pro locorum & * nominum diversitate variantur; nec tamen propter hoc ab Ecclesiæ Catholicæ pace atq; unitate aliquando discessum est. Quod nunc Stephanus ausus est facere, rumpens adversum vos pacem, quam semper antecessores ejus vobiscum amore & bonore mutuo custodierunt: adbuc etiam infamans Petrum & Paulum beatos* Apostolos, *quasi boc ipsi* tradiderint; *qui in epistolis suis* hæreticos *execrati sunt, &* ut eos evitemus *monuerunt. Unde apparet,* traditionem *hanc humanam esse, quæ hæreticos asserit, & baptisma, quod non nisi solius Ecclesiæ est, eos habere defendit.*

* G. *Al.* in cæt. q. prov.
* *Fortè*; hominum

6. *Sed & ad illam partem bene * à vobis responsum est, ubi Stephanus in epistola sua dixit,* Hæreticos quoque ipsos in Baptismo convenire, & quod * ad alterutrum ad se venientes non baptizent, sed communicent tantum; *quasi & nos boc facere debeamus. Quo in loco, etsi vos jam probastis satis ridiculum esse, ut quis sequatur errantes; illud tamen ex abundanti addimus, non esse mirum, si sic hæretici agant, qui etsi in quibusdam minoribus discrepant; in eo tamen quod est maximum, unum & eundem consensum tenent, ut blasphement Creatorem, quædam somnia sibi & * phantasmata*

* P. *Al.* à nobis
Vid. *Ep. præced.* 74
* R. *Fortè* alterutrum
Vid. Ep. 74. n. 1.
* P. *Al.* phantasma

*smata ignoti Dei confingentes: * quos utiq; consequens est sic consentire in baptismi sui vanitate, ut consentiunt in repudianda divinitatis veritate. De quibus quoniam longum est ad singula eorum, vel scelesta, vel supervacua respondere; satis est breviter illud in compendio dicere; eos qui non teneant verum Dominum Patrem, tenere non posse, nec Filii nec Spiritus sancti veritatem. Secundum quod etiam illi, * qui* κατάφρυγες *appellantur & novas prophetias usurpare conantur, nec Patrem possunt habere, nec Filium, nec Spiritum sanctum; à quibus si quæramus, quem Christum prædicent, respondebunt eum se prædicare, qui miserit Spiritum per Montanum & Priscam locutum. In quibus cum animadvertamus, non veritatis Spiritum, sed erroris fuisse; cognoscimus eos, qui falsam illorum prophetiam contra Christi fidem vindicant, Christum habere non posse. Sed & cæteri quoq; hæretici, si se ab Ecclesia Dei sciderint, nihil habere potestatis aut gratiæ possunt; quando omnis potestas & gratia in Ecclesia constituta sit, ubi præsident majores natu, qui & baptizandi & manum imponendi & ordinandi possident * potestatem. Hæretico enim sicut ordinare non licet, nec manum imponere; ita nec baptizare, nec quicquam sancte nec spiritaliter gerere, quando alienus sit a spiritali & deifica sanctitate. Quod totum nos jampridem in Iconio, qui Phrygiæ locus est, collecti in unum convenientibus ex Galatia & Cilicia & cæteris proximis regionibus confirmavimus, tenendum contra hæreticos firmiter & vindicandum, cum à quibusdam de ista re dubitaretur.*

* P. Al. quæ

* P. Al. Cataphrigæ Al. Cataphriges

*P. Al. facultatem

7. *Et quoniam Stephanus & qui illi consentiunt, contendunt dimissionem peccatorum & secundam nativitatem in hæreticorum baptisma posse procedere, apud quos etiam * ipsi confitentur Spiritum sanctum non esse; considerent * & intelligant, spiritalem nativitatem sine Spiritu esse non posse; secundum quod & beatus Paulus Apostolus eos qui ab Joanne baptizati fuerant, priusquam missus esset à Domino Spiritus sanctus, baptizavit denuo spiritali baptismo, & sic eis manum imposuit, ut acciperent Spiritum sanctum. Quale est autem ut cum Paulum post Joannis baptisma iterato discipulos suos baptizasse videamus; nos eos qui ab hæresi ad Ecclesiam veniunt, post illicitam & profanam eorum tinctionem baptizare dubitemus? * Nisi si his * Episcopis, de quibus * nunc, minor fuit Paulus; ut hi quidem possint per solam manus impositionem venientibus hæreticis dare Spiritum sanctum;*

* P. Al. Episcopi conf.

* P. Al. intell. nativ. s. Sp.

Act. 19, 5.

* G. Al. Nisi his Apostolis, quibus n. m. f. P.

* P. Al. Episcop. quib. nunc

*P. Al. non min. f

sanctum; Paulus autem idoneus non fuerit, qui ab Joanne baptizatis Spiritum sanctum per manus impositionem daret, nisi eos prius etiam Ecclesiæ baptismo baptizasset.

8. Illud quoque absurdum, quod non putant quærendum esse, quis sit ille, qui baptizaverit; eo quod qui baptizatus sit, gratiam consequi potuerit * invocata Trinitate nominum Patris & Filii & Spiritus sancti. Deinde hæc erit sapientia, quam scribit Paulus esse in his, qui perfecti sunt. *At quis est in Ecclesia perfectus & sapiens, qui * hoc aut defendat, aut credat, quod invocatio hæc nominum nuda sufficiat ad remissionem peccatorum & baptismi sanctificationem? cum hæc tunc utique proficiant, quando & qui baptizat habet Spiritum sanctum, & baptisma quoq; ipsum non sit sine Spiritu constitutum. Sed dicunt eum, qui quomodocunque foris baptizatur, mente & fide sua baptismi gratiam consequi posse: quod & ipsum sine dubio ridiculum est, quasi de cœlo adducere ad se possit aut mens prava justorum sanctificationem, aut fides falsa credentium veritatem. Non omnes autem qui nomen Christi invocant, audiri * & invocationem suam consequi aliquid gratiæ posse, Dominus ipse manifestat dicens: Multi venient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus: & multos fallent. Nulla * quippe differentia est inter pseudoprophetam & hæreticum. Nam ut ille in nomine * Dei aut Christi; ita iste in sacramento baptismi fallit. Mendacio uterq; nititur, ad decipiendas hominum voluntates.

* P. Al. invoca Trinitatem
1. ad Cor. 2, 6.
* P. Al. ut qui esti. hoc aut def.
* P. Al. hoc autem
* P. Al. & per invoc.
Marc. 13, 6.
* P. Al. denique
* G. Al. Dei & Christi

9. *Volo autem vobis & de historia, quæ apud nos facta est, exponere ad hoc ipsum pertinente. Ante viginti enim & duos fere * annos, temporibus post Alexandrum Imperatorem, multæ istic conflictationes & pressuræ acciderunt, vel in commune omnibus hominibus, vel privatim Christianis: terræ etiam motus plurimi & frequentes extiterunt, ut per Cappadociam & per Pontum multa * subruerent, quædam etiam civitates in profundum receptæ dirupti soli hiatu devorarentur; ut ex hoc persecutio quoq; gravis adversum nos Christiani nominis fieret. Quæ post longam retro ætatis pacem repente oborta, de inopinato & insueto malo ad turbandum populum nostrum terribilior effecta est. Serenianus tunc fuit in nostra provincia Præses, acerbus & dirus persecutor. In hac autem perturbatione constitutis fidelibus, & huc atq; illuc persecutionis metu fugientibus, & patrias suas relinquentibus, atq; in alias partes regionum transeuntibus (erat

* P. Nolo a.
* G. Al. annuot temporis
* P. Al. subruerint

*(erat enim transeundi facultas, eo quod persecutio illa, non per totum mundum, sed localis fuisset:) emersit istic subito quædam mulier, quæ in ecstasi constituta, * propheten se præferret, & quasi sancto Spiritu plena sic ageret. Ita autem principalium dæmoniorum impetu ferebatur, ut per longum tempus sollicitaret & deciperet fraternitatem, ac mirabilia quædam & portentosa perficiens, & facere se terram moveri polliceretur. Non quod dæmoni tanta esset potestas, ut terram movere aut elementum concutere * jussu valeret; sed quod nonnunquam spiritus nequam præsciens & intelligens terræmotum futurum, id se facturum esse simularet, quod futurum videret: quibus mendaciis & jactationibus subegerat mentes singulorum, ut sibi obedirent, & quocunq; præciperet & duceret sequerentur; faceret quoq; mulierem illam cruda hyeme nudis pedibus per asperas nives ire, nec vexari in aliquo aut lædi * illa * discursione; diceret etiam se in Judæam & Hierosolymam festinare, fingens tanquam inde venisset.*

* P. Al. prophetam se proferret
* P. Al. nisu Al. visu
* P. Al. ulla
* P. Al. discussione

10. *Hic & unum de Presbyteris * Rusticum, item & alium Diaconum fefellit, ut eidem mulieri commiscerentur; quod paulo post detectum est. Nam subito apparuit illi unus de Exorcistis vir probatus & circa religiosam disciplinam bene semper conversatus, qui exhortatione quoq; fratrum plurimorum, qui & ipsi fortes ac laudabiles in fide aderant, excitatus, erexit se contra illum spiritum nequam revincendum; qui subtili fallacia etiam hoc paulo ante prædixerat, venturum quendam adversum & tentatorem infidelem. Tamen ille Exorcista inspiratus Dei gratia fortiter restitit, & esse illum nequissimum Spiritum; qui prius sanctus putabatur, ostendit. Atqui illa mulier, quæ prius per præstigias & fallacias dæmonis * multa ad deceptionem fidelium * moliebatur, inter cætera, quibus plurimos deceperat, etiam hoc frequenter ausa est, ut & invocatione non contemtibili sanctificare se * panem & Eucharistiam facere simularet, & sacrificium Domino * sine sacramento solitæ * prædicationis offerret; baptizaret quoq; usitata & legitima verba interrogationis usurpans, ut nil discrepare ab Ecclesiastica regula * videretur. Quid igitur de hujus baptismo dicemus, * quo nequissimus dæmon per mulierem baptizavit? Nunquid & hoc Stephanus, & qui illi consentiunt, comprobant? maxime cui nec symbolum Trinitatis, nec interrogatio legitima & Ecclesiastica defuit? Potest credi aut remissio peccatorum data, aut lavacri salutaris regeneratio rite perfecta, ubi omnia*

* G. Al. rusticum
* P. Al. multas
* P. Al. movebatur
* P. Al. pacem
* R. Forte sine sacramentum solitæ precationis off.
* P. forte, precationis
* P. Al. viderentur.
* P. Al. quomodo

quamvis ad imaginem veritatis, tamen per dæmonem gesta sunt? Nisi si & dæmonem in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti gratiam baptismi dedisse contendunt, qui hæreticorum baptisma defendant. Apud quos sine dubio idem error est, dæmonum fallacia ipsa est; quando apud illos omnino Spiritus sanctus non est.

11. *Illud etiam quale est, quod vult Stephanus,* his qui apud hæreticos baptizantur, adesse præsentiam & sanctimoniam Christi? *Nam si non mentitur Apostolus dicens:* Quotquot in Christo tincti estis, Christum induistis; *utiq; qui illic in Christo baptizatus est, induit Christum: si autem induit Christum, accipere potuit & Spiritum sanctum, qui à Christo missus est, & frustra illi venienti ad accipiendum Spiritum manus imponitur; nisi si à Christo *Spiritum induit, ut apud hæreticos sit quidem Christus; non sit autem illic Spiritus sanctus. Decurramus vero breviter & cætera, quæ à vobis copiose & plenissime dicta sunt, festinante vel maxime ad vos Rogatiano Diacono carissimo nostro. Sequitur enim illud, quod interrogandi sunt à nobis, qui hæreticos defendunt, utrum carnale sit eorum baptisma, an spiritale. Si enim carnale est, nihil differunt à Judæorum baptismo, quo sic illi utuntur, ut eo tanquam communi & vulgari lavacro tantum sordes laventur. * Sin autem spiritale est; quomodo apud illos esse baptisma spiritale potest, apud quos Spiritus sanctus non est? Ac per hoc * aqua, qua tinguntur, lavacrum est illis carnale tantum, non baptismi sacramentum. Quod si baptisma hæreticorum habere potest regenerationem secundæ nativitatis; non hæretici, sed * filii Dei computandi sunt, qui apud illos baptizantur. Secunda enim nativitas, quæ est in baptismo, filios Dei generat.*

Ad Gal. 3, 27.
* P. Al. Sp. non ind.
* P. Al. Si
* G. Al. cùm aqua tinguntur
* G. Al. fideles

12. *Si autem sponsa Christi una est, quæ est Ecclesia Catholica; ipsa est, quæ sola generat Dei filios. Neq; enim multæ sponsæ Christi: cum dicat Apostolus:* Despondi vos uni viro virginem * castam assignare Christo; &: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere * populi tui: quia desideravit Rex speciem tuam; &: Veni sponsa de Libano, advenies & pertransibis à principio fidei; &: Ingressus sum in hortum meum, soror mea, sponsa. *Videmus unam personam ubiq; proponi, quia & sponsa est una. Non est autem una nobiscum hæreticorum synagoga; quia nec sponsa est adultera & fornicaria; unde nec potest filios * Dei parere. * Nisi si secundum quod Stephano videtur, hæresis quidem parit & ex-*

2. ad Cor. 11, 2.
* P. Al. sanctam
Ps. 44. (45.) 11.
* G. Al. populum tuum & domum patris tui
Cant. 4, 8.
Cant. 5, 1.
* P. Al. Nisi fec. qu.
* G. Al. Deo

& exponit; expositos autem Ecclesia suscipit, & quos non ipsa peperit, pro suis nutrit; cum filiorum alienorum mater esse non possit. Et ideo Christus Dominus noster unam esse manifestans sponsam suam & unitatis ejus sacramentum declarans ait: Qui non est mecum, adversus me est, & qui non mecum colligit, spargit. *Si enim nobiscum est Christus, haeretici autem non sunt nobiscum; pro certo adversus Christum sunt haeretici. Et si nos colligimus cum Christo, non colligunt autem nobiscum haeretici; sine dubio spargunt.* Luc. 11, 23.

13. *Sed nec illud praetereundum est à nobis, quod à vobis necessario dictum est, quod Ecclesia secundum Canticum Canticorum,* hortus sit conclusus, & fons signatus, paradisus cum fructu pomorum. *Qui autem nunquam in hunc hortum introierunt, neque paradisum à Deo Creatore plantatum viderunt, quomodo de fonte, qui intus inclusus est & divino sigillo signatus est, aquam vivam lavacri salutaris praebere alicui poterunt? Cum vero & arca Noë nihil aliud fuerit, quam sacramentum Ecclesiae Christi, quae tunc omnibus foris pereuntibus eos solos servavit, qui intra arcam fuerunt; manifeste instruimur ad Ecclesiae unitatem perspiciendam; quemadmodum* * *& Apostolus Petrus posuit dicens:* Sic & * vos similiter salvos faciet baptisma; *ostendens, quoniam quomodo qui cum Noë in arca non fuerunt, non tantum purgati & salvati per aquam non sunt, sed statim diluvio illo perierunt; sic & nunc quicunque in Ecclesia cum Christo non sunt, foris peribunt, nisi ad unicum & salutare Ecclesiae lavacrum per poenitentiam convertantur.* Cant. 4, 12, 13. * P. *Al.* & P. p. 4. 1. *Petr.* 3, 20. * G. *Al.* nos simil

14. *Qualis vero error sit, & quanta sit caecitas ejus, qui remissionem peccatorum dicit apud synagogas haereticorum dari posse, nec permanet in fundamento unius Ecclesiae, quae semel à Christo supra petram solidata est; hinc intelligi potest, quod soli Petro Christus dixerit:* Quaecunque ligaveris super terram, erunt ligata & in coelis, & quaecunque solveris super terram, erunt soluta & in coelis; *& iterum in Euangelio, quando in solos Apostolos insufflavit Christus dicens:* Accipite Spiritum S. Si cujus remiseritis peccata, remittentur illi, & si cujus tenueritis, tenebuntur. *Potestas ergo peccatorum remittendorum Apostolis data est, & Ecclesiis, quas illi à Christo missi constituerunt, & Episcopis, qui eis ordinatione vicaria successerunt. Hostes autem unius Catholicae Ecclesiae in qua nos sumus & adversarii nostri, qui Apostolis successimus, sacerdotia* Vid. *Ep.* 73. n. 6. *Matth.* 16, 19. *Joh.* 20, 22, 23.

sibi illicita contra nos vindicantes, & altaria profana ponentes, quid aliud sunt, quam Chore & Dathan & Abiron, pari scelere sacrilegi, & easdem quas & illi pœnas daturi cum his qui sibi consentiunt; secundum quod etiam tunc illorum participes & fautores pariter cum eis perierunt.

Num. 16, 1. & seqq.

15. Atque ego in hac parte juste indignor ad hanc tam apertam & manifestam Stephani stultitiam, quod qui sic de Episcopatus sui loco gloriatur & se successionem Petri tenere contendit, super quem fundamenta Ecclesiæ collocata sunt, multas alias petras * inducat, & Ecclesiarum multarum nova ædificia constituat; dum esse illic baptisma sua auctoritate defendit. Nam qui baptizantur, complent sine dubio Ecclesiæ numerum. Qui autem baptisma eorum probat de baptizatis, & Ecclesiam illic esse confirmat; nec intelligit obfuscari à se & quodammodo aboleri Christianæ petræ veritatem, qui sic prodit & deserit unitatem. Judæos tamen, quamvis * ignorantia cæcos & gravissimo facinore constrictos, Zelum Dei Apostolus habere profitetur; Stephanus qui per successionem cathedram Petri habere se prædicat, nullo adversus hæreticos Zelo excitatur, concedens illis non modicam sed maximam gratiæ potestatem, ut dicat eos & asseveret per baptismi sacramentum sordes veteris hominis abluere, antiqua mortis peccata donare, regeneratione cœlesti filios Dei facere, ad æternam vitam divini lavacri sanctificatione reparare.

* P. al. indicat

* P. al. ignorantiæ

Ad Rom. 10, 2.

16. Qui sic magna & cœlestia Ecclesiæ munera hæreticis concedit & tribuit, quid aliud quam communicat eis, quibus tantum gratiæ defendit ac vindicat? Et frustra jam dubitat in cæteris quoque consentire * eis & particeps esse; ut & simul cum eis conveniat, & orationes pariter cum eisdem misceat, & altare ac sacrificium commune constituat. Sed in multum, inquit, proficit nomen Christi ad fidem & baptismi sanctificationem, ut quicunque in nomine Christi baptizatus fuerit consequatur statim gratiam Christi; quando huic loco breviter occurri possit & dici, quoniam si in nomine Christi valuit foris baptisma ad hominem purgandum, in ejusdem Christi nomine valere illic potuit & manus impositio ad accipiendum Spiritum sanctum. Et incipient cætera quoq; quæ apud hæreticos aguntur, justa & legitima videri, quando in nomine Christi geruntur; secundum quod vos in epistola vestra executi estis, non

* P. al. eis

non nisi in Ecclesia sola valere posse nomen Christi, *cui uni concesserit Christus cœlestis gratiæ potestatem.*

17. *Quod autem pertinet ad* consuetudinem *refutandam, quam videntur opponere* veritati; *quis tam vanus sit ut veritati* consuetudinem *præferat? aut qui perspecta luce tenebras non derelinquat? Nisi si & Judæos Christo adventante, i. e. veritate, adjuvat in aliquo antiquissima* consuetudo, *quod relicta nova veritatis via in vetustate * permanserint. Quod quidem adversus Stephanum vos dicere Afri potestis, cognita veritate errorem vos consuetudinis reliquisse. Ceterum nos veritati & consuetudinem jungimus, & consuetudini Romanorum consuetudinem, sed veritatis, opponimus; ab initio hoc tenentes quod à Christo & * ab Apostolo traditum est. Nec meminimus, hoc apud nos aliquando cœpisse; cum semper istic observatum sit, ut non nisi unam Dei Ecclesiam nossemus, & sanctum baptisma non nisi sanctæ Ecclesiæ computaremus. Plane quoniam quidam de eorum baptismo dubitabant, qui & si * novos prophetas recipiunt, eosdem tamen Patrem & Filium * nosse nobiscum videntur; plurimi simul convenientes in Iconio diligentissime tractavimus, & confirmavimus repudiandum esse omne omnino baptisma, quod sit extra Ecclesiam constitutum.*

* P. *Al.* remanserint

* G. *Al.* ab Apostolis

* P. *Al.* non vos G. *Al.* non, ut nos.

* P. *Al.* & Sp. sanctum n. n.

18. *Ad illud autem quod pro hæreticis ponunt, & ajunt Apostolum dixisse:* Sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuncietur; *ut respondeamus; ineptum est: quando manifestum sit, Apostolum in epistola sua qua hoc dixit, neque hæreticorum, neque baptismi eorum mentionem fecisse; sed locutum esse de fratribus tantum, sive perfide secum loquentibus, sive in fide sincera perseverantibus; nec oporteat hoc longo tractatu excutere; sed ipsam satis sit epistolam legere, & quid Apostolus dixerit, de ipso Apostolo recognoscere.* Quid ergo, inquiunt, fiet de his, qui ab hæreticis venientes sine Ecclesiæ baptismo admissi sunt? *Si de seculo excesserunt; in eorum numero, qui apud nos catechisati quidem sunt, sed priusquam baptizarentur obierunt, * habentur. non modo dicunt emolumentum veritatis & fidei ad quam relicto errore pervenerant; & si consummationem gratiæ * consecuti non sunt, morte præventi. Qui autem adhuc in seculo permanent, baptizentur Ecclesiæ baptismo, ut remissionem peccatorum consequi possint; ne per alienam præsumtionem in pristino errore manentes, sine gratiæ consummatione moriantur.*

Ad Philip. 1, 18.

Vid. *Ep.* 73, 12.

* R. *ita legendum esse:* habentur. habent, non modo discunt emolum.

* P. *Al.* consecuti sunt

19. Cete-

* G. al. vel eorum, qui admittunt, vel qui admittuntur, ut non ablatis per Eccl. lavacrum communicatione contingant.

1. ad Cor. 11, 27.

19. *Ceterum quale delictum est, * vel illorum qui admittuntur, vel illorum qui admittunt; ut non ablatis per Ecclesiæ lavacrum sordibus, nec peccatis expositis, usurpata temere communicatione contingant corpus & sanguinem Domini; cum scriptum sit:* Quicunque ederit panem aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini? *Nos etiam illos, quos hi qui prius in Ecclesia catholica Episcopi fuerant, & postmodum sibi potestatem clericæ ordinationis assumentes baptizaverunt, pro non baptizatis habendos judicavimus. Et hoc apud nos observatur, ut quicunque ab illis tincti ad nos veniunt, tanquam alieni & nihil consecuti, unico & vero Ecclesiæ catholicæ baptismo apud nos baptizentur, & lavacri vitalis regenerationem consequantur. Et tamen multum interest inter eum, qui invitus & necessitate persecutionis coactus succubuit, & illum qui sacrilega voluntate audax contra Ecclesiam repellat, vel in Patrem & Deum Christi & totius mundi conditorem impia voce blasphemat.*

* P. al. sint

V. LXX. Prov. 9. ult.

* G. al. & de fons

* P. al. imbibis

Prov. 19, 5.

* P. al. ut

20. *Et non pudet Stephanum hoc asserere, ut per eos qui ipsi in omnibus peccatis * sunt constituti, dicat posse remissionem peccatorum dari? Quasi possit esse in domo mortis lavacrum salutis. Ubi ergo erit quod scriptum est:* Ab aqua aliena abstine te, * & à fonte alieno ne biberis; *si relicto Ecclesiæ* fonte signato, *alienam aquam pro tua suscipis, & profanis fontibus Ecclesiam polluis? Quando enim baptismo hæreticorum communicas, quid aliud quam de voragine & cœno illorum * bibis, & ipse Ecclesiæ sanctificatione purgatus, alienarum sordium contactibus inquinaris? Nec metuis judicium Dei, hæreticis testimonium contra Ecclesiam perhibens; cum scriptum sit:* Falsus testis non erit impunitus. *Quinimo tu hæreticis omnibus pejor es. Nam cum inde multi cognito errore suo ad te veniant, ut Ecclesiæ verum lumen accipiant, tu venientium errores adjuvas, & obscurato lumine Ecclesiasticæ veritatis tenebras hæreticæ noctis accumulas, cumque se illi in peccatis esse & nihil gratiæ habere se, ac propterea ad Ecclesiam venire fateantur, tu eis remissionem peccatorum subtrahis, quæ in baptismo datur, dum dicis eos jam baptizatos & extra Ecclesiam Ecclesiæ gratiam consecutos. Nec intellegis animas eorum de manu tua exquiri, cum judicii dies advenerit, qui sitientibus Ecclesiæ potum negasti, & volentibus vivere, causa mortis fuisti, & insuper indignaris. Vide qua imperitia reprehendere audeas* eos,

eos, qui contra mendacium pro veritate nituntur: Quis enim justius indignari contra alterum debuit? Vtrumne qui hostes Dei asserit, an vero qui adversus eum qui hostes Dei asserit, pro Ecclesiæ veritate consentit? * *Nisi quod imperitos etiam animosos atq; iracundos esse manifestum est, dum per inopiam consilii & sermonis ad iracundiam facile vertuntur, ut de nullo alio magis quam de te dicat Scriptura divina;* Homo animosus parit lites & vir iracundus exaggerat peccata. *Lites enim & dissensiones quantas parasti per Ecclesias totius mundi? Peccatum vero quam magnum tibi exaggerasti, quando te à tot gregibus* * *scidisti? Excidisti enim temet ipsum: noli te fallere. Si quidem ille est vere schismaticus, qui se à communione Ecclesiasticæ unitatis apostatam fecerit. Dum enim putas omnes à te abstinere posse; solum te ab omnibus abstinuisti.*

* G. Al. Nihil est enim quod.

Prov. 29, 22.

* G. Al. exaggerasti? quando te à tot gregibus excidisti, te ipsum scidisti.

21. *Nec te informare ad regulam veritatis & pacis vel Apostoli præcepta potuerunt, monentis & dicentis:* Obsecro ergo vos ego vinctus in Domino * digne ambulare vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate sensus & lenitate, cum patientia, sustinentes invicem in dilectione, satis agentes servare unitatem Spiritus in conjunctione pacis. Vnum corpus, & unus Spiritus: sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Vnus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & Pater omnium, qui super omnes & per omnia & in omnibus nobis. *Hæc Apostoli mandata & monita salutaria quam diligenter Stephanus implevit, humilitatem sensus & lenitatem primo in loco servans? Quid enim humilius aut lenius, quam cum tot Episcopis per totum mundum dissensisse; pacem cum singulis vario discordiæ genere rumpentem, modo cum orientalibus (quod nec vos latere confidimus) modo* * *vobiscum, qui in meridie estis? A quibus legatos Episcopos* patienter *satis &* leniter *suscepit, ut eos nec ad sermonem saltem colloquii communis admitteret; adhuc insuper dilectionis & caritatis memor, præciperet fraternitati universæ, ne quis eos in domum suam reciperet; ut venientibus non solum pax & communio, sed & tectum & hospitium negaretur. Hoc est* servasse unitatem Spiritus in conjunctione pacis, *abscindere se à caritatis unitate, &* * *alienum se per omnia fratribus facere, & contra sacramentum & fidem, contumacis furore discordiæ rebellare. Apud talem potest esse* unum corpus & unus Spiritus, *apud quem fortasse ipsa anima una non est, sic lubrica & mobilis & incerta.*

Ad Eph. 4, 1. & *seqq.*

* G. Al. ut digne ambuletis.

* P. Al. nobisc,

* P. Al. alienum per omnia

22. *Sed*

22. *Sed quantum ad illum pertinet, relinquamus: excutiamus potius id, de quo maxima quæstio est. Qui contendunt ab hæreticis baptizatos sic recipi oportere, tanquam legitimi baptismi gratiam consecutos, unum nobis atq; illis baptisma dicunt esse, & in nullo discrepare. Sed quid ait Apostolus Paulus?* Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus. *Si unum atq; idem est cum nostro baptisma hæreticorum; sine dubio & fides una est: si autem fides una est; utiq; & Dominus unus est. Si autem hæc unitas, quæ separari omnino & dividi non potest, etiam apud hæreticos ipsa est; quid ultra contendimus? Vt quid illos hæreticos, & non Christianos vocamus? Porro cum nobis & hæreticis nec Deus unus sit, nec Dominus unus, nec una Ecclesia, nec fides una; sed nec unus Spiritus, nec corpus unum; manifestum est, nec baptisma nobis * & hæreticis commune esse posse, quibus nihil est omnino commune. Et tamen non pudet Stephanum talibus adversus Ecclesiam patrocinium præstare, & propter hæreticos asserendos fraternitatem scindere; insuper & Cyprianum,* pseudochristum & pseudoapostolum & dolosum operarium *dicere; * qui omnia in se esse conscius, prævenit, ut alteri ea per mendacium objiceret, * quæ ipse ex merito audire deberet. * Bene te valere omnibus nobis, cum universis qui in Africa sunt Episcopis & cunctis Clericis & omni fraternitate, universi optamus; ut perpetuo unanimes & unum sentientes habeamus nobiscum etiam de longinquo adunatos.*

* P. Al. illum
Ad Ephes. 4, 5.
* P. Al. nec hær.
* P. Al. Quæ
* P. Al. quæ ei non immerito objici deberent.
* G. Al. Bene te valere cum universa fraternitate optamus,

Epistola LXXVI.

Ad Magnum de baptizandis Novatianis, & de iis, qui in lecto (per baptismum) gratiam consequuntur.

Lib. 1. Ep. 6.

*Cyprianus Magno * filio salutem.*

* P. Al. fratri

PRo tua religiosa diligentia consuluisti mediocritatem nostram, fili carissime, *an inter cæteros hæreticos, eos quoq;, qui à Novatiano veniant, post profanum ejus lavacrum baptizari & sanctificari in Ecclesia catholica legitimo & vero & unico Ecclesiæ baptismo oporteat.* De qua re quantum fidei nostræ capacitas & Scripturarum divinarum sanctitas ac veritas suggerit; dicimus, [illegible] * omnes

* omnes omnino hæreticos & schismaticos nihil habere potestatis ac juris. * Propter quod Novatianus nec debet nec potest excipi, quo minus ipse quoque * extra Ecclesiam consistens & contra pacem ac dilectionem Christi faciens inter adversarios & Antichristos computetur. Neque enim Dominus noster Jesus Christus, cum * in Euangelio suo testaretur, adversarios suos esse eos, qui secum non essent, aliquam * speciem hæreseos designavit; sed * omnes omnino hæreticos, qui secum non essent, & secum non colligentes gregem suum spargerent, * adversarios suos esse ostendit, dicens: *Qui non est mecum, adversum me est, & qui mecum non colligit, spargit.* Item beatus Joannes Apostolus nec ipse ullam hæresin aut schisma discrevit, aut aliquos speciatim separatos posuit; sed universos, qui de Ecclesia exissent, * quique contra Ecclesiam facerent, Antichristos appellavit dicens: * *Audistis, quia Antichristus venit: nunc autem Antichristi multi facti sunt. Unde cognoscimus, quia novissima hora est. Ex nobis exierunt; sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis;* * *mansissent utique nobiscum.* Unde apparet, * adversarios Domini Antichristos omnes esse, quos constet à caritate atque ab unitate Ecclesiæ Catholicæ recessisse. Adhuc quoque Dominus in Euangelio suo ponit & dicit: *Si vero & Ecclesiam contemserit; sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.* Si autem qui Ecclesiam contemnunt, ethnici & publicani habentur; multo magis utique rebelles & hostes, falsa altaria & illicita sacerdotia & sacrificia sacrilega & nomina adulterata fingentes, * inter ethnicos & publicanos necesse est computentur; quando minora peccantes, & tantum Ecclesiæ contemtores, ethnici & publicani sententia Domini judicentur.

2. Quod autem Ecclesia una sit, declarat in Cantico canticorum Sp. sanctus ex persona Christi dicens: *Una est columba mea, perfecta mea, una est * matri suæ, * electa genitrici suæ;* de qua item denuo dicit: *Hortus conclusus, soror mea, * sponsa; fons signatus, puteus aquæ vivæ.* Si autem *hortus conclusus* est sponsa Christi, quæ est Ecclesia; patere res clausa alienis & profanis non potest: & si *fons signatus* est; neque bibere inde neque consignari potest, cui foris posito accessus ad fontem non est. *Puteus* quoque *aquæ vivæ* si unus est, * idemque intus est; vivificari

* *Al.* omnes hær. omnino & sch.
24. q. 1. c. Didicimus. 31.
* P. *Al.* Propter hoc
* Sp. *Al.* contra Eccl.
* *Al.* in Eu. test.
* *Al.* hæreticorum speciem des.
* *Al.* omnino, qui sec.
* *Al.* adv. suos ost.
Luc. 11, 23.
* Sp. *Al.* quicunque
1. *Joan.* 2, 18, 19.
* *Al.* Aud. inquit,
* *Al.* mansissent nobisc.
* *Al.* adv. Christi Antichr.
Matth. 18, 17.
* *Al.* Si v. Eccl.
q. 1. c. si quis. 70. 4. *sent.* *dist.* 25. *A.*
* Rom & Sp. *Al.* inter ethn. necesse est
Cant. 6, 8.
* P. *Al.* matris s.
* *Al.* una electa est gen.
Cant. 4, 12.
* *Al.* sponsa mea,
* P. idem qui intus est.

ficari & ſanctificari foris poſitus ex illa aqua non poteſt, ex qua ſolis eis, qui intus ſunt, uſus omnis & potus conceſſus eſt. Quod & Petrus, ostendens unam Eccleſiam eſſe, & ſolos eos, qui in Eccleſia ſint, baptizari poſſe poſuit & dixit: *In arca Noë pauci, i. e. octo animæ hominum ſalvæ factæ ſunt per aquam, quod & vos ſimiliter ſalvos faciet baptiſma*; probans & conteſtans unam arcam Noë typum fuiſſe unius Eccleſiæ. Si potuit tunc in illo expiati & purificati mundi baptiſmo ſalvus per aquam fieri, qui in arca Noë non fuit; poteſt & nunc vivificari per baptiſma, qui in Eccleſia non eſt, cui ſoli baptiſma conceſſum eſt. Sed & Paulus Apoſtolus hoc idem adhuc apertius & clarius manifeſtans ad Epheſios ſcribit & dicit: *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & *ſe ipſum tradidit pro ea, ut eam ſanctificaret, purgans eam lavacro aquæ.* Quod ſi una eſt Eccleſia quæ à Chriſto diligitur, & lavacro ejus ſola purgatur; quomodo qui in Eccleſia non eſt, aut diligi à Chriſto, aut ablui & purgari lavacro ejus poteſt?

1. Pet. 3, 20, 21.

Ad Eph. 5, 25, 26.

* P. *Al.* ſemet ipſum

3. Propter quod cum ſola Eccleſia habeat aquam vitalem & baptizandi atque abluendi hominis poteſtatem; qui dicit apud Novatianum baptizari & ſanctificari aliquem poſſe, prius oſtendat & doceat Novatianum in Eccleſia eſſe, aut Eccleſiæ præſidere. Eccleſia enim una eſt, quæ unâ & intus eſſe & foris non poteſt. Si enim apud Novatianum eſt; apud Cornelium non fuit: Si vero apud Cornelium fuit, qui Fabiano Epiſcopo legitima ordinatione ſucceſſit, & quem *præter ſacerdotii honorem martyrio quoque Dominus glorificavit; Novatianus in Eccleſia non eſt, nec Epiſcopus computari poteſt, qui Euangelica & Apoſtolica traditione contemta, nemini ſuccedens, à ſeipſo * ortus eſt: habere namque aut tenere Eccleſiam nullo modo poteſt, qui ordinatus in Eccleſia non eſt. Foris enim non eſſe Eccleſiam, nec ſcindi adverſum ſe aut dividi poſſe; ſed inſeparabilis atque individuæ domus unitatem tenere, manifeſtat Scripturæ divinæ fides, cum de ſacramento paſchæ & agni, qui agnus Chriſtum deſignabat, ſcriptum ſit: *In domo una comedetur, non ejicietis de domo carnem foras.* Quod item circa Raab, quæ ipſa quoque typum portabat Eccleſiæ, expreſſum videmus, cui mandatur & dicitur: *Patrem tuum & matrem tuam*

24. q. 1. *c. Didicimus.* 31.

* Rom. & Sp. *Al.* propter ſac.

* *Al.* ordinatus eſt.

Exod. 12, 46.

Joſ. 2, 18, 19.

*tuam & fratres tuos & totam domum patris tui colliges ad te ipsam in domum tuam, & omnis qui exierit * ostium domus tuae foras, reus sibi erit.* Quo sacramento declaratur, in unam domum solam, i. e. in Ecclesiam, victuros & ab interitu mundi evasuros colligi oportere; * quisquis autem de collectis foras * exierit, i. e. * si quis quamvis in Ecclesia gratiam consecutus, recesserit & ab Ecclesia exierit, reum sibi futurum, i. e. ipsum sibi quod pereat, imputaturum. Quod Apostolus Paulus explanat, docens & praecipiens *haereticum vitandum esse, ut perversum & peccatorem & à semet ipso damnatum.* Hic enim * reus sibi erit, qui non ab Episcopo ejectus, sed sponte de Ecclesia profugus, haeretica praesumtione à semet ipso damnatus.

*Rom. & Sp. *Al.* hostium
*Rom. & Sp. *Al.* Quisq; a.
*P. *Al.* ejecerit, 1. q. 1. c. Si quis. 70.
Al. si quisquam in Eccl.
Ad Tit. 3, 10, 11.
**Al.* qui reus sibi erit, non

4. Et idcirco Dominus insinuans nobis unitatem de divina auctoritate venientem ponit & dicit: *Ego & Pater unum sumus:* ad quam unitatem redigens Ecclesiam suam denuo dicit: * *Et erit unus grex & unus pastor.* Si autem grex unus est; quomodo potest gregi annumerari, qui in numero gregis non est? aut pastor haberi quomodo potest, qui manente vero pastore & in Ecclesia Dei ordinatione succedanea praesidente, nemini succedens & * à se ipso incipiens, alienus fit & profanus, Dominicae pacis ac divinae unitatis inimicus, non *habitans in domo Dei*, i. e. in Ecclesia Dei, in qua non nisi concordes atque *unanimes* habitant? loquente in psalmis Spiritu sancto & dicente: *Deus qui inhabitare facit unanimes in domo.* Denique unanimitatem Christianam firma sibi atque inseparabili caritate connexam, etiam ipsa Dominica sacrificia declarant. Nam quando Dominus corpus suum *panem* vocat de multorum granorum adunatione congestum, populum nostrum, quem portabat, indicat adunatum, & quando sanguinem suum *vinum* appellat, de botris atque acinis plurimis expressum atque * in unum coactum, gregem item nostrum significat, commixtione adunatae multitudinis copulatum. Si Novatianus huic pani Dominico adunatus est; si Christi * poculo & ipse commixtus est; poterit videri & unici Ecclesiastici baptismi habere gratiam posse, si eum constiterit Ecclesiae unitatem tenere.

Joan. 10, 30.
*P. *Al.* Et erunt
Joan. 10, 16.
*P. *Al.* à semet ipso
[Add. Aug. *l.* 7. *de Bapt. contra Donatistas c.* 5. & 49. & 24. q. 1. c. *Omnibus.* 20.]
Ps. 67, (68,) 6.
Matth. 26, 28.
*P. *Al.* in vinum
*P. *Al.* populo

5. Denique quam sit inseparabile unitatis sacramentum, & quam sine spe sint & perditionem sibi maximam de indigna- 7. q. 1. c. Denique.

tione Dei acquirant, qui schisma faciunt & relicto Episcopo alium sibi foris pseudoepiscopum * constituunt, declarat in libris Regnorum Scriptura divina, ubi à tribu Juda & Benjamin decem tribus scissæ sunt, & relicto * Rege * alterum sibi foris constituerunt: *Et indignatus est*, inquit, *Dominus in omne semen Israël, & dimovit eos, & dedit eos in direptionem; donec abjiceret eos à facie sua; quia dissipatus est Israël à domo David, & constituerunt sibi Regem Hieroboam filium * Nabath.* Indignatum esse Dominum dicit, & eos in perditionem dedisse; quod ab unitate dissipati essent, atque * adulterum sibi Regem constituissent. Et tanta indignatio Domini extitit adversus illos, qui schisma fecerant, ut etiam cum homo Dei ad Hieroboam missus esset, qui ei peccata sua exprobraret atque ultionem futuram prædiceret, panem quoque apud illos edere & aquam bibere vetaretur: quod cum non custodisset, & contra præceptum Dei prandisset, statim * divinæ censuræ majestate percussus est, ut deinde regrediens impetu ac morsu leonis in itinere necaretur. Et audet quisquam dicere, aquam baptismi salutarem & gratiam cœlestem communem cum schismaticis esse posse, cum quibus nec terrestris cibus nec secularis potus debet esse communis? * Sonat adhuc in Euangelio suo Dominus & majorem intelligentiæ lucem manifestat, quod iidem, qui se tunc à tribu Juda & Benjamin sciderant & Hierosolymis derelictis Samariam secesserant, inter profanos & gentiles computarentur. Nam cum primum discipulos suos in ministerium salutis mitteret, mandavit & dixit: *In viam nationum ne ieritis, & in civitatem Samaritanorum ne introieritis.* Ad Judæos * prius mittens, gentiles adhuc præteriri jubet: addendo autem, & *civitatem Samaritanorum* debere omitti, ubi erant schismatici, ostendit schismaticos gentilibus adæquari.

6. Quod si aliquis illud opponit, ut dicat, eandem Novatianum legem tenere, quam Catholica Ecclesia teneat, *eodem symbolo* quo & nos, baptizare, *eundem nosse Deum Patrem, eundem Filium Christum, eundem Spiritum sanctum*; ac propter hoc usurpare eum potestatem baptizandi posse, quod videatur *in interrogatione baptismi* à nobis non discrepare; sciat quisquis * hoc opponendum putat, primum non esse unam * nobis & schismaticis

[Margin notes:]
1. q. 1. c. *Si quis.* 70.
* P. *Al.* constituunt, ubi à tr. J. & B.
* *Al.* Rege suo instit.
* Sp. *Al.* alterum foris
4. *Reg.* 17, 18, 20, 21.
* P. *Al.* Naboth *Al.* Jobath
* P. *Al.* alterum
7. q. 1. c. *Deniq.* 9.
3. *Reg.* 13, 9, 19, 26.
* P. *Al.* divinæ censura majestatis
1. q. 1. c. *Si quis.* 70.
7. q. 1. c. *Deniq.* 9.
* *Al.* Satiat adhuc
* *Al.* Sed adhuc
* *Al.* Sancit
Matth. 10, 5.
* *Al.* primum
* *Al.* & hoc
* *Al.* vobis

ticis *symboli* legem neque eandem *interrogationem*. Nam cum dicunt: * *Credis remissionem peccatorum & vitam æternam per sanctam Ecclesiam?* mentiuntur in interrogatione, quando non habeant Ecclesiam. Tunc deinde voce sua ipsi confitentur remissionem peccatorum non dari, nisi per sanctam Ecclesiam posse; quam non habentes ostendunt remitti illic peccata non posse.

[* *Drusius Miscell. cent. 1. n. 21. legit:* Credis in vitam æternam & remiss. pecc. per sanct. Eccl.]

Quod vero *eundem*, quem & nos *Deum Patrem, eundem Filium Christum, eundem Sp. sanctum nosse* dicuntur, nec hoc adjuvare tales potest. Nam & Chore & Dathan & Abiron cum Sacerdote Aaron & Moyse eundem Deum noverant, pari lege & religione viventes unum & verum Deum, qui colendus atq; invocandus fuerat, invocabant: tamen quia loci sui ministerium transgressi contra Aaron Sacerdotem, qui sacerdotium legitimum dignatione Dei atque ordinatione perceperat, * sacrificandi sibi licentiam * vindicaverunt, divinitus percussi pœnas statim pro illicitis conatibus * penderunt, nec potuerunt rata esse & proficere sacrificia irreligiose & illicite contra jus divinæ dispositionis oblata. Turibula quoque ipsa, in quibus incensum illicite fuerat oblatum, ne in usu de cætero essent Sacerdotibus, sed potius indignationis & ultionis divinæ memoriam corrigendis posteris exhiberent; jussu Domini conflata atque igne purgata, in laminas ductiles producuntur & affiguntur altari, secundum quod loquitur Scriptura divina: *Memoriale*, inquit, *filiis Israël, ut non accedat quisquam alienigena, qui non est ex semine Aaron, imponere incensum ante Dominum; ut non sit sicut Chore.* Et tamen illi schisma non fecerant, nec foras egressi, contra Dei Sacerdotes * imprudenter atq; hostiliter rebellaverant; quod * nunc hi Ecclesiam scindentes, & contra pacem atque unitatem Christi rebelles, cathedram sibi constituere, & * primatum assumere, & baptizandi atque offerendi licentiam * vindicare conantur. Quomodo perficere * quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo possunt, qui contra Deum, quod eis non licet, moliuntur? Quare qui Novatiano sive cæteris ejusmodi schismaticis patrocinantur, frustra contendunt baptizari & sanctificari illic aliquem salutari baptismo posse, ubi constet baptizandi licentiam non habere.

[7. q. 1. c. Deniq. 9. 24. q. 1. c. Didicimus, 31]

[* *Al.* sacrificandi lic.]

[* *Al.* vendicaverunt,]

[*Num.* 16, 1. & *seqq.*]

[* *Al.* rependerunt]

[*Num.* 16, 40.]

[* *Al.* impudenter]

[* P. *Al.* nunc Eccl. sc.]

[* P. *Al.* principatum]

[* P. *Al.* vendicare]

[* *Al.* quod ag.]

1 q. 1. c. Si quis. 70.
1. q. 1. c. Dicimus, 31.
* Al. licentiam & aud.
* P. Al. præcipiente Domino
Num. 16, 26.

7. Atque ut magis intelligi potest, contra ejusmodi * audaciam quæ sit censura divina; invenimus in tali facinore non solum duces & auctores, sed & participes pœnis destinari; nisi se à communione malorum separaverint, * præcipiente per Moysen Domino & dicente; *Separamini à tabernaculis hominum istorum durissimorum, & nolite tangere ab omnibus, quæ sunt eis; ne simul pereatis in peccato eorum* : & quæ comminatus per Moysem Dominus fuerat, implevit; ut quisquis se à Chore & Dathan & Abiron non separasset, pœnas statim pro impia communione persolveret. Quo exemplo ostenditur & probatur, * obnoxios omnes & culpæ & pœnæ futuros, qui se schismaticis contra Præpositos & Sacerdotes irreligiosa temeritate miscuerint. Sicut etiam per Osee Prophetam Spiritus sanctus * contestatur & dicit; *Sacrificia eorum, tanquam panis luctus: omnes qui manducant ea, contaminabuntur*: docens scilicet & ostendens omnes omnino cum auctoribus supplicio conjungi, qui fuerint eorum peccato * contaminati. Quæ ergo apud eos merita esse circa Deum possunt, quibus supplicia divinitus irrogantur? aut quomodo tales justificare & sanctificare baptizatos possunt, qui * hostes Sacerdotum, aliena & illicita & nullo sibi jure concessa usurpare conantur? Quos tamen ipsos non miramur pro sua pravitate contendere. * Asserant enim necesse est singuli quique quod faciunt, nec volunt victi facile succumbere; quamvis sciant id quod faciant, non licere.

* P. Al. obnoxios - se facturos,
* P. Al. testatur,
Ose. 9, 4.
* P. Al. communicati.
* P. Al. hostiás Sacerd. alienas & illicitas & nullo sibi jure concessas ut. c.
* P. Al. Asserant nec. e.

8. Illud mirandum est; imo indignandum potius & dolendum, Christianos Antichristis assistere, & prævaricatores fidei atque Ecclesiæ proditores * intra ipsa septa Ecclesiæ contra Ecclesiam stare. Qui quoniam pertinaces alias & indociles, vel hoc tamen confitentur, quod universi, sive hæretici, sive schismatici, non habeant Sp. sanctum; & ideo baptizare quidem possint, dare autem Sp. sanctum non possint; in hoc ipso à nobis tenentur, ut ostendamus nec baptizare omnino eos posse, qui non habeant Sp. sanctum. Nam cum in baptismo unicuique peccata sua remittantur, probat & declarat in Euangelio suo Dominus, per eos solos peccata posse dimitti, qui habeant Sp. sanctum. Post resurrectionem enim discipulos suos mittens loquitur ad eos & dicit: *Sicut misit me Pater; & ego mitto*

* P. Al. intus in ipsa Ecclesia c. E.
Joan. 20, 21, 22, 23.

mitto vos. *Hoc cum dixisset, insufflavit & ait illis: Accipite Sp. sanctum. Si cujus remiseritis peccata, remittentur illi: * si cujus retinueritis, tenebuntur:* Quo in loco ostendit, eum solum posse baptizare & remissionem peccatorum dare, qui habeat Sp. sanctum. Denique ipsum Christum Dominum nostrum baptizaturus Joannes accepit ante *Spiritum sanctum*, cum adhuc esset *in utero matris* constitutus: ut certum esset atque manifestum, baptizare non posse, nisi eos, qui habeant Sp. sanctum. Itaque qui hæreticis sive schismaticis patrocinantur, respondeant nobis, habeantne Sp. sanctum, an non habeant. Si habent; cur illic baptizatis, quando ad nos veniunt, manus imponitur ad accipiendum Spiritum S. cum jam utique illic acceptus sit, ubi si fuit, * dari potuit? Si autem foris cuncti hæretici & schismatici non habent Sp. sanctum, & ideo apud nos * manus imponitur, ut hic accipiatur, quod illic * nec est, nec dari potest; manifestum est, nec remissionem peccatorum dari * per eos posse, quos * constet Sp. sanctum non habere. * Et iccirco ut secundum divinam dispositionem atque Evangelicam veritatem peccatorum remissionem consequi & sanctificari ac templa Dei fieri possint; Ecclesiæ baptismo baptizandi sunt omnes omnino, qui ab adversariis & Antichristis ad Christi Ecclesiam veniunt.

9. Quæsisti etiam, * fili carissime, quid mihi de illis videatur, *qui in infirmitate & languore gratiam Dei consequuntur, an habendi sint legitimi Christiani; eo quod aqua salutari non loti sint; sed perfusi.* Qua in parte * nemini verecundia & modestia nostra præjudicat quo minus quisque quod * putat, sentiat, & quod senserit, faciat. Nos quantum concipit mediocritas nostra, æstimamus in nullo mutilari & debilitari posse beneficia divina, nec minus aliquid illic posse contingere, ubi plena & tota fide & dantis & sumentis accipitur, * quod de divinis muneribus hauritur. Neque enim sic in sacramento salutari delictorum contagia; ut in lavacro carnali & seculari sordes cutis & corporis, abluuntur; ut * aphronitris, & cæteris quoque * adjumentis & * solio & piscina opus sit, quibus ablui & mundari corpusculum possit. Aliter pectus credentis abluitur,

* *Al.* & si cujus tenueritis,
Luc. 1, 15.
* P. *Al.* qui dare pot.
* Sp. *Al.* dare pot.
24. 7. 1. c. *Didi. simus.* 31.
* *Al.* eis man.
* P. *Al.* nec esse nec d.
* P. *Al.* per eos, quos
* P. *Al.* constat
* *Al.* Et iccirco sec. d. d. a. E. v. ut pecc. rem.
LIB. 4. EP. 7.
* *Al.* frater
* P. *Al.* neminem
* *Al.* voluerit, s. *Al.* putaverit.
* *Al.* quod div. m.
* P. *Al.* aphronitis
Al. sapone & nitris
* Salmasius *in Not. in Hist.* †

† *Augustam p.* 518. *A.* legit *lumentis*, i. e. lomentis. * P. *Al.* dolio *Al.* lotio

tur, aliter mens hominis per fidei merita mundatur. In sacramentis salutaribus necessitate cogente & Deo indulgentiam suam largiente totum credentibus conferunt divina compendia. Nec quenquam movere debet, quod aspergi vel perfundi* videntur ægri, cum gratiam Dominicam consequuntur; quando Scriptura sancta per Ezechielem Prophetam loquatur & dicat: *Et aspergam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis vestris, & ab omnibus simulacris vestris *emendabo vos, & dabo vobis cor novum, & Spiritum novum* dabo in vobis.* Item in Numeris: *Et homo qui fuerit immundus usq; ad vesperam, hic purificabitur die tertio & die septimo, & mundus erit: Si autem non fuerit purificatus die tertio & die septimo; non erit mundus, & exterminabitur anima illa de Israël: quoniam aqua *aspersionis non est super eum sparsa:* & iterum: *Et locutus est Dominus ad Moysen dicens: Accipe Levitas de medio filiorum Israël, & purificabis eos: Et ita facies eis purificationem eorum, *circumspargés eos aqua purificationis:* & iterum: *Aqua aspersionis purificatio est.* Vnde apparet, aspersionem quoque aquæ instar salutaris lavacri obtinere & quando hæc in Ecclesia fiunt, ubi sit & dantis & accipientis *fides integra stare omnia & consummari *ac perfici posse majestate Domini & fidei veritate.

10. Porro autem quod quidam eos salutari aqua & fide legitima Christi gratiam consecutos, non Christianos sed *Clinicos* vocant; non invenio, unde hoc nomen assumant; nisi forte qui plura & secretiora legerunt apud Hippocratem vel Soranum, *κλινικοὺς* istos deprehenderunt. Ego enim qui Clinicum de Euangelio novi, scio paralytico illi & debili per longa ætatis curricula in lecto jacenti nihil infirmitatem suam obfuisse, quo minus ad firmitatem cœlestem plenissime perveniret; nec tantum indulgentia Dominica excitatum de grabato esse; sed ipsum grabatum suum reparatis & vegetatis viribus sustulisse. Et iccirco quantum fide concipere & sentire nobis datur, mea sententia hæc est, ut Christianus judicetur legitimus, quiquis fuerit in Ecclesia lege & jure fidei divinam gratiam consecutus. Aut si aliquis existimat, eos nihil consecutos, eo quod *aqua salutari tantum perfusi sint, *sed inanes *& vacuos esse; non decipiantur, ut si incommodum languoris eva-

c. Nec quenquam. 127. Dist. 4. de consecr.
* Al. jubentur
Ez. 36, 25, 26.
* P. Al. & mundabo vos
* Al. ponam
Num. 19, 19, 20.
* P. Al. aspergionis n. e. s. e. aspersa
Num. 8, 6, 7, 8.
* Sp. Al. circumspergens
Vid. LXX.
Num. 19, 9.
* Al. fides, integrassare omn.
* P. Al. ac perfici eos salutari aqua, & fide legitima Christi gratiam consecutos non posse majestate Domini & fidei veritate fraudari. Porrò a. quod quidem non Chr. sed Cl. v.
Joan. 5, 5. & seqq.
* Al. ab aqua sal.
* P. Al. si inan.
* P. Al. vacuos esse

evaserint & convaluerint, * baptizentur. Si autem baptizari non possunt, qui jam baptismo Ecclesiastico sanctificati sunt; cur in fide sua & Domini indulgentia * scandalizentur? An consecuti sunt quidem gratiam Dominicam sed breviore & minore mensura muneris divini ac Sp. sancti, ut habeantur quidem Christiani, non sint tamen caeteris adaequandi? Quinimo Spiritus sanctus non * de mensura datur; sed super credentem totus infunditur. Nam si dies omnibus aequaliter nascitur, & si sol super omnes pari & aequali luce diffunditur; quanto magis Christus, sol & dies verus, in Ecclesia sua lumen vitae aeternae pari aequalitate largitur? Cujus aequalitatis sacramentum videmus in Exodo esse celebratum, cum de coelo manna deflueret, & futurorum praefiguratione alimentum * panis coelestis & cibum Christi venientis ostenderet. Illic enim sine discrimine vel sexus vel aetatis gomor à singulis aequaliter colligebatur. Vnde apparebat Christi indulgentiam & coelestem gratiam postmodum secuturam aequaliter omnibus dividi, sine sexus varietate, sine annorum discrimine, sine acceptione personae super omnem Dei populum * spiritalis gratiae munus infundi. Planè eadem gratia spiritalis, quae aequaliter in baptismo à credentibus sumitur, in conversatione atque actu nostro postmodum vel minuitur, vel augetur; ut in Euangelio Dominicum *semen* aequaliter seminatur; sed pro varietate terrae aliud absumitur, aliud in multiformem copiam *vel tricesimi, vel sexagesimi, vel centesimi* numeri fructu exuberante cumulatur. Adhuc vero cum singuli ad *denarium* vocentur; quid est ut quod à Deo aequaliter distribuitur, humana interpretatione minuatur?

* P. *Al.* scandalizantur?
c. Nec quemquam. 127. *Dist.* 4. *de consecr.*
* *Al.* dimensuratur
Exod. 16, 16.
* *Al.* pan. coelestis, cibum Chr. v.
* P. *Al.* spiritalis gratiam muneris inf.
Matth. 13, 3, 8.
Matth. 20, 9, 10.

11. Quod si aliquis in illo movetur, quod quidam de iis qui aegri baptizantur, spiritibus adhuc immundis * tentantur; sciat diaboli nequitiam pertinacem usque ad aquam salutarem valere; in baptismo vero * omne nequitiae suae virus amittere. Quod exemplum cernimus in Rege Pharaone, qui diu reluctatus & in sua perfidia demoratus, tam diu resistere potuit & praevalere; donec ad aquam veniret; quo cum venisset, & victus est & extinctus. Mare autem illud sacramentum baptismi fuisse, declarat beatus Apostolus Paulus dicens: *Nolo enim vos*

c. Nec quemquam. 127. *Dist.* 4. *de consecr.*
* *Al.* teneantur *Al.* tentabantur
* *Al.* omnis nequ. *Al.* omnes nequitiae suae vires
Exod. 14, 23. & *seqq*
1. *ad Cor.* 10, 1, 2, 6.

vos ignorare, fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt; & omnes per mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari. Et addidit dicens: *Hæc autem omnia figuræ nostræ fuerunt.* Quod hodie etiam geritur, ut per Exorcistas voce humana & potestate divina flagelletur & uratur * & torqueatur diabolus, & cum exire se & homines Dei dimittere sæpe dicat; in eo tamen quod dixerit fallat, & id quod per Pharaonem prius gestum est, eodem mendacio obstinationis & fraudis exerceat. Cum tamen ad aquam salutarem atque ad baptismi sanctificationem venitur, scire debemus & fidere, quia illic diabolus opprimitur, & * homo Deo dicatus divina indulgentia liberatur. Nam * si scorpii & serpentes, qui in sicco prævalent, in aquam præcipitati, prævalere * possunt, aut sua venena retinere; * possunt & spiritus nequam, qui scorpii & serpentes appellantur & tamen per nos data à Domino potestate calcantur, permanere ultra in hominis corpore, in quo baptizato & sanctificato incipit Sp. sanctus habitare.

* P. *Al.* ut torq.

* P. *Al.* homo dicatus

* *Al.* sicut sc.

* P. *Al.* non poss.

* P. Al. non poss.

* *Al.* sic & Sp. neq. - - - perman. ultra non possunt in h. c.

12. Hoc denique & rebus ipsis experimur, ut necessitate urgente in ægritudine baptizati & gratiam consecuti careant immundo spiritu, quo antea movebantur, & laudabiles ac probabiles in Ecclesia vivant, plusque per dies singulos in augmentum cælestis gratiæ per fidei incrementa proficiant. Et contra sæpe nonnulli de illis, qui sani baptizantur, si postmodum peccare cœperint, spiritu immundo redeunte quatiuntur: ut manifestum sit, diabolum in baptismo fide credentis excludi; si fides postmodum defecerit, regredi: Nisi si justum quibusdam videtur, ut illi qui extra Ecclesiam apud adversarios & antichristos profana aqua polluuntur, baptizati judicentur; hi vero qui in Ecclesia baptizantur, minus indulgentiæ & gratiæ divinæ consecuti esse videantur; & tantus honor habeatur hæreticis, ut inde venientes non interrogentur, utrumne loti sint, an perfusi; utrumne Clinici sint, an Peripatetici; apud nos autem de integra fidei veritate * detrahatur, & baptismo ecclesiastico majestas sua & sanctitas * derogetur. Rescripsi, fili carissime, ad literas tuas, quantum parva nostra mediocritas valuit, & ostendi, quid nos, quantum in nobis est, sentiamus, nemini præscribentes, quo minus statuat quod putat

* *Al.* detrahitur,

* Al. derogatur. Perser,

tat unusquisque Præpositus, actus sui rationem Domino redditurus, secundum quod beatus Apostolus Paulus in epistola sua ad Romanos scribit & dicit: *Vnusquisque nostrum pro se rationem dabit.* Non ergo nos invicem judicemus. Opto te, fili carissime, semper bene valere. *Ad Rom. 14. 12.*

EPISTOLÆ IN EXILIO CONSCRIPTÆ ET SUB FINEM VITÆ.

EPISTOLA LXXVII.

Ad Nemesianum & cæteros Martyres in metallo constitutos. *Lib. 3. Ep. 25.*

Cyprianus * *Nemesiano, Felici, Lucio, alteri Felici, Litteo,* * *Poliano, Victori,* * *Iaderi, Dativo, Coëpiscopis, item Compresbyteris & Diaconibus, & cæteris fratribus in metallo constitutis, Martyribus Dei Patris omnipotentis & Jesu Christi Domini & Dei* * *Conservatoris nostri, æternam salutem.*

* P. Al. Menesiano,
* Al. Polyano
* Al. Laderi
Al. Saderi
* Al. Servatoris

GLoria quidem vestra poscebat, beatissimi ac dilectissimi fratres, ut ad conspectum atque ad complexum vestrum venire ipse deberem; nisi me quoque ob confessionem *nominis relegatum præfiniti loci termini coërcerent: sed quomodo possunt repræsento me vobis, & ad vos, etiamsi corpore & gressu venire non datur; dilectione tamen & spiritu venio, exprimens literis animum meum, quo in istis virtutibus & laudibus vestris lætus exulto, participem me computans vobis; etsi non passione corporis, consortio caritatis. An ego *possim tacere & vocem meam silentio premere, cum de carissimis meis tam multa & gloriosa cognoscam, quibus vos divina dignatio honoravit, ut ex vobis pars jam martyrii sui consummatione præcesserit, meritorum suorum coronam de Domino receptura, pars adhuc in *carcerum claustris, sive in metallis & vinculis demoretur, exhibens per ipsas suppliciorum moras cor-

* P. Al. nominis Christi
* Al. possum
* Al. carceris

corroborandis fratribus & armandis majora documenta ad meritorum titulos ampliores tormentorum tarditate proficiens, habitura tot mercedes in cœlestibus præmiis, quot nunc dies numerantur in pœnis?

2. Quæ quidem vobis, fortissimi ac beatissimi fratres, pro merito religionis ac fidei vestræ accidisse non miror, ut vos sic Dominus * ad gloriarum sublime fastigium clarificationis * suæ honore provexerit, qui semper in Ecclesia ejus * custodito fidei tenore viguistis, conservantes firmiter Dominica mandata, in simplicitate innocentiam, in caritate concordiam, modestiam in humilitate, diligentiam in administratione, vigilantiam in adjuvandis laborantibus, misericordiam in fovendis pauperibus, in defendenda veritate constantiam, in disciplinæ severitate censuram. Ac ne * aliquid ad exemplum bonorum factorum deesset in vobis; etiam nunc in confessione vocis & passione corporis fratrum mentes ad divina martyria provocatis, duces vos exhibendo * virtutis; ut dum grex pastores suos sequitur & quod fieri à Præpositis cernit, imitatur, paribus obsequiorum meritis à Domino coronetur. Quod autem *fustibus* cæsi prius graviter & afflicti, per ejusmodi pœnas initiastis confessionis vestræ religiosa primordia; execranda nobis ista res non est. Neque enim ad fustes Christianum corpus expavit, cujus est spes omnis in *ligno*. Sacramentum salutis suæ Christi servus agnovit, redemtus ligno ad vitam æternam ligno * provectus * est ad coronam. Quid vero mirum, *si vasa aurea & argentea, in metallum*, i. e. auri & argenti domicilium dati estis; nisi quod nunc metallorum natura conversa est, locaque quæ aurum & argentum dare ante consueverant, accipere cœperunt?

* P. Al. ad gloriosum & subl.
* P. Al. suo
* P. Al. custoditæ
* P. Al. aliud
* P. Al. virtutibus
* P. Al. profectus
* Al. & ad c.
2. ad Tim. 2, 20.

3. Imposuerunt quoq; *compedes* pedibus vestris, & membra felicia ac Dei templa infamibus vinculis ligaverunt; quasi cum corpore ligetur & spiritus, aut aurum vestrum ferri contagione maculetur. Dicatis Deo hominibus & fidem suam religiosa virtute testantibus ornamenta sunt ista, non vincula, nec Christianorum pedes ad infamiam copulant; sed clarificant ad coronam. O pedes feliciter vincti, qui non à fabro, sed * à Domino resolvuntur! O pedes feliciter vincti, qui itinere salu-

* P. Al. à Christo solvuntur!

salutari ad paradisum diriguntur! O pedes in seculo ad præsens ligati, ut sint semper apud Dominum liberi! O pedes compedibus & * transversariis interim * cunctabundi; sed celeriter ad Christum glorioso itinere cursuri! Quantum vult, hic vel invida crudelitas, vel maligna, nexibus vos suis & vinculis teneat: cito à terris & pœnis istis ad cœlorum regna venietis. Non fovetur in *metallis* lecto & culcitris corpus; sed refrigerio & solatio Christi fovetur. Humi *jacent* fessa laboribus viscera: sed pœna non est cum Christo jacere. Squalent sine balneis membra situ & *sorde* deformia: sed spiritaliter intus abluitur, quod foris carnaliter sordidatur. *Panis* illic exiguus: at *non in solo pane vivit homo; sed in sermone Dei.* Vestis algentibus deest: sed qui Christum induit, & vestitus abundanter & cultus est. Semitonsi *capitis* capillus horrescit: sed cum sit *caput viri Christus;* qualecunque illud caput deceat necesse est, quod ob Domini nomen insigne est. Omnis ista deformitas detestabilis & * tetra gentilibus quasi splendore pensabitur? Secularis hæc & brevis pœna quam * clari & æterni honoris mercede mutabitur, cum secundum beati Apostoli vocem *transformaverit* Dominus *corpus humilitatis nostræ conformatum corpori claritatis suæ.*

* P. Al. ira adversarii
Al. traversariis
* P. Al. cunctabundi
Deut. 8, 3.
Matth. 4, 4.
1. ad Cor. 11, 3.
* P. Al. fœda
* P. Al. clara
ad Philip. 3, 21

4. Sed nec in illo, fratres dilectissimi, aliqua potest aut religionis aut fidei jactura sentiri, quod * illic nunc Sacerdotibus Dei facultas non datur offerendi & celebrandi sacrificia divina. Celebratis * imo atque offertis sacrificium * Deo & pretiosum pariter & gloriosum, & plurimum vobis ad retributionem præmiorum cœlestium profuturum: cum Scriptura divina loquatur & dicat: *Sacrificium Deo, spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicit.* Hoc vos sacrificium Deo offertis, hoc sacrificium sine intermissione die ac nocte celebratis, hostiæ facti * Deo & vosmet ipsos sanctas atque immaculatas victimas exhibentes: sicut Apostolus adhortatur & dicit: *Oro ergo vos, fratres, per misericordiam Dei, ut constituatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, placentem Deo, nec configuremini seculo huic; sed * transformemini in renovatione sensus, ad probandum quæ sit voluntas Dei bona & placens & perfecta.*

* P. Al. illis
* Al. modo
* Al. Deo pr. par. & gl.
Ps. 50, (51,) 19.
* P. Al. Dei
Ad Rom. 12, 1, 2.
* P. Al. transformemini

5. Hoc est enim quod præcipue Deo placeat: hoc est, in
quo majoribus meritis ad promerendam voluntatem Dei ope-
ra nostra proveniant: hoc est, quod solum Domino de bene-
ficiis ejus grandibus & salutaribus fidei ac devotionis nostræ
obsequia retribuant, prædicante in psalmis & contestante Sp.
Ps. (115, 3, 4, 5.) 116, 12, 13, 14. sancto: *Quid retribuam*, inquit, *Domino* * *pro omnibus, quæ* * *tri-*
* P Al. de omn. *buit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo.*
* Al. retribuit *Pretiosa in conspectu Domini mors justorum ejus.* Quis non liben-
ter & prompte *calicem salutis* accipiat? Quis non appetat gaudi-
bundus & lætus, in quo aliquid & ipse *Domino* suo *retribuat*?
Quis non *pretiosam in conspectu Domini mortem* fortiter & con-
* Al. complaciturus stanter excipiat; * placiturus ejus oculis, qui nos in congres-
sione nominis sui desuper spectans volentes comprobat, ad-
* P. Al. retributione piet. p. juvat dimicantes, vincentes coronat, * retributione bonitatis
ac pietatis paternæ remunerans in nobis quidquid ipse præsti-
* Al. perfecit tit, & honorans quod ipse * perficit? Ipsius enim esse quod
vincimus, & quod ad maximi certaminis palmam subacto ad-
versario pervenimus, declarat & docet Dominus in Euangelio
Matth. 10, 19, 20. suo, dicens: *Cum autem vos tradiderint, nolite cogitare, quomodo*
aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini:
non enim vos estis, qui loquimini; sed Spiritus Patris vestri, qui lo-
Luc. 21, 14, 15. *quitur in vobis.* Et iterum: *Ponite in cordibus vestris non præme-*
ditari excusare. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non po-
terunt resistere adversarii vestri. In quo quidem & credentium
magna fiducia est, & culpa gravissima perfidorum, non cre-
dere ei, qui se opem suam daturum confitentibus pollicetur,
nec rursus eundem timere, qui æternam pœnam negantibus
comminatur.

* P, Al. tanta o. 6. Quæ vos * omnia, fortissimi ac fidelissimi milites Chri-
sti, insinuastis fratribus nostris, implentes factis quod verbis
ante docuistis, futuri maximi in regno cœlorum, pollicente
Matth. 5, 19. Domino & dicente: *Qui fecerit & sic docuerit, maximus voca-*
bitur in regno cœlorum. Denique exemplum vestrum secuta
multiplex plebis portio, confessa est vobiscum pariter, & pa-
* P. Al. confortata riter * coronata est, connexa vobis vinculo fortissimæ carita-
* Al. metallis tis, & à Præpositis suis nec carcere nec * metallo separata: cu-
jus numero nec virgines desunt, quibus ad sexagenarium fru-
ctum

ctum *centenus* accessit, quasque ad cœlestem coronam gloria *geminata provexit. In pueris quoque virtus major ætate annos suos confessionis laude transcendit, ut martyrii vestri beatum gregem & sexus & ætas omnis ornaret. Qui nunc vobis, dilectissimi fratres, conscientiæ victricis vigor? quæ sublimitas animi? quæ in sensu exultantia? qui triumphus in pectore? Vnumquemq; vestrum stare ad promissum Dei præmium? de judicii die esse securum? ambulare in metallo, captivo quidem corpore; sed corde regnante? scire Christum secum esse præsentem, gaudentem tolerantia servorum suorum per vestigia & vias suas ad regna æterna gradientium? Expectatis quotidie læti profectionis vestræ salutarem diem, & jam jamq; de seculo recessuri ad Martyrum munera & domicilia divina properatis, post has mundi tenebras visuri candidissimam lucem, & accepturi majorem passionibus omnibus & conflictationibus claritatem, Apostolo contestante & dicente: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad superventuram claritatem, quæ revelabitur in nobis.* Plane quia nunc vobis in precibus efficacior sermo est, & ad impetrandum quod in pressuris petitur facilior oratio est; petite impensius & rogate, ut confessionem omnium *nostrum dignatio divina consummet; ut de istis tenebris & laqueis mundi nos quoque vobiscum integros & gloriosos Deus liberet; ut qui hic caritatis & pacis vinculo copulati, contra hæreticorum injurias & pressuras gentilium simul stetimus, pariter in regnis cœlestibus gaudeamus. Opto vos, beatissimi ac dilectissimi fratres, in Domino bene valere, & nostri semper & ubiq; meminisse. *Valete.

Matth. 13, 8.
* *Al.* gemina
Ad Rom. 8, 18.
* *Al.* nostrum consumm.
* *Al.* hæc vocula abest.

EPISTOLA LXXVIII.

Ad Cyprianum, Nemesiani, Dativi, Felicis, & Victoris responsum. *Lib.* 5. *Ep.* 16.

Cypriano fratri Nemesianus, Dativus, Felix & Victor, in Domino æternam salutem.

SEmper magnis sensibus pro temporis conditione literis tuis locutus es, Cypriane dilectissime; quibus assidue lectis, & pravi corrigun-

*guntur, & bonæ fidei homines corroborantur: * dum enim non desinis tractatibus tuis sacramenta occulta nudare, sic nos * in fide facis crescere, & de seculo homines ad credulitatem accedere. Nam quæcunque bona in multis libris tuis intulisti, nescius ipsum te nobis designasti: es enim omnibus in tractatu major, in sermone facundior, in consilio sapientior, in patientia simplicior, in operibus largior, in abstinentia sanctior, in obsequio humilior & in actu bono innocentior. Scis & ipse, carissime, nostrum optabile votum esse, quod te videamus doctorem & amatorem nostrum ad coronam magnæ confessionis pervenisse. nam quasi bonus & verus doctor, quid nos discipuli secuti apud acta Proconsulis pronunciasti, & tuba canens, Dei milites cœlestibus armis instructos ad congressionis prælium excitasti, & in acie prima * pugnans spiritali gladio diabolum interfecisti, agmina quoque fratrum hinc & inde verbis tuis composuisti, ut insidiæ inimico undique tenderentur, & cadavera ipsius publici hostis * nervis concisis calcarentur.*

* P. *Al.* cum
* P. *Al.* in fidem
* P. *Al.* pugna
* P. *Al.* ac nervi concisi
Matth. 19, 29.

2. *Crede nobis, carissime, quoniam non est à* centesimo *præmio minor tua innocens anima, quæ nec seculi primos impetus timuit, nec ire in exilium recusavit, nec relinquere civitatem dubitavit, nec in deserto loco commorari horruit, & quoniam multis documentum confessionis dedit, * ipsa martyrium prior dixit: alios enim ad martyria facienda exemplo suo provocavit, & non tantum Martyrum de seculo jam excedentium * socia esse cœpit; sed & cum futuris cœlestem amicitiam copulavit. Agunt ergo tibi nobiscum damnati maximas apud Deum gratias, Cypriane dilectissime, quod literis tuis laborantia pectora recreasti,* fustibus *vulnerata membra curasti,* compedibus *pedes ligatos resolvisti,* semitonsi capitis capillaturam *adæquasti, tenebras* carceris *illuminasti,* montes metalli * *in planum deduxisti, naribus etiam * flagrantes flores imposuisti, & tetrum odorem fumi exclusisti. Fecit autem & prosecutum ministerium tuum, & Quirini dilectissimi nostri, quod per Herennianum Hypodiaconum, & * Lucanum & Maximum & Amantium Acoluthos, distribuendum misisti, quæcunque necessitatibus corporum defuerant expediri. Simus ergo orationibus nostris * alterutrum adjutores, & rogemus, sicut mandasti; ut Deum & Christum & Angelos in omnibus * actibus nostris habeamus fautores. Optamus te, Domine frater, semper bene valere & nostri meminisse. Saluta omnes, qui tecum sunt: omnes*

* P. *Al.* ipse
* P. *Al.* solatio
V. Ep. præced. n. 2. & 3.
* P. *Al.* in plana
* *Al.* fragrantes
* P. *Al.* est
* *Al.* Lucianum
* P. *Al.* alterutro
* P. *Al.* actis

omnes nostri, qui nobiscum sunt, te amant & salutant & videre desiderant.

EPISTOLA LXXIX.

Ad eundem Lucii & cæterorum Martyrum responsum.

Lib. 3. Ep. 7.

* Cypriano fratri & Collegæ, Lucius & qui mecum sunt omnes in Domino salutem.

EXultantibus nobis & lætantibus in Deo, quod nos * ad congressionem armaverit & in prælio victores sua dignatione fecerit, supervenerunt literæ tuæ, frater carissime, quas per Herennianum Hypodiaconum, & * Lucanum & Maximum & Amantium Acoluthos, misisti nobis: quibus lectis recepimus in vinculis laxamentum, in pressura solatium & in necessitate præsidium, & excitati sumus & robustius animati ad si quid amplius fuerit pœnarum. Nam ante passionem à te sumus ad gloriam provocati, qui prior nobis ducatum ad confessionem nominis Christi præbuisti. Nos vero secuti vestigia confessionis tuæ parem gratiam tecum speramus. Nam qui prior est in cursu, prior est & ad præmium, & qui prior occupasti, de quo cœpisti, inde hoc nobis communicasti, * demonstrans scilicet individuam caritatem, qua semper nos dilexisti: ut quibus unus fuit spiritus in conjunctione pacis, esset precum [illegible]rum gratia & una corona confessionis.

2. Accessit autem tibi, frater carissime, ad confessionis coronam retributio operum, abundans mensura, quam accipies à Domino in die * remunerationis, qui te nobis literis tuis repræsentasti, ut pectus illud tuum candidum & beatum, quod semper novimus, manifestares, & secundum latitudinem ejus nobiscum laudes Deo diceres; non quantum nos meremur audire; sed quantum tu potes dicere. Tuis enim vocibus & quæ minus in nobis instructa erant * exornasti & confirmasti ad sustentationem earundem passionum, quas patienter ferimus, securi de præmio cœlesti & de corona martyrii & de regno Dei, * ex prophetia, * quam literis tuis Spiritu sancto plenus spopondisti. Hoc totum fiet, dilectissime, si nos orationibus tuis * in mente habueris; * quod te facere confido; sicut & nos utiq; facimus. Accepimus itaq; frater * desideratissime, id, quod * à Quirino & à te ipso misisti, sacri-

* P. Al. Cyprianus fratri & Collegæ Lucio, & qui cum eo sunt, fratres o.
* Al. in congressione
* Al. Lucianum
* P. Al. demonstrationem scil. & indiv.
* P. Al. &
* P. Al. & ornasti
* P. Al. ad prophetiam,
* Al. quam lit. s. spop.
* Sp. Al. in mente hab.
* Al. quod & te f.
* Rom. al. desiderantissime
* R. Al. à Cyrino

Gen. 8, 21.
* P. Al. in odore
* R. Al. respiciet & delectabitur
* Al. ad Cyrinum
* Rom. Al. desiderantiss.
* Hæc ultima vocula alicubi deest.

*sacrificium ex omni opere mundo. Sicut & Noë obtulit Deo, & de-*lectatus est Deus * in odorem suavitatis, *& respexit in sacrificium ejus: ita & in vestrum * respiciat, & delectetur reddere vobis hujus tam boni operis mercedem. Peto autem, ut literas quas ad Quirinum fecimus, transmitti præcipias. Opto te, frater carissime ac * desideratissime, semper bene valere & nostri meminisse. Saluta omnes, qui tecum sunt. * Valete.*

EPISTOLA LXXX.

Lib. 5. Ep. 11.

Ad eundem Felicis, Jaderis, Polyani & cæterorum Martyrum responsum.

* Al. Polianus
* P. Al. Sibuense Al. Siguense, salutem.

Cypriano carissimo & dilectissimo, Felix, Jader, * Polyanus una cum Presbyteris & omnibus nobiscum commorantibus apud metallum * Siguense, æternam in Domino salutem.

* P. Al. te, cariss.
* P. Al. fratres nos

R*Esalutamus * te, frater carissime, per Victorium H[illegible] Hypodiaconum, Lu[illegible], & Maximum, * fratres nostros [illegible]tos & incolumes adjuvantibus orationibus tuis. A quibus [illegible] oblationis nomine quantitatem una cum literis quas scripsisti, in quibus dignatus es de verbis cœlestibus nos tanquam filios confortare, & Deo Patri omnipotenti per Christum ejus gratias egimus, & agimus, quod sic confortati & corroborati sumus per [illegible] adlocut[illegible], petentes de animi tui candore, ut nos assidu[illegible] orationibus tuis in mente habere digneris: ut confessionem vestram & nostram quam Dominus in nobis conferre dignatus est, suppleat. Saluta omnes, qui tecum commorantur. Optamus te, frater carissime * in Deo semper bene valere. Iader subscripsi, Polyanus legi: Dominum meum Eutychianum saluto.*

* P. Al. in Deo b. v.

Epistola LXXXI.

Cypriani ad Rogatianum juniorem & cæteros Confeſſores in carcere conſtitutos.

Lib. 4. Ep. 1.

*Cyprianus Sergio *Rogatiano & cæteris Confeſſoribus in Domino perpetuam ſalutem.*

* P. Al. Seagrio & Rog. juniori & c. Al. Rog. & Seagrio

SAlvito vos, fratres cariſſimi, optans ipſe quoque conſpectu veſtro frui; ſi me ad vos pervenire loci conditio permitteret. Quid enim mihi optatius & lætius poſſet accidere, quam nunc vobis inhærere, ut *complecterer manus illas, quæ puræ & innocentes & Dominicam fidem ſervantes ſacrilega obſequia reſpuerunt? Quid jucundius & ſublimius, quam oſculari nunc ora veſtra, quæ glorioſa voce Dominum confeſſa ſunt? conſpici etiam præſentem ab oculis veſtris, qui deſpecto ſeculo, * conſpiciendo Deo digni extiterunt? Sed quoniam huic lætitiæ intereſſe facultas non datur; has pro me ad aures & ad oculos veſtros vicarias literas mitto, quibus gratulor pariter & exhortor, ut in confeſſione cœleſtis * gloriæ fortes & ſtabiles perſeveretis & ingreſſi viam Dominicæ dignationis, ad accipiendam coronam ſpiritali virtute pergatis habentes Dominum protectorem & ducem, qui dixit: * *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem mundi!* O beatum carcerem, quem illuſtravit veſtra præſentia! O beatum carcerem, qui homines Dei mittit ad cœlum! O tenebras lucidiores ſole ipſo & luce hac mundi clariores, ubi modo conſtituta ſunt Dei templa & ſanctificata divinis confeſſionibus membra veſtra!

* P. Al. complecteremini me manibus illis,

* G. Al. ad conſpiciendum Deum.

* G. Al. gratiæ.

Matth. 28, 20.

* Al. Et ecce

2. Nec quidquam nunc * verſetur in cordibus & mentibus veſtris, quam divina præcepta & mandata cœleſtia, quibus * vos ad tolerantiam paſſionis Sp. ſanctus ſemper animavit. Nemo mortem * cogitet; ſed immortalitatem; nec temporariam pœnam; ſed gloriam ſempiternam: cum ſcriptum ſit: *Pretioſa eſt in conſpectu Domini mors juſtorum ejus:* & iterum: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit:* & iterum ubi loquitur Scriptura divina de tormentis, quæ Martyres Dei conſecrant & in ipſa paſſionis pro-

* P. Al. verſatur

* Al. nos

* P. Al. cogitat

Pſ. (116, 15,) 115, 15.

Pſ. 50, (51,) 19.

Sap. 3, 3-8. probatione sanctificant: *Etsi coram hominibus tormenta passi sunt; spes eorum immortalitate plena est, & in paucis vexati, in multis bene disponentur: quoniam Deus tentavit illos, & invenit illos dignos se. Tanquam aurum in fornace probavit illos, & quasi * holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus * illorum. Fulgebunt justi & tanquam scintillæ in arundineto discurrent. Judicabunt nationes & dominabuntur populis, & regnabit eorum Dominus in perpetuum.*

* R. Al. holocausta hostia
* P. Al. illorum. Judicabunt nat.

3. Quando ergo judicaturos vos & regnaturos cum Christo Domino cogitatis, exultetis necesse est, & futurorum gaudio præsentia supplicia calcetis, scientes ab initio mundi sic institutum; ut laboret istic in seculari conflictatione justitia, quando in origine statim prima Abel justus occiditur, & exinde * justi quique & Prophetæ & Apostoli missi, quibus omnibus Dominus quoq; in se ipso constituit exemplum, docens ad suum regnum non nisi eos, qui se per viam suam secuti sint, pervenire, dicens: *Qui amat animam suam in isto seculo, perdet illam, & qui odit animam suam in isto seculo, in vitam æternam conservabit illam:* & iterum: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam vero non possunt occidere: magis autem metuite eum, qui potest & animam & corpus * occidere in gehennam.* Paulus etiam nos adhortatur, ut qui ad Domini promissa venire cupimus, imitari Dominum in omnibus debeamus. *Sumus, inquit, filii Dei: * si autem filii; & hæredes; hæredes quidem Dei; cohæredes autem Christi: si quidem compatiamur; * ut commagnificemur.* * Addit etiam comparationem præsentis temporis & futuræ claritatis, dicens: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad superventuram claritatem, quæ revelabitur in nobis.* Cujus claritatis gloriam cogitantes, pressuras omnes & persecutiones tolerare nos convenit: quia etsi sunt multæ pressuræ justorum; ex omnibus tamen liberantur, * qui in Deum fidunt.

* Rom. Al. quoq;
Joan. 12, 25.
Matth. 10, 28.
* P. Al. perdere in geh.
Ad Rom. 8, 16, 17.
* R. Al. Si autem filii; & heredes Dei; coheredes autem Christi.
* R. Al. ut sic conglorificemur.
Al. ut sic commagn.
* P. Al. Addidit.
Ad Rom. 8, 18.
* Al. qui in Domino confidunt.

4. * Beatas etiam fœminas, quæ vobiscum sunt in eadem confessionis gloria constitutæ, quæ Dominicam fidem tenentes & sexu suo fortiores non solum ipsæ ad coronam proximæ sunt; sed & cæteris quoque fœminis exemplum de sua constantia præbuerunt! Ac ne quid deesset ad gloriam * numeri vestri, ut omnis vobiscum & sexus & ætas esset in bonore; pueros

* Al. Beatas autem fœminas salute, quæ v. s.
* R. Al. numero vestro.

pueros etiam vobis gloriosa confessione sociavit divina dignatio, repræsentans nobis tale aliquid, quale Ananias, Azarias, & Misahel, illustres pueri, aliquando fecerunt, quibus inclusis * in caminum cesserunt ignes & refrigerii locum flammæ dederunt, præsente cum illis Domino & probante, quod in Confessores & Martyres ejus nihil posset gehennæ ardor operari; sed quod qui in Deum crederent, * incolumes semper & tuti * in omnibus * perseverarent. * Et consideretis diligentius, peto pro vestra religione, quæ apud illos pueros * fides fuerit, quæ promereri Dominum plenius potuit. Ad omnia enim parati; sicut * omnes esse debemus; ajunt * Regi: *Nabuchodonosor Rex, non opus est nobis de hoc verbo respondere tibi: Est enim Deus, cui nos servimus, potens eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus * tuis, Rex, liberabit nos: & si non; notum tibi sit, quoniam diis tuis non servimus, & imaginem auream quam statuisti, non adoramus.* Cum se * crederent & pro fide sua scirent posse etiam de præsenti supplicio liberari; jactare hoc tamen & * vindicare sibi noluerunt, * dicentes; *Et si non:* ne minor esset confessionis virtus sine testimonio passionis. Addiderunt *posse* omnia Deum facere; * sed tamen non in hoc fidere, ut liberari in præsentia vellent; sed illam libertatis & securitatis æternæ gloriam cogitarent.

5. Quam fidem nos quoque * retinentes & die ac nocte meditantes, toto corde ad Deum prompti, contemtu præsentium futura tantummodo cogitemus, fructum regni æterni, complexum * & osculum Domini, conspectum Dei, * ut sequamini in omnibus Rogatianum, Presbyterum, gloriosum senem, viam * vobis ad gloriam temporis nostri religiosa virtute & divina dignatione facientem, qui cum Felicissimo fratre nostro, quieto * semper & sobrio, excipiens * ferocientis populi impetum, primum hospitium vobis in carcere præparavit, & metator quodammodo vester, nunc quoque vos antecedit; quod ut consummetur in vobis, assiduis orationibus Dominum deprecamur, ut initiis ad summa pergentibus, quos confiteri * fecit, faciat & coronari. * Opto vos, fratres carissimi ac beatissimi, in Domino semper bene valere, & ad coronam cœlestis gloriæ pervenire.

* *Al.* in camino cess. ign. & refrigerium fl.

* *Al.* inc. s. in omn.

* R. *Al.* in Domino perseverent.

* P. *Al.* perseverent.

* *Al.* Et ut consid. *Al.* Quod ut cons.

* *Al.* fideles

* *Al.* nos esse d.

* *Al.* Regi Nabuchodonosor; Rex.

Dan. 3, 16. & seqq.

* *Al.* Etenim Deus - potens est

* P. & R. *Al.* tuis lib. nos

* Rom. & Sp. *Al.* & cred.

* *Al.* vendicare

* P. *Al.* docentes, quod non eis minor

* *Al.* se tamen

* *Al.* retinentes, corde toto ad D.

* *Al.* & osc. & consp. Dei.

* P. *Al.* Sequimini

* *Al.* nobis

* *Al.* corde semp.

* Rom. & Sp. *Al.* furentis p.

* *Al. hæc ultima desunt.*

EPISTOLA LXXXII.

Lib. 5. Ep. 9.

Ad Successum de nunciis Roma reversis persecutionem nunciantibus.

Cyprianus Successo fratri salutem.

VT non vobis in continenti scriberem, frater carissime, illa res fecit, quod universi Clerici sub ictu agonis constituti, recedere istinc omnino non poterant, parati omnes * pro animi sui devotione ad divinam & cœlestem gloriam. Sciatis autem eos venisse, quos ad Vrbem propter hoc miseram, ut quomodocunque de nobis rescriptum fuisset, * exploratam sibi veritatem ad nos * referrent. Multa * enim * varia & incerta opinionibus ventilantur: quæ autem sunt in vero, ita se habent: rescripsisse Valerianum ad Senatum, ut Episcopi & Presbyteri & Diacones in continenti animadvertantur; Senatores * vero & viri egregii & Equites Romani, dignitate amissa, etiam bonis spolientur, & si ademtis facultatibus Christiani esse * perseveraverint, capite quoque multentur; matronæ ademtis bonis in exilium relegentur; Cæsariani, quicunque vel prius confessi fuerant vel nunc * confessi * fuerint, confiscentur, & vincti in Cæsarianas possessiones * descripti mittantur.

2. Subjecit etiam Valerianus Imperator orationi suæ exemplum literarum, quas ad Præsides provinciarum de nobis fecit, quas literas quotidie speramus venire, stantes secundum fidei firmitatem ad passionis tolerantiam, & expectantes de ope * & indulgentia Domini vitæ æternæ coronam. Xistum autem in cœmeterio animadversum sciatis, * octavo Iduum Augustarum die, * & cum eodem Quartum. Sed & huic persecutioni quotidie insistunt Præfecti in Vrbe, ut si qui sibi oblati fuerint, animadvertantur, & bona eorum fisco vindicentur. Hæc peto per vos & Collegis * nostris innotescant, * ut ubique hortatu eorum possit fraternitas corroborari & ad agonem spiritalem præparari: ut singuli ex nostris non magis mortem cogi-

* P. Al. pro animatione divina & cœlesti corona.
* P. Al. explorata veritate
* P. Al. proferrent.
* P. Al. enim op. ventil.
* P. Al. vana
* P. Al. vero viri egreg.
* P. Al. perseverant
* P. Al. confitentur
* P. Al. fuerint & vincti
* Salmas. Not. in Hist. Augustæ Scriptores p. 49. F. mavult legere, scripti vel inscripti
* P. Al. & misericordia Dom.
* G. Al. V. Augusti die
* P. Al. & cum eo Diacones quatuor.
* P. Al. meis
* P. Al. ut hortatu

cogitent, quam immortalitatem, & plena fide ac tota virtute Domino dicata gaudeant magis, quam timeant in hac confessione, in qua sciunt Dei & Christi milites non perimi, sed coronari. *Opto te, frater carissime, semper bene valere. *P. Al. Amen.

EPISTOLA LXXXIII.

Ad Clerum & plebem de suo secessu paulo ante passionem. *Lib. 5. Ep. 1.*

Cyprianus Presbyteris & Diaconibus & plebi universæ salutem.

CUm perlatum ad nos fuisset, fratres carissimi, *frumentarios esse missos, qui me Vticam perducerent, & consilio carissimorum persuasum esset, ut de hortis nostris interim secederemus; justa intervenientе causa consensi; eo quod congruat Episcopum in ea civitate, in qua Ecclesiæ Dominicæ præest, illic Dominum confiteri, & plebem universam Præpositi præsentis confessione clarificari. Quodcunque enim sub illo confessionis momento Confessor Episcopus loquitur, *aspirante Deo ore omnium loquitur.* Cæterum mutilabitur honor Ecclesiæ nostræ tam gloriosæ, si ego Episcopus alterius Ecclesiæ Præpositus, accepta apud Vticam super confessione sententia; exinde Martyr ad Dominum proficiscar; quandoquidem ego & pro me & pro vobis apud vos confiteri, & ibi pati, & exinde ad Dominum proficisci, orationibus continuis deprecer & *votis omnibus exoptem & debeam.

*P. Al. commentarios. — Matth. 10, 19. — *P. Al. vobis omn.

2. Expectamus ergo hic in secessu *abdito constituti adventum Proconsulis *Carthaginem redeuntis, audituri ab eo, quid Imperatores super Christianorum laicorum & Episcoporum nomine mandaverint; & dicturi, quod *ad horam* Dominus dici voluerit. Vos autem, fratres carissimi, pro disciplina, quam de mandatis Dominicis à me semper accepistis, & secundum quod me tractante sæpissime didicistis, quietem & tranquillitatem tenete: *ne quisquam vestrum aliquem *tumultum de fratri-

*P. Al. addito — *P. Al. ad Carth. — Matth. 10, 19. — *P. Al. nec — *P. Al. tumultum f.

fratribus moveat, aut ultro se gentilibus offerat: apprehensus enim & traditus loqui debet; siquidem *in nobis* Dominus positus *illa hora loquatur*, qui nos confiteri magis voluit, quam profiteri. Quid autem de cætero nos observare conveniat, antequam in me super confessione nominis Dei * Proconsul sententiam ferat, instruente Domino in commune disponemus. Incolumes vos, fratres carissimi, *Dominus noster in Ecclesia sua permanere faciat & conservare dignetur.

Matth. 10, 19.

* P. Al. Proconsule.

* P. Al. Dominus Jesus in Eccl.

MARGINALIUM AUCTARIUM.

Pag. 20. ad lin. ult. *It. Lib. 6. cap.* 12. 33. 34. *Lib. 7. c.* 3. 5. 10. 13. *& Lib.* 1. *contra Crescon. c.* 15. P. 22. ad lin. 27. *Apoc.* 3, 19. & ad lin. 31. 1. *ad Thess.* 5, 10. P. 24. ad lin. 2. *Luc.* 17, 32. P. 25. ad lin. 18. *Thom.* 2. 2. *q.* 124. *a.* 2. P. 35. ad l. 32. *Fortè:* qui nobis libello. P. 44. ad lin. 20. *P. fortè*, floridorum P. 57. ad lin. 32. loco allegati loci ex Ezech. *Vid. LXX. Esai.* 30, 15. P. 104. ad lin. 12. *Luc.* 10, 30. P. 110. ad lin. 12. *Deut.* 24, 16. 4. *Reg.* 14, 6. P. 120. ad lin. 2. *Matth.* 10, 40. *Joh.* 13. 20. P. 121. ad lin. 34. 2. *ad Tim.* 3, 1, 2. P. 122. ad lin. 22. & seq. *Ad Rom.* 3. & 4. *Psalm.* (116, 11.) 115, 2. P. 138. ad lin. 1. *Ad Eph.* 6, 12 - 18. P. 144. ad lin. penult. *Vid. Hieron. lib. 3. contra Pelag. in fine*, *Augustin. lib. 3. de pecc. meritis & remiss. c. 5. & l. 4. contra duas epist. Pelagianorum.* P. 145. ad lin. 2. *Levit.* 12, 3.

IN-

INDEX I.

Eorum, à quibus & ad quos ſcriptæ ſunt hæ Epiſtolæ.

IN-

INDEX II.

Locorum S. Scripturæ, & quoad veteris quidem fœderis libros, secundum versionem, quam LXX. Interpretum vocant, allegatorum.

MARCI

LUCÆ

Cap.

Cap.

INDEX III.
VOCUM CYPRIANO PECULIARIUM,
præcipuarumq; rerum & sententiarum.

[Epistolam numerus major, minor sectionem significat.]

Con-

tum

Radix

Thiba-

AD-

ADDENDA

In Indice III.

Confessio - nominis -	LXXIII,	19.
Exponere &c. -	LXXV,	19.
Fidei & Virt. &c.	LXXXII,	2.
Lucii - mentio fit,		
Mereri -	LXXIII,	9.
Quaestionati:	LXIX,	6.

ERRATA GRAVIORA SIC CORRIGENDA:

In Epistolis:

Pag. 31. lin. 10. Ante à 32,30, nostrorum 40,1. *Confessorum ad Cypr.* 42,3. sacrificarant 45,29. *deificis* 46. penult. *& sorores. Salutant vos sorores meæ,* 56. penult Marty: bus 59,4. Cypriani 59,19. * ut 75,27. se cum 76,7. *Irenem* 77,8. Dominica 81,19 miseramus,) 103, 18 tolerabilis 109,26. 18. Nec 120,10. *cadu?* 126,13. deliquerant, 128,31. colligenda 143,24. caperemus! 144,21. tempore 153,11. spiritali 158,19 *tradetur:* 164,28 *ira* 172,14. Ecclesiæ 192,11. *del.* est 242,5. *sanctus* 244,33 nomine 245,16. *etsi* 254, 24 faciunt 259,22. possum 261,17. pensabitur! 21. *sua!* 264,10. *apud Præsidem dicere deberemus, prior apud Act.*

In Marginalibus:

Pag. 36. ad lin. 28. *del. illud* Forte *Epist.* 11. 48. ad 16. Vid. *Ep.* 19. & ad lin. 20. Vid. *Ep.* 21. 54. ad 6. qua opt. 58. ad 2. *Esai.* 3,12. 63. ad 20. paruisse 105. ad 3. *Ad Rom.* 14,4. ad 11. *Ad Rom.* 5,8,9. 108. in fine: Vid. Aug. ep. 48. & l. 4. 109 ad 9. *Ps.* 2,9. ad 23. 2. *ad Cor.* 12,20,21. ad 32. *Ad Coloss.* 3,5,6. 130. ad 22. del. *Matth.* 23,25. 132. ad 3. Vid. LXX. *Prov.* 18,27. ad 7. del. * ad 11. Vid. LXX. *Prov.* 17,4. 138,22. * *Al.* ut Euch. 168,29. 1. *ad Tim.* 4,12. 192,10,11. *Al.* probare h. & s. b. est cons. 195,28. V. Cypr. *Ep.* 8,1. 256,22, integra stare 25. Christi 31. sed ult. *Al.* vacui sint; non decip.

In Indice II.

I. *Reg.* IIX, 7. LV, 5. LXV, 2.

In Indice III.

Accersitus, &c. LXIX, 5, *Deus, ut est - & quidem del.*